DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FRRDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

1890.

FÖRSTA HÄFTET.

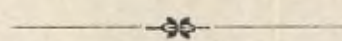
INNEHÅLL:

Pris pr årgång: {**För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar „ 4,00.

Till Fredrika-Bremer-Förbundets komité för granskning af barn- och ungdoms-literatur hafva herrar förläggare insändt:

W. Bille: *C. O. Berg*, Kalle Hjelms barndomsminnen.
A. Bonnier: *P. K. Rosegger*, Från alpernas skogstrakter.
L. Hökerberg: *D. S. Hector*, Experimentboken.
O. Lamm: *v. Barfus*, Äfventyr i Syd-Afrika.
" *J. F. Cooper*, Snabbfot.
Z. Hæggström: *K. Dahlström*, Nordiska hjeltesagor.
" *S. Baumgardt*, Huru skall en flicka vara.
A. E. Westerberg: *Z. Fleuriot*, Perlan. Berättelse för ungdom.

DAGNY

MÅNADSBLAD

FÖR

SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

1890.

NORRKÖPING 1890.
M. W. WALLBERG & C:o BOKTRYCKERI.

Vägledd.

Två liljor luta, prunkande och sköna,
Sin hvita kalk mot blomsterglasets rand,
Den ena vuxen under himlens solljus,
Den andra alstrad af en mänskohand.

Hvarandra äro de så villsamt lika,
Att om jag, åtspord, vädjar till min blick,
Jag ej kan svara, hvilken Gud har skapat,
Hvem af fleuristens konst sin fägring fick.

I öppna fönstret fläktar sommarvinden,
En snöhvit fjäril seglar sakta in.
Han styr sin färd till högra liljans blomkalk,
Han leds af Dig, nu vet jag hon är Din.

Hugo Tigerskiöld.

Svenska tjänstflickors utvandring till Danmark.

På uppdrag af den af Fredrika-Bremer-Förbundet tillsatta komitén för motarbetande af svenska tjänstflickors utvandring till Danmark, anträdde jag den 4 nov. 1889 en resa till Småland, Skåne och Blekinge för att göra mig närmare underrättad om de förhållanden, som stå i samband med utvandringen, samt samla material för småskrifter, ämnade att af komitén utgifvas. Jag har under min resa besökt städerna Malmö, Lund, Helsingborg, Wexiö, Karlshamn, Ronneby, Kristianstad och Köpenhamn samt Wirestads, Nöbbeleds, Linneryds, Södra Sandsjö, Tingsås och Urshults socknar i Kronobergs län, Eringsboda socken i Blekinge län, samt Hjersås socken i Kristianstads län. Dessutom har jag genom pastorsembetena inhämtat underrättelser från Öljehults socken i Blekinge, från Markaryds socken i Kronobergs län samt från Knislinge socken i Skåne.

"När Vår Herre skapade Småland och höll på att der plantera och så, kom Skam och ville vara med om arbetet; men Skam hade bara stenar i sin såskäppa. Han sådde och sådde öfver hela södra Småland, och när han kom öfver Blekinge gräns, så gick botten ur såskäppan."

Denna lilla saga berättades för mig en afton i en af södra Smålands prestgårdar, der jag för tillfället uppehöll mig som gäst. Och i sanning, det bör icke förvåna någon att folkhumorn diktat en sådan saga, ty naturen är här både fattig och karg, och vid en resa genom dessa trakter måste man ställa till sig själf den frågan: Hvaraf lefver befolkningen? Man måste beundra den outsägliga flit och möda, som nedlagts för att vinna hvarje fotsbredd jord. De små oregelbundna åkerlapparna omgifvas af stenmurar så höga och breda, att de gifva skugga åt nästan hela den lilla åkern, som oaktadt allt arbete är öfversållad med småsten. Ibland sticka stora stenar eller klipphällar med en eller par famnars mellanrum upp ur den odlade marken och försvåra naturligtvis allt arbete. Den jord som vinnes säges dock vara ganska god. Å andra trakter är marken vattensjuk och bär endast lågväxta träd, spiriga och magra, samt mjölonris eller i bästa fall lingonris.

Stora skogar finnas ju ock, men dåliga kommunikationer försvåra en inkomstbringande skogsafverkning. Visserligen är det sant, att befolkningen i en del socknar genom utvandringen under senare år ej obetydligt minskats, och att kampen för tillvaron i följd deraf för de kvarvarande borde vara lättare; men äfven af dessa har en del varit på sommararbete i Danmark och der vant sig vid bättre kost, och de andra hafva hört omtalas, huru man lefver i främmande land, och så nöja de sig ej längre med den svältkost, hvarmed de förr åtnöjdes. Fordringarna i öfrigt torde nog ock hafva stigit.

De flesta af de socknar jag besökte hafva inga bruk, herregårdar eller fabriker, och de bondgårdar som finnas äro ej större än att de vanligen skötas af egaren med hjälp af hans egna barn; möjligen tager han en halfvuxen dräng eller piga, hvilka kunna nöjas med de små löner, som betalas, d. v. s. 30—40 kr. för år, i enstaka fall något högre. Sålunda kunde i en del socknar icke mera än ett par fullvuxna drängar och pigor erhålla platser. Flickorna tänka då: "En piga får här inte mera än 30—40 kronor för helt år och usel mat, en bit kornbröd och en sillstjärt, då tar en hellre bättre mat och högre lön i Danmark" och "sliter en aldrig så länge här hemma så räcker det inte en gång till snygga kläder." När så nästan hvarje familj har någon bror, syster eller annan slägting boende utomlands, och flickorna oupphörligt höra talas om de stora lönerna, den goda maten, nöjena och friheten, blir längtan att komma ut dem öfvermäktig. Det är sålunda tydligt att det gifves anledningar nog till utvandringen.

Om våren är det en rörelse bland den småländska ungdomen som bland flyttfoglarna. De unga samlas i stora flockar, rådslå och öfverlägga med hvarandra, framkasta och jämföra förslag, och en vacker dag är den stora skaran skingrad och borta i främmande land. Räcker ej kassan till en biljett till Amerika, så räcker den åtminstone till Danmark. Hemma vilja de ej stanna. Utvandringen anses vara störst i gränssocknarna mellan Småland, Skåne och Blekinge, liksom denna befolkning i allmänhet har mera oroligt lynne.

Den af Fredrika-Bremer-Förbundet tillsatta komitén hade till grund för sina beräkningar ang. utvandringens storlek lagt af Statistiska Byrån gjorda tabeller upptagande antalet ogifta svenska kvinnor, hvilka under åren 1886—1887 utvandrat till Danmark. Jag gjorde dock snart den iakttagelsen

att utvandringen eger rum i långt större utsträckning än dessa angifva. De statistiska tabellerna upptaga nemligen endast huru många ogifta kvinnor under uppgifvet år begärt och erhållit betyg för utflyttning ur församlingen till Danmark. Då tjänst skall sökas i Danmark erfordras emellertid för att der uttaga den s. k. "Opholdsbogen", hvilken skall innehafvas af hvar och en som i Danmark söker arbete, icke *utflyttningsattest*, utan de tjänstsökande kunna lika väl erhålla "opholdsbog" på ett af pastor utfärdadt *arbetsbetyg*. Den, som erhåller arbetsbetyg, kvarstår naturligtvis såsom medlem af den församling, der den arbetssökande är skrifven och blir sålunda aldrig upptagen i de statistiska tabellerna öfver utflyttade. Lika litet är detta händelsen med de flesta af de personer, hvilka redan en gång varit i Danmark. De resa utan att begära vare sig utflyttningsattest eller arbetsbetyg af pastorsembetet, endast på den "opholdsbog" de förut erhållit.

Men nu säger kyrkoherden i A. församling: "Jag lemnar ogerna arbetsbetyg; vilja de utvandra om ock blott för 6 månader, så få de taga utflyttningsattest, de stanna dock ofta kvar i utlandet, och komma de igen, skrifver jag åter in dem i församlingen. Jag kan på intet annat sätt hålla reda på hvilka församlingsbor äro hemma och hvilka äro i främmande land."

Kyrkoherden i B. församling säger deremot: "Jag lemnar i allmänhet endast arbetsbetyg, ty utflyttningsattesten har det svåra med sig, att om en flicka, utskrifven ur församlingen på våren och åter inskrifven på hösten, senare vill ingå äktenskap, saknar hon för den tid hon icke varit skrifven i församlingen betyg ang. hinderslöshet för äktenskap, och jag vågar sålunda ej lysa för henne utan annonsering i tidningarna m. m., hvilket orsakar mycket bråk."

Detta olika tillvägagående gör, att då de statistiska siffrorna för Nöbbeleds, Eringsboda och Karlshamns socknar åren 1886—1887 nära nog stämma med antalet utvandrande för dessa år enligt Statistiska Byråns tabeller, ansåg deremot kyrkoherden i Öljehult att i hans församling endast 5 % af de utvandrande voro upptagna å dessa tabeller. I Södra Sandsjö hade i år 7 personer erhållit utflyttningsbevis för resa till Danmark, då deremot 34 erhållit arbetsbetyg och många rest utan att alls göra anmälan.

Under sådana förhållanden blir omöjligt att anskaffa siffror, hvilka ens tillnärmelsevis angifva utvandringens storlek.

Som utvandringen till Danmark ofta sker endast för månaderna maj—oktober, under hvilken tid svenskorna hufvudsakligen användas som hvitbetplockerskor och som ladugårdspigor, hade många af flickorna just nyss kommit hem, när jag i november besökte trakten. Jag gick till den ena stugan efter den andra. Genast jag trädde in afdammades en stol och stäldes midt på golfvet — det var tydligen ohöfligt att bjuda någon att sitta vid en vägg; — jag framstälde mina frågor och sökte få flickorna att berätta huru de haft det i Danmark, men vanligen hade jag ej hunnit långt, innan jag blef afbruten af frågan: "Ska' ho' söke plats i Danmark?" På mitt nekande svar följde då någon anmärkning såsom: "Jaså, ho' ä' från Stockholm; ja, der ä' ju så möe trädgårdsarbete, så att hon behöfver väl inte ge' sig till Danmark." Sade jag att jag var skickad för att höra efter om de hade det bra eller illa i Danmark, ville man gärna tro, att jag var sänd af "kungen". "Ja, se om bara kungen visste huru vi hade det, så hjälpte han oss nog. Brita Stina Andersdotter ho' gick till kungen o' sa' hur det var, o' ho' fick 50 riksdaler", och "Kungen han skulle nog anlägga fabriker i hvar socken, så en inte behöfde utvandra, om han bara visste, att vi inte kan få arbete hemma."

Särskild vigt lade jag å inhämtandet af underrättelser angående städjandet eller den s. k. "fästningen" till Danmark och fann, att det sätt hvarpå denna tillgår är af stor betydelse. Den skedde förr genom danska agenter, som reste omkring i Sverige, lockade och värfvade och togo med sig den reslystna skaran. Men år 1884 utkom såsom en följd af Redaktör Ernst Beckmans resor för att undersöka utvandringen till Tyskland en Kongl. Kungörelse och enligt denna eger endast *svensk* undersåte att vara agent. Denna lag gjorde sålunda ett slut på de danska agenternas ofog i Sverige, men dermed synes ock lagens direkta praktiska betydelse vara slut, hvad angår utvandringen till Danmark. Dess bestämmelser, att kommissionär för anskaffande af anställning åt tjänstehjon och andra inom och utom riket skall hos Konungens Befallningshafvande söka tillstånd att utöfva verksamhet, borgen å 1,000—5,000 kronor ställas, kontrakt upprättas, utflyttningsbetyg för tjänstehjonen anskaffas m. m., anses säkerligen för besvärliga, ty enligt från

Konungens Befallningshafvande inhämtade upplysningar utöfvar *ingen* agent för utvandring till Danmark verksamhet enligt denna lag, utan lagen kringgås vanligen på följande sätt.

Förvaltarne å de egendomar i Danmark, hvilka till större antal använda svenska flickor såsom ladugårdspigor eller hvitbetplockerskor, vidtala antingen på hösten muntligen eller på våren skriftligen någon af de flickor, som å egendomen gjort sig kända såsom hyggliga och dugliga arbeterskor, och anmoda denna att fästa ett visst antal flickor för följande sommar. Hon, fästepiga eller städjepiga kallad, träffar då öfverenskommelse med flickor från den socken, der hon bor, att arbeta å uppgifven egendom och gör så resan till Köpenhamn tillsammans med dem. Ibland erhåller fästepigan af förvaltaren penningar till allas resa, och hon fördelar summan, som sedan afdrages af lönerna; ibland resa flickorna å egna penningar. En sådan fästepiga erhåller vanligen af förvaltaren 5 kronor för hvarje piga hon har med sig. Flickorna ligga oftast vid resan till Danmark öfver natten i Elmhult eller annan svensk ort, mottagas i Köpenhamn af förvaltaren och föras direkt ut till den gård, der de skola arbeta. De undgå sålunda de faror vistelsen i Köpenhamn medför. — Några förvaltare vidtala på hösten de arbeterskor de äro nöjda med att nästa vår återkomma och sända dem då reskassor. Inga kontrakt uppgöras på förhand; det är blott en enskild öfverenskommelse. Flickorna veta dock mycket väl att saken är olaglig och gifva derför nekande svar, då de under resan tillfrågas, om de äro fästade.

Olagligt, som detta tillvägagående är, har det dock stora fördelar, om fästepigan är hygglig. Förvaltaren vänder sig till en flicka han anser sig kunna lita på och får derigenom bättre folk. Fästepigan vill ej få skam af dem hon tager med sig och väljer derför de bästa flickor hon kan få. En fästepiga berättade, huru väl 70—80 flickor anmälde sig för de 20 platser hon skulle besätta. För flickorna är det en ovärderlig sak att själfva få välja vid hvilken gård de vilja arbeta; de kunna genom fästepigan få ordentligt besked om de danska egendomarna och om arbetets fördelar och skuggsidor. Och af ännu större betydelse är säkert, att då pigorna fästas på detta sätt, många från samma socken komma till samma egendom och sålunda kunna vara hvarandra till inbördes stöd och hjälp. Det har ock visat sig, att de halfårstjänster, till hvilka

fästningen sker på nämda sätt, varit jämförelsevis mindre förderfbringande.

Från större delen af Kronobergs län och från en del af Blekinge län fästes allmänt på nu nämda sätt och på ½ års arbetstid.

Ett annat sätt att fästa är att kommissionskontoren i Köpenhamn till Sverige öfversända en svenska, som längre tid varit i Danmark. Denna person uppträder då vanligen i granna kläder. Hon gör narr af de svenska flickorna, som gå så enkelt klädda och arbeta hårdt mot liten lön, lofvar dem goda platser, höga löner, fria resor och gifver dem ofta en liten handpenning, om de vilja antaga den plats som en uppgifven agent i Köpenhamn erbjuder dem.

Detta sätt att fästa synes vara i bruk delvis i Sunnerbo härad (Kronobergs län) samt något i södra Blekinge. Det brukas dock mindre nu än förr.

Och så till sist fara många svenska flickor till Köpenhamn och anmäla sig direkt hos agenterna derstädes.

I båda dessa senare fall hafva svenskarna att göra med för dem okända personer och lockas eller tvingas att antaga platser utan att veta eller förstå något om ställen eller förhållanden. Dessa senare sätt att fästa hafva ock visat sig mest förderfbringande.

Fästekontoren tyckas hufvudsakligen besökas af flickor från de sydsvenska städerna. Äfvenså vända sig dit de, som efter sommarvistelsen af en eller annan anledning önska stanna kvar i Danmark samt dessutom de, som i hemsocknarna äro så illa kända, att socknens fästepigor ej vilja taga dem med sig.

Agenterna eller deras utskickade möta de ankommande vid alla hamnar och båtar i Danmark, söka med lock och pock få flickorna med sig; ja, är flickan nog oförståndig att gå ensam, formligen öfverfalles hon af dem, och många exempel hafva nämnts om flickor, som oaktadt de varit fästade till bestämd plats, dock å öppen gata af agent blifvit bortfästade ånyo. Att aldrig gå eller stå ensam är tydligen en välbehöflig försigtighetsåtgärd. ”En får bju' te' å' fre' sig hele tiden;” detta uttryck begagnades af nästan hvarje kvinna jag talade med.

Så komma då de stora skarorna af svenska tjänstflickor i synnerhet vår och höst till agenterna, samlas i deras lokaler och å angränsande gator. Dit samlas ock de, som genom

annonser i tidningarna veta, att nu finnas åter oerfarna svenska flickor, som äro lätt bedragna, och så börjar ett lockande och bland annat försök att få flickorna in på närbelägna källarlokaler; och då, ve den som af lättsinne eller oförstånd aflägsnar sig från gruppen och följer med.

Såsom förut är sagdt, synes det mest vara flickor från städerna som söka plats genom fästekontoren. De önska vanligen plats i själfva Köpenham. De flesta agenterna derstädes, äfven den mest beryktade af dem, Herr Jensen vid Halmtorvet, äro emellertid *uavtoriserede* och hafva som följd deraf ej rätt att fästa till Köpenhamn, endast till dess förstäder och till landet. Redan detta åstadkommer stora bedrägerier, i ty att flickorna tro sig fästade till stad med plats som huspiga, kokerska m. m., och ofta hamna de sedan långt bort vid tyska gränsen såsom ladugårdspigor. Naturligtvis äro flickornas oerfarenhet och godtrogenhet samt deras obekantskap med det danska språket och med "tyendeloven" (Danska legostadgan) orsak till, att så många kunna på detta sätt blifva bedragna. Ibland lemna fästekontoren fästebevis, ibland ej. Att de, som vända sig till fästekontoren, få annan plats än de blifvit lofvade, hör emellertid till ordningen för dagen.

I ett af "Københavns Amts Landboforening" år 1886 afgifvet betänkande i tjänstefolksfrågan omtalas bland annat dessa fästekontor på följande sätt:

"Paa de Dage, da Omflytningen af Tjenestefolkene, navnlig paa Landet, gaar for sig, ligner Forholdene i og udenfor et af den slags Fæstekontorer, der her er tale om (de uavtoriserede), nærmest et Slavemarked, og meget af det, der foregaar paa et saadant Sted, kan heller ikke godt betegnes anderledes end som Menneskehandel. Værst handler Fæstemændene dog vist nok mod de fremmede, navnlig de mange svenske Tjenestefolk, af hvilke en ikke ringe Del bliver lokket herover af Fæstemændene, og som saa, naar de er komne herover, maa tage til Takke med den Plads og de Vilkaar, som det behager Fæstemanden at byde dem. Kan en ung Pige, der er fæstet i Sverig til en Lærerindeplads, fra Fæstekontoret sendes ud til en Herregaard som Malkepige, saa er næsten ikke mere noget umuligt for de Mirakelmænd, der holder Fæstekontorer."

Vanligt är ock att flickorna få mindre lön, än som blifvit utlofvad; så t. ex. utlofvas fri resa och fritt logis, men för bådadera göras sedan afdrag på lönen. Den "fria resan" gifves

ibland sålunda, att agenten i bref sänder flickan ett tryckt kort (ej biljett), som då det aflemnas till kaptenen berättigar till fri resa å ångbåten enligt öfverenskommelse mellan kaptenen och agenten.

Passa flickorna ej för den plats de fått, så mycket bättre; då komma de åter till kontoret och kunna ännu en gång inbringa agenten fästepenningen, hvilken varierar från 10—30 kr. för arbetsgifvare och 5—20 kr. för tjänstsökande förutom ersättning för logis. Ibland tager dock agenten ingen ersättning af de tjänstsökande. När flickorna gå till sin plats, säger agenten: ”Finner Ni Eder ej å platsen så kom tillbaka”, och en flicka berättade, huru en fästekvinna mött henne å gatan och sagt: ”Inte är det möjligt, att Ni längre vill vara kvar å den plats Ni fick. Jag har så goda platser; tag en af dem i stället.”

Ofta fästes till fingerade platser. Så fick en flicka betala agenten tolf kronor och reste tjugo mil till den utlofvade platsen. När hon kom fram, fans emellertid ingen plats ledig å egendomen, och hon måste på egen bekostnad resa tjugo mil tillbaka igen.

Två flickor fingo logis hos en agent i Köpenhamn. Om natten kom agenten in till dem, och det var blott flickornas upprepade hotelser att ropa på polis, som kunde förmå honom att lemna dem i fred.

Äro flickorna vackra, låter kommissionären ofta dagarna gå utan att skaffa dem plats. Han kvarhåller deras betyg, så att de ej kunna söka plats på annat ställe. De komma för hvarje dag i allt större skuld till honom för logis m. m., och tvingas sålunda mången gång att såsom han önskar träda i hans tjänst, då förförelse blir nästa steg. En flicka hade blifvit lofvad god plats, men direkt blifvit bunden i lastens tjänst.

En nu gift kvinna berättade, huru hon och en annan flicka första gången de varit i Danmark på hemresan passerat Köpenhamn, och då ej kunnat få nattlogis på det ställe, dit de hade fått anvisning. De gingo förgäfves från hotell till hotell. I somliga, der de sågo karlar sitta och dricka, tordes de ej gå in, och det blef allt senare på kvällen, utan att de kunde finna något logis, der man ville taga emot dem. Då de så gingo gata upp och ned, började två agenter att förfölja dem och sökte förmå dem att ånyo låta fästa sig; nej, de ville hem till Sverige. Åter gingo de länge och sökte bostad,

agenterna följde dem, och till slut för att ej nödgas tillbringa natten på gatan följde de agenterna till deras hem, och då funnos der före dem tjugu flickor. Agenterna stängde nu in dem och sade, att "nu skulle de fästas till Tyskland, sex månader ginge ju fort, och fina platser skulle de få." Följande morgon kl. 6 kom någon in med kaffe till dem, och då dörren öppnades, passade fyra flickor på och sprungo sin väg och rusade ned till ångbåten; strax derefter kommo tolf af de andra flickorna springande, så fort de orkade. De hade också lyckats slippa ut. Huru det gick med de öfriga fyra visste hon ej.

Händer det sålunda, att genom fästekontoren en helt annan plats och en betydligt mindre lön vinnes, än hvad som utlofvats, och äro äfven de sedliga farorna stora, så finnes dessutom ännu en anledning för de svenska tjänsteflickorna att ej vända sig till fästekontoren. De besätta neml. såsom regel dåliga platser med dåligt folk. Agenternas anseende är sådant, att de hyggliga arbetsgifvarne i Danmark, liksom ock de hyggliga arbetssökandena i Sverige, bjuda till att reda sig dem förutan. I Småland hörde man jemt sägas: "Ja, inte kunde man tordas vända sig till fästekontoren" och i Kristianstad, der utvandringen sker genom fästekontoren sades, att det var stadens sämsta befolkning som utvandrade.

I Danmark har man ögat öppet för agenternas skändliga beteende och pressen angriper dem gång på gång. Artiklar med rubriker: "Kampen om Svenskere", "Handel med Mennesker", "Svenskt slaflif i Danmark" tala i de skarpaste ordalag om de nu rådande förhållandena. Så skrifves d. 6 april 1888.

"En af vore mest berygtede Uavtoriserede Fæstemænd, der særlig ekceellerer i svenske Malkepiger til Landet, har et Logishus knyttet til sin Forretning. Dette skal sikkert ikke bidrage til at fremme en god Moral, saa meget mere, eftersom Forretningsmanden er en misliebig Person, der har siddet 12 Aar i Tugthuset" och "Enkelte Uavtoriserede holder mere end *en* Forretning. Hvad Mening skal man f. Eks. danne sig om en af disse Personer, som skal skaffe Pigerne Pladser, naar man erfarer, at han har to Fæstekontorer i Byen og samtidig er — Bordelvært i en af vore mest berygtede Gader?"

Förarbete lär pågå för utarbetandet af en ny Tyendelov och ny lag för agenter. Men redan nu har dock från dansk sida ett vackert inlägg till förmån för våra svenska flickor

gjorts af *Dansk Kvindesamfund*, som genom sitt *avtoriserede Fæstekontor* med största intresse arbetar äfven för dem. Det var detta samfund, som först fäste Fredrika-Bremer-Förbundets uppmärksamhet på den dåliga behandling, för hvilken de svenska flickorna ofta voro utsatta vid ankomsten till Köpenhamn. Samfundets derefter visade välvilja och tillmötesgående förtjäna ock varm tacksamhet af alla svenska män och kvinnor, som hafva hjärta för våra stackars utvandrande landsmaninnor.

Den af Fredrika-Bremer-Förbundet tillsatta komitén för motarbetande af svenska tjänstflickors utvandring till Danmark utsände under våren 1889 till alla pastorsembeten i södra Sverige anvisningskort å Dansk Kvindesamfunds avtoriserede Fæstekontor, och det har visat sig, att dessa anvisningskort varit ganska flitigt begagnade. Under tiden nov. 1888—okt. 1889 fingo enligt underrättelse derifrån 98 svenska flickor genom kontoret plats i Köpenhamn och 28 plats å landet. 10 flickor hade bott fritt å kontoret intill dess plats anskaffats eller de återvändt till hemlandet. Dessutom har kontoret i öfrigt hjälpt med råd och dåd. Så t. ex. berättades, huru två svenska flickor, som sågo hyggliga och anständiga ut, inkommo å Dansk Kvindesamfunds kontor och bodde der flera dagar, men de ville gärna hafva plats å samma ställe och i Köpenhamn, och det var derför svårt finna plats åt dem. En dag mötte de en fru, som lofvade dem stor lön, fri resa och andra förmåner. Hon följde dem till kontoret, men då hon der ej ville uppgifva sitt namn, afråddes flickorna att anförtro sig åt henne. Efter en stund gingo flickorna ut, och frun stod då kvar utanför väntande på dem och öfvertalade dem till att säga ja. Flickorna återvände efter sina saker till kontoret, der man rådde dem att åtminstone fordra skriftlig uppgörelse, men då detta af flickorna sattes i fråga, försvann frun helt hastigt och det hela gick om intet.

Jag har så länge uppehållit mig vid fästekontoren, emedan jag anser, att många af de faror för hvilka våra svenska flickor utsättas härleda sig från dem. I nästa nummer vill jag redogöra för de svenska flickornas ställning å de danska egendomarna samt för utvandringens svåra följder för såväl individen som för landet.

(Forts.)

Från ett skånskt fiskläge.

af
Cecilia Holmberg, f. Bååth.

Det har ett par år varit min bästa sommarnjutning att resa ned till den gamla kära skånska kusten med dess många mer eller mindre tilldragande fisklägen. Och ehuru jag ingalunda skulle vilja säga något förringande vare sig om "Böste löje" eller "Smyge huk," som ligga och sola sig nere på Söderslätts ljungbevuxna låga östersjökust och till hvilka jag står i skuld för månget godt glas mjölk efter månget pärlfriskt bad, så tillhör dock min bästa fiskIägeskärlek det vackra Arild på Kullens norra sluttning åt Schelderviken. Det är ej min afsigt att här skildra hvarken detta ställes egendomliga friska skönhet eller Kullabergs vilda klippbranter; det vore endast att förtaga öfverraskningen för alla dem, som jag hoppas skola söka upp denna vackra lilla fläck i gamla Sverige, ty öfverraskningen är stor och alldeles oväntad, då man så godt som i ett nu slungas från den rika Höganässlätten in i denna lilla värld af idyll, klippor och bränningar.

Jag kom endast att så lifligt tänka på en sommarmorgon, då jag, nyss anländ till stället efter flera års bortovaro, företog min älsklingspromenad längs strandklipporna. Arilds läge är skönt i alla dagrar, vare sig luften är grå och tung och går i ett med hafvet, som då också ligger blytungt och orörligt, eller om de af Wirsén så mycket omtyckta och besjungna "blåa dagrarna" bilda "slöjor af eterisk tyll" öfver Arilds hafsidyll, eller till slut om, som nu på denna morgon, haf och himmel äro blå, ej eteriskt beslöjade, utan friskt kraftigt blå med solfyld luft och skarp nordvestvind, som piska bränningarna i hvita skumhvirflar emot Kullabergs trasiga hällar; strandviporna skriade, medan små bleka sandblommor drogo hvita fjärilar till sig; ute på klipporna lekte lägets barn, lekte strandning, stodo karlavulet längst ute på skäret och pekade utåt de upprörda vågorna på det låtsade vraket, med hållning som deras fäder, då desse bärga de "förlorade" som kommit Kullaberg för nära; plötsligt slogo ett par stora sjöfåglar ned i vattnet, döko i böljorna, leken var glömd, och hela skaran barn störtade plumsande öfver stenar och klippor för att skrämma upp de ovanliga fåglarna och få se dem flyga: "det är 'måger'", sade mig en liten andtruten ifrig tös i lintygsärmar och oredigt blåntottshår, "och de komma aldrig utan emot storm."

Men ännu blåste vinden endast frisk och sval, och jag fortsatte min färd längs stranden bort åt Tångahallar till; der ofvan i skogs-

brynet låg ett hus, en liten gård, den jag hade gömt i mitt minne sedan år tillbaka och nu gärna ville återse. Vägen gick förbi vilda klippartier, der den gröna åkern nådde ut till branten och der stengärdesgården följde en rad af stormen piskade sneda almar; djupt nedanför hördes bränningens sorl; vildrosor, "snärjebär", ormbunkar klängde mellan stenarna, och hassel växte i skrefvorna. Hvilken färgprakt! Åkerrenarna lyste klart gröna tätt intill den hvassa bjärtröda klippan; bakom det mörka snåret uppstack en röd husgafvel med hvita knutar, Kullabergsväggen sköt fram kal, nästan mörkviolett, och den högblå Schelderviken

"Kastar långa böljor
lätt mot Tångahallar.

— — — — — — —

Fiskarns tös, som trafvar
jämt å sträfsam backe,
kännes väl igen på
liten lingul nacke" — — —

om tösen var densamma är temligen ovisst, men lingult hår hade hon, och muntert blickade hon, då hon visade mig gångstigen upp för branten till bokskogen deruppe, hög och tät. Och här låg gården, alldeles sig lik, som då jag sist såg den, såsom jag sedan sett den i mina tankar, sett den, ej med denna klara höstliga dager, utan i det vemodstöcken, som lagt sig öfver all naturens fägring här uppe, ett vemod, som jag sett skymta i de människors ögon, som då bodde här och som väl ännu finnas kvar: en aldrig helad sorg öfver den skara af tre små ljushåriga älsklingar, som döden tog en vinterdag, då den vackra frun derinne ensam stred med förtviflan och hennes man förde sitt skepp långt på fjärran haf.

Vacker låg nu gården der, alldeles sig lik; flaggstången stod kvar vid gafveln bakom stengärdesgården med den lilla gröna grinden; skogen var fuktig af regn, höga bokar skuggade in öfver gården; — här uppe ser man ej den låga stranden nedanför; det gröna hafrefältet tyckes gå i ett med hafvet; — men man ser hela vikens rundning bort åt Engelholm, man ser klipporna på lägets andra sida, men af läget ser man endast en och annan skorsten.

Här är ensligt, friskt och stilla; ej ett ljud annat än skogens sus och bränningens dån; hafvet är det enda, det eviga säliskapet för dem, som bo här uppe. — Inne på den lilla gården är en blomrik rabatt. Den ståtliga, sorgbundna husmodern älskar blommorna, som vore de hennes barn; hon vårdar dem och vakar öfver dem, hon har

ej hjärta att bryta en enda, vill ej se dem hastigt vissna — det är, som om hon då tänkte på de tre, som sjukdomen och döden så plötsligt tog. Men dessa båda ensamma här uppe känna sig dock ej allena: de ha ju hafvet och, som husfrun stilla yttrade, då hon följde mig ett stycke på väg, "så får man ju lära att vara tålig!" — "Tålig, ja tålig," han sade så med, gamle Knut Laveson nere i läget.

Och honom har tiden hunnit lära den eljes så svåra konsten: att vara tålig, något som dock tyckes utmärka denna förnöjsamma, hederliga fiskarbefolkning, från den fattige fiskaren till den eget skepp förande kaptenen.

Men gamle Knut är lägets äldste, är 81 år. Han är farbror och morbror till många äldre och, om ej direkt så dock i figurlig mening "bestefar" för en hel skara af lägets yngre invånare. Han bodde ännu i den stuga, der större delen af hans lif förrunnit: stugan och båten, utom dessa har han knappast varit. Men han är mer än *endast* lägets äldste: väl är han bara en tarflig gammal fiskare, nedtjärad och rödögd, men ur blicken lyser just detta tålamod, som af många onda dagar lärt sig bli bofast der, det lyser en gammal mans erfarenhet; visserligen en tarflig gammal fiskare — men som mycket tänkt och mycket pröfvat, och som till slutbehållning vunnit en fromhet och förnöjsamhet, som griper och förödmjukar, på samma gång som han i sitt enkla tal åt en hvar förmår gifva lärdomar, ofta både sanna och djupa. Han äger intet af den djärfva barskhet, som företrädesvis karaktäriserar Skagens och Drachmanns hjälte, den gamle fiskaren Lars Kruse; han har ej utfört hjältebragder som denne, men han ingifver en känsla, som aldrig Lars Kruse med sina medaljer lyckas väcka, hur stor beundran och hur lifligt intresse man hyser för honom; han väcker vördnad.

Då jag skulle söka upp honom i hans stuga, voro på den lilla gården ett par kvinnor i ifrigt arbete med att laga nät och fålla hvita lappar till de "bagare," de i kobbarna fastsatta käppar, som skulle utmärka stället, der näringarne nedsänkts.

"Goddag," sade jag till en af kvinnorna, "jag kommer med helsning från B..." och jag nämde namnet på en af våra yngre författare, som legat på Arild en sommar och då mycket sällskapat med Knut Laveson, hvars hela hjärta han vunnit.

"Far, far!" ropade kvinnan, "här är ett herskap, som hälsar från B..."

Små korta, hastiga steg, utmärkande för gammalt folk, som äro böjda och stela i knäna, hördes emot stenläggningen i en liten bakgård,

och fram kom Knut Laveson med den stora blå mössan något ner i nacken, med sjömansylletröja ,och stora beckbyxor ofvanpå ett par andra af vadmal, och så brådt fick den gamle vid att höra det honom så kära namnet, att han ej gaf sig tid helt afdraga beckplaggen, dem han endast använde vid sitt arbete att tjära näringar, utan kom med dem till hälften afdragna.

Månget af de samtal, jag haft med Knut Laveson, står lifligt för mitt minne; han är i sitt ofta med ordstäf, småvers och bibelspråk fyndigt inflickade tal liksom i sitt väsen, der han trots de röda ögonlocken ännu klarögd vänligt blickar på oss genom de stora mässingsglasögonen, en hel personlighet, trofast och minnesgod, som folket här i allmänhet, väl värd både att lära känna och aftaga hatten för.

Det namn, jag nämt, löste genast Knut Lavesons tunga; till den, som kom med en sådan hälsning, kunde han för visst ha tillit och tala fritt inför, på samma gång som minnen från en hel sommars många samspråk strömmade på honom och tvungo honom att riktigt tala ut. Han talar också gärna långa stunder, och då liksom i sin gång kort, afbrutet, följande sin egen tankegång, men oftast förunderligt rikt; hans inre lif rör sig ännu friskt och varmt.

"Det var mig en stor glädje att höra frå *honom*," sade gamle Knut Laveson, halft upprörd, helt glad, "det var den bäste karl, som nånsin va't på läget — en sådan kommer det aldrig mera hit — —"

"Ja *han*" — — sade kvinnan, som band garn på gården, i det hon vände sig om och lät nätet sjunka, "han var med oss, när det brann här — och han sparde sig inte — han stod bland oss och arbetade som en af oss — — —"

"Jag har många gånger önskat se honom igen, innan jag dör, men nu ä' jag li'aväl så gla' att ha' hört frå'n. Han mins nock sin gamle Knut Laveson, — — jag har tänkt skrifva till'en — nu skall jag minsann också göra det. — — Jag hade en gammal bok, en poetisk bok, som jag ärft; den var frå 1716, och den ville han så gärna ha — — men jag kunde inte ge honom den, förrän jag frågat döttrarna — fast," tillade gubben smått förlägen, "jag gör nog som jag vill, — men så fick han den, emot att jag skulle få någon af hans egna böcker — och jag fick två stycken; ja, jag kände så godt igen mig själf i den: han går mellan husen och vankar i sina egna tankar — ja, det är jag det — och så han, den tullige i träskorna, han som tog tonen frå' klockaren — han går der oppe i läget ännu —"

"Är Knut Laveson alldeles ensam nu?"

"Nej — jag har nu denna dottren min — men alla mina pågar ä' borta; den äldste gaf sig ut me det skepp, som hette Arild, liksom

läget här, men så rymde han frå' det och har aldrig hörts åf sedan — det är nu 22 år se'n; en är död och begrafven i en stad, som heter Livorna, en annan föll i sydamerikanska kriget, och den fjärde, han ja," sade gubben med gråten i halsen — "det har händt mig så underbart — han, min yngste, reste ut för 16 år sedan, och har aldrig låtit höra åf sig, och jag trodde honom död för längese'n — och så nu i sommar kommer det ett bref med hans porträtt — han var en vacker pöjk, så klar i synen — pengar va' det inte i brefvet, jag tänkte inte häller på det, inte på en enda skelling, jag blef bara gla'," sade Knut Laveson, i det han upprörd torkade sig i ögonen, "brefvet skall jag visa; svaret skref jag själf, men se utanskriften, den skref jag så fåkunnigt; det skulle till San Francisko, och här var då en sådan god herre, en reda'tör långt oppe frå landet, som var nygift och bodde der henne på krogen hos mor Cilla, der herskaperna, som bada, äta middag; och han hjälpte mig, och han till och med betalte postportot — det var nu hans godhet. Ja, det kom ju i tidningen se'n," gubben såg rakt framför sig under den breda mösskärmen och med ett uttryck af förlägen stolthet: att ha "stått i tidningen" var den största ära, som någonsin vederfarits honom; "och så skref jag och tacka," härmed uppdrog han med mycken svårighet ur byxfickan ett hoprulladt, nedtjäradt papper, viradt kring en blyerts: "jag skref åf'et för att ha det och läsa det — tag det nu och skicka det till B..., han skulle nock bli gla', om han fick se det." — —

Brefvet var riktigt bra skrifvet med stor redig stil, och gubben bar det alltid på sig, det var hans stolthet. På hans önskan afskref jag det. I all sin originella naivitet bar det prägeln af Knut Lavesons både styrka och svaghet: trofast tacksamhet och då och då en flaska "bir" nere i "mor Cillas" krogstuga, jämte stoltheten öfver att vara en "observerad" person:

Min goda herr Redatör!

Min blygsel är ganska stor, om jag vågade eller ej, att skrifva några rader till Herr Redatören; ena dagen kom efter den andra altså när jag gick för mig själf tyktes det liksom ropa i örat skrif till den Goda Herrn, och tacka Honom så godt du kan för den glädjefulla annonsen i tidningen n:o 80; jag trodde ej att jag på gamla dagar sådan heder skulle få erfara, ty när tidningen kom till mor Sella blef intet litet uppståndelse bland Herrskaperna, alla ville läsa den både Herrar och fruar ifrån en till en annan, så att jag själf knappast fick tid att läsa den. till slut fick vår klockare veta om tidningen och (med önskan) få läsa den ho hvet, om intet Presten med fick läsa den och så är jag genom detsama både känd och hälsad

af alla, mången säger till mor Sella gif den gamle en half bir och alt är väl. Försmå nu ej min enfaldiga tusengånger tack för all godhet mig är bevist: ty så har jag läst och så står det skrifvet: har någon bevist dig ära och godt förglömmer du det är dig stor spott; ty det är både för gammal och ung, att tacklös gärning är alltid tung — för ro skull, om jag får litet plasera, så är min önskan den att den första handvärkare som behöfves i Edert hus måtte vara vaggemakaren, all annan godhet är ock bra, men denna önskan är alt god och välkommen af såta makar. Lefven väl, Lefven väl! Gud välsigne Eder säger den gamle

Knut Laveson.

Då vi läst brefvet, räckte oss gubben sitt eget till sonen samt dennes, som innehöll redogörelsen om, huru hans lif förflutit dessa 16 år, en enkel berättelse om ett hårdt och sträfsamt lif i främmande land, der nu längtan efter att höra från hemmet gripit honom. Knut Lavesons svar visade, liksom nyss återgifna bref, att han praktiserar sin teori angående brefskrifning, den han vid ett annat tillfälle meddelade mig: "vår gamle skolmästare sa' alltid: när ni skrifver, pöjkar, så sitt aldrig och fundera, utan låtsa, som om den, du vill skrifva tell, sitter vid din sida — och skrif såsom du skulle tala tell'en — det går bäst — —"

"Kom nu med, Knut Laveson, och drick en half bir hos "mor Cilla" — Drick!... Skål!"

Gubben tog ett litet hopp af glädje: "då ä' det nock bäst, jag tar byxorna åf mig —" dottern halp honom helt och hållet af med beckplaggen, och med små lätta steg skyndade han in i huset, att tvätta bort tjäran.

Sedan han satt sig tillrätta i lägets krogstuga, styrd af mor Cilla — lägets myndigaste kvinna, alla badgästers värdinna — lagt sin stora mössa på ena knät, strukit upp sitt ännu rika grå hår och fått sin halfva öl framför sig, var Knut Laveson en fullkomligt lycklig man. — — "Gud har nu alltid varit min hjälp: min och allas förtröstan vare till honom, så går allt väl, och inte har jag behöft bettla än, och inte häller har jag behöft att begära hjälp åf församlingen och gå i vägen för någon annan, som kunde behöfva det bättre än jag, för ännu kan jag arbeta, och det är då inte förbjudet. Jag har bara tre små pöjkar med i båten, men vi manövrerar oss ändå; berätta det för B... så blir han gla'; mins han månne ännu den visan, jag lärde'n? — det var en sådan utmärkt visa," och dermed började Knut Laveson med ett visst rytmiskt fall i tonen och med åtskilliga afvikelser från originalet föredraga följande:

Ack, hur hastigt flyktar ej menuten
ingen dödlig hindra kan dess lopp,
knapt den börjad är, förrn den är sluten,
knapt den hinner öppna rosens knopp,
men likväl kan på den samma komma
både kärleken och hatets agg,
mången liten eldig låga flamma,
mången såras utaf smärtans tagg.

Så njut då glädjen hvar menut af lifvet
gör det goda, gör det nyttiga,
gif en skärf af det, som dig är gifvet
åt den usla och den torftiga,
då skall du i dödsmenuten smaka
lugn och styrka, och i döden säll
kasta nöjd en tacksam blick tillbaka,
slumra roligt in den sista kväll — — —"

"Stod den visan i boken, han fick?"

"Ah nej", sade en medelålders kvinna, som satt och band not vid fönstret, "den boken var åf våra förfäder."

"Den var åf en som hette Runius," sade Knut Laveson — "den sto' i boken; det var en utmärkt bok. Läs den! — Det är så förunderligt, att en människa kan komma med sådana anstalter; poet är något, som skall komma regnande ned i hufvudet. Lärdom vill nog till, men inte alla lärda ä' poeter — —; den här visan lärde B... åf mig; men melodien, den fick han inte med, fast jag gärna sjöng den, för jag har varit både med lustigt och olustigt folk, sjungit med dem som har sjungit, och gråtit med dem har gråtit."

"Det är en utmärkt melodi till den visan," afbröt kvinnan vid fönstret, Catrina, krogvärdinnans, mor Cillas syster och gubbens systerdotter, och började sjunga första versen; att vara beslägtad med mor Cilla, som härskar öfver så många fina badherskaper, är en stor heder på Arilds läge, och gamle Knut ser visst på en och säger med själfkänsla: "se, jag är hinnas morbror, mor Cillas der."

Med klar ehuru något svag stämma tog så Knut upp andra värset och sjöng visan ut. En och annan af de i mor Cillas stuga boende "herskaperne", som undrade öfver den ovanliga duetten, tittade in genom dörren, men Knut lät ej störa sig; han hade nu kommit riktigt i tagen — han är lägets sagoförtäljare och berättar väl — och gaf mig efter visans slut till bästa åtskilliga berättelser om "förlorningar" på den tid, då ännu inte "rackettskjutning" brukades. Men han

hade lärt mig att med vissa förbehåll lyssna till dessa hans glansnummer, "ty," hade han en gång anförtrott mig, "här var en gång en fru frå' Helsingbörg, som reste omkring och ville ha historier — jag visste inte, hva' jag skulle hitta på, och så måtte jag ljuga 'na så full med historier — och se'n har jag läst dem tryckta i bok! — — —"

Vänskapen mellan mig och Knut Laveson stadfästes än ytterligare under de följande dagarna genom några rullar tobak till hans vinterförråd och en och annan flaska öl hos mor Cilla. Ofta nog vankade gubben ovanligt fundersam omkring; brefvet, som skulle skrifvas och sändas med mig till B..., låg honom i tankarna: "han ska' nock ble gla' och få bref frå' mig," sade gubben med tillförsigt, hvarje gång vi möttes i någon af lägets små trånga gator.

Dagen före min afresa tittade jag tidigt på morgonen in i Knuts stuga för att få det märkvärdiga brefvet; han satt vid det öppna fönstret, med glasögon på näsan och fördjupad i sin skrifning. Stugan var sådan han innehaft den jämt i 60 år; liten och trång, med en fyrspis, en bänk, en säng och ett slagbord vid fönstret, som stod öppet, så att den friska hafsvinden flägtade in i rummet. Fiskare eller kustbefolkningen i allmänhet skiljer sig från den öfriga allmogen ej minst deri, att de veta sätta pris på den friska luften, och då man eljes på landet sällan om ens någonsin ser ett öppet fönster, så är förhållandet ett annat i lägena. Sjöfolk, som äro vana att fylla sina lungor med den friska hafsluften, tycka sig i fara att kväfvas i den intäpta stugan, derför: upp med fönstren och vinden in!

Som helt ung, 22 år gammal, hade Knut Laveson flyttat in i denna stuga med sin 20 åriga hustru, båda från en af de öfre Kullagårdarna. "Hon var nock en grann tös," kan man få höra Knut berätta, "men hon var bra arg; jag hade då inte mycket ondt åf'et, för jag låg så mycket ute: en och hvar må skiljas åt, men aldrig uti sinne, som det heter; men: kör ut naturen med en stång, den kommer nock igen en gång, och fast det var fasligt väl, strax jag kom hem, så räckte aldrig den glädjen länge — när jag hade varit hemma ett par dar, var det slut med det igen — och barnen, dem tukta hon, så det small i arken. — — Jag försökte nock att vara tålig, för det skall man ju, men: aldrig så uselt järn, så är det ändå nå't stål i 'et, och om man spottar länge på stenen, så blir den våt till sist. Och man kan inte lefva så efter skriften, fast det står ju, att man skall vända den andra kinden till, då man får en örfil. — — — Hur det kan bli i en annan värld, det vet man inte, men det är alltid bäst att vara ödmjuk, för Herren står emot de högfärdiga; det står så i den boken B.... fick:

jättar kunna intet komma in i himmelriket, ty dörren är för låg och de vilja intet bocka sig. — — Men när hon låg i de sista tagen, så sa' hon: "du ska' förlåta mig, Knut, för jag har inte varit rekti' emot dig," och det va' ord, jag aldrig väntat få höra åf'na, så jag sa': "gå du i Herrans frid till hvila, något ondt skall aldrig jag tänka på din graf."

Denna berättelse stod för mig, då jag nu satt på sängkanten i gubbens kammare och väntade, att han skulle skrifva ut sitt bref. På bordet lågo diktböckerna, som B.... gifvit honom, samt några af Valdenströms skrifter. Själf hade han nyss hemkommit från sjön efter att ha ensam dragit in 20 näringar med en fattig fångst af ej fullt en val sill, men "man får vara tålig," och gubben klagade ej öfver det hårda slitet för en knapp föda. Och oaktadt det hårda arbetet darrade ej hans krokiga, nedtjärade hand, hans handstil var lika redig, som hans tanke var klar.

Sextio år i denna lilla stuga!

Under dessa sextio år hade det ena dygnet varit det andra likt: om dagen ute i viken att sätta näringar, och om natten ute i samma vik att draga dem in; hemma en knapp hvila och en tråkig hustru. Och så småningom hade stugan blifvit fyld af små, som efterhand vuxit upp och åter försvunnit, somliga alldeles spårlöst i främmande land; och den en gång "granna tösen" hade blifvit gammal och, som kvinnorna vid kusten, fårad och väderbiten i ansigtet, och Knut Laveson själf likaså; men till slut hade de dock skilts i frid och försoning, utan många ord, men dock nog för att allt bittert och sträft för alltid skulle vara utplånadt ur den efterlefvandes minne och hjärta. — Och nu på sistone hade denna oväntade fröjd händt honom, brefvet från sonen, "ett svar," som han trodde, "på alla de suckar han höjt med bön om någon underrättelse från den saknade." Och i sammanhang härmed detta nya intresse, denna brefskrifning, som för den gamles lifliga ande blef som en bro öfver till en rikare värld.

Och inom denna enkla ram, hvilket lif rikt på pligttroget arbete, på själfuppfostrande kraft att väja undan för ett hetsigt sinne, hvilken ödmjukhet, fromhet, och först och sist hvilket tålamod. Saktmodig och tålig och dock en karl för sin hatt, det var Knut Laveson, och med verklig vördnad blickade jag på det öfver papperet nedlutade lurfviga grå hufvudet.

Men nu var brefvet färdigt. Knut Laveson nedlade pennan, strök upp sin gråa lugg och torkade med handens baksida svetten ur pannan. Belåten med sitt verk räckte han mig brefvet att läsa högt:

Min goda B..... Lef Väl!

Ju längre tid desto välkomnare torde det kanhända vara, jag har flera gånger tänkt att skrifva några rader, tag ej till misstycke mina enfaldiga ord: Herrn vet, jag är en olärd man, dock välment, mitt hjärta är bundet med mycken förtrolighet till herr B... och i synnerhet för alla goda hälsningar. — — —"

Efter en berättelse om sonens bref och den gode "redatörens" ingripande lydde slutet:

"Nu vänder jag mig till herr B..... och säger: ungkarlslifvet är väl godt, men en god hälft ännu bättre, i synnerhet som tiden ilar och kalla vintern tillstundar, hvem värmer sängen? — Nu vill jag sluta mitt bref. Jag vill vara uppriktig och andäktig Gud Välsigne oss och alla. Ty Fromhet och dögd, tukt ära också, man mer än guldet skatta må, när guldet försvinner, man vet ej hvar, så står dock dögd och Fromhet kvar. Lef väl! Lef väl! säger den gamle

Knut Laveson.

P. S. Nu har jag fylt 81 år Gud! hvet om jag lefver till nästa vår min darrande hand för mig spår."

Då jag kom till "ungkarlslifvet," skrattade gubben för sig själf, så tårarna runno, aftorkade dem sedan med handen och plirade klipskt: "det skall roa honom, det skulle ju vara lite plaser med i det; han var en så skämtsam herre!"

"Farväl Knut Laveson, stå nu på sig i vinter!"

"Gud får komma, när han vill, det är min tröst —" och med klar blick sade han farväl med många tacksägelser och hälsningar till hans käre herr B.....

Men ofta ljuda för mig hans så ofta upprepade ord: tålig, ja tålig; och jag tycker mig då se gamle Knut, grå och böjd, vankande "i sina egna tankar" mellan Arilds läges små hus och kojor, numera endast väntande på, att "Gud skall komma." — Och från honom vandrar min tanke till den vackra sorgsna kvinnan i gården deruppe mellan bokarna, der hon går så vänligt och pysslar och allt emellanåt med en suck tungsint blickar ut öfver Scheldervíken, som

"— kastar långa böljor
lätt mot Tångahallar."

Brev til Dagny fra Kristiania.

16/12—89.

Kristiania har i den senere tid været mest optaget af fabrikpigernes strike, forsvarsforeningen og kvindernes storartede tilslutning til den og af de nye böger til jul, fremfor alle da *Guds Veie*.

Striken er som bekjendt afsluttet med at de stakkels piger har gjenoptaget sit arbeide paa de gamle betingelser. Dog kan man haabe at den opsigt og tilslutning sagen har vakt og den generositet som saa mange kunstnere og fremragende mænd og kvinder har vist mod de strikende, ikke vil være uden inflydelse paa de arbeidendes fremtidige vilkaar. De har selv fölt sympati og solidaritet fra sine medmenneskers side, fölt at mennesker fölte for dem, dette forhold vil vel ogsaa virke til at det nye lönningsregulativ blir dem gunstigere. Med menneskenes öine paa sig blir fölelsen af ansvar stærkere. — Kvindereisningen i Forsvarssagen har som tilstrækkelig sees af aviserne vundet forsvaret mange penge og megen tilslutning, men ogsaa, hvad mindre kommer frem offentlig, adskillig modstand och kritik. Denne bestaar da i: Man finder at alt det staak er unödigen at henkalde det krigslystne Europas opmærksamhed paa et lidet land der fremfor alt bör se i krig at være neutral; man finder at det er usandt, naar kvinder her i landet *giver*, thi de som har noget er saa faa, at det er et ganske forsvindende antal; de andres eiendom for saa vidt som den findes, eies og disponeres over afderes mænd, saa det at kvinder giver er humbug. Man finder ogsaa at krig bör ikke være kvinders interesse, kan ikke vare det. Det er dem som bringer til verden med smerte de mennesker som krigen dræber, alene derfor blir deres forhold et andet. Foreninger for neutralitet, for pleie af syge og saarede i felt det er kvindernes sag. — Dette er gammeldags, men intet kan være mere gammeldags end selve kvindernes opraab. Det var tydeligt skrevet af en mand og indeholdt alt det som mænd finder at kvinder bör föle, ligesom tydeligvis hele kvindernes deltagelse var mænds værk. — Det væsentlige der haabes opnaaet er vel at storthinget ikke kan blive ved at knappe af paa bevilningerne til forsvaret ligeover

for en saadan folkestemning, men selve dette politiske kandestöberi, ved privat initiativ at gribe ind i hvad der var regjeringens og stortingets pligt og ret at arbeide for, selve dette afkjöler ogsaa mange. Baade striken og forsvarssagen fik foröget fart og interesse ved Björnsons indgriben, til fordel for striken, mod forsvarsbevægelsen. Det hele endte med den almindelige Björne-jagt som er det ikke sjældne og ikke opbyggelige skuespil i vor presse og som, hvad man ellers kan tænke og mene, blot fordi den er alles krig mod en, blir afskyelig for retsindige mennesker.

Alt dette kom saa meget mere ubehageligt som Guds Veie har vundet megen sympati og beundring. Kjendere er enige om at sætte den hoit over "Det flager". Det flager flöd over alle bredder, i Guds Veie er compositionen ganske anderledes enkel og concentreret, men grundtanken og konflikten rammer det centrale i kristendommen. Kristus var præst og læge, det var gjennem deres syge legemer han naade menneskenes sjæle. Nu er præsterne ikke mere læger, lægerne ikke mere præster. Tvertom, de som skulde arbeide sammen arbeider hinanden imod. I Kristi liv, i Kristi lære var gjerning og tro uadskillige. Kristi kirke, især da den lutherske har sat troen i höisædet og regner ikke gjerningerne som saadanne med i kristenlivet, men de foragtede gjerninger optages af de humane, som igjen fornægter og foragter kristentroen. Saaledes er det blevet skilt og splittet som skulde være og var et. Denne splittelse er tyngdpunktet i Björnsons bog. Den kulminerer mellem præsten og lægen ved et sygeleie, skildret saa som kun en förste rangs digter kan det og Björnsens store seier her er at han har ladet præsten handle saa, at man maa være enig med præsten og sige: han kunde ikke, han burde ikke gjöre andeledes. Men i den ædle strid faar lægen siden overtaget og afnöder præsten den indrömmelse: "Der bra folk gaar der er Guds veie" —. Bogen bærer hel igjennem en mægtig aands stempel og er fuld af saa fine detaljer og saa træffende psykologisk karakteristisk, som kun kan findes hos en digter af Björnsons lyriske og dramatiske rang.

Björnsons bog staar paa en höide for sig selv og rager op over al anden juleliteratur. Maa det dog vare mig tilladt blandt bögerne paa det norske julebord at fremhæve for Dagnys læserinder "*Kvinder*" af fru Anna Munch, en kraftig, varm,

talentfuld bog, et energisk indlæg mod bohême-literaturen og bohême-standpunktet, farverig i sine detaljer, interessant og livlig i sin udvikling. At den ikke kan være *udelt* behagelig at læse folger med nödvendighed af selve stoffet, skjöndt discret behandlet. Vi har visselig her en meget lovende ny forfatterinde. Selve sprogbehandlingen og den plastiske relief hos enhver af personerne, sammen med stilens personlige glöd röber en afgjort begavelse.

Fröken Charlotte Koren, forf. af *Gjertrud*, *Hans Skjæbne* o. fl. har sendt hjem fra England, hvor hun længe har opholdt sig, *Agga*, der foregaar i England og skildrer engelsk natur, liv og mennesker baade i London og på landet med megen finhed og liv. Man faar lyst til att reise til England ag at tage Agga med som guide. De fleste vil læse den med megen interesse, let, behageligt og dannet skrevet som den er. Sympatisk og endog gribende er skildringen af den elskelige for fattigdom sygdom og nöd opofrende miss Grabam og man ser af hendes prædiken og færden blandt samfundets bærme at det er fra England exemplet er kommet til den filantropiske virksomhed, der har skaffet mange af vore damer en saa smuk og velfortjent anseelse.

Til Fredrika-Bremer-förbundets udvalg af börne- och ungdoms literatur vil jeg tillade mig att anbefale. Illustreret Tidende for bòrn udgivet af Nordahl Rolfsen, med interessant og livlig text, smukke illustrationer lege, rebus, o. s. v. og *En gammel præstegaard* af Karen Stenersen, en sandfærdig skildring af en gammeldags norsk præstegaard og dens beboere, fordringslös, elskværdig, eiendommelig og tiltrækkende for ung og gammel.

M. S.

Marie Zakrzewska.

Denna utmärkta kvinna, hvars namn är nära förknippadt med en af kvinnosakens största segrar, — henne måste jag uppsöka strax första dagen, då jag kom till Boston, detta paradis för kvinnor, särskildt för "emanciperade" medlemmar af könet.

Jag fann henne tillika med hennes vän, Julia Sprague, f. d. lärarinna, i en villa vid utkanten af staden, der dessa två —"a glorious couple" som de med rätta blifvit kallade — skapat sig ett vackert hem, öppet för enhvar, som kommer till dem med sinne för de idéer de själfva lefva och verka för.

Sedermera återsåg jag Marie Zakrzewska vid många olika tillfällen. Jag såg henne då hon, den snart sextioåriga kvinnan, hemkommen efter en hel dag af oafbrutet arbete för att njuta några timmars hvila, fick höra att ett sjukt barn behöfde hennes hjälp och sprang upp så rask som en ung flicka för att skynda till det. Eller då hon i sina konsultationsrum i den centralaste delen af staden tog emot de många yngre och äldre kvinnor af alla samhällsklasser, som kommo till henne med sina egna och sina barns kroppsliga och andliga skröpligheter; och hon då med den för henne egna blandningen af öm moderlighet och lugn myndighet visade sig vara en skicklig *familjeläkare* i ordets egentligaste bemärkelse, i stånd att genomskåda invecklade förhållanden och gifva råd för mer än ögonblickets behof. Eller då hon gästades af landsmän från "das grosse Vaterland" på andra sidan hafvet och med sin öfverlägsna människokännedom och sitt ungdomligt friska intresse tillsamman med dem dryftade dagens brännande frågor. Mest oförgätlig är dock för mig den första kvällen, då jag såg henne i kretsen af hennes elever, omkring tjugu yngre kvinliga läkare från Boston; jag hörde henne då tillsamman med den enda äldre, som var närvarande, dr. Morton, uppfriska sina minnen från deras svåra tid, då de båda hade arbetat på det som varit Marie Zakrzewskas lifsmål, det hvarför hon blef emigrant, nämligen bildandet af en praktisk öfningsskola för kvinliga läkare, ett sjukhus för kvinnor, skött af kvinnor.

Det var lätt nog nu för den firade läkaren, som bäres på händerna af män och kvinnor ur Bostons allra bästa kretsar, att sitta i sitt ombonade hem vid sitt rikliga bord och minnas de dagar, då en skifva fläsk till frukosten varit en eftertraktad lyxartikel för lärare och elever vid hospitalet; då ett årligt teaterbesök varit all den förströelse de unnade sig och då de varit hänvisade till att söka sin praktik bland de lägsta lagren af befolkningen, bland fattiga irländskor, som på samma

gång de begagnade sig af de bildade damernas hjälp, dock med uppblåst ringaktning sågo ned på de "emanciperade fruntimren." De unga kvinnor, som sutto rundt omkring Marie Zakrzewska tilljublade henne sitt bifall och sin glädje öfver de segrar hon vunnit. För dem låg nu vägen öppen; men hennes breda panna med det glatta, åt sidorna nerstrukna håret bar prägel af att hvad hon kommit till, det hade hon nått genom kamp.

Det var i New York som Marie Zakrzewska tillsamman med systrarna *Blackwell* (Emily och Elisabeth, den sistnämnda känd äfven hos oss som författare till *Moral Education*) tillkämpat kvinnorna rätt till praktisk utbildning, hvilket dittills varit dem förnekadt trots det att enstaka läkareskolor gifvit dem tillfälle till teoretisk utbildning och examen. Men för att få medel till sjukhusets upprättande hade hon måst vända sig till Boston, så att denna stad äfven i förevarande fall häfdat sitt rykte för att vara den axel, som drifver framåtskridandets hjul i Förenta Staterna. Hon hade skaffat sig tillträde till förmögna familjer, om hvilka hon visste att de hade hjärta för en stor sak; der hade hon talat för sin så varmt och öfvertygande, att man icke blott öppnat sin pung för henne utan också några af döttrarna i dessa hus gifvit sig i lära hos henne, unga kvinnor för hvilka tanken på att blifva läkare varit lika främmande "som den i detta ögonblick skulle vara för en prinsessa af blodet i Europa." Sedan hon fått sjukhuset i New York i gång, hade Marie Zakrzewska följt den uppmaning som ställdes till henne att inrätta något liknande i själfva Boston. Hur mycken möda detta kostat, det blir lätt nog bortglömdt nu då man ser den stolta byggning, som bär namnet *New England Hospital for Women.*

Den framgång som M. Z. haft var så mycket märkligare som hon var en främling och i intet afseende haft andra företräden framför vanliga emigranter än sin egen personlighets. Hon hade, innan hon kom till Amerika i sina tankar "idealiserat landets frihet och i synnerhet kvinnans ställning." "Hade jag vetat hvad jag nu efter flera års vistelse i landet vet, skulle jag troligtvis tänkt mig för två gånger, innan jag emigrerade; ty till och med den idealiserade friheten har förlorat en del af sin tjusningsförmåga, då jag betänker hur mycket bättre den kunde vara."

Icke få sorgliga historier har M. Z. att berätta om unga landsmaninnor af god, ja t. o. m. framstående familj, som hon förgäfves sökt rädda från det sorgliga öde de dragit öfver sig genom sin okunnighet och oförmåga att stå på egna ben. Själf var hon af annan tåga. I den stund hennes medel taga slut och hon inga patienter kan få, slår hon sig på affärer, köper ullgarn för sina sista styfrar, pant-

sätter sin klockkedja för att få pengar till att annonsera efter arbeterskor och ger dessa i uppdrag att förfärdiga en modeartikel, för hvilken hon skaffar afsättning hos köpmännen. Då denna vara en tid efter kommer ur bruk, griper hon sig an med en alldeles ny, hvilken liksom den första skaffar henne och hennes lilla skara arbeterskor pengar. Men efter ett års förlopp blir det tydligt för henne, att ehuru hon på detta sätt kan skaffa sig lifsuppehälle, ja kanske förmögenhet, kommer hon dock icke sitt egentliga mål ett steg närmare, vinner icke ens det att lära sig språket (hon hade ej lätt för språk), derför att hon väsentligen har att göra med landsmän; utan tvekan slår hon då strax om och begifver sig med tom börs, men friskt mod och ett oryggligt beslut att underkasta sig hvad det vara må, till ett vestligt universitet för att taga sin examen. Det gjorde hon, trots språket, så bra, att fakulteten ber henne till utmärkelsetecken mottaga den summa hon lånat att studera för.

Hon var tjugufyra år gammal, då hon 1853 lemnade sin fädernestad Berlin, der hon utbildat sig till barnmorska. Skildringen af hennes barndoms- och ungdomslif, gifven af henne själf i bref till en väninna (Life of M. Zakrzewska by Caroline Dall), är en kvinnohistoria af särdeles stort intresse. Många år igenom hade hon lidit för det hon kommit till världen som en flicka, med anlag och intressen rigtade på annat än det vanliga. ”Jag är stolt öfver dig, min dotter”, skrifver hennes far, en för sin politiska radikalism afskedad preussisk officer, till henne i Amerika, ”men du vållar mig dock mera sorg än något annat af mina barn. Vore du en ung man, kunde jag ej finna ord nog att uttrycka min glädje och stolthet öfver ditt handlingssätt, ty jag vet att du har dig själf att tacka för allt hvad du uträttar; men du är en kvinna, en svag kvinna, och allt som jag kan göra för dig nu är att sörja och gråta. O, min dotter, vänd om från den olyckliga väg du beträdt; tro mig, frestelsen att lefva för mänskligheten, hur lockande den än kan synas, skall dock slutligen blott leda dig att inse att allt är fåfänglighet, och att otack är världens lön.” Samma elände hade följt henne från hennes tidigaste barndom. I skolan hade hon till straff för sitt själfständiga uppträdande blifvit öfverflyttad från flickklasserna till gossarna. Hon tyckte om att vara tillsamman med dem och taga del i deras friluftslekar; men på samma gång led hon af att vara utestängd från sällskap med lärare och kamrater af sitt eget kön. I sitt elfte år fann hon ändtligen en väninna, som hon kunde hängifva sig åt med all den värme, som låg i hennes natur. Väninnan var katolik, och af idel kärlek var Marie till och med betänkt på att öfvergå till samma religion och

blifva nunna tillsamman med henne. Då händer det en dag i skolan, när Marie som vanligt ifrigt uppsöker väninnan, att denna ej vill tala till henne, utan vänder sig bort och brister i gråt. Hennes biktfader hade förbjudit henne att umgås med en protestant, och hon tigger och ber att Marie så snart som möjligt skall blifva katolik. "En kort stund såg jag på henne, djupt uppskakad och mera bedröfvad å hennes än å mina egna vägnar. Så vände jag mig plötsligt bort, utan att säga ett enda ord. Jag hade fått ögonen öppna för katolska kyrkans tyranni, och den hade mist en blifvande proselyt. Jag närmade mig aldrig mer min väninna och talade aldrig med henne mer i skolan."

Maries mor hade, då fadren förlorade sin tjänst, tagit barnmorskeexamen och praktiserade i Berlin. Hon saknade derför kvinlig tillsyn i hemmet; lärare och kamrater gjorde narr af henne för hennes brist på prydlighet — vacker var hon af naturen ej; men fast detta gjorde henne ondt, föll det henne icke in att det kunde vara annorlunda. "En gång blef jag verkligen tvungen att skratta åt mig själf då jag af en händelse fick se mitt ansigte i spegeln, med ena hårflätan rätt öfver venstra örat och den andra öfver högra ögat. Helt lugnt hängde jag då en karta öfver spegeln och fortsatte min läsning. De hårda omdömen som drabbade mig, gjorde mig tidigt reflekterande. Jag hörde att man kallade mig styfsint, blott derför att jag inte ville ge efter, då jag kände att jag hade rätt. Jag visste, att jag endast önskade alla andra godt och gärna ville lemna min hjälp der den kunde behöfvas; jag såg, att samma personer, som undveko mitt sällskap och gjorde narr af mig, icke blott mottogo, utan äfven fordrade tjänster af mig; häraf blef en följd att jag ännu mer slöt mig inom mig själf."

Under sina sista skolår fann emellertid Marie i en tjugu år äldre lärare en vän, som fick ett stort och helsosamt inflytande öfver henne. Han började med att i all vänlighet göra henne uppmärksam på den otjänst hon gjorde sig själf genom sin vårdslösade klädsel och sitt hårda väsen, och det dröjde icke länge förrän hon rättat båda delarna. Nu fick hon till och med, fastän fullkomligt utan grund, af kamraterna höra att hon var svag för grannlåt och kokett. Men här var nu anledning gifven till ett förtroligare förhållande mellan henne och läraren, som både genom samtal och regelbunden undervisning i psykologi sökte försona Marie med människonaturens svagheter, hvilka hon redan i det praktiska lifvet lärt känna. Den älskade läraren sjuknade emellertid; en morgon skickar han bud efter henne och vill taga afsked af henne. Hon får ej tillåtelse att lemna skolan förr än det är för sent, och hon finner honom död; nu fattar hon en sådan afsky för skolan, att hon på intet vilkor längre vill gå der.

Det kan sägas om Marie Zakrzewska, att hon "burit marskalksstafven i tornisten" från det hon var barn. Som andra barn fick hon dockor att leka med; men det dröjde aldrig många dagar, innan hon upptäckte att de små varelserna ledo af alla möjliga krämpor och måste plåstras om. Operationer företogos både på hennes egna och på syskons och kamraters dockor, vanligen med dödlig utgång. Marie uppträdde då vid begrafningen i egenskap af prest och moralist och lockade ej sällan sina åhörare att gråta genom att skildra hvilken vanvård de oskyldiga små varit utsatta för så i kroppsligt som andligt afseende. Stora medicinska arbeten slukades af den vetgiriga flickan vid en ålder, då andra barn läsa sagor. Hon hade knappt slutat skolan förr än hon blef sin mórs medhjälperska vid dennas stora praktik. Hela veckor igenom voro hvarken mor eller dotter ur kläderna. "Under dessa år lärde jag känna människolifvet i grund och botten. Jag såg dygden i trasor och lasten i högsätet. Jag såg prostituerade kvinnor, som förefölle mig rena och kvinnor ur så kallade bättre klasser, som ingåfvo mig vämjelse. Jag lärde mig bedöma människonaturen, se det goda, der hvarest världen finner endast fel och se fel, der hvarest ögonskenligen blott dygder finnas. Dessa erfarenheter kostade mig min ungdomliga omedelbarhet; men jag ville ej byta bort dem mot att evigt kunna bevara ungdomens tilltro. Må alla och enhvar söka bevara skenet; men den som vill blifva i stånd att hjälpa andra med både insigt och medkänsla, måste kunna genomskåda ytan och se, hvad som ligger bakom."

Vid aderton års ålder söker M. Z. tillträde till Berlins barnmorske-skola, men det nekas henne, derför att hon är ung och ogift. Hon studerar då privat under öfverläkarens ledning, men upprepar på samma gång år efter år sin ansökan. Genom vädjan till konungen lyckas till slut professorn få in sin gunstling vid skolan. På samma gång hon nu upptages som elev, anställer professorn henne som sin medhjälpare vid undervisningen af såväl kvinliga som manliga elever. Hans helsa var bräcklig, och han hade gjort upp en plan att uppfostra henne till sin efterträdare som lärare vid skolan, hvilken plats hon skulle förena med den af stiftelsens första barnmorska. Fastän hon visade stg fullt kompetent till dessa embeten, väcktes dock från flera håll ett sådant motstånd mot hans planer, att det blott genom utomordentliga ansträngningar å hans sida och hårdt arbete å hennes lyckades genomdrifva dem. Och samma dag som hon, strålande af glädje, meddelar honom sin utnämning, dör han. Deras gemensamma motståndare, som i henne se en representant för den förhatliga kvinnofrågan, begagna sig häraf för att upptaga striden på nytt och föra den

nu med de lägsta vapen. M. Z. söker afväpna dem genom att afstå en del af sin myndighet åt en diakonissa, som man från en viss sida vill ha fram. Men då ej heller denna uppoffring synes hjälpa, föredrager hon att nedlägga striden, nöjd att lemna sin plats med bästa möjliga vitsord om duglighet och personlig aktningsvärdhet. Hellre än att fortsätta en strid, hvars småaktighet synes henne ovärdig, vill hon arbeta för sin sak på en plats der de svårigheter, som visserligen förestå, dock äro af en mindre pinsam art.

Det framgår af ofvan citerade uttalande om den amerikanska friheten, att M. Z. icke undgick att känna sig sviken i sina förväntningar. Emellertid var dock just hon med sin storslagna, kraftiga karaktär den rätta att börja kampen på en skådeplats, der det gäller i sanning stora insatser. Hon var uthållig nog att välbehållen kunna genomgå den skärseld som förestår enhvar fullvuxen människa, innan hon lyckas blifva hemmastadd i en så främmande kultur som den amerikanska. Och hon var så framstående att amerikanarne förläto henne att hon ej var en af dem. Småningom slöt hon sig också med uppri gtig sympati och förtroende till sina nya landsmän. Genom resor i sitt gamla fädernesland och umgänge med landsmän följde hon utvecklingen i Europa i den sociala frågan, som framför allt tyckes ligga henne om hjärtat. Men äfven på detta område kom hon efterhand att vänta sig mer af utvecklingen i det nya landet än i det gamla. I senare år ha hennes rekreationsresor mera haft vestern till mål än gamla världen, hon har t. ex. besökt Kalifornien. Och hon har alla förutsättningar för att kunna rätt bedöma det folk hon frivilligt slutit sig till och bland hvilket hon lefvat ett lif, så vackert och välsignelserikt som få af hennes samtidskvinnor.

Kirstine Frederiksen.

Kvinliga Skolrådsledamöter.

Det hårdt anlitade utrymmet har hindrat oss att i detta häfte införa några notiser. Dock kunna vi ej underlåta att uppräkna namnen på de damer, hvilka blifvit valda till skolrådsledamöter.

Först således fröken Lilly Engström, Stockholm, derefter fröken Eva Rodhe, Göteborg, samt fröken Britte Sophie Raab å Ugglansryd, Ryssby församling. Vidare enkefru Anna Ch. Olsson i Kyrkesund, fru Francke och Doktorinnan Belfrage i Fässbergs församling invid Göteborg, fru d'Angotte född Bexell i Grimetons församling, Halland, samt grefvinnan Augusta von Essen i Helsingborg.

Literatur.

Anne-Charlotte Leffler: Ur lifvet, Tredje Samlingen 2. Gamla Jungfrun — I Fattigstugan. — En brödkaka. — Moster Malvina. — Gråtande Venus. Sthlm. Z. Hæggströms förlagsexpedition.

Sonja Kovalevsky: Ur Ryska lifvet. Systrarna Rajevski. Öfversättning från förf:s manuskript af Walborg Hedberg. Stockholm Z. Hæggströms Förlagsexpedition.

Fru Lefflers sista bok är icke glad. Och detta beror icke derpå, att hon denna gång framvisat några skuggsidor af sociala förhållanden och gjort några påståenden, som den stora allmänheten icke gärna ser gjorda eller hvilkas sanning och allmängiltighet den måhända bestrider. Det är intet utmanande i denna bok. Och dock verkar den dystrare eller rättare hopplösare än någon af fru Lefflers föregående. Ty der det fins lif, der fins det ännu hopp. En författare må anklaga aldrig så mycket, så fort anklagelserna riktas mot institutioner och människor, kan rättelse väntas, men så är det icke, när lifvets egen mekanism får uppbära skulden. När det är lifvets skeppbrott, som behandlas, ödets nyckfullhet eller världsordningens oordning, som framställes och den drunknande fåfängt synes vänta på det lilla halmstrået, som kunde rädda honom — då blir intrycket mörkt på allvar.

En af dessa skisser är hemtad ur fattigstugan; bland dessa ruiner af hvad som fordom varit människor se vi oss omkring med förskräckta blickar, ledda af författarinnans säkra hand och lugna beskrifning, som ingenting glömmer. Det eviga ”hvarför?” genljuder mycket starkt i våra öron.

En annan berättelse ger oss en ”parallelldram” mellan två kandidater till en plats, den ene får den och det är han, som icke skulle ha haft den, den andre får den icke, och det är han, som har hungriga munnar att föda. En liten förlofningshistoria, som är inflickad, ger förf. tillfälle att vara satirisk med fullt skäl öfver den ljufva oron hos en fästmö, som fordrar allt jämt nya försäkringar om sin älskades brinnande kärlek. Vi känna allt för väl denna händelse med en plats, som råkar tillfalla orätt person, i dagligt tal kalla vi det ödets ironi eller ödets lotteri. Förf. kan anföra halfva vår tids literatur som ett stöd för berättigandet af dessa pessimistiska taflor.

Och dock fråga vi oss: äro dessa taflor gjorda för den skönliterära skildringen? Det är intet svar, ingen utsigt, ingen vidd i sådana skildringar. Taflan blott beklämmer och trycker. Den är maran, som betar oss andedrägten och som vi måste skaka af oss, om vi vilja lefva. Den är återvändsgränden, der muren tvingar oss att vända om, om vi vilja röra oss. Thackeray har någonstädes talat om, huru märkvärdigt det är, att ett enda ben af ett djur kan leda forskaren att bestämma, hvilket djur det tillhört, och att vi sjelfva, om vi på ett utplånadt minnesmärke funne bokstäfverna *que Romanus*, skulle med tillhjälp af vår klassiska lärdom genast kunna inse, att der måste ha stått *senatus populusque*. Men likasom det fins fragmenter, som på detta sätt kunna ge oss inblick i helheten, så fins det också andra, som äro meningslösa. Det fins ben så små, att man ej kan läsa djurets namn i dem, bokstäfver så få, att man icke kan veta något om meningen af ordet eller om der ursprungligen stått ett ord. Det fins likaledes mörka vrår i lifvet, der skuggorna falla svartare än naturens egna, men att studera dem för sig är att vara orättvis mot det solsken, som dock sprider sig öfver världsbyggnaden, som helhet betraktad, och det ger samma oriktiga föreställning att uppehålla sig vid dessa skrymslen, som det skulle göra att vilja döma en byggnads planmässighet efter ett och annat blindfönster, som förekommer på dess facad.

Det är farligt att se ned i sådana afgrunder. Någon annan filosofi kan icke byggas på dem än längtan efter förintelsen, och denna längtan, som gör döden till vår vän och befriare, gör oss likgiltiga för allt. Literatur, konst — hvartill tjänar allt detta, när förintelse är målet? Hvartill tjänar glädjen, medan "den tjänande brodern" lider. Måhända är icke gåtan så omöjlig att lösa, men för diktaren, som behandlar det enstaka exemplet, är den omöjlig. Jag vet icke, om fru Leffler vill gå i den hopplösa pessimismens tjänst eller om hon vill inträda i leden bland dessa indiska nirvana filosofer, som i den moderna franska poesin ljudeligen förkunnar det universella eländet. Jag har blott utdragit konsekvenserna.

Hon har skildrat äfven moster Malvina, också hon en typ ur det misslyckade lifvet, ett gammalt påhäng, som får vara med som nådehjon hos förmögna slägtingar. Skildringen är liflig, men äfven här är taflan öfverdrifvet plågsam. Men huru förf. förstår att med några drag göra sällskapet lefvande, inviga oss i moster Malvinas tysta strider och harmsna känslor,

låta oss se hennes, förödmjukelser ja icke ens besparar oss hennes egna löjliga svagheter. Denna bild är en grupp, som i teckningens skarpa linier påminner om plastisk konst. Det är på samma sätt med samlingens sista novell. Hvilken relief och hvilken koncentrering! Här är det också mindre målning än skulptur förf:s metod påminner om. Detta sätt att handtera pennan som mejsel skulle vi vilja förebrå författarinnan som en förtjänst stående på gränsen till ett fel. Hennes fristående gestalter bli allt för fristående, de verka med sin bestämda plastiska utformning kallt, de få icke tillräcklig bakgrund. När hon deremot någon gång ger sig tid att stanna och utföra taflan, ser man, att hon hvarken har brist på färg eller luft eller skuggor och dagrar. Den lilla beskrifningen, huru bildhuggaren förföljer sin flyende älskling och slutligen utmattad sjunker ned i gräset bredvid hennes sida och kysser henne som en skolpojke, fast han är gamla karlen, visar hvad fru Leffler förmår, när hon fördjupar sig i ämnet och låter det rycka med sig i stället för att kommentera, och derför borde hon berätta mindre och i stället måla och beskrifva mera. Det heter om Carmela, att hon var "en fogelnatur, utan tankar, utan stämning," på ett annat ställe talas det om "hennes smeksamma, inställsamma hundvalpsnatur." Begge reflexioneroa äro ypperliga men det vore ännu bättre, om läsaren eller recensenten finge göra dem själfva. Publiken kan icke se detta, tänker författarinnan, och så sätter hon dit dem och blir sin egen kritiker, men ju mera hon kan afhålla sig från att ge mera än sensationer af sina taflor dess mera verka de med lifvets egen omedelbarhet och afsigtslöshet.

Fru Kovalewskys bok handlar om det ryska lifvet, men gjorde den också icke detta, skulle man kunna säga, att den är rysk. Stilen, stämningarna, en viss naivitet, som dock tillika är djupt kontemplativ, något på en gång af barn och filosof, förståndsmässighet och svärmeri — allt detta är ryskt, och vore man också hundra gånger professor och hade genomträngt den högre matematikens djupheter, har man ändå alltid något kvar af det primitiva drömlynne, som tillhör den slaviska rasen

Ryssland är i närvarande stund Frankrike före 1789 med bortseende af alla folknaturens olikheter. Det är samma permanenta kris i alla förhållanden, men en kris, som icke kommer till utbrott, en tärande tvinsot och ett dansande på en

vulkan. Den ryska literaturen har fått sitt stora vemod af dessa absurda förhållanden. Men denna samhällsordning är också präglad af de patriarkaliska förhållandenas älskvärdhet. Frånvaron af ett offentligt lif, bristen på allmänna ämnen att diskutera medför den fördelen att privatlifvet blir rikare, själfva husdespotismen gör det husliga lifvet mera spännande, barnvärlden blir mera romantisk, när husbondens rynkade ögonbryn innebär en hel tragedi för allt husfolket och han straffar och belönar som en gud. Det är systrarna Rajevskis barndoms och ungdomshistoria som berättas. Att den yngre af dem är förf. själf, torde icke vara för djärft att antaga. Det är två unga flickor i olika stadier af utveckling med olika karaktärer som framställas och ingenting kan vara mera rörande naivt än den yngstas utbrott, när hon, ännu ett barn, älskar den store diktaren Dostojevski, han själf ett stort barn, som åter älskar den äldre. Vid upptäckten af detta rivalskap och den äldre systerns lycka, är det den fjortonåriga Tanja tar sin tillflykt till bönen: "Gode Gud låt hela världen vara förtjust i Anjuta" — så ger sig det förtviflade barnahjärtat luft — "men laga bara, så att Fedor Michajlovitsch tycker jag är vackrast!"

Blott ännu en anmärkning för att visa. huru äkta stämningen är i dessa bilder. Den äldre systern Anjuta, hon som med stoltheten hos en liten drottning bryter barnkammarens fängsel och träder ut i världen hyllad redan i hemmet som den, hvilken får göra, hvad andra icke få, är naturligtvis betraktad af den yngre med en slags skygg beundran, som en undantagsvarelse, för hvilken själfsvåld, stolthet, nyckfullhet och dylikt är ett privilegium. Men det är icke nog att förf. i sin skildring gett henne denna prägel af privilegierad varelse, förstått att ge henne denna belysning af barndomens mystiska dyrkan. Icke heller läsaren undgår detta intryck, äfven han får något med af förtrollningen, och jag trotsar någon läsare att lägga i hop boken utan att föra med sig en svaghet, ett slags förälskelse för denna underliga drömmande flicka, som gråter hejdlöst, när hon upptäcker att lifvet är en gåta, der stora okända naturkrafter drifva sitt mystiska spel med människoöden. Hon är icke den enda figur förf. gjort oss förtrolig med. Jag är öfvertygad, att ingen skall läsa dessa erinringar utan att med saknad skiljas från dem och önska att han i en snar framtid måtte få veta fortsättningen på systrarna Rajevskis lefnadshistoria. *—en. —en.*

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,

5 Malmtorgsgatan, kl. 11—4.

Råd lemnas i juridiska, ekonomiska och hygiena frågor.

Upplysningar lemnas angående läroanstalter och arbetsområden tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets sjukkassa.

Äfven personer som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Anmälningar till deltagande i de af Fredrika-Bremer-Förbundet ordnade Hemstudie-kurser mottagas.

Byrån mottager anmälningar af nya medlemmar.

Byrån mottager prenumeration å tidskriften Dagny.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende". *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Dagny *redigeras år 1890 af fru* Amanda Kerfstedt, *biträdd af en redaktionskomité. Fru* S. L—d Adlersparre *kommer fortfarande att till redaktionens förfogande ställa sin rika erfarenhet och sitt varma intresse.*

Dagny *utkommer med åtta häften på två tryckark.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet . . kr, 2,50.
För icke medlemmar . . . . . . „ 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Norrköping 1890. M. W. Wallberg & Comp. Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

1890.

ANDRA HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: {**För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
{**För icke medlemmar** „ 4,00.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende".** *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Dagny *redigeras år 1890 af fru* **Amanda Kerfstedt**, *biträdd af en redaktionskomité. Fru* **S. L—d Adlersparre** *kommer fortfarande att till redaktionens förfogande ställa sin rika erfarenhet och sitt varma intresse.*

Dagny *utkommer med åtta häften på två tryckark.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet . . kr, 2,50.

För icke medlemmar . . . . . - . „ 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Å

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,

Stockholm,

finnas anmälda kvinliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i språk, svenska ämnen, musik, sång, ritning och målning, handarbeten m. m., svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

Ytterligare om kvinliga skolrådsmedlemmar

af Esselde.

Vid ett föregående tillfälle hafva vi med afseende på kvinnors inväljande i skolråd och fattigvårdstyrelse uttalat som vår åsigt att flertalet ibland oss ännu icke äro vuxna dessa uppgifter. Det visade sig vid skolrådsvalen förliden höst i hufvudstaden, att denna förutsättning var riktig. Det var nämligen icke lätt att finna kvinnor på en gång lämpliga och villiga att åtaga sig uppgiften. Under sådana förhållanden torde det ej vara ur vägen om Dagny öppnar ett litet samspråk med sina läsare rörande de egenskaper, som böra fordras af en kvinna för att hon skall vara lämplig att inväljas i skolråd.

En del af dessa egenskaper äro naturligtvis de samma, som fordras af manliga skolrådsledamöter, såsom redbarhet, pligttrohet, godt omdöme, medborgarsinne samt förmåga att arbeta tillsammans med andra icke såsom en blott mekanisk hjälpkraft under andras ledning och ansvar, utan på grund af egen öfvertygelse och i medvetande af eget ansvar. Af dessa egenskaper är det *arbetsförmågan* och *medborgarsinnet*, som äro hos kvinnan minst utvecklade. Bristen på dem är det också som i allmänhet afhåller oss från att mottaga offentliga uppdrag, och som nu senast gjort det svårt att finna kvinnor villiga och dugliga att deltaga i skolrådsarbetet eller ens i valet af nya skolrådsledamöter.

Kommer man att tänka öfver detta ämne, så drifves man att se till hvad slags personer det var, som i hufvudstaden tilläto att man uppstälde dem som valkandidater.

Man finner då, att i de församlingar der kvinliga skolrådskandidater förekommo, dessa samtligen voro *lärarinnor.*

Det är, för att tala med Geijer en händelse, som ser ut som en tanke. Och hvad innebär denna tanke om ej det, att lärarinnorna äro framför andra i besittning af de för en skolrådsledamot oumbärligaste egenskaperna. En jämförande blick på kvinnor af andra kategorier skall förklara förhållandet.

Förmögna ogifta kvinnor med oberoende ställning och hvilka, såsom det heter, "icke behöfva arbeta", hafva icke heller som unga lärt arbeta. De komma sällan i tillfälle att

öfva sin omdömesförmåga på större områden eller att tänka öfver allmänna angelägenheter. Somliga öfva en prisvärd välgörenhet; andra medverka i föreningar för fattigas hjälp, men detta ej sällan på ett ensidigt sätt, som begränsar deras intresse till *deras* fattiga, *deras* skyddskvarter, *deras* spisningsanstalter — något som i och för sig visst icke bör klandras, men som dock gör dem ur stånd att öfverskåda eller fatta vidden af den samhällsuppgift, i hvars lösning de likväl taga del.

Detsamma kan sägas om flertalet arbetande kvinnor äfven om de tillhöra den bildade klassen. Visserligen hafva de lärt arbeta, men detta sällan på ett självständigt sätt. De åligganden, som anförtros den kvinliga tjänstepersonalen i försäkringsanstalter, banker eller köpmanskontor m. m. äro för det mesta af mekanisk art, och vi känna mer än en af dessa kvinnor, som i många decennier, på ett exemplariskt sätt skött sin tjänst, men icke hafva gjort sig något begrepp om den anstalt de tjäna eller kunna bilda sig något omdöme om den kanske storartade och för allmänt väl vigtiga institution, i hvilken de medverka som kuggen i ett stort maskineri.

Skollärarinnan har deremot lärt arbeta på ett mera tänkande och självständigt sätt; hon deltager i skolans lärarekollegium, så ock, då hon är framstående, i komitéer, skolmötesbestyrelser m. m. Hon har ock genom självfva sin dagliga verksamhet talrika tillfällen att bilda sig omdömen om människor och förhållanden. Väl är det sant, att icke alla begagna sig af dessa fördelar, att många också här blifva blott kuggar i ett maskineri. Men här finnas dock samma *möjligheter* till vinnande af arbetsduglighet samt sinne för och insigt i allmänna angelägenheter, som mannen möter genast vid utträdet i lifvet. *En* bidragande orsak till att lärarinnor torde komma att väljas i de stora städerna är naturligtvis den, att de äro kända i större kretsar än de flesta andra kvinnor, som kunna komma i fråga, och att de väljande kunna hoppas, att de ega *sakkunskap* på det område der de skola arbeta.

Tills vidare är det således ganska naturligt att man åtminstone i hufvudstaden söker få framstående lärarinnor in i skolråden, men det vore icke önskligt, att man i all framtid sålunda begränsade sitt val. Så är icke fallet bland männen. Man väljer af dem redbara praktiska personer af alla stånd intresserade för skolans uppgift och folkets bästa. Så bör

man välja äfven bland kvinnorna, när de en gång genom uppfostran blifvit verkligt arbetsdugliga och väckta till deltagande för folkets väl i någon annan riktning än endast allmosegifvandets.

Grunden till kvinnans uppfostran för offentliga värf vänta vi af den högre flickskolan och dess lärarinnor, men hittills hafva vi väntat förgäfves. Bristen på medborgerligt sinne- och förstånd på allmänna angelägenheter hos hufvudstadens kvinnor visar sig bäst i deras ringa deltagande i stadsfullmäktigvalen. *)

Men oaktadt allt hvad här blifvit sagdt, veta vi väl, att hufvudstaden eger mer än en framstående och för folkets väl nitälskande kvinna, äfven utom lärarinnornas krets, som endast af blyghet och ovana vid att framträda, undandrager sig både att själf taga del i skolrådsval och att låta sig väljas.

En klass der man redan nu borde kunna finna ej få lämpliga personer för den ifrågavarande uppgiften, är den som omfattar kvinliga arbetsgifvare och större husegare. Som bekant falla nämligen äfven ekonomiska frågor inom skolrådets verksamhet, såsom tomtinköp och byggande af skolhus m. m.

Den självmisströstan vi talat om bör kunna öfvervinnas, helst om man besinnar att nybörjare inom skolrådet — män så väl som kvinnor — här som på andra områden troligen få betrakta början af sin tjänstgöring som en lärotid.

Som bekant har man i landsorten vid val af kvinliga skolrådsledamöter ej följt Stockholms och Göteborgs exempel och valt lärarinnor, utan kvinnor af annan samhällsställning. Af flere skäl torde detta vara ganska naturligt. För det första finnas på landsbygden högst få lärarinnor att tillgå, då man väl ej i början torde komma att rösta på folkskolelärarinnor. Att invälja en valbar folkskollärarinna möter likväl intet hinder; mer än en folkskolelärare på landet är medlem af skolrådet. Men det torde ej förnämligast vara bristen på lärarinnor, som på landsbygden vändt kommunernas upp-

---

*) Vi kunna ej underlåta att påminna om, hurusom kvinnorna i en finsk stad förliden höst genom att så mangrannt som möjligt infinna sig vid stadsfullmäktigvalen lyckades beherrska dessa och bland stadsfullmäktige invälja män, hvilka på sitt program främst skrifvit arbetet för nykterhetssaken.

märksamhet på andra kvinnor. Af gammalt har på flere af våra större bruk och egendomar skolorna omfattats med varmt intresse af egarnes hustrur och vuxna döttrar. Vi känna mer än en husmoder på landet, som varit skolråd, om icke till namnet, så dock till gagnet. Om nu i en kommun finnas sådana på förhand för skolorna varmt intresserade kvinnor — enkor eller andra myndiga kvinnor —, så är det ju ganska naturligt, att en kommun med sitt val träffar just sådana. Och hos dessa själfva torde ej den bland de stora städernas kvinnor förekommande rädslan för det offentliga uppträdandet, låt vara i en liten krets, förefinnas som hinder att mottaga valet. I de flesta fall torde nämligen skolrådets manliga medlemmar höra till dessa kvinnors "goda vänner och trogna grannar". Vi äro förvissade om, att den *rätt* som lagen nu tillerkänt dessa kvinnor att egna sig åt folkskolans tjänst skall göra dem alltmera skickliga att åtaga sig skolrådsbefattningen, enär denna rätt skall hos dem föda känslan af *ansvar*, så att de med bibehållande af det gamla intresset må gå framåt i arbetsduglighet och verkliga insigter. Af erfarenhet veta vi, att det mer än en gång varit svårt att på landet erhålla lämpliga skolrådsledamöter; vi äro öfvertygade om att denna brist skall mer och mer komma att fyllas af dugande kvinnor. Att skolråden på landet och i de mindre städerna hafva ett vida större verksamhetsfält och vida större myndighet än t. ex. skolråden i Stockholm torde vara bekant.

I hufvudstaden är det nämligen Öfverstyrelsen som närmast sköter folkskolans pedagogiska angelägenheter, såsom ämnesfördelning, anskaffande af materiel m. m. — Att i en del kommuner på landet kvinnor *icke* kunna inväljas i skolråd beror derpå att kyrkoråden der tjänstgöra äfven såsom skolråd, och att kvinna icke är valbar till kyrkoråd. Det står likväl hvarje kommun fritt att i detta hänseende ordna sig efter eget godtfinnande med kyrko- och skolråd skilda eller förenade.

* * *

Men om vi nu lyckas tillegna oss de egenskaper, som anses oumbärliga för skolrådsledamöter i allmänhet, vare sig de äro män eller kvinnor, så är dermed icke allt vunnet. I så fall skulle Hr. Törnebladh haft rätt i sitt påstående, att det vigtiga är att få en duglig person in i skolrådet och att det

är aldeles likgiltigt om denne är en kvinna. Men det är icke så. Hvad som skulle vinnas med den nya lagen, är just att ett kvinligt element komme in i den institution, som har ledningen af folkets skolor sig anförtrodd. I småskolorna utbildas massor af barn i den ålder då, enligt allas åsigt, både gossar och flickor böra stå under moderlig vård och tillsyn. Den egentliga folkskolan har lika många flickor som gossar, och af lärarekorpsen är mer än hälften lärarinnor. Det är ju då tydligt, att den institution, som bör leda och öfvervaka hela denna verksamhet bör inom sig ega också ett kvinligt element. Denna sanning är så påtaglig, att vi äfven med risk att synas tala i axiom icke tveka att betona hurusom en kvinna, lämplig att inväljas i skolråd måste hafva *en* egenskap, som icke finnes hos männen. *Hon skall vara kvinlig:* Hon skall (för att hålla oss blott till ett par punkter) icke se saker och förhållanden *så* i stort, att hon förlorar blicken för det lilla. Hon skall inom skolrådet kunna blifva den, med hvilken lärarinnan lättast och förtroligast meddelar sig och hon skall i barnens hem kunna verka så som ingen man.

Vi skulle sålunda icke önska att se i skolråden invalda kvinnor, som i sträfvan efter falsk likställighet bemöda sig att till tankar och åsigter liksom i hela sitt uppträdande blifva så manhaftiga som möjligt. Då skolråden hittills verkat med endast manliga krafter, har deras inflytande helt naturligt varit ensidigt manligt *). En sådan institution borde väl dock till sin sammansättning och verksamhet vara så helt *mänsklig* som möjligt. I detta syfte bör den med så mycken glädje hälsade reformen verka, och skall det ock, när män och kvinnor med hvar sina egendomliga gåfvor samverka inom skolråden till fromma för folkets barn.

---

*) Vi erinra t. ex. huru villigt gossarnes slöjdundervisning tillgodosetts i folkskolorna på landet, hvaremot det hört till undantagen att flickorna fått lära sy; ja, man har i riksdagens andra kammare fått bevittna hurusom landtmännens majoritet, som torde räkna inom sig mången skolrådsledamot, högljudt och envist protesterat mot att folkskolan skulle upptaga kvinlig hemslöjd bland sina läroämnen.

Svenska tjänstflickors utvandring till Danmark.

(Forts. och slut.)

Det kan icke nekas att den lön de svenska tjänstflickorna erhålla i Danmark är vida större än den de kunna vinna i hemlandet, och att i följd deraf många af de utvandrande till Sverige hemföra ej obetydliga summor. Några utvandra en sommar för att förtjäna till en symaskin, andra insätta medel i sparbankerna, barn hjälpa sina föräldrar, andra afbetala skulder, köpa eller bygga hus o. s. v. Så hade t. ex. en flicka varit i Danmark 1 1/2 år och under denna tid hemskickat 170 kronor. — En kvinna blef enka med sex oförsörjda barn, hvaraf fem döttrar. Dessa växte upp, började utvandra, och då vanligen tre af dem hvarje höst återkommo från Danmark med sin sparda penningesumma, hade flickorna på detta sätt kunnat inköpa en snygg stuga och hade nu modern boende hos sig. De voro glada och tacksamma för den förtjänst de haft, och det hade gått dem alla väl. En af dem, som var mycket stark, hade förliden sommar, lönen och de penningar hon fått för extra betingsarbete sammanräknade, förtjänat 140 kronor.

Men den ekonomiska vinst dessa och liknande berättelser förtälja om kan dock icke motväga de sorgliga följder för såväl individen som för landet, hvilka utvandringen i allmänhet medför.

Låtom oss nu se till huru lifvet gestaltar sig för de svenska flickorna i Danmark. De flesta erhålla plats som ladugårdspigor eller som hvitbetplockerskor.

För ladugårdspigorna gäller vanligen följande arbetsordning:

arbete i ladugården: kl. 1/2 5 f. m. — kl. 1 à 2 e. m.
„ 1/2 5 e. m. — „ 7 e. m.

på andra gårdar:

arbete i ladugården kl. 1/2 4 f. m. — 11 f. m.
„ 4 e. m. — 7 e. m.

På mellantimmarne lättare arbete inom hus. Lönen är vanligen 100 kr. för 6 månader.

Ladugårdspigornas arbete är i regeln mycket tungt. Det beräknas vanligen, att en flicka skall hinna mjölka 18—20 kor på de två timmar, som äro anslagna till mjölkningen. En person går efter och profvar, att hvarje ko är riktigt slutmjölkad. Att ladugårdspigorna ligga om nätterna med värkande armar och söka genom kalla omslag döfva smärtan lär ej vara ovanligt.

En flicka hade genom agent erhållit löfte om plats i Köpenhamn mot 160 kr. pr år. Den plats hon fick var emellertid utanför Köpenhamn och lönen 125 kr. Hon skulle tjäna ensam hos en bonde; denne hade förut haft två tjänarinnor, men när man nu fick en svenska, "och svenskorna äro ju så flinka", tog man bara en piga. Hon skulle mjölka 14 kor och sedan "bära" mjölken med ok öfver axlarne 1/4 mil och detta två gånger om dagen. Dessutom skulle hon sköta grofgöromålen i hemmet såsom skurning m. m. Ej underligt om det blef tungt för henne. Hon sjuknade snart och låg i november döende. Fadren sade gråtande: "Ja, hade jag följt kyrkoherdens råd, så hade detta icke händt".

För hvitbetplockerskorna gäller vanligen följande arbetsordning:
under förra delen af sommaren arbetas: kl. 1/2 6 f. m. — 7 e. m.
„ senare „ „ „ „ „ 6 „ — 6 „ ;
af denna tid anslås 1/2 timme till frukost, 1 1/2 timme till middag och 1/2 timme till aftonvard. Lönen, vanligen 100 kr. för 6 månader, kan genom extra eller betingsarbete stiga till 125 eller till och med 140 kr.

Äfven hvitbetplockerskornas arbete är tungt. Att dag efter dag gå nedböjd öfver hvitbetsåkern är ansträngande nog. Är det brännande solsken blir arbetet än mera tröttande, och har det regnat eller regnar det, blir det ett ohyggligt arbete. Kläderna blifva genomvåta och smutsiga. På en del gårdar i Danmark finnas ej eldstäder i pigornas och drängarnes rum, och då finnes ej tillfälle att hastigt torka kläderna. "Man lägger sig på dem, så torka de fortast".

Frågar man flickorna huru de haft det i Danmark, får man emellertid vanligen svaret: "Möe gödt", uttaladt med dansk brytning. Och det är ju ganska naturligt att de, då de i många fall utvandrat mot föräldrars och nästan alltid mot pastors inrådan, skola tala väl om den ort, der de varit, och dit de ämna återvända nästa år. Men talar man vid hyggliga kvinnor, som efter flerårig vistelse i Danmark blifvit bofasta i hemtrakten, får man höra att lifvet i Danmark i de flesta fall varit ganska tungt och fullt af frestelser och faror. Danskorna sjelfva hålla sig numera för goda att arbeta såsom hvitbetplockerskor, ladugårds- och värdshuspigor, och innan svenskorna började användas å dessa områden, var det endast de sämsta danska kvinnorna, som åtogo sig nämda arbeten. Orden "malkepige", "roe pige" och "værdshuspige" hafva derigenom fått dålig klang. De äro ofta liktydiga med offentligt fruntimmer.

Å gårdarna, der ladugårdspigor och hvitbetplockerskor arbeta och inkaserneras, föres ofta ett vildt lif. Kvinnorna hafva visserligen sina rum skiljda från karlarnas, men att de göra besök i hvarandras bo-

städer såväl om dagen som om natten är ej ovanligt. ”Så fort som di ä’ ladugårdspigor, blir di inte extimerade af sitt herrskap, utan det är ofta ingen tillsyn alls, och vanorna ä’ sådana vid gårdarna, så kommer kararne inte in genom dörrarna, så kryper di in genom fönstren eller pigorna ut”.

En jurist berättade huru stöld en natt hade blifvit begången i ett rum, der tio svenska kvinnor legat. Vid polisundersökningen visade det sig, att under natten tio karlar äfven varit i rummet.

Å en del gårdar söka dock förvaltarne att hålla ordning, gå omkring på aftonen och se till att ingen karl smugit sig in till flickorna samt stänga igen om dem. Sant är emellertid nog hvad en äldre hustru sade: Vill di vara rediga i Danmark, så kan di det der lika väl som i Sverige, men det fins så många lätta flickor, skall jag säga, och somma blir rent som galna, när dom kommer ut och får höra det främmande språket och se så mycket grannt, som di aldrig sett förr och så danstillställningar och sådant; men se sådant ska’ en akta sig för. Ja, ho’ vet nog, att om ho’ kommer i en främmande stad, så fast ho’ har varit i många länder, så kan ho’ inte hitta till rätta; huru skall det då vara för en smålandstös, som aldrig har sett något förr”.

Å andra egendomar bryr sig ingen om huru det går till; blott arbetsmaskinen arbetar ordentligt, får den i öfrigt reda sig själf. Att förvaltarne gåfvo stryk och dermed oskäligt pådrefvo arbetet var förr vanligt. Det skulle dock ej nu kunna ske; flickorna ginge då till en annan egendom. Det säges ock att förhållandena vid landtgårdarne börja blifva bättre hvad sedlighet och ordning angår.

En bidragande orsak härtill är säkerligen att finna i det uppdrag en bibelkvinna från Elsa Borgs hem i Stockholm erhållit att verka bland de svenska tjänstflickorna i Danmark. Det är nu fyra somrar denna bibelkvinna, anstäld genom Kronprinsessans af Danmark försorg, förmanat, läst och talat med de å landtgårdarna samlade svenska flickorna, och i ett bref från Danmark skrifves, att ”hennes Mission har *overordentlig heldig Indflydelse* baade paa Herskap og Tyende.”

Men huru svårt skall det dock icke vara att bevara sig oförderfvad, då man ung och oerfaren kommer i en sådan omgifning, lösryckt från hemmet, från alla familje- och slägtband och ingen som råder och varnar, men många som locka! De fallna kvinnorna lära icke lemna någon möda ospard för att få de oförderfvade lika dåliga, som de själfva äro. Åter gäller: ”En får lof te’ fre’ sig hele tiden, om det skall gå”, och att ”aldrig gifva sig ut ensam utan hålla väl ihop med dem man kan lita på.”

I Danmark börjas och slutas arbetet på de flesta ställen på bestämdt klockslag. Vanligen äro alla lediga kl. 7 på aftonen, och flickorna talade allmänt om denna ledighet såsom en stor fördel; den medför dock många faror. Danslokaler med det i Danmark öfverallt flödande bränvinet locka allt som oftast; på en del egendomar dansas nästan hvarje kväll.

Mycket klagades öfver söndagsarbetet, hvilket ej lär vara ovanligt i Danmark. Sällan tvingas väl någon direkt till arbete på söndagen, men arbetsgifvare och förvaltare se med missnöje på den, som nekar att arbeta. För söndagsarbetet lemnas extra betalning. Att flickorna i alla afseenden fara illa af detta söndagsarbete är ju klart. Kroppen behöfver efter veckans tunga arbete hvila, och i det mångahanda hvari de lefva, behöfva de väl en dags hvila och vederkvickelse. De allvarliga flickorna från de goda hemmen medföra ju ofta några andaktsböcker; när skola de få tid att läsa i dem, om söndagen fråntages dem? Och är det ej under söndagens stillhet, som tanken på hem och föräldrar ofta starkare tränga sig på den bortavarande än under veckans arbete? Och dessa hemtankar torde mer än en gång hjälpa flickan att ej förorsaka far och mor sorg.

I dagligt tal reda sig svenskorna ganska snart med det främmande språket, men då de gå i kyrkan förstå de ej alltid gudstjänsten och komma kanske derför ur vanan med kyrkobesöken. Så stå de der då ensamma i främmande land: ingen församlings-gemenskap eller kyrklig omvårdnad, ofta ingen husbondes omtanke och tillsyn, ingen slägtinge, ingen vän, som kan hålla en skyddande hand öfver dem.

Synnerligen betänklig visar sig utvandringen vara för helt unga flickor; detta dels i sedligt afseende, dels ock för deras hälsa. Allmänt sades, att ingen flicka borde utvandra före 18 års ålder, och nu begifva de sig ofta åstad så fort de gått och läst, ja mången gång ändå förr; det berättades också om många flickor, som från ansträngande arbete vid denna ålder hemkommit med bruten hälsa eller sinnesförvirrade.

Angående vådorna såväl i sedligt afseende som för hälsan gäller dock, att ett halft års vistelse i Danmark såsom ladugårdspiga eller som hvitbetplockerska vanligen ej skadar; men upprepas resorna år efter år, uteblifva sällan de sorgliga följderna. Flickorna angripas så småningom af "pyntesygen;" de uppträda till och med på åkrarne i armband, halsband och andra granlåter, köpa tunna fabrikstyger i stället för de medhafda hemväfda ullkläderna och penningarne smälta snart under deras händer. Flickorna börja ock tröttna på att blott arbeta och att vara utestängda från alla de nöjen, de höra omtalas.

Försigtigheten slappnar af; de öfvergifva sina bepröfvade kamrater, våga sig ut på egen hand och ingå så småningom bekantskaper bland karlarne på gården, ibland med någon svensk, som sedan kommer dem på fall. Få de då barn, kvarstanna de ofta i Danmark, utackordera barnet och fortsätta att tjäna. Vida flera af de svenska kvinnorna i Danmark hafva sålunda barn, än hvad man här hemma har reda på. Få de två barn räcka emellertid penningarne ej till, och så återvända de hem eller återsändas af den danska polisen, som så fort någon svenska begär hjälp, genast återsänder henne till hemlandet.

Har nu en flicka råkat i olycka eller har hon under sommaren bortslösat sin arbetsförtjänst, så att hon ej har penningar till hemresan och derför vill stanna kvar i Danmark, vänder hon sig på hösten vanligen till agenterna i Köpenhamn. Utan alla penningemedel, som flickorna ofta äro, blifva de helt och hållet beroende af agenterna och deras godtycke, råka snart i skuld till dem och måste till slut antaga hvad plats agenten bjuder dem, denna må nu vara aldrig så dålig.

Det synes som om det i Köpenhamn ginge flickorna ännu sämre än på landet. Gå de med halsduk ute på gatorna, få de ofta långt följe, och vanligt är att höra: ”Nej, se en svenska, henne ska' vi åt. *)

Lönen i familj är vanligen 8—14 kr. i månaden. Hvad tillsyn, arbets- och matordning angå, är det naturligtvis olika i olika familjer.

Efter de uppgifter jag erhållit är lönen:

å väfverier vanligen (fast lön)	7—12	kr.	i veckan,
„ „ (vid accordsarbete)	8—14	„	„
å cickoriafabriker	4—12	„	„
(vanligen 7 kr.).			
vid cigarrfabriker	7—9	„	„
„ tändsticksfabriker . . .	4—14	„	„

Under sommaren arbetas från kl. 6 f. m. till kl. 6 à 7 e. m. Under vintermånaderna nedsättas lönerna och då arbetas från kl. 6 f. m. till kl. 4 e. m.

Det är ofta dåliga svenska kvinnor, som arbeta i Köpenhamn, och de hafva gifvit det svenska namnet vanrykte i Danmark. Det är kvinnor, som i syd-Sveriges städer kommit på skam, och som derför dölja sig i Danmark eller som i den danska landsbygden stält så för sig, att de icke vilja eller icke kunna återvända till hemmet.

*) Jag vill här begagna tillfället att omnämna, att Værnehjemmet ”Bethania”, Helgolandsgade 8, V., erbjuder bostad för billigt pris, 50 öre om dygnet för kost och logis. Den, som der vill blifva mottagen, bör förete rekommendation utvisande att sökanden är en ordentlig flicka. Hemmet är nybygdt och mycket väl ordnadt.

Att sända en ung oerfaren flicka ensam till Danmark anses af goda och tänkande mödrar som ett stort vågspel. Jag hörde också mödrar yttra följande: ”Hon hade aldrig fått resa om inte min syster varit der, som kunde taga vård om henne”, och ”Ja, så har jag också i hvarje bref förmanat henne eller skrifvit så mycket Guds Ord och bedt henne tänka på sin framtid och på sina gamla föräldrar”. Det goda hemmets inflytande och uppfostrans betydelse har öfverallt visat sig.

För de hyggliga flickorna från de goda hemmen går det oftast bra, men för de oförståndiga och *fåfänga* äro farorna i Danmark vida större än i Sverige, och såsom förut är sagdt, de upprepade resorna eller längre tids vistande i Danmark ökar faran.

I november månad återvända många af de utvandrande; en del af dem skildras då allmänt såsom förvildade. Här ser man en mor med ett barn på armen, der en flicka som sörjer och gråter, ty hon skall hem och bekänna sitt fall. Många äro ock högljudda och svärjande; och med bränvinsbuteljen, som går laget rundt, uppträda de å ångbåtar, järnvägar och hållplatser. Så återvända de till sina hem, och der fann jag dem nu. Hos somliga talade redan ansigtsuttrycket om, att de lärt mycket ondt; men jag såg ock många unga flickor, som efter en à två halfårstjänster i Danmark hade ett utseende så rent, förståndigt och flärdfritt, att man sällan får se det bättre. De hade genom fästepigornas försorg undgått farorna i Köpenhamn, på landet hållit väl ihop med sina bekanta från socknen och voro nästan ovetande om alla de faror som funnos utom dem å själfva landtgårdarna, men äfven der hade de vetat att bevara sig.

I hemorten har man emellertid ej längre förtroende för dem, sedan de börjat utvandra. De antagas ej gärna i tjänst inom församlingen, åtminstone ej om de varit ute flera år. De anses hafva fått för stora anspråk, för många nya idéer, ja, med ett ord, de anses oanvändbara. Ej heller vilja de gärna arbeta under vintern. De sträfva så hårdt under sommaren, att de anse vintern som en hvilotid, hvilken på bästa sätt skall fördrifvas; när våren kommer resa de åter sin väg. Hafva de under sommaren hopsparat några penningar gå dessa snart åt, och derefter blir det hemmet, som åter får föda dem. Den vanliga arbetslönen i Danmark är 100 kr. för halft år. När derifrån drages resekostnaderna till c:a 30 kr., återstå 70 kr., hvilket är det kapital, som en hemvändande flicka disponerar, om hon varit mycket sparsam. Nu är det visserligen sant, att en helårslön i Kronobergs och Blekinge län sällan öfverstiger 30—40 kr., men den tjänande får då äfven kost och bostad året om, hvarför förtjänsten för dem, som tillbringa

vintern i sysslolöshet ej torde blifva nämnvärd, men som vanligt är det den kontanta penningen som värderas och eftersträfvas.

Antages emellertid helårsplats i hemlandet, kommer reslusten ofta på våren, drängar och pigor blifva oregerliga och skiljas mången gång från sin plats i olaga tid.

Och sålunda uppstår det förhållandet, att oaktadt det är sant, att inom flera af socknarna i Kronobergs län knappast finnes plats att få i hela socknen för ett par fullvuxna drängar och pigor, så är det ock lika sant, att der är ondt om tjänstfolk, synnerligast sommartiden. All ungdom vill tjäna utomlands och fordrar, om den skall stanna hemma, högre lön än hvad de små gårdsegarne kunna gifva.

Då den kvinliga ungdomen sålunda i allmänhet under vintern saknar bestämdt arbete samt hemmen med de torftiga förhållanden, som der råda, ej kunna gifva nämnvärd sysselsättning, besannas ordet: ”Fåfäng gå lärer mycket ondt”. Tiden tillbringas med besök, kaffedrickande m. m. och derunder sprides från stuga till stuga berättelser om Danmarks höga löner, många förlustelser, fritiden och den obundna friheten. Missnöje med hemmavarande förhållanden samt lättsinne och fåfänga uppspira i de berättandes spår.

Hafva flickorna hopsparat och i banken insatt någon penningesumma få de snart giftermålsanbud, och då visa sig åter följderna af utvandringen från en annan sida. Flickan har under barndomen varit upptagen af sin skolgång, utvandrar kanske som helt ung och lär sig i Danmark hvarken det ena eller andra af de göromål, som tillhöra en hustru; deremot har hon i det bördigare och rikare landet lärt sig en hel del anspråk, som ända till de sista tiderna ansetts för stora för Smålandsbygden. Efter giftermålet hopsmälta snart de hopsparda penningarna, och fattigdomen trycker dubbelt.

Men en af utvandringens mörkaste sidor är dock det sedliga förfall, som åtföljer densamma. I hvarje socken berättades om kvinnor, som blifvit hemskickade med 1, 2 à 3 barn. Modern hade först kunnat försörja sig, men så blef det henne en dag omöjligt; hon begärde allmosa och blef då omedelbarligen hemsänd. Ibland kunna flickornas föräldrar åtaga sig barnen, och då återvänder modern vanligen till Danmark, hemsänder någon gång litet penningar; mången gång låter hon ej höra af sig, förr än hon kommer med ett barn till. Ofta kunna dock hennes föräldrar ej åtaga sig tungan af ännu en mun att föda, och då får fattigvården taga hand om barnen. Om en ung moder berättades huru hon kommit till Sverige med ett helt litet barn, gått till sitt hem, sakta öppnat dörren och lagt barnet innanför densamma. De innevarande hade ingenting märkt, förr än barnet bör-

jade skrika; modern hade utan att gifva sig tillkänna för sina föräldrar genast återvändt till Danmark. — En annan moder blef af polisen hemskickad från Danmark, och en mörk, ruskig höstafton kom hon till sin faders stuga. Hon ledde då vid handen ett barn, som ännu ej var två år och bar på armen ett på två månader. Då fadern fick se henne ropade han: "Ut med dig, jag vill inte se dig", och stängde dörren för henne. Hon hade rest mot faderns vilja. Der stod hon då med barnen, som gräto och jämrade sig. Den lilla ville hafva näring af modern, den äldre en bit bröd. Hon gick ut i mörka skogen och lyckades så småningom leta sig till en backstuga, der hon tills vidare blef mottagen.

Det är ej ovanligt att kvinnor hemkomma med barn, inhysa sig någonstädes, rymma från barnet, som derefter måste omhändertagas af fattigvården. År efter år kan modern upprepa samma åtgärd; hon har kvar sin plats i Danmark, nytt arbetsbetyg behöfves sålunda ej, och intet hindrar henne att fortsätta sitt lastfulla och förderfbringande lefnadssätt.

Förunderligt är ock huru litet många föräldrar anse sedlighetsbrott som synd och skam. Jag hörde mången gång uttryck såsom: "Det kommer inte flera barn till i världen än Gud vill" och "Ja det har gått vår flicka riktigt bra i Danmark. Visst har hon ett barn derifrån, men det betalar hon oss för, så att det är ingenting att säga på."

Emellertid hafva de till Danmark utvandrande svenska tjänstflickorna förvärfvat sig ett dåligt rykte. I Nöbbeled sades: "Så många som resa ut, så komma de nog i olycka, om man bara visste om det;" och i Karlshamn: "Det sägs allmänt här, att ingen piga kan resa till Köpenhamn utan att hafva barn med sig hem."

En högre polisman i Köpenhamn uttalade de hårda orden: "Ni måtte inte hafva några sedliga flickor i Sverige". Han stödde denna sin åsigt bland annat derpå, att t. ex. bland 18 för osedlighet under 3 månader tilltalade svenska kvinnor, 9 sade sig redan i Sverige hafva trädt in på lastens bana. Detta skulle då tyda på att det är de osedliga flickorna, som lemna Sverige. Att förhållandet långt ifrån alltid är sådant, hafva vi ofvan visat och tillika att just de sämsta flickorna stanna i Köpenhamn. Vidare visade han huru "Beretning om Kjøbenhavns Politi" år 1887 bland de prostituerade i Köpenhamn upptog ej mindre än 87 kvinnor från Sverige. Från Köpenhamn voro under samma tid 254.

Han var emellertid ej ensam om detta hårda omdöme. Nej, det mötte mig öfverallt i Köpenhamn. Det sades att man började blifva

rädd att använda de svenska tjänstflickorna, emedan man sällan lyckades träffa på någon sedlig flicka.

För att i någon mån se huru det förhöll sig med sedligheten i de svenska församlingar, der den ifrågavarande utvandringen mest eger rum, har jag derom insamlat en del uppgifter*) och funnit dels att antalet inom församlingarna födda oäkta barn icke är större inom nämnda församlingar än å landsbygden för öfrigt, dels ock att antalet derstädes från Danmark härstammande i Sverige födda oäkta barn är ofantligt stort, så t. ex. inom Virestads församling 48 % af samtliga oäkta barn, och dock finnes i denna beräkning upptagna endast de barn, som inom socknen födas och icke alla dem, som hemsändas från Danmark med eller utan mödrarna.

Att komunerna drabbas hårdt af utvandringens följder är naturligt. Enligt af komunalordförandena lemnade uppgifter underhöllos t. ex. år 1889 af Tingsås komun 29 personer, af Öljehults komun 7 personer och af Eringboda komun 11 personer, hvilka antingen voro oäkta barn härstammande från Danmark eller personer, som genom utvandringen dit blifvit till hälsan förstörda. Så snart en sveusk kvinna ej är i stånd att försörja sig själf i Danmark hemsändes hon nämligen genast, och det är endast sådana medellösa kvinnor, hvilka, sedan de fylt 21 år, tillbragt 12 år på fri fot i Danmark, som ej på detta sätt kunna återsändas till Sverige. För gifta makar och deras barn gälla särskilda bestämmelser.**)

*) Nedanstående tabell visar:
1) antalet åren 1884—1888 inom församlingen födda barn;
2) under samma tid födda oäkta barn;
3) huru många af dessa senare kunna anses härstamma från Danmark;

		Antal åren 1884—1888 födda barn	Deraf oäkta	Af de oäkta anses härstamma från Danmark	Eller i % af samtliga oäkta
Småland	Wirestad	660	36	17	48 %
	Nöbbeled	317	15	4	27 %
	Ö. Thorsås	223	9	2	22 %
	Linneryd	545	28	4	14 %
	Södra Sandsjö	504	39	9	23 %
	Tingsås	485	29	10	34 %
	Markaryd	526	26	3	12 %
Blekinge	Eringsboda	532	64	0	0 %
	Öljehult	303	21	3	14 %
	Karlshamn	887	92	3	3 %
	Ronneby	1611	164	10	6 %
Skåne	Hjersås	202	21	0	0 %
	Knisslinge	125	8	0	0 %

**) Se svensk Författningssamling N:o 35 för år 1888.

Och för att se saken från ännu en annan synpunkt, hurudan skall utvecklingen såväl den andliga som den materiela blifva i de församlingar, der nästan all ungdom såväl manlig som kvinlig utvandrar? Inga unga finnas, som med friskt mod och obrutna krafter kunna bruka den svårarbetade jorden; så blir då denna obrukad, eller man nöjer sig med att gifva henne endast den mest nödtorftiga vård.

Skulle det vara omöjligt att råda bot för eller minska de ekonomiska missförhållanden, som äro kvinnoutvandringens egentliga källa? Skulle ej åtgärder kunna vidtagas, hvarigenom den flit och den kraft, som nu nedläggas i främmande land, komme fosterbygden till godo? I den af Konungens Befallningshafvande i Kronobergs län för åren 1876—1880 utgifna berättelse skrifves angående de inom länet befintliga mossarna, att "hvarje bränntorfmosse är en guldgrufva, såvida man förstår att med enkla, billiga och praktiska inrättningar tillgodogöra guldet i densamma." I den derpå följande femårsberättelsen är införd en redogörelse öfver länets mossar och beräknas deri, att 182,350 tunnland böra genast efter afdikning utgöra odlingsbar mark — en högst betydlig ökning i ett län, hvars hushållningssällskap år 1885 beräknade länets areal af odlad jord och åker till sammanlagdt 147,829 tunnland.

Man kan invända att mossarnas odling och landtbrukets höjande intet har att skaffa med den svenska tjänstflickans utvandring till främmande land. Ja, så kan det tyckas, men dagligen se vi väl dock, att der mannen har god arbetsförtjänst, der lemnar hemmet tillräckligt med arbete åt kvinnan, men der mannens arbetsförtjänst är ringa, der inga medel finnas för inköp af materialier, der blir ej heller kvinnans arbetskraft rätt använd inom hemmet. Detta har så mycket större betydelse i en fattig trakt, der dåliga kmmunikationer, otillräcklig skolundervisning (många skolor flytta å 3 stationer, och hvarje barn får sålunda skolundervisning 2 à 3 månader årligen), föga industriel verksamhet och nästan inga slöjdskolor finnas.

Slöjdskolor för flickor hafva ej statsanslag, utan det beror af komunernas eller enskildas intresse huruvida sådana upprättas eller ej, och det är ju då naturligt, att de fattigare socknarna, der få bemedlade personer finnas, skola sist komma i åtnjutande af slöjdskolans förmåner. Då staten understöder 1,167 slöjdskolor för gossar, hvarför lemnar den ej understöd åt slöjdskolor för flickor? Sömnad, stickning, lappning, lagning, väfnad, spånad, allt detta är ju dock saker hvarmed kvinnan kan gifva mannens arbetsförtjänst drygsel, hemmet trefnad och än mera, hon kan dermed mången gång skaffa sig och andra en väl

behöflig inkomst. Månne ej kvinliga hemslöjdens befrämjande i någon mån skulle kunna bidraga till Kronobergs läns förkofran?

Detta är emellertid endast frågor.

Hvad som kan och bör göras för att stäfja eller begränsa utvandringslustan eller åtminstone att afvända de bedröfliga följderna, det tillkommer naturligtvis icke mig att säga. Har jag med denna uppsats lyckats att väcka medkänsla och intresse för de utvandrande tjänstflickornas öde, är mitt närmaste mål vunnet.

Men väl vore om det inom vårt land uppstode dugande och inflytelserika män, som behjärtade den allvarliga frågan och toge henne om hand att bringa henne till en god lösning.

Till sist ber jag att här få begagna tillfället för att uttala min hjärtliga tacksägelse för all den gästfrihet, som städse visats mig under min resa säväl i prestgårdar som i andra hem samt för den beredvillighet och det tillmötesgående jag rönt af alla de personer, hos hvilka jag begärt råd och upplysningar.

Gertrud Adelborg.

Från de fattigas hem.

En Skildring af M. R.

(Eftertryck förbjudes).

Då man, kommande från Humlegården, fortsätter Linnégatan ända tills man passerat Artillerigatan, har man till venster en liten gränd, som sammanbinder Kommendör- och Linnégatan, och bär det föga klingande namnet *Nybergs gränd.*

Denna gränd, som består af en skarpt sluttande backe, der granskapets ungdom samlas för att åka kälke, har på ömse sidor ett komplex af gamla, förfallna bygnader, hvilka utgöra en skarp motsats till omgifningarnes höga, moderna hus och till den eleganta cirkus, som synes dernere i fonden. Gamla, spruckna plank, hopsjunkna hus med små fyrkantiga fönster och dörrar, så låga, att man knappast kan gå rak derigenom, bilda façaderna utåt gatan. Ena sidan fjättrar uppmärksamheten genom en arkitektonisk egendomlighet: en hög, svartnad stenmur, ofvanpå hvilken ligger en terass, omgifven

af ett murket trästaket och förfallna byggningar. Midt emot ligger en lång byggnad med inkörsport, öfver hvilken är anbragt ett slags vapen i relief: en kanon på sin lavett och på ömse sidor ett hufvud med så osäkert modellerad fysionomi, att jag ej kan säga om det är ämnadt att föreställa ett lejon- eller ett människohufvud. Detta hus har för icke längesedan, innan Svea Artilleriregemente fick sin nuvarande kasern vid Karl XV:s port, tjänstgjort som bostad åt något af regementets batterier. En sägen vill äfven förtälja, att det i forna tider var drottning Kristinas jagtslott; jag går dock icke i borgen för denna sägens värde ur någon annan synpunkt än att den kastar ett skimmer af romantik öfver den gamla byggnaden, ty jag har hört samma sak sägas äfven om andra gamla kvarlefvor af "det Stockholm som går." Men det kan ju hända att drottning Kristina hade jagtslott på flere håll i stadens omgifningar.

Lika tarflig som Nybergsgränden ter sig till det yttre, lika fattigt och försakande är lifvet bland befolkningen der. Sturegatans elegans nästan tangerar en brännpunkt af nöd och bekymmer, hvarom innevånarne i de luxuösa husen, hvilkas utsigt smekes af Humlegårdens grönska, kanske knappast kunna göra sig en föreställning. Man ser också här ingenting annat än fattigt folk; de små barnen som åka i backen och skrikande ropa "se opp" åt hvarandra, äro alla af underklassen; arbetare i slitna drägter, kvinnor med ämbar äro de enda promenerande här; bakom fönsterrutorna framblickar då och då ett ansigte med denna bleka, gråa hy, som är nödens fabriksmärke . . .

Nybergs gränd är sedan gammalt illa beryktad; den har utgjort ett tillhåll för dåliga kvinnor, och oväsen och bullersamma uppträden hörde till vanligheten. Men allt sedan i höstas har här pågått en grundlig omstöpning af förhållandena. Fröken *Agnes Lagerstedt**), öfver hvilkens verksamhet i Nybergs Gränd jag härmed vill lemna Dagnys läsare en tyvärr ofullständig skildring, inlade då till drätselnämnden en anhållan att få bli vicevärdinna för de 6 hus staden egde i Nybergsgränd, och då denna anhållan beviljades, började

*) Fröken Lagerstedt hade våren 1889 genom ett resestipendium af stiftelsen Lars Hiertas minne, satts i tillfälle att under två månader i London studera Miss Octavia Hills verksamhet för fattiga hyresgäster.

hon genast sitt arbete med att söka höja den i såväl moralisk som fysisk nöd djupt sjunkna befolkningen.

Idén till denna verksamhet har fröken Lagerstedt hemtat från Miss Octavia Hills "Homes of the poor" i London. Det är med goda och ädla företag liksom med brott och missgärningar, de begränsas ej inom sig själfva, de sprida omkring sig frön, hvilka träffa andra sinnen, slå rot och spira upp vare sig till godt eller ondt. Så äfven här. Fröken Lagerstedt hade länge, gripen af det människoälskande i Miss Hills verksamhet, känt sig manad att följa hennes exempel, och efter åtskilliga planer och försök i olika riktningar, öppnades slutligen för henne en utväg härtill.

Arbetet i Nybergs gränd skiljer sig dock i åtskilligt från Miss Hills. För det första är det ju icke närmelsevis så stort och omfattande; det är ju ännu i sin början, och Miss Hill har hunnit så långt att hon, dels eger, dels förestår flere stora hus, hvilkas alla lägenheter för ett måttligt pris uthyras åt de fattiga. För det andra erbjuder det en olikhet deri, att fröken Lagerstedt bor midt ibland hyresgästerna, hvilket icke Miss Hill, till följe af det stora område hennes verksamhet omfattar, kan göra. I Fröken Lagerstedts plan ingår icke endast att vara sina hyresgästers vicevärdinna, utan äfven deras stöd och hjälp, d. v. s. *lefva* bland dem, deltaga i deras bekymmer, och på så sätt försöka hjälpa dem upp ur det andliga mörker, hvari de flesta af dem äro nedsjunkna.

De sex husen herbergera för närvarande 43 hushåll, af hvilka hyran upptages månadsvis. I Miss Hills hem betalas den för hvarje vecka, d. v. s. så snart veckolönen erhållits, och meningen är att betalningsvilkoren skola bli de samma äfven här, men hittills har denna plan ej kunnat realiseras. Lägenheterna bestå i bästa fall af ett kök och en kammare, men i allmänhet bo två folk tillsammans i en dylik lokal. I ett litet, smalt rum med spis och ett fönster bor en gammal mor med sina två döttrar, af hvilka den ena för närvarande ligger sjuk till sängs, och den andra genom föregående sjukdom är halft idiot. De stackars kvinnorna äro egare af en symaskin och skola försörja sig med sömnad, men man kan förstå hurudan deras ställning är, då de i allmänhet ha ondt om arbete, och då sjukdom och ålderdom göra handen trött och kraftlös . . .

Tyvärr är den moraliska nöden lika stor som den fysiska. Fattigdomens svåraste fiende, superiet, kräfver äfven här sina offer. Och det är icke endast männen som dricka, det händer äfven att en eller annan kvinna öfverlemnar sig åt denna förfärliga last, som omöjliggör alla försök till upprättelse och välstånd. Häromdagen måste fröken Lagerstedt efter flera varningar och försök att åstadkomma en förbättring säga upp ett folk, af hvilket både hustrun och mannen söpo, hvar och en på sitt håll. De ha två barn — det ena en gosse på 17 år — och det är sorgligt att tänka på hvilket elände denna olyckliga familj går till mötes, då den vänliga hand, som hittills velat stödja och hjälpa, undandrages dem; men om ordning och trefnad skola kunna bibehållas i den lilla kolonien, är det ju nödvändigt att aflägsna dem som kunna sprida omkring sig det dåliga exemplets smitta.

Det är intet lätt åliggande att styra för dessa 43 hushåll, hvilkas bekymmer äro lika stora och mångskiftande som deras inkomster äro små. Än är det en sjuk, som skall ha hjälp, än tvistigheter att slita, än ekonomiska trångmål att utreda. För någon tid sedan insjuknade t. ex. en hustru, som ännu ammade sitt lilla barn; det stackars barnet togs ifrån modern, som måste föras på sjukhuset, och lemnades till ett annat folk. Hustrun, som tog hand om den lilla, hade redan en liten nyfödd i inackordering, ett ”fosterbarn”, som den tekniska termen lyder, samt dessutom sitt eget, men hon lofvade icke desto mindre att herbergera den stackars öfvergifna. Häromdagen, då jag kom på besök till fröken Lagerstedt, hade emellertid anförts klagomål öfver fosterföräldrarna; mannen söp, kom hem rusig och ställde till uppträden, hvilka blefvo ännu häftigare genom hustruns gräl och förebråelser — och följden häraf blef naturligtvis att fosterbarnet ej fick den vård som utlofvats. Som fröken Lagerstedt just då stod beredd att gå dit ned för att hålla räfst och taga barnet derifrån, frågade jag henne om jag finge följa med, hvartill hon svarade jakande.

Sedan vi från gården stigit upp för en trappa och gått igenom en smal korridor med dörrar på sidorna och svagt upplyst af en fotogenlampa, gingo vi ned några trappsteg och kommo in i två rum, af hvilka det ena beboddes af det ifrågavarande folket.

Vid vårt inträde öppnades dörren till det inre rummet

och mannen kom ut. Han såg hvarken snygg eller nykter ut, och hans lynne föreföll ej att vara det bästa, men då fröken Lagerstedt, hvilkens milda, bestämda sätt tycktes utöfva ett välgörande inflytande på alla, började förehålla honom hans uppförande, svarade han höfligt, om än hans anklagelser mot hustrun voro något hetsiga. Under tiden klagade denna på sitt håll öfver hur svårt hon hade det, allt medan hon sakta vaggade det ena af sina dibarn på armarne.

Det andra barnet, upphofvet till denna scen, satt emellertid lugn och stilla hos en af de i rummet befintliga kvinnorna. Det var en liten täck flicka, med stora, blå ögon, hvilka sågo sig omkring med en undrande, omedveten blick. Stackars lilla kräk! Jag tänkte på de rikas och lyckligas barn, hvilka i sina mjuka bäddar och varma sofrum omsorgsfullt skyddas för det minsta drag, då jag såg hur man samlade ihop den lillas små tillhörigheter och sköt ut hennes vagn, medan hon själf, för andra gången kastad till en ny mor och ett nytt hem, bars ut i den kalla vinterkvällen.

Näst superiet är arbetslösheten den värsta fienden till de små hushållen vid Nybergs gränd. Ju mera arbete som kan anskaffas och utföras, ju säkrare skall den moraliska ståndpunkten höjas och det relativa välstånd, man har rätt att hoppas, infinna sig. För den som vill intressera sig för ifrågavarande lilla koloni finnes tillfälle att göra beställningar och lemna arbete i många grenar: vedsågning, sömnad, förtenning o. s. v. En i de dagliga tidningarne, Aftonbladet och Stockholms Dagblad, införd annons lemnar för öfrigt närmare besked härom. Tre verkstäder inrymmas i lokalen: en smedja, ett tunnbinderi och en vedgård. Dessutom har fröken Lagerstedt själf etablerat en liten vedhandel, der hyresgästerna mot ett nedsatt pris, få göra sina uppköp af bränsle.

För folkets andliga utveckling har fröken Lagerstedt sörjt genom att anordna ett gemensamt samlingsrum, der bönemöten hållas söndag och thorsdag, syförening måndag, samt lördag thebjudning för karlarne och derefter högtläsning.

Detta samlingsrum är öppet hvarje eftermiddag mellan 5 och 8, då det, ljust och varmt, tyckes inbjuda hyresgästerna att komma och en stund vederkvicka sig med läsandet af vare sig en tidning — Aftonbladet, som hvarje kväll sändes gratis till hemmet och Hemlandsvännen — eller någon af de böcker, religiösa afhandlingar, reseskildringar, o. s. v., hvilka

finnas att tillgå. Sanningen kräfver dock det erkännandet, att de flesta i allmänhet äro tröga att infinna sig i samlingssalen; de aftnar, då de ha hopp om att få se sin vice-värdinnas vänliga ansigte äro de mera angelägna att komma, annars lockar dem just icke hvarken böcker eller tidningar. Tyvärr är krogen en fruktansvärd rival, som ännu återstår att besegra.

Naturligtvis är fröken Lagerstedts lika kloka som människoälskande plan att skaffa lämpliga hem åt de fattiga och att genom personligt inflytande leda dem, endast provisoriskt realiserad. De gamla husen vid Nybergs gränd höra, som redan är nämndt, till det Stockholm som går; inom kort tid skola de måhända rifvas och på de dyrbara tomterna uppbyggas palatser, i hvilka familjer ur de förmögnare klasserna flytta in. Hvar äro då de 43 familjerna, hvilka nu hafva ett, om än anspråkslöst hemvist här? Låtom oss hoppas att den plan, som utgjort själfva drifkraften till fröken Lagerstedts ädla verksamhet, blifvit förverkligad, derigenom att det intresse hon själf känner för de fattiga meddelats åt andra, som ha krafter och förmåga att räcka henne en hjälpsam hand.

Ty denna plan består i att, efter Miss Hills mönster, vid någon af stadens utkanter, der tomterna äro mindre värda, få uppbygdt ett hus med för arbetare särskildt inredda bostäder, åt hvilkas innebyggare hon skulle blifva såväl värdinna som stöd och rådgifverska. Men till denna plan fordras stora krafter och lefvande intresse, och som vi veta går det hos oss långsamt, äfven för de bästa idéer att slå rötter i det allmänna medvetandet. Vi äro tvifvelsutan ett bland jordens hyggligaste folk; vi begå inga excesser hvarken i ondt eller godt. Med de stora kulturländernas himmelsskriande nöd och derur alstrade brott kunna vi lyckligtvis icke mäta oss, men — denna nöd är en bördig jordmån för de människokärlekens härliga blommor, hvilka hos oss endast höra till undantagen.

Dock, om detta arbete för de fattiga än kommer att gå långsamt, skall det helt säkert icke afstanna. Ty det ligger deri ett frö till lif, som tvifvelsutan endast behöfver tid, för att nå den utveckling, till hvilken den redan nu så välsignelsebringande verksamheten vid Nybergs gränd varit ett stort och afgörande steg.

Hvad gagn kan Samskolan medföra särskildt för kvinnan?

Det rör sig inom den närvarande tiden en förunderlig mångfald af krafter, hvilka hvar på sitt område söka gifva samhälls- och familjeförhållandena andra former. I detta samtidens omgestaltningsarbete påträffa vi mycket, som för det klarseende ögat måste synas osundt och som hvarje rättänkande människa med alla tillåtliga medel måste bekämpa. Det kan då ligga nära till hands att tro, det *allt* är af ondo, som mer eller mindre bär nyhetens märke. Gör man sig likväl möda att närmare pröfva andarne, träffar man mången med rena afsigter, mången, som verkligen har en god gåfva att gifva. Och häröfver glädes man, ty den som ej är likgiltig för sitt folks och sina medmänniskors väl, han glädes deröfver att ej allt i tidens sträfvan är af ondo. Och när man bland alla de nya idéerna finner en, som har en verkligt god innebörd, då vill man tjäna denna idé med hjärta och hufvud, ja med alla till buds stående medel.

En sådan — och som det vill synas mig, en af de ädlaste — är den, hvilken fordrar att *personligheten* skall få sin ursprungliga majestätsrätt åter. Ty det är ej börd, ej penning, utan den i sanningens tjänst utvecklade och stark vordna personligheten, som skall bygga samtidens kultur- och samhällsbyggnad. Mången är genast färdig med realiserandet af denna idé. "Gif allt hvad människa heter — rika och fattiga, man och kvinna nu genast samma yttrande- och bestämmelserätt i samhällets och familjens alla angelägenheter, och saken är klar". Att gå så hastigt och radikalt till väga synes mig dock vara något för brådstörtadt.

Ett vida omkring förnummet rop är ju emellertid att samhället skall gifva kvinnan samma rätt som mannen i fråga om samhällets styrelse, och det torde väl också hos oss vara framtiden, en närmare eller fjärmare, förbehållet att skänka kvinnan äfven den politiska rösträtten. Att söka afpressa den närvarande tiden denna gåfva, eller om man så vill, denna rättighet, torde ej lyckas. Jag tror att för sakens och kvinnans egen skull är detta också det bästa. Jag sade ofvan, att det skall vara den utvecklade personligheten, som skall *förbättra* vår kultur och samfundsbyggnad. Nåväl, saken är då till en början helt enkel: kvinnan skaffe sig en utbildning, en samhällsfostran, som ställer henne jämsides med mannen och sätter henne i stånd att klart bedöma sin samtids verkligheter, rätt skilja på hvad som *är* från hvad som *synes*; att värdera en sak efter dess inre halt, ej efter dess yta. Af ingen torde kunna nekas, att kvinnan har en stark benägenhet till

det senare. Skall framtiden mera än det närvarande påverkas af kvinnans ingenium, så måste hon öfva sig uti att tränga djupare in i familje- och samhällsfrågorna. Kvinnan gör också, fastän föga gynnad och understödd af samhället, ett aktningsbjudande arbete för att komma till den erforderliga bildningsgraden. Det är också att hoppas det samhället skall så småningom jämna den hittills rätt knaggliga vägen och derigenom underlätta arbetet. När kvinnan begär af samhället bildning, så begär hon ej mer än sin oförytterliga rättighet, om samhället eljest tror på det lika, mänskliga värde, som kristendomen tillerkänner man och kvinna. Med detta till utgångspunkt är det kvinnan bör angripa det bestående, derest hon önskar ändring.

Antag nu, att samhället ger med sig och säger till den bildningssökande unga kvinnan: "jag har visserligen ej råd att bygga nya skolhus och upprätta en ny lärarekår för eder räkning, men jag vill något omändra gossarnes skolor och sedan,varen så goda och stigen in." En och annan skall kanske känna sig belåten med att få läsa och vara tillsammans med gossarne, men mer än en moder skall helt visst yttra sin motvilja med ett: "Det blir visst ingenting utaf, att *min* flicka får komma i en *gosskola*".

Inbjudningen tål dock vid att noggrannare skärskådas och den skall kanske vid närmare eftersinnande långt ifrån att vara farlig, tvärtom innebära något godt för framtiden. Ja, förf. kan ej undgå att deraf vänta mycken välsignelse, ej minst för kvinnan.

Till en början kan ju frågas: *hvarföre* skulle ej gossen och flickan kunna undervisas tillsamman, då de ju båda äro människor och utgöra tvenne hälfter, hvilka sedan skola förenas till ett helt. Under forna tider, då bildningen var ett mannens monopol och då kvinnan så sällan behöfde en boklig utbildning för sin utkomst i världen, och då man ej kommit till insigt om att hon för sin egen utvecklings skull och för att en gång kunna uppfostra sina söner behöfde kunskaper, var det ju naturligt, att skolans dörr kom att stå öppen endast för gossen. Tiden är nu en annan. Till kampen för tillvaron måste nu äfven kvinnan smida sina vapen. Härtill behöfver hon en med mannens likartad själsodling; hvarför skulle hon ej kunna mottaga den tillsamman med honom? När systern och brodern skola utbildas till samma lifvets strid, hvarför skulle de ej från början få öfvas i samma led?

Vi hafva sedan att komma ihåg, att hvarje människa från början är ett stycke råämne, som under fostrarns hand skall formas till en i och för sig skön och passande del i den stora samfundsbyggnaden. I detta formande spelar nu själfva undervisningen naturligen den största

rolen, men af stor betydelse är dervidlag äfven samarbetet med jämnåriga kamrater. Genom dessas olika individualitet afnötas så småningom den enskildes kantigheter och många ensidigheter bortarbetas. Men det ligger då i sakens natur, att dertill fordras en rik tillgång på motsatser inom kamratkretsen. Saknas dessa, är alldeles naturligt att barnens själffostran blir af mindre värde. Hos flickan finnes vanligtvis benägenhet för ett fel, som i stället för att under uppfostringstiden betvingas, tvärtom genom kamraternas inbördes uppmuntran och exempel, på allt möjligt sätt underbläses och befordras inom en skolkrets af uteslutande flickor. Jag menar behagsjukan eller i allmänhet begäret att ådraga sig uppmärksamhet. Och jag trotsar, att någon flickskola kan lyckas att bortarbeta detta fula drag. Och hvarför misslyckas en sådan skola, äfven om den gör ett aldrig så aktningsvärdt bemödande? Enligt min mening derför, att denna fostran i första hand tillhör lärjungarne själfva.

Nu invänder säkerligen mången: att släppa flickan samman med gossarne, i den tro, att dessa skola kurera henne för hennes böjelse för koketteri, det vore ju ”att sätta bocken till trädgårdsmästare”. Detta är dock ett misstag. Just det dagliga samarbetet och samvaron med gossarne kommer henne att lägga å sido all öfning i koketteriets konst, säkerligen icke minst derför, att hon finner det löna sig så litet. Hon vänjer sig att enkelt och okonstladt umgås med sitt motsatta kön, och denna vana blir sedan hennes natur. Det blir icke först på barnbalerna i grann och öfverraskande toalett hon skall eröfra sina gossbekantskaper. Hon har vid samundervisningen genom att själf blifva i någon mån frigjord från ytligheten äfven fått lära sig att hos gossen söka efter karaktären, personligheten, och bedöma honom derefter, ej efter en mången gång bedragande, om än fager yta. Hvad gagn flickan kan hafva af denna lärdom, när hon en gång skall för alltid skänka bort sitt hjärta och sin hand, tarfvar ju ingen närmare belysning. Kan det väl tänkas något mera förvändt, än när den unga kvinnan blott söker efter en man utan att fästa afseende på hans karaktär och om han är, hvad han synes vara, ja utan att ens fråga efter om han är en ökänd roué, och likaledes, när mannen blott spejar efter en rik och vacker flicka utan att taga notis om hennes personliga värde. Huru mycken förbannelse har icke följt sådana äktenskap, stiftade på sådana grunder. Om det nu kunde tänkas, att samskola med samuppfostran kunde i någon mån afhjälpa detta samhällsonda, så vore ju mycket vunnet och ej minst för kvinnan, ty det är ju likväl hon, som lider mest af äktenskapets olycka och som fröjdas mest af dess lycka. Denna förhoppning torde ej vara något hugskott. Är det

ej sannolikt, att då gossen och flickan under uppväxtåren lärt känna hvarandras fel och förtjänster under samarbete — detta samarbete och samlif med samma uppfattning om hvad som är rätt och orätt och med samma intressen skulle kunna fortsättas äfven i äktenskapet. Och framför allt skulle icke på detta sätt far och mor komma att *tillsammans* uppfostra sina söner och döttrar med samma ideal för ögonen och efter samma grundsatser?

Men samskolan har äfven en annan uppgift och denna är den *sedliga*. Deri ligger enligt mitt förmenande idéens tyngdpunkt. Såvidt jag känner, finnes föga att i detta fall med fog förebrå flickskolan; jag tvärtom känner, att man med samvetsgrannaste omsorg vakar öfver den unga flickan just i detta hänseende; men hvad jag också vet, är att förhållandena inom gosskolan åtminstone på många håll lemna i detta hänseende mycket öfrigt att önska. Skolans ledare och lärare göra nog kanske hvad göras kan, men rektor och lärare äro ej alltid närvarande i klassrummet och under lekarne. Gif flickan tillträde till dessa båda och det skall nog visa sig, att hennes *person* såsom *flicka* är för gossen ett sedligt stöd af stor bärkraft, och ett moraliskt värn mot mycket, som ej eger det höfviskas natur. Ingalunda tror jag dermed, att ynglingen genast och härigenom skall blifva ett sedligt *ideal* — kanske torde han ändå komma i beröring med och kanske duka under för lifvets sämre krafter — ty har han icke ytterst som värn mot lifvets onda makter ett *hem*, der far och mor äro hans förtroligaste och bästa vänner, så kan det hända att alla andra skyddsvärn brista.

Ja, men här har ju *flickan* ingenting vunnit, såvida man ej antager, att äfven hon behöfver ett liknande moraliskt stöd i gossens närvaro, invänder man. Sant; hon har ingenting vunnit för *detta* skede af sitt lif, men vinsten är henne förvarad för framtiden. I en make med renare sedligt lif och dermed också med större förmåga att skapa lycka kring den husliga härden får hon en rik belöning. Och kvinnans utbildning må nu gå i hvilken riktning som helst, *en* faktor bör hon aldrig utelemna: möjligheten att nå sin högsta uppgift — den att blifva maka och moder. Hon har då att vårda sig derom, att hon som hustru kan blifva lycklig och göra lycklig. Nogsamt skall det också visa sig, att det arbete, som hon härför underkastat sig ej är förgäfves. Mången kvinna tror nu, att hon *efter* bröllopet skall kunna inverka förädlande på sin man; ofta lyckas hon häri, men oftare misslyckas hon. Mannens pekuniära deficit kan hon kanske utfylla, men ej så hans moraliska. *Den* bristen är nu vorden för stor och hennes sedliga kapital torde ej räcka till för två.

G. Svenson.

Bokanmälningar.

Spridda blad af *Rosalie Olivecrona.* Stockholm. Norstedt & Söner.

Under en tid då de unga hade mindre brådtom att lefva och njuta lifvet; då de icke voro som nu ständigt jägtade mellan växlande stämningar och slitande konflikter; då själens strängar icke voro så hårdt spända, nerverna icke så sköra och arbetet för det dagliga brödet icke heller så tungt — då genomlefde man om och omigen hvarje intryck man erfarit, rufvade i stillhet öfver hvarje känsla, som knoppades i ens hjärta; och hvad man sålunda upplefvat, till fröjd eller smärta, bevarade man som en hemlig skatt af oförgätliga minnen eller heliga reliker. Åt dessa osedda minnesklenoder egnades hela album fylda med pressade blommor och blad; eller fäste man deras drag med några anteckningar på ”spridda blad.” Då kom det stundom rytm och takt i den enkla ordföljden, mellan raderna smög sig ett rim, lekande som solstrålen mellan nylöfvade ungträd eller klangrikt som gökens tonslag i vårlig luft, och så hade — utan att man rätt visste huru det gått till — de så länge närda och så ljuft omhuldade drömbilderna fått form och gestalt i poesiens språk. Man märkte då att detta språk just är drömmarnes, de gömda känslornas, de stumma tankarnas modersmål, och det blir en ljuf vana, lifvet igenom, att åt ”sångmön” anförtro sina bästa intryck. Länge bevaras de dock i det tysta, röjda blott för den närmaste vänkretsen, för make och barn. Ej sällan är det först sedan hösten strött rimfrost i hennes hår, som den en gång så unga och för offentligheten så skygga skaldinnan dristar att på barns eller barnbarns böner samla ”de spridda bladen”, lägga sin unga själs blomster och sin mognade tankes alster under tryckpressen och låta dem blifva den läsande allmänhetens egendom.

Någonting liknande, så tro vi, har man att tacka för Rosalie Olivecronas ”*Spridda blad.*” Den enkla öfverskriften är en smula försåtlig: man väntar sig en samling strövers, egnade att fira några glada familjefester och man finner — en hel lifsåskådning, visserligen ofta indirekt eller helt oafsigtligt uttalad, men just derför så mycket mer betydelsefull.

Den oblandade lifsglädje som fyller ett ungt oskyldigt sinne möter oss på det första bladet. Kommer så en kärlek till naturen, nog mäktig att erinra om den dragningskraft naturandarne, enligt de gamla sagorna, öfva på den unga människan. Men så möta oss lifvets dunkla gåtor och dess skärande motsatser i sorg och glädje, saknad och läng-

tan, förr ock nu, lif och död. Vi möta tankar, än frestande, än spörjande tveksamma om vägen; vi möta kärleken i dess olika skepnader, vi möta konsten sökande sin väg mellan lurande afgrunder och himmelska höjder. Men i bredd med dessa dunkla gåtor finna vi den förklaring de få i en from och älskande kvinnosjäl.

Mellan de allvarliga, stundom vemodiga, men alltid blida stämningsbilderna ligga inströdda många älskliga drag af ren glädje, ett resebref, några skämtdikter samt ett varmt kändt minneskväde öfver Prinsessan Eugenie.

Här och der förekomma uttryck af missmod öfver den nya tiden, som låter... "konsten skymmas af kulturen, och af materien anden i naturen" samt öfver ett yngre slägte, som öfvermodigt ler åt det förflutnas storhet. Missbruken få härmed sitt berättigade straff. Men det goda den nya tiden medfört och huru vi skola bidraga till att det måtte bekämpa det onda — dessa punkter i den värderade förf:ans lifsåskådning, har hennes sångmö förtegat. Lyckligtvis är dock Rosalie Olivecronas mångåriga arbeten på lösningen af vissa moderna samhällsfrågor, särskildt kvinnofrågan, alltför väl kändt och värderadt, att man skulle af sångmöns tystnad kunna förledas att tro henne helt och hållet tillhöra det förflutna. Häraf följer att mellan raderna i mer än ett af de fina ungdomspoemen den nutida läsaren skönjer en osynlig skrift, som kastar ett intressant dubbel-ljus öfver ämnet. Så t. ex. i den unga flickans visa: *Hvad jag ville vara.* När förf:an låter den ungas svärmiska önskningar mynna ut i det vemodigt undergifna omkvädet:

"Men nej, jag stackars flicka
Får stanna der jag är!"

fortsätter läsaren i den osynliga skriften historien om huru den unga flickan, slutligen ej kunde förmås att i overksamhet "stanna der hon var", utan med fars och mors lof for ensam öfver hafvet till Amerika, att der i fyra år arbeta och lära, samt vid hemkomsten gjorde sina erfarenheter fruktbärande för sina svenska systrar.

Eller tag ynglingens och flickans "morgondrömmar." När vi läsa flickans klagan:

— — — *I oro, ovisshet jag sväfvar*
hur min framtid skall gestalta sig.
Mannen han får välja själf sin bana
kvinnans gå dit hennes nornor mana."

Tänka vi ej då med en känsla midt emellan tår och löje på hur annorlunda det nu är, och tacka förf:an för den välsignade andel hon haft i denna förbättring?

Vi hafva härmed velat erinra hurusom Rosalie Olivecronas betydelse för hennes folk icke ligger blott i hennes egenskap af vitter författarinna, utan att hon, ehuru stående på gränsen mellan fornt och nytt, dock alltid skall komma att räknas bland den nya tidens ledande kvinnor.

Af hennes "spridda blad", hafva sju erhållit Svenska Akademiens hedersomnämnande. Bland dem påpeka vi med förkärlek: *Paralleler* en jemförelse mellan bravursångerskans korta lysande bana och barmhertighetssysterns verksamhet i människokärlekens tjänst; *den sista kallelsen* samt *Tanken* af hvilka vi anföra de gripande slutstroferna:

Äro försåtliga
Tankar förlåtliga?
Kan man sig värja?
Räds att fördraga dem,
Skynda, förjaga dem,
Sök dem besvärja!

Om I belägren mig,
Ej I besegren mig,
Ljus-skygga tankar!
Bönen den brinnande,
Allt öfvervinnande,
Blifve mitt ankar.

På de sista bladen säger förf:an farväl till sin sångmö med de af älsklig ödmjukhet präglade orden:

Förutan anspråk är min sång; och skänkte
Den någon glädje, är jag rikt belönt.
Den är ett genljud af hvad bäst jag tänkte
Och af min kärlek för allt godt och skönt.
Fastän blott ringa är min sångargåfva,
Vill jag dock tacksamt gifvar'n derför lofva.

Af kritiken mottagna med ett visst vördnadsfullt intresse, som på ett vackert sätt jäfvar förf:ans misstanke, att "dagens barn" skola förakta en diktning, som stammar från förfluten tid, skola de spridda bladen vinna ett sympatiskt mottagande hos alla, som med oss äro öfvertygade att hvad en from och ädel kvinna i sina bästa stunder tänkt och känt icke skall vara förgäfves uttaladt, utan verka som en moders blida ord långt efter sedan den kära stämman tystnat.

Esselde.

Vår tid och ungdomen af *Ludvig Lindroth.* P. A. Norstedt & Söners förlag.

I en tid då partisinnet mer än vanligt yttrar sig i hetsigheter och missförstående, då å ena sidan själfva begreppet frihet anses liktydigt med regellöshet, och å andra sidan detta begrepp gör gemensam sak med själfsvåldet och tuktlösheten, är det en stor glädje att läsa en bok, hvars författare på samma gång han skattar friheten högt, på samma gång han sätter som uppfostrans höga mål att bilda självständiga personligheter, dock framvisar att den högsta frihet är att erkänna och böja sig för Gud, att den högsta lycka ligger i det harmoniska och

af kärleken genomandade familjelifvet med dess auktoritet. Det är också främst till föräldrar han egnar sin bok, och vi tro att alla sådana skola hafva godt af den. Om man fördomsfritt läser detta arbete, skall man icke kunna undgå ett allvarsamt erkännande att mycket försummas gent emot de unga, att ansvaret är stort och att mången förlorad son eller dotter kommer att utkräfvas af faders eller moders hand. Om också de sanningar han framställer icke äro nya, så uttalas de dock med en sådan omisskännelig kärlek till ungdomen, med så mycken tro på dess bildbarhet till att åstadkomma en bättre tidsanda och så mycken förhoppning om att saken kan lyckas, om man får öga för bristerna, att det, när man läser boken med dess många subjektiva hänsyftningar, förefaller som om man samspråkade med en gammal och god vän, meddelade sina bekymmer och fick råd, uppmuntran och tröst i gengäld.

Vi skola icke ingå på någon närmare utläggning af arbetet, men vi önska det stor spridning och framför allt, att man icke blott läser det utan ock modigt och förtröstansfullt griper sig an med att i egna förhållanden söka tillämpa dess kloka fingervisningar.

A. K—dt.

Herman Bang: Digte. København 1889.

Förstån I än eller hvad?
Völuspá.

Det gifves, säger hr Bang, dagar då hans själ likt spindeln sitter ensam och spinner — tomhet.

Resultatet af denna intressanta gymnastik föreligger nu i en samling "Digte."

Och hr Bang har presterat det mesta möjliga. Med smak och komfort har han lyckats arrangera åt sig ett verkligt litet gehenna (diktadt, d. v. s. poetiskt) med förstorande trymåer från golf till tak. Och som en Dalai-Lama i fickformat, med attityd af Oswald, slutscenen, ligger han och beundrar, stirrande i speglarne — "det store Tomme."

"Det store Tomme" tager sig för öfrigt, tycka vi, nästan bäst ut rent typografiskt, i det läckert glesa trycket.

Hr Bangs smärta är kolossal. Det går dock an så länge han har *den* att glädja sig åt. Men ibland är hela lifvet dödt, och själfva det sista lefvande, sorgen, "dröjer blott kort i likets hus" — "sorgen, det sista, skuggan efter lifvet som gick." Då har det "moderne Sjæleliv" inträdt, och den intressanta, den grå, den geniala likgiltigheten kommer. *En* känsla får skalden dock ej neka sig. Han måste känna, att denna dag, då han känner, att han alls ingenting känner — att

"den er den tungeste." Men vore ej den dag än tyngre, då han kände, att han icke ens hade denna yttersta känsla? — o. s. v. i oändlighet? "Geni, du gave til Elendighed!"

Och hr Bang är "uhyre moderne." En morgon vaknade han t. o. m. som "ett lik" — förmodligen tilldrog sig detta för många år sedan, ty redan "Haabløse Slægter" bevisar uppgiftens faktiska och historiska sanning, och hr B. borde alltså nu hunnit vänja sig dervid. Liket äter fortfarande med aptit och går omkring, hvilket hr B. finner vämjeligt; det har ock skrifvit "Slægterna", "Fædra" och affekteradt blaserade "Digte", något som vi anse för betydligt mera vämjeligt. På ett annat ställe visar hr B. emellertid själfkritik nog att bedja "det store Intet(?)" lära sig att hädanefter gå *tyst* fram genom mörkret; man kan knappast annat än instämma i en så billig begäran och lyckönska supplikanten. Högst älskvärdt ropar hr B. till döden att låta honom dö som han lefvat (med graflik stämma:) gudlös. Ordet tages här i sin egentliga betydelse = utan någon Gud. Oafsedt nu det puerila i själfva hädelsen — en dylik afses tydligen med ordleken — innehåller en slik mönsterfras precis lika mycken trivialitet som "söta" pensionsflickevers om "liten lärka", hvilken "drillar i skyn" o. d.

Utom dessa symptom af tidens literära sjukdom, innehåller boken äfven erotiska motiv, stundom verkligen nedskrifna "med hjerteblod", stundom nog vulgärt uppfattade. Det är blott ledsamt, att deras sinlighet är mer så att säga skolpojksaktigt frisk än hvad som måtte vara rätt elegant på den blaserade genialitetens stadium. Det är *alltid* ledsamt, när *en skådespelare faller ur sin roll.*

Som form har hr Bang valt den, som nog bäst passar hans individualitet, både i dess sanning och dess affektation: den jämförelsevis klanglösa, dämpade, oftast rim- och meterfria versen utan regelbundna strofer. Der han lyckas återge en stämning, sker det dock ofta äktpoetiskt genom vissa rytmiska tonfall, tungsint innerliga, och genom att "parallelisera", d. v. s. återtaga och stundom nyansera en sats (se "Chopins Ballade", "Aldrig mer;") någonting egendomligt är hans sätt att afsluta en strof med två daktyliska rader af ungefär samma metriska klang (slutstrofen af "Eros", flera strofer af "Sommerdag" etc.), Det verkligt ömma och fina i Bangs väsen kommer fram i dikter sådana som de älskliga "To Vantros Hjerter" och "Nat", i den sorgsna gripande "Aldrig mer", (der sluttanken väl är ett minne från Heines "Sie liebten sich beide",) i den med ringa medel storslagna, koncentrerade "Fædreland", som tyder på vida mer haltfulla intressen än "det store Intet" — och i några andra.

Åtskilligt är intryck från teatern. — Det starkt subjektivistiska visar sig öfverallt redan deri, att rubrikerna aldrig ställas självständiga från poemen utan omedelbart gripa in uti dem såsom ingress.

Hufvudintrycket af boken är emellertid det gamla vanliga : koketteri med andlig bankrutt. Detta koketteri, *det* är "liket."

Förtjänade hr Bang att tagas på allvar, vore det lämpligt att erinra om en sak. Det finnes en *annan* art poesi, som djupt skänker i af lifvets verkliga, bittra "malört" och som vist uppmanar: *)

— — — — — — — —
Hjärta! Töm dess galla,
svälj den helt och snart!
Allt deri jag gjutit
hvad af godt du glömt,
allt hvad du förbrutit,
allt hvad du fördrömt,

allt — *men med en droppe*
himladagg bemängdt.

Det är denna droppe, hvarom hr Bangs poesi icke har någon som helst aning.

Hans bok är ännu ett vittne till tusen om det absolut tomma och för lifvet ohållbara i den åskådning, hvilken med stolthet pockar på namnet "den moderna", och som äfven fått sina anspråk erkända i vida kretsar, der man ej tillräckligt gjort sig reda för dess egentliga, ohöljda innebörd, men som i själfva verket endast består i den gamla satsen att allt är stoft och att döden är slutet på allt.

Fredrik Wetterlund.

Från riksdagen.

Då man ur de många och mångartade förslag hvilka inom motionstidens slut vid innevarande års riksmöte blifvit väckta, vill särskilja de som närmast beröra kvinnornas intressen, så blir skörden icke mycket stor. Det ligger väl "i sakens natur" att så måste vara, likasom att, å andra sidan, icke många förslag finnas, af hvilka icke dessa samma intressen mer eller mindre beröras. De stora ekonomiska och politiska samhällsfrågorna ingripa äfven i kvinnornas förhållan-

*) Atterbom, "Malörten."

den, så ock alla ändrade och nya lagar inom kulturlifvet i allmänhet. Särskildt må erinras om arbetarförsäkringen, skolstadgan, nykterhetsfrågan m. fl. och har denna sistnämda i år uppkallat ett stort antal motionärer, hvilka önska ändrad bestämmelse vid tillhandahållande af vin och maltdrycker. — Ett lagförslag som specielt rör kvinnan är Hr F. T. Borgs (1:sta K.) i syfte att höja äktenskapsåldern för kvinnan till 21 år. Den i flera afseenden tänkvärda motiveringen visar, genom exempel från olika områden, de för samhället menliga och för kvinnan ofta olycksbringande följder som för tidiga äktenskap medföra. Att vid den ålder som af lagen medgifves, 15 år, den unga flickan icke kan vara kroppsligt och andligt mogen för makans och moderns kall, lär väl knappt kunna bestridas; här, under vårt nordliga luftstreck, torde det åtminstone blott undantagsvis vara fallet. Som fullt myndig enka, flera år före den för man och kvinna lika gällande myndighetsåldern, kommer hon ock i en undantagsställning, hvilket icke kan vara önskvärdt. Sedan förslaget blifvit hos lagutskottet behandladt, torde vara skäl att till detsamma återkomma. — I 2:dra K. har Hr P. Waldenström begärt ändring i förordningen om äktenskap, så att äfven om kontrahenterna tillhöra den svenska kyrkan men icke åstunda kyrklig vigsel, deras äktenskap må afslutas inför borgerlig myndighet. Motionären säger själf, i fråga om obligatoriskt civiläktenskap, att: "Dit skall det väl ock en gång komma", men har för närvarande åtnöjt sig med att i sina motioner taga ett steg i denna riktning. Man kan med säkerhet förutsäga att denna fråga äfven utom riksdagshusets murar kommer att ställas under en ganska liflig debatt. — Bland förslag från regeringen må erinras om den redan i trontalet omnämda lagen om försäkring för olycksfall i arbetet samt förslag till ordnande af helso- och sjukvården i riket.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Stipendiefonderna.

Till *allmänna fonden för yrkes- och studiestipendier* har under år 1889 influtit årsbidrag och gåfvor till ett sammanlagdt belopp af *10,248* Kronor, hvadan för närvarande fonden uppgår till *20,077* Kronor. Dessutom är en summa af *15,000* Kronor tecknad att utgå i årsafgifter under de närmaste 4 åren.

Whitlockska stipendiet har för 1890 tilldelats samma stipendiat som föregående år, filosofie kandidaten, fröken Wilhelmina Ohlson i Lund.

Fredrika-Bremer-Förbundet har förlorat en af sina bästa vänner och verksammaste medlemmar i Fru Ida Sylvan, som afled i Kristianstad den 9 Febr. 41 år gammal. Inom kretsen af sina närmaste och i det samhälle, der hon verkade, kommer den ädla, varmhjärtade, för allt godt verksamma kvinnan att lemna ett tomrum, som sent torde fyllas. Lycklig maka och moder till 9 barn, öppnade hon flera gånger hem och hjärta för moderlösa, som under hennes uppfostrande ledning stärktes och mognade för de uppgifter lifvet åt dem hade i beredskap. Det var känslan af att det moderliga elementet saknades i samhällsordningen, som förmådde henne att med lika mycken offervillighet som praktisk klokhet vårda sig om de små och hjälpbehöfvande, på samma gång hon hade blicken öppen för mänsklighetens stora lifsfrågor.

Arbetsområden för kvinnor.

(Forts.)

III.

De statens civila verk, vid hvilka kvinna har rätt att söka anställning.

a) *Kongl. Telegrafverket.*

För inträde vid telegrafverket fordras att hafva med godkända afgångsbetyg genomgått statens normalskola för flickor eller annat dermed jämförligt läroverk, samt att hafva fyllt 17 år, men ej öfverskridit 20 års ålder. På enahanda sätt kan ock till elev vilkorligt antagas kvinna, som icke aflagt sådan examen som nu omnämts, men med betyg af lärare i de särskilda ämnena vid allmänt läroverk eller af lärare eller lärarinnor i högsta afdelningen af sådant läroverk, som nyss omförmälts, styrker att hon i svenska, franska, engelska och tyska språken äfvensom i aritmetik, historia och geografi eger insigter, jämförliga med dem, som förutsättas för att i afgångsexamen från statens normalskola för flickor i dessa ämnen erhålla betyget godkänd.

Ansökan om inträde, som ingifves till Kongl. Telegrafstyrelsen i Stockholm, skall vara skrifven af den sökande själf och hennes namnteckning bevittnad. Den skall åtföljas af prest-, läkare- och målsmans betyg, upptagande ålder, fräjd, hälsotillstånd och föräldrars eller målsmans medgifvande, att personen i fråga får söka inträde vid telegrafverket.

Sedan den sökande blifvit antagen som elev, får hon kostnadsfritt genomgå en 3 månaders teoretisk lärokurs, hvarefter hon, om hon i examen blifvit approberad, eger att vid någon telegrafstation under minst 1 månad inhemta praktisk kunskap i telegrafering. Då hon erhållit godkändt betyg härutinnan och aflagt vederbörlig ed, kan hon af telegrafstyrelsen förordnas i praktisk tjänstgöring. Den teoretiska kurs, som eleverna skola genomgå, är icke bestämd att ega rum någon viss tid, utan besluter telegrafstyrelsen för hvarje gång derom.

Vanligen erhåller den utexaminerade telegrafisten först plats såsom extra ordinarie biträde vid någon större station och sedan antingen plats såsom ordinarie biträde vid dylik station eller ock föreståndarinneplats vid mindre station.

b) *Kongl. Postverket.*

För att vinna inträde såsom elev vid postverket fordras: att antingen hafva aflagt studentexamen eller ock kunna förete betyg om aflagda, godkända prof i svensk ämnesskrifning, allmän och i synnerhet fäderneslandets geografi, räknekonst samt ett af de tre språken, tyska, franska eller engelska. Kunskaperna i dessa ämnen böra i allmänhet fullt motsvara hvad som fordras i studentexamen, men om i ett eller annat ämne ett sådant kunskapsmått icke kan vitsordas, bör i betyget anmärkas den lärokurs, på hvilken betyget har afseende. Betygen böra vara utfärdade af lärare vid allmänt högre läroverk eller universitet eller, hvad språken vidkomma, af godkänd språklärare.

Ansökan om tillåtelse att få tjänstgöra som elev vid postverket ingifves till Kongl. Generalpoststyrelsen i Stockholm och skall vara af den sökande egenhändigt skrifven. Vid ansökan skall bifogas ofvan omtalade betyg om föreskrifna kunskaper samt prestbetyg. Om den sökande önskar tjänstgöra vid något särskildt af de postkontor, som till elevers mottagande blifvit utsedda (se Kongl. Generalpoststyrelsens cirkulärskrifvelse d. 19 sept. 1884), bör detta i ansökningen utsättas. I mån som platser för elever finnas att tillgå, meddelar Generalpoststyrelsen tillåtelse till tjänstgöring samt anvisar postkontor, der tjänstgöringen skall verkställas.

Efter minst ett halft års tjänstgöring skall eleven inför kontors-

föreståndaren undergå examen i kännedomen om postförfattningarna och postbehandlingen.

Med bifogande af kontorsföreståndarens betyg öfver sistnämda examen, uppförande under elevtiden, pålitlighet och lämplighet för posttjänsten ingår eleven nu till Generalpoststyrelsen med ansökan att vinna anställning såsom extra ordinarie postexpeditör.

När plats blir ledig kan sedan den, som blifvit antagen till e. o. postexpeditör, erhålla anställning såsom extra biträde vid postkontor.

Ordinarie anställning har kvinna ej rätt att erhålla vid postverket. Hon kan emellertid erhålla förordnande att tills vidare bestrida ordinarie postexpeditörsbefattning.

Kvinna kan ock erhålla förordnande såsom postmästare vid 5 och 6 klassens postkontor.

Inga kvinliga elever antagas tills vidare. När ny elevkurs för kvinnor börjar, kommer tillkännagifvande derom att införas i de allmänna tidningarne. (Forts.)

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Nattasylet för kvinnor* i Stockholm, Riddargatan N:o 9, har alltifrån 1885 gifvit kostnadsfritt herberge åt hem- och värnlösa kvinnor. Asylet skaffar äfven tillfälligt arbete eller platser åt mången behöfvande och har visat sig i många fall kunna förekomma brott och nöd. Under 1887 anvisades arbete eller hem åt omkring 170 utblottade kvinnor. Tyvärr äro anstaltens tillgångar nu i det närmaste uttömda, hvarföre den torde blifva nödsakad att stänga sina dörrar, ifall ej allmänheten gifver den ett kraftigare stöd.

Kvinna i sparbanksstyrelse. Fröken Hilda Rydin är suppleant i Sala sparbanks direktion.

Stipendium från Fru Wilhelmina Hiertas stipendiefond har tilldelats fröken Alma Björklund.

Norge. *Bland Norges många kvinliga skolrådsmedlemmar* nämnes för Christiansand stiftsamtmaninde Stang, känd och värderad i Stockholm sedan den tid hennes man derstädes beklädde statsministerposten.

En kvinlig student är vald till redaktör för norska studentersamfundets tidning.

Danmark. *En praktisk-teoretisk trädgårdsskola* för så väl manliga som kvinliga elever öppnas den 1 april vid Rödkilde högskola på Möen.

Finland. *Konkordia-Förbundet* hade enligt årsredogörelse för 1888 vid årets slut en kassabehållning af 48,768 finska mark. Förbundets verksamhet, insamlandet af penningar afsedda att utdelas till stipendier för kvinnor, har på senaste tiden utvidgats. Förbundet

tillhandagår nu äfven unga kvinnor med afseende å studieplaners ordnande samt vid val af nya praktiska lefnadsbanor.

Till samskola kommer från och med nästa termin Ekenäs elementarskola att förvandlas.

England. *En skola för kvinliga journalister* har upprättats af fröknarna Emily och Georgiana Hill, Westminster, Bridge-road, London. Kvinnor utbildas i denna anstalt till författarinnor, stenografer, korrekturläsare och "reporters". Fröknarne Hill äro utgifvare af tidningen Westminster and Lambeth Gazette.

Kvinnor som främlingsförare. Under sistförflutne år grundades i London ett företag "the Lady Guide Association", med uppgift att använda dertill lämpliga kvinnor som förare, tolkar, ressällskap, biträden vid uppköp m. m. Föreningen som har en centralt belägen byrå, tillhandahåller förteckningar på möblerade lägenheter med och utan inackordering, beställer rum på hotel, vexlar utländskt mynt, anskaffar järnvägs- och andra biljetter samt lemnar öfverhufvud alla de underrättelser och det bistånd, som en främling i London kan behöfva. Förarne äro delade i tre klasser och kunna antagas för timma, dag eller månad, mot ett arvode från circa kr. 3,50 till 7,50 för dag.

Englands första kvinliga läkare, Elisabeth Garret Anderson, öppnade för omkring 15 år sedan i London ett sjukhus för kvinnor, der läkarevården bestrides af henne själf och andra kvinliga läkare. För att anskaffa medel till en större och ändamålsenligare byggnad anordnas i vår en bazar, och kommer dervid en afdelning att innehålla utställning af dockor, med dertill hörande pristäflan. Ingen afgift erlägges vid täflingen. De dockor som insändas blifva sjukhusets tillhörighet. Särskildt mottagas med tacksamhet dockor, klädda i nationaldrägter, uniformer eller andra embetsdrägter, hofdrägt m. m.

Dockorna böra vara inlemnade före den 15 mars till fru J. A. Westerberg, Kungsportsavenyen 15, Göteborg, eller fröken Lotten Lagerstedt, Hvitfeldtsplatsen 7, Göteborg.

Belgien. Belgiska deputerade kammaren har beviljat kvinnor rätt att taga akademiska examina och erhålla de rättigheter, som dessa examina medföra. Kammaren beslöt tillåta kvinnor oinskränkt utöfning af läkare- och apotekareyrket. Ett förslag, att äfven tillåta dem praktisera som advokater, förkastades deremot. Det framhölls uttryckligen, att det stod kvinnorna fritt att åhöra alla föreläsningar inom universitetets fakulteter och följa alla lärokurser. Endast den juridiska banan blef stängd för dem, till och med om de aflägga juridiska examina.

Italien. *Professor i slaviska literaturen* vid universitetet i Bologna är fru Malvina Ogonowska.

Grekland. *En petition till förmån för de offentliga flickskolorna* har blifvit inlemnad till den grekiska kammaren. Denna petition har erhållit 2,850 underskrifter.

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar anmodas att med snaraste till Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, insända sina årsafgifter.

Till redaktionen insänd periodisk litteratur:

Nordisk tidskrift, nr 1. — Pedagogisk tidskrift, nr 1. — Förr och nu, nr 1, 2. — Svensk läraretidning, nr 1—7. — Svensk musiktidning nr 1, 2. — Nya bokhandelstidningen, nr 1—6. — Sedlighetsvännen, nr 1. — Slöjdundervisningsbladet, nr 1. — Nylænde, nr 1. — Kvinden og Samfundet, nr 1. — Hvad vi vil, nr 1—3. — Finsk tidskrift, nr 1. — English woman's review, nr 1. — Women's suffrage journal, 1—2. — Womans journal nr 1—4. — Deutsche Hausfrauenzeitung, nr 1—6. — Neue Bahnen, nr 1—3. — Das Magazin für die Litteratur des In- und Auslandes, nr 1—6. —

Stockholms Maltkuranstalt.

Nyberedt Maltextrakt (varm Maltinfusion) finnes alla dagar kl. **8—9** samt **11—2** (helgdagar **1—2**) till afhemtning eller drickning på stället i lokalen n:o **39** Mäster Samuelsgatan **1** tr. upp. Intyg finnas till påseende från flera Hrr Läkare i Stockholm, som efter mångårig pröfning rekommendera kuren såsom **"ett särdeles välgörande och stärkande medel** vid **katarrer, så väl i respirations- som digestions-organerna (lung-, mag- och tarmkatarr), bleksot, dålig matlust, envis förstoppning, hosta och heshet, allmän svaghet och dålig nutrition."** Anstalten står under läkares kontroll. Är svagheten eller sjukdomen ej af svårare art, verkar kuren oftast inom kort tid. Men efter en längre kur hafva äfven svårare åkommor blifvit fullständigt botade. Till och med vid hotande **lungsot** har maltkuren efter några månader, enligt läkareintyg, verkat "krafternas tilltagande och de hektiska symptomens försvinnande". Maltkuren har visat sig vara ett särdeles stärkande medel för konvalescenter samt svaga och sjukliga barn, som derigenom ofta inom kort tid återvunnit helsa och krafter.

Priset är pr månad vid afhemtning eller drickning på stället **15** kr., för barn **12** kr., vid hemskickning **18** kr. Personer, som önska pröfva medlet, innan de inskrifva sig, få göra detta afgiftsfritt, önska de fortfara dermed längre tid, blir afgiften **5** kr. pr vecka.

Tryckta **cirkulär** ocå **läkareintyg** utdelas gratis å anstalten.

I Svenska Läkaresällskapets Tidskrift Hygiea skrifves, angående de verkningar på flera sjukdomar maltkuren visat sig hafva, följande:

"Kronisk tarmkatarr har förbättrats eller öfvergått i helsa, der maltkuren varit nästan enda behandlingen. Äfvenså i **anemi ("blodbrist")** och **kloros ("bleksot")**, naturligtvis då i förening med jernbehandling, har det visat sig med fördel brukadt. Men de, som mest begagna sig af kuren äro **bröstpatienter: tuberkulosen** och den **kroniska pnevmonien** i sista stadiet till **den enkla bronkiten.** På de förra är naturllgtvis icke tal om inverkan på sjukdomen, utan har förmodligen det här föreskrifvits som ett lättfördragligt födoämne. Men deremot i den mindre avancerade kroniska pnevmonien torde dess verksamhet visa sig mest framstående, helst med afseende på krafternas tilltagande och de hektiska symptomens försvinnande."

Samma tidskrift omnämner äfven "de fördelaktiga vitsord om maltkurens verkan särdeles på sjukdomar uti **digestions- och respirationsorganen,** som finnas af **Professorerna Witt** och **Engelsted** samt **D:r Studsgaard** i Köpenhamn samt **Lifmedikus Budde** och **Professor Hjort** i Kristiania".

I Tidskriften tillägges:

"Maltpreparatens egenskap att vara ett **näringsrikt** och **lättsmält medel** synes framgå af dessa läkares anförda erfarenhet, och skilnaden emellan närings- och läkemedel uti en hel **mängd sjukdomar,** såsom just de anförda: **anemi** och **kronisk pnevmoni,** torde lätt bortfalla; detsamma blir ock förhållandet vid den kroniska **tarmkatarren,** der väl **det bästa läkemedlet** är det, som **skaffar kroppen den största näring** med den minsta ansträngning för tarmslemhinnan, som af det anförda omdömet: "det verkar på **krafternas och oftast på hullets höjande"** väl besannas.

39 Mäster Samuelsgatan 39, 1 tr. upp.

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

1890.

TREDJE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: {För Förbundets medlemmar kr. 2,50. / För icke medlemmar „ 4,00.}

Till redaktionen insända böcker:

T. Hammargren, Om våra svenska sångfåglar. — *C. E. Hagdahl,* Kokkonsten som vetenskap och konst. — *Harriet H. Robinson,* The new Pandora. — *I. Undset,* Fra Akershus til Akropolis. — *Ellen Fries,* Märkvärdiga kvinnor, 4:e och 5:e h. — *George Eliot V.,* Qvarnen vid Floss, I del. — *A. Schack,* Er kvindesagen i det rette spor?

Till redaktionen insänd periodisk literatur:

Ny Svensk tidskrift, nr 1. — Pedagogisk tidskrift, nr 2. — Läsning för hemmet, nr 1. — Förr och nu, nr 3. — Tidskrift för folkundervisningen, nr 1. — Svensk läraretidning, nr 8—11. — Idun, nr 1—11. — Helsovännen, nr 1—6. — Jordemodern, nr 1—3. — Sedlighetsvännen, nr 2. — Slöjdundervisningsbladet, nr 2. — Verdandi, nr 1, 2. — Svensk bokhandelstidning, nr 1—11. — Nya bokhandelstidningen, nr 7—11. — De svenska landsmålen, nr 37, 38. — Nylænde, nr 2—5. — Kvinden og Samfundet, nr 2. — Hvad vi vil, nr 4—6. — Hemmet och samhället, nr 2, 3. — Koti ja Yhteiskunta nr 2. — English woman's review, nr 2. — Women's suffrage journal, nr 3. — Womans journal nr 6—9. — Das Magazin für die Litteratur des In- und Auslandes, nr 7—11. — Deutsche Hausfrauenzeitung, nr 7—11. — Neue Bahnen, nr 4, 5. — La citoyenne, nr. 154, 155. —

Lycklig du!

Jag såg dig le i döden,
fast läpparnes skärhet svann
och brännande feberglöden
i somnande blicken brann.

Och när dina ögon lycktes
att mer ej skåda Guds dag,
ett solvarmt skimmer mig tycktes
bestråla bleknade drag.

Var det måhända en strimma
af solljus som lifvet gaf,
du uti dödens timma
tog med till din dunkla graf?

Var det kanske ock en hägring,
en återspegling fast svag
af evighetsljusets fägring,
som lyste i dina drag?

Jag kunde ej härpå svara,
jag kan det ej heller nu...
Men lycklig den måste vara,
som slumrar in liksom du.

E. N. Söderberg.

Inledning till en diskussion i Nya Idun.

Vid Nya Iduns Februarimöte antogs till diskussionsämne för följande sammanträde: *hvad är tidens största lyte och tidens största förtjänst med afseende å kvinnans ställning?.*

Då vid Iduns senaste sammankomst en stor majoritet uttalade sig för det diskussionsämne som i dag föreligger, var detta beslut måhända en mer eller mindre medveten följd af det referat öfver Bellamys bok, till hvilket man nyss förut lyssnat. I det ideella framtidsperspektiv som der upprullades, med dess många glänsande bilder, fanns det *en*, oklart belyst, icke utförd, knappt skisserad. I en annan mening än med det bekanta fransyska uttrycket kan man äfven här fråga: "Où est la femme?" Hvarför har den varmhjärtade författaren icke velat säga oss hur han tänkt sig hennes ställning i den framtidsvärld hans fantasi skapat? Eller har det icke lyckats honom att få det klart för sig hur den svåra frågan skall lösas?

Och den är icke lätt, kvinnofrågan, detta sena begrepp i historien, som i sin tur förr eller senare måste blifva en öfvervunnen ståndpunkt. Likasom kast- och klasskilnaden måste äfven könsskilnaden upphöra att blifva bestämmande i fråga om allmänt mänskliga rättigheter. Tyvärr har dock ännu i afseende på kvinnans ställning, vår tid icke blott *ett*, utan så många lyten att man stannar bokstafligen i valet och kvalet, då man skall säga sin mening om hvilket som är det största. Åsigterna måste ju dessutom vara olika hos olika individer; den ena önskar eller saknar ett, den andra något annat. "Den vet bäst hvar skon klämmer som har den på" eller rättare, "hvar och en bär sin börda," ty om tack vare drägtföreningar och bättre fysiologiska insigter, en klämmande sko snart blott finnes som skådeobjekt i ett antikvitetsmuseum, så bli vi dock i det hela aldrig kvitt lifvets mångahanda vedermödor. — Om vi nu vilja börja med tidens största lyte, så kunna vi kasta om frågan på följande sätt: hvilka förhållanden med afseende på kvinnans ställning är det som främst böra förbättras, som mest högljudt påkalla reformer? och svaret kan icke gärna bli mer än ett: det är i kvinnans arbete och vilkoren dervid som ändring kräfves, men arbete taget i dess mest vidsträckta bemärkelse. En furstinna i sitt slott kan vara en arbeterska och en god ar-

beterska lika väl som den halfsvultna fabriksflickan, den myndiga herrgårdsfrun lika väl som den trälande torparhustrun. Arbetet är ju människans välsignelse och hennes förbannelse, kan vara den bästa glädje och den tyngsta börda, kan lyfta den ena och krossa den andra. Detta gäller lika för båda könen, för mannen som för kvinnan. Men det som icke är lika är vilkoren, utbildningen, förutsättningen att göra ett godt arbete, att lyckas efter sina gåfvors mått. För mannen finnes bättre rustningar, bättre vapen, och om äfven han ofta får stå en hård dust för att vinna och försvara sin plats i lifskampen, så är detta dock för kvinnan ojämförligt mycket svårare. Det som gifves gossen som hans rätt, som regel, det skänkes flickan som en gåfva, som undantag. Yrkesskolor, studiestipendier, reseunderstöd, utsigter till befordran, möjligheter till själfförvärf, för alla dessa hjälpande, stödjande, främjande insatser under mannens utvecklingstid, finnas endast få motsvarigheter då det gäller kvinnan. Om det nu häremot invändes, att de flesta kvinnor stanna inom ”hemmets stilla värld” som det så vackert heter, och således hafva för sig utstakad en väg, som icke ligger jämsides med mannens, hvarför de icke heller lida intrång af att nödgas löpa på samma vädjobana, illa ”handicapped” som de äro, så för oss denna invändning till en annan sida af saken.

Med den stora utsträckning vi gifvit åt begreppet kvinnoarbete, finnes ju derinom en mångfald af verksamhetsområden. Likasom två människor aldrig fullständigt likna hvarandra, så hafva väl knappt två kvinnor i allo öfverensstämmande lifsuppgifter. Men i ett likna de alla hvarandra: deras arbete är sämre lönadt än mannens, vare sig nu denna lön utfaller i penningar eller i erkännande, kan ekonomiskt eller etiskt uppskattas. Sida vid sida arbeta man och kvinna på fältet, i fabriken, i skolan, på kontoren, i statens tjänst, men hon är öfverallt i de lägsta lönegraderna. Den ene kan stiga, kan arbeta sig upp, den andra mötes inom kort af ett obevekligt: härintill och icke vidare. Samma prestanda få ett annat värde om de utföras af man eller kvinna.

En kroppsarbetande man fordrar och får viss tid för måltider och hvila, en kvinna får det visst icke alltid äfven om hon förrättar lika mycket, om ock icke lika slags arbete som han. Att hennes lefnadsbehof äro mindre, är en af dessa halfva sanningar som länge haft kurs som äkta och varit

gällande, då det i stället bort heta att hennes förmåga att umbära är större.

Ordnandet af kvinnoarbetet står ju på dagordningen i de europeiska kulturländerna, men huru litet ännu är gjordt åt denna del af den stora mäktiga arbetarfrågan, framgår bland annat af meddelanden om den nya tyska komitén för arbetarlagstiftningen. Det heter att omfattande förstudier och undersökningar äro företagna men att rörande särskildt kvinnoarbetet sådana ej föreligga, utan torde behöfva anordnas. Betecknande är ock att då arbetardeputationer från de stora militärverkstäderna af vederbörande myndigheter mottogos i en fabrik, hvarest mest ogifta arbeterskor voro sysselsatta, dessa arbeterskor icke voro representerade. Det är dock icke många år sedan Bismarck yttrade, att kvinnorna kämpa för das Recht auf Arbeit.

Hvarför så är, hur det skall hjälpas, är en af tidens mest svårlösta spörsmål, beroende på förhållandet mellan tillgång och efterfrågan, den enskildes och det allmännas intressen, och det skulle blifva för långt och för tungt, väl äfven för svårt att på en fredlig Idun afton derom orda. — Hålla vi oss blott till det mera immateriella vederlag kvinnan bör ha rätt att få för sitt arbete, sin lifsgärning, erkännande, aktning, uppskattande, så finna vi en betänklig brist i den allmänna uppfattningen. Orsaken hvarför detta icke alltid framträder så skarpt, är att kärleken, som enligt det gamla ordet öfverskyler allt, får hon i alla dess skiftande former, och ofta i rikt mått. Men den verkliga djupa aktningen kommer väl den enskilda, individen, men icke det kvinliga slägtet till del. Hur mången kvinna har icke, då hämmande skrankor rest sig i hennes väg, utropat: "Om jag vore karl!" — men det torde med fog kunna betviflas att någon man någonsin önskat sig vara kvinna. Ett par exempel, tagna på måfå ur hvardagslifvet rundt om oss, må belysa detta. En familjefar kom en morgon till frukosten och berättade om en orolig natt, full af vilda drömmar, — "och kan ni tänka er det värsta af allt, det är både ömkligt och löjligt, jag drömde att jag var kvinna och hur jag skämdes!" — eller ett annat: Två yngre vetenskapsmän möttes efter flera års skilsmessa. — "Jag hör du är gift, har du barn?" — Ja, två, en gosse och en flicka. Och du?" — "Min vanliga otur, tre flickor!" — blef svaret. Och dock var denne familjefar en tillgifven

make och med skäl stolt öfver sina döttrar, och vetenskapsmannen nästan afgudade sina små flickor. Detta är ju bagateller, det är sant, men halmstrået visar strömmens rigtning, och ett känsligt öra förnimmer äfven de flyktiga missljuden.

Det är ju en till banalitet upprepad sats att staten hvilar på familjen och familjen på kvinnan, men ändå blir hennes verksamhet i och för familjen knappt erkänd som fullgiltigt arbete. ”Hvad gör madam sjelf då?” frågar fattigbesökaren arbetarens hustru, mor till ett halft eller helt dussin barn, och menar dervid tvätt eller sömnad eller dylika sysslor utomhus. Hemarbete för andras räkning är en sak som kan evalueras per styck eller per timma, men arbetet hemma, det är ungefär som helsan och luften, det märks knappt förr än det saknas, det är värme och ljus ofta omätbart och ovägbart och dock så oumbärligt. Trötta tankar och värkande lemmar äro blott tysta vittnen. Man lägge blott märke till tonen i uttrycket: ”kvinfolksgöra!” och man skall finna att dermed menas en sysselsättning utan skicklighet, utan ansvar, utan omdöme och utan intresse. Hvad under om, der icke behofvet bjuder och icke en särskild begåfning kallar, kvinnan så ofta ännu blifver den tanklösa ytliga prydnaden för ett dockhem! Gifvetvis menas här alla inom ett hem verkande kvinnor, icke blott den som framför andra anses ha' ett eget hem och som dock i allmänhet mindre än andra har något som hon kan kalla sitt eget, d. v. s. hustrun. Likasom från den dolda roten en växt kan utgrena sig åt alla håll, så komma i grunden de flesta missförhållanden i kvinnans lifsvilkor från den nuvarande motsatsen emellan sed och lag i fråga om den gifta kvinnan. Så länge denna motsats är olöst, så länge makan och modern faktiskt om än icke enligt juridiska termer är omyndig, så länge hon icke i familjen står, icke *under*, utan jämte mannen och fadern som hans like, så länge skola vi förgäfves arbeta på likställighet inom andra områden, så länge blir allt hvad vi kunna komma till, skolråd och rösträtt och anställning i statens tjänst och sådant mer, blott halfmesyrer, hvilka som vi dagligen ha tillfälle att se, med njugg hand och motvilligt sinne tillmätas oss. Och så måste det alltid blifva, när man icke vill draga ut konsekvensen af sina handlingar. Eller kanske man här kan tillämpa det ryska ordsqråket, att den som är mätt, förstår icke den som är hungrig!

Nu vet jag väl att det rika lefvande lifvet icke är ett räkne-exempel der två gånger två alltid blifver fyra, utan att sådana faktorer måste tagas med som låta produkten utfalla än med tre och än med fem, men man bör icke stanna vid sådana resultat, icke nöja sig med den mänskliga bristfällighetens missräkningar. Vilkoren och lönen för kvinnoarbetet i allmänhet äro sålunda dels otillräckliga, dels orättvisa, — tänkom oss exempelvis skjortsömmerskans få ören för hvarje plagg och en Pattis många dollars för hvarje ton, — och här torde vi alltså kunna söka tidens största lyte.

* * *

Samma vår tid bjuder oss dock många förtjänster att välja på, och äfven här är icke lätt att bestämma sig för den största, äfven här växla individuela åsigter påverkade af olika omständigheter. Ger man dock frågan äfven här en mera vidsträckt innebörd, tager den i stort, så torde dock många enas derom, att det som är nytt och derför just en nutidens företeelse är väckandet af allmänanda och medborgarsinne hos kvinnan, känslan af solidaritet med och ansvar för andra, af att vara människa först och kvinna sedan. ”Skall jag taga vara på min broder?” blifver äfven för henne en Kainsfråga, som hon inför sitt samvete själf måste besvara och som ett lifvets mål måste för henne stå, största möjliga lycka åt största möjliga antal, icke blott åt mig och de mina. Äfven flickans uppfostran sträfvar nu att bilda karaktärer, icke blott utveckla talanger, lära för lifvet icke för skolan enligt det gamla visdomsordet. Och samhörigheten med det hela skall i samma mån det gör hennes eget lif rikare, också sätta henne i stånd att bättre gagna det allmänna. I alla tider har barmhertighetens tjänst för henne öppnat vida arbetsfält och många äro de hvilkas namn stå inskrifna i dess gyllene bok, många hvilka i kärleksverksamhet gått i spetsen för de djupa leden af pligttrogna, självfuppoffrande, tjänande systrar. Men på andra gebiet finna vi ej många som verkligen lemnat spår i tidens sand, lemnat efterföljansvärda, uppmuntrande föredömen. Ofta har handlingskraften brutit sig väg på ett abnormt eller missriktadt sätt, som hos en Charlotte Corday eller Jeanne d’Arc, och inflytande på världshändelsernas gång har i allmänhet blott öfvats, till ondt eller godt, af krönta hufvuden eller kurtisaner, från forntidens grymma

tjuserska Kleopatra till Indiens nuvarande herrskarinna Drottning Victoria.

Vår tid är en nivelleringens tid, och då jag nu tror att kvinnan rycker upp i ledet och icke längre som S. A. Hedin en gång sagt ”är en hämsko på den fria tankens lopp, en fördomarnas mur mot dess fordringar”, tror jag dock att verkligt utmärkta, ledande, epokgörande kvinnor som trycka sin stämpel på den riktning de inslagit, ännu länge blifva mycket sällsynta. Jordmånen är för litet beredd, har för nyligen börjat bearbetas och mycken mark ligger ännu obruten. Det var ju ock naturligt, att då för några tiotal år sedan arbetet började med hvad som då kallades kvinnans emancipation, ropet på *rätt* som då höjdes var det mest högljudda. Vår tid fogar dertill ordet *pligt* och är medveten att hvarje rättighet medför en skyldighet. Att detta tidens kraf erkännes kan väl knappt förnekas; — att det icke hörsammas är en annan sak, att ännu ofta kvinlig feghet kallas för försigtighet, svaghet för godhjärtenhet, dådlös slapphet för ödmjuk anspråkslöshet, det kan icke heller förnekas. Men det är dock mycket vunnet med att ha' ändrat signaler, fått målet klarare, idealet högre ställdt. Tycker nu någon att detta är ett hårdt tal och frågar hvart det specifikt kvinliga tager vägen, behaget, mildheten, offervilligheten, de vanliga dygder som icke endast försköna lifvet utan göra det värdt att lefva, så svaras att det är sörjdt för att träden icke växa upp i himlen, och naturen själf, denna underbara makt som människan blott kan beherrska genom lydnad för dess lagar, ser nog till att das ewig weibliche icke förkväfves, icke dör ut.

Alltså, i höjandet af kvinnans allmänanda, vidgandet af hennes åsigter, stärkandet af hennes ansvarskänsla skulle vi finna ett af tidens största framsteg. Äfven här må ett belysande exempel tillåtas: Förliden sommar på Pariserutställningen voro tre damer tillsammans på ett kafé. Vid mottagande af likviden för det som efter ett odrägligt dröjsmål serverats, sade uppassaren halfhögt till en kamrat, troligen i tanke att utländingarne icke skulle förstå: ”Tiens, ces dames sont génereuses!” — ”Huru, icke noga om slanten? Comment, pas dures a la détente?” blef det frågande svaret, åtföljdt af den vanliga mångtydiga fransyska axelryckningen. Då den betalande af sällskapet tillfrågades om hon verkligen varit så ovanligt frikostig, svarade hon nej, men tillade att

hon noga följde bruket i detta fall i de land hon besökte. ”Fruntimmer”, sade hon, ”blifva så ofta illa bemötta just emedan de ej iakttaga sådant, och jag för min del anser det som en skyldighet mot mina medsystrar att söka rätta detta, att själf handla så som jag vill att alla till allas gemensamma bästa skulle göra.” Det bör kanske tilläggas att den ifrågavarande damen var från den stora republiken på andra sidan Atlanten.

Det adertonde århundradets lösen var ju som vi veta: frihet och upplysning; det nittondes kan vara frihet och ansvar, och det tjugondes måhända blifver frihet och kärlek, som i dagens moderna språk kallas altruism, och som från urminnes tid funnit sitt uttryck i budet: Älska din nästa som dig själf!

Att med afseende på kvinnan det illa uppskattade arbetet är tidens största lyte och den nyväckta ansvarskänslan dess största förtjänst, har jag nu i några allmänna drag sökt ådagalägga. Jag har dervid hufvudsakligen utgått från min erfarenhet om de förhållanden som i vårt land omgifva oss, och skall med lifligt intresse höra huru de som icke hafva ”framtiden bakom sig”, de som äro målsmän för den nya tiden, till vidare behandling och utredning upptaga det innehållsrika diskussionsämnet.

Ett bref från 1810 om Carl Johan som kronprins.

Det Bernadotteska namnet och Carl d. XIV Johans personlighet hafva nyligen framträdt under till viss grad ny belysning i tvänna märkliga literära arbeten. Baron U. Vrangel har i sin biografiska skizz: ”Från Jean Bernadottes ungdom” meddelat värdefulla upplysningar om den Bernadotteska slägten, den unge Jeans familjelif, hans ungdomsförhållanden och hans lefnadsbana ända till dess han som Prins af Ponte Corvo kallades till arftagare af Sveriges tron. I Hans Gabriel Trolle Wachtmeisters, af Elof Tegnérs skickliga penna redigerade anteckningar, möter man deremot en fängslande

karaktäristik af den svenske kronprinsen och konungen Carl d. XIV Johan såsom människa och politisk personlighet.

Wrangel slutar med ett bref från Bernadotte till hans broder, innehållande underrättelsen, att han kallats att varda svensk tronföljare och slutande med förklaringen att han "aldrig haft en önskan i denna riktning" men att, då ödet kallat honom att uppstiga på den store Gustafs tron, han vill söka att fylla sitt värf *"sans orgueil ni faiblesse"*.

Glanspunkten af Wachtmeisters skildring utgöres af Karl Johans ingripande i de världshistoriska tilldragelserna af 1812. Härom yttrar antecknaren, sedan han skildrat huru under riksdagen i Örebro kronprinsen oaflåtligt verkat för att i Tyskland och Turkiet stäcka Napoleons öfvermakt och motarbeta hans nu mot Ryssland riktade eröfningsplaner följande (sid. 302): — — "Om Napoleon skulle duka under i den ännu oafgjorda striden, så är det i dessa träkojor på stranden af Hjelmaren, som hans ofärd och Europas frihet bereddes af en bland hans fordna vapenbröders hand."

Då nu dessa minnen från Karl Johans både ungdomstid och storhetstid kommit att framstå såsom ett ämne för dagen, torde det ej vara utan allt intresse att taga kännedom om en liten episod under hans resa genom Wexiö och Jönköping sedan han landstigit i Helsingborg och der emottagits af Excellenserna von Essen och Toll, som skulle vara honom följaktiga på resan till Stockholm.

En sådan episod återfinnes i ett bref från en ansedd, äldre dam, fröken H. E. Silfverskiöld, bosatt i grannskapet af Jönköping. Brefvet har sitt intresse äfven såsom prof på den tidens kvinliga brefstil. Det tillhör en vän af Dagny och med hennes benägna tillåtelse meddela vi det här nedan oförändradt, så till innehåll som stafning. *)

Husqvarna den 30 Oktober 1810.

Bästa goda Jacquette,

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Förlåt at jag dröjt så länge med at besvara dit kiära

*) Fröken Helena Eleonora Silfverskiöld, inom slägten "tant Lena-Nora" kallad, vistades på Husqvarna hos sin syster, gift med brukspatron Ehrenpreuss. Hennes bror, Nils, var landshöfding i Vermlands län.

bref, men vår Kronprins var då länge i väntan och jag ville si honom först, innan som jag skref dig till; nu har jag sitt honom helt nära, vi voro i staden öfver natten hos fru Arnell, hvars hus var mäst midt emot prinsens logis, och vi voro en hel hop Damer som gick up då han åt; jag såg honom sittande, han är intet vacker, mer ful, men har något, je ne sais quoi, som imponerar, svarta lurfviga hår, som faller utan ordning i vackra lockar, eldiga mörka ögon, men hans blick är skarp; de commun med förre prinsen så har han en stor krokig näsa. Ack min Jacquette, sedan man är gamal vorden och kan med kall blod betrakta menskior, hvad de äro besynnerliga, det stolta kiönet par preférence. En del här regerades af den fördomen, at en man kan af förfäders förtienster begagna sig sjelf, och de funno Bernadotte för högt upsatt, men han kommer, och här fins nu ingen, som icke gerna uphöjde honom än högre om det stod till, min Bror *) säger at hans abord var värdig, affable och lätt; han har varit väl vuxen; Couren var här den talrikaste, här någonsin har varit, ty Boijen **) hade låtit et circulairebref gå i hela länet till all noblesse, at infinna sig; här var så trångt i staden at et rum öfver natten betaltes med 5 Rdr, och i denna talgnöd, öfver alt iluminerat; och i denna samling var nästan ingen som intet prinsen hade något at säga åt, hvad tycker du väl? Hedenstierna, avocat-fiskal, var uti adelssuniform prinsen såg det på stunden och frågade honom, hvarför han intet bar l'uniforme du Corps; han talte med min Bror om Wermland och kiände anecdoter om det landet, han frågade unge Stroten, om han var gift, ja — vous êtes bien jeune, avez vous encore des enfans? Oui, deux svara Clas. Un bel ouvrage, sade prinsen. Äfven frågade han Fredric Ehrenpreuss om han var gift och om hans föräldrar lefde; i Wexiö har han frågat Gref Mörner, huru många qvadrat mil som hans län innehöll; han visste det intet; nå längden och bredden då, sade prinsen, Mörner sade honom det, och i den samma moment, sade prinsen honom huru många qvadrat mil det innehöll. Hvad tycks om slikt? Det stolta Skåne skall ha mycket tyckt om honom; Bror Nils hade i går bref från Fredric Tornerhielm som med sin rika och energiqua éloqvence beskrifver Bernadotte charmant; han benämner äfven

*) Nils Silfverskiöld, landshöfding i Vermland.

**) Boije, landshöfding i Jönköpings län.

en hop particuliaritéer om Bernadotte, som äro till hans éloge, och säger at han på Balen i Ramlösa vant mycke bifall. Excelencen Essen åker hela vägen med prinsen, denne (näml. excellencen) var inqvarterad hos fru Arnell och kom om afton in i salen där vi alla voro samlade; han sade at det är en charme at åka med honom, ty han har den första conversation man vil önska sig. Är det intet underligt hvad stora gåfvor som Gud lägger ner hos dom, som hans Allmagt vil uphöja? det är mer än anor, éducation och alt hvad högmodet vil giöra giällande. — Mycken militaire var i staden, till den som höll vagt deltes ut till manskapet vin och pängar från prinsen — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Nu är det sent, god nat, älskade vän, unna oss ibland at få veta huru du och din Dotter, ni mår, och då du får si Bernadotte så säg mig ditt tycke; i lif och död vaken eller sofvande är jag din vän.

Humble Et Sincere. *

Till första April.

Skiss af *Anna Wahlenberg.*

Man skulle flytta. Det var bestämdt ända sedan i höstas, då husvärden inte ville sätta in en ny spis i stället för den gamla, som rökte, och fru Lind hade börjat att se på våningar redan i November. Men fastän man nu var i Mars var bostadsfrågan ännu icke afgjord, ty herr Lind kunde icke besluta sig. Han påstod att det stod tvåtusen våningar lediga och hade fått klart för sig, att man bara behöfde ha tålamod, för att nästan få bo gratis.

”Ja men hvar?” — frågade fru Lind för hvar gång han kom fram med denna förtröstansfulla försäkring. Hon var heller icke utan sinne för ekonomien och egde till och med ett visst medvetande om att hon i fråga om en del praktiska angelägenheter var sin man öfver-

*) Ett valspråk sådant som det hvarmed hon afslutar sitt bref, plägade den tidens korresponderande damer anlägga för att på en gång beteckna sina initialer – här H. E. S. — och gifva uttryck åt sin känslorigtning.

lägsen. Hennes åsigt var att, fick man det sista, fick man också det sämsta, och en lägenhet med olägenheter var ingen god affär. Men grosshandlar Lind var och förblef emellertid fullkomligt nöjd och lugn i vissheten om sina tvåtusen våningar, och han bara hvisslade och sjöng, när hans hustru följde honom ut i tamburen om morgnarne och bad honom så vackert att försöka taga sig en liten stunds ledighet från kontoret för att gå och se på rum.

Det kom derför som en öfverraskning, när han en middag, bäst han stod der och bredde smörgås, lade knifven ifrån sig och såg på sin fru med en segerviss blick.

"Augusta du, i dag har jag varit och sett på en våning."

Fru Lind tvärstannade i sin sysselsättning att knyta serveten på sin äldste son.

"Nej har du det! Nå-å?"

"Joo, jag har verkligen sett en, som är ganska treflig."

"Det har jag med. Hur var din? Fem rum?

"Ja fem stora, präktiga rum och en liten jungfrukammare."

"Det var alldeles som der jag var i förmiddags."

"Alla möjliga bekvämligheter, skafferi, en hel mängd garderober, till och med badrum."

"Badrum!" — Fru Lind lät sin herr son glida ur händerna, fastän hon märkt att han stått och fikat efter sockerskålen. — "Det var väl inte på...."

"Och trymå i salongen."

"Hör du, hvad kostade den der?"

"Trettonhundra."

"Jaså, då var det inte på Hamngatan."

"Jo, visst var det på Hamngatan."

Ja så var det. De hade varit precis på samma ställe. Samma våning. Lika många trappor upp. Enda skilnaden var den, att han hade talat med husvärden, häradshöfding Lundekvist, som oåterkalleligt begärt trettonhundra, och frun hade talat med värdinnan, som visserligen också begärt trettonhundra, men inte tyckts vara så omöjlig att gå in på billigare vilkor.

Fru Lind satte sig ned vid bordet med en liten lustig min. Hon kunde se temligen retsamt öfverlägsen ut, när hon satt så der och smålog.

"Du är just den rätte att gå och se på våningar, du Bengt. Du sade väl att du tyckte det var elegant med den der trymån, kan jag tro?"

Ja, det hade han verkligen sagt.

"Och att det var trefligt med badrummet?"

Jaa. Han tillstod äfven detta med den oskyldigaste min i världen och utan att vända sin uppmärksamhet från soppan. Inte heller kunde han neka till att han yttrat sin förtjusning öfver garderoberna och beundrat de målade taken. Hans hustru såg ytterst medlidsam ut, under det hon lade upp maten åt barnen. Slutligen gjorde han ett försök till försvar.

"Ja, men du tyckte ju också att det var trefligt?"

"Det kan väl hända. Men ser du, tycka är en sak, och se är en annan. Jag såg att golfvet i tamburen var ganska fult, jag, och tapeterna i barnkammaren voro urblekta, och inte fanns det någon skänk i salen, och taklisten i salongen var litet sprucken i ena hörnet. Såg *du* det?"

"Nej."

"Och kakelugnen i sängkammaren hade blifvit stött nere vid golfvet. Såg du det då?"

"Neej."

"Ja, men sån't der skall man se, om man skall gå och se på våningar."

Herr Lind skrattade. Det var så sorgligt ställdt att några lexor aldrig gjorde någon effekt på honom.

Dagen derpå gick emellertid fru Lind efter aftal till Hamngatan för att försöka reparera sin mans dumheter, och hon hade gjort stor toalett för att kunna uppträda så imponerande som möjligt. Herr Lundeqvist skulle se att hans ifrågasatta hyresgäster skulle bli en heder för huset.

Då hon kom till ort och ställe blef hon införd i en mycket elegant salong med brysselmattor, trymåer, och möblemanget delvis bestående af schäslonger och stolar, klädda med rödbrun sidendamast, delvis af brokiga fantasimöbler. Denna lyx väckte goda förhoppningar. Folk med tillgångar behöfva ju icke vara så nogräknade om ett eller par hundra kronors mindre hyra.

En dörr gick upp. Värden kom in med ett charmant leende på sitt fetlagda ansigte och helsade mycket artigt. Men då fru Lind nämnde våningen två trappor upp, fick han genast ett allvarligt uttryck och strök tillbaka sina långa polisonger.

"Jaa, det är en särdeles vacker våning."

Fru Lind smålog älskvärdt reserveradt.

"Åhja, om man blundar för några småsaker."

"Några småsaker...?"

Men hon gaf honom inte tid att komma fram med sina veder-

läggningar och lofsånger utan berättade raskt att hon redan sett på våningen och talat med hans fru, som begärt elfvahundra kronor.

"Elfva hundra! Nej, min bästa fru...!"

Han ruskade på hufvudet.

"Ja, det vill säga, det lät åtminstone som om det kunde bli så, fastän det var fråga om tolf, det får jag då lof att erkänna."

"Nej, det är också ett misstag. Jag kan inte förstå, att min hustru kunnat uppge den summan. Våningen kan omöjligt släppas under trettonhundrafemtio eller möjligtvis tretton."

"Verkligen!"

"För öfrigt är den så godt som uthyrd. Det var en grosshandlar Lind — vid Skeppsbron, om han är bekant?"

"Ja."

"Han var här i går och såg på den och var mycket förtjust. Jag väntar honom hit i hvar stund."

"Men han kommer inte i dag. Han hade inte tid."

"Hur...!"

"Förlåt", sade lilla fru Lind och smålog ännu förbindligare, "jag borde ha presenterat mig genast. Grosshandlar Lind är min man".

Det blef bugningar och förklaringar. Häradshöfdingen bad henne stiga fram och sitta ned på den ena af de sidenklädda schäslongerna och var artigheten själf. Han kom underfund med att han kännt hennes far och talade om ett äfventyr de haft tillsammans på järnvägen. Det artade sig till en riktig konversationsvisit, och våningen tycktes alldeles glömd, tills fru Fru Lind drog upp sin parfymdoftande näsduk och for med den helt eftertänksamt öfver läpparna, liksom hon erinrat sig någonting.

"Men min man sade er väl, att vi inte hade råd till en så hög hyra?"

"Tvärtom, han tyckte inte alls det var dyrt."

"Tyckte han inte?"

"Ne-ej."

Han var ohjälplig, den der Bengt! Och han som velat vänta så länge, för att det skulle bli billigare! Han tänkte visst på det billiga han! Hon suckade.

"Min man är litet obetänksam ibland", sade hon.

Herr Lundekvist smålog.

"Då är det väl att han fått en sådan liten förståndig fru."

"Och så sade han väl så, derför att han inte tänkte ta den", fortsatte fru Lind, förnöjd öfver denna sinnrika förklaring. — "Men

nu, när vi reflekterat, är det en annan sak. Jag försäkrar att vi inte ha råd att gå så långt."

Häradshöfdingen blef mycket förvånad. Han hade alltid trott att grosshandlar Lind vid Skeppsbron var en af våra solidaste affärsmän, och hvart man vände sig, hörde man ju detsamma.

Förgylldt bete! Men hon var inte så dum, så hon lät fånga sig. Hon for åter med näsduken öfver läpparne och började beklaga sig. Visserligen var hennes mans affär säker, men den var långt ifrån så gifvande, som folk trodde, och man fick tänka sig för hvad man gjorde. De kunde inte gå längre än till tolf hundra.

Det var samma förhållande med värden. Han fick också lof att tänka sig för och kunde icke gå längre än till tretton. Han hade en moster, som rådde om halfva huset, och man vet hur gamla fruntimmer äro, när de få sina inkomster minskade. De gräma sig för hvart enda öre.

Fru Lind suckade och häradshöfdingen suckade. De hade båda tyckt, att det skulle varit så roligt om de kunnat komma öfverens. Fru Lind hade verkligen fästat sig vid våningen, och herr Lundekvist hade fästat sig vid hyresgästerna. Det är en stor fördel om man trifs tillsammans, och det var bra tråkigt att man inte kunde bli ense, sannerligen högst ledsamt!

"Och när det är en så liten summa, som skiljer", sade värden.

"Ja, så obetydlig", sade fru Lind.

Det var heller inte rådligt att dröja med att bestämma sig, ty det hade varit flere, som reflekterat på våningen. En herr Salomon hade också varit uppe i går och förklarat sig mycket förtjust. Han skulle komma igen i eftermiddag.

"Om vi bara hade råd!"

"Ja, om jag bara inte hade min moster...."

Fru Lind fick en god idé.

"Fråga henne", sade hon.

"Hon är olyckligtvis på landet", svarade häradshöfdingen och strök sina polisonger. — "Och för resten är det inte lönt."

De funderade en stund, och så fick herr Lundekvist en idé.

"Om jag skulle gå och tala med er man!"

"Det är heller inte mycket lönt."

"Men om jag skulle försöka. Hvilket nummer är det vid Skeppsbron?"

Fru Lind teg ett ögonblick.

"Då vore det bättre", sade hon, "om ni ville komma hem till oss

i eftermiddag. Min man har så mycket utgöra i dag, så han träffas kanske inte på kontoret."

"Jaså."

Man tog afsked på det hjärtligaste. Häradshöfdingen hoppades att fru Linds far mådde bra, och att affären skulle bli uppgjord i eftermiddag. Inte skulle de skiljas på det här sättet.

Då fru Lind kom ner på gatan igen vandrade hon litet modstulen hemåt, men plötsligt greps hon af en ingifvelse, vände om, och tog vägen nedåt Skeppsbron.

Man kunde inte veta hvad den der herr Lundekvist knnde taga sig till. Han hade velat gå till hennes man på kontoret, ville förstås helst tala med honom ensam, och det var inte sagdt att han fäste sig vid öfverenskommelsen att gå hem till dem. I alla fall var det bäst att Bengt var beredd.

Hon träffade honom i det innersta kontorsrummet, upptagen af den angenäma sysselsättningen att frukostera på en portion kyckling och en halfbutelj vin. Om det nu var detta bestyr, som satte honom i godt humör, eller det bara var ett allmänt lättsinne, som besjälade honom, är svårt att afgöra, men han upptog underrättelsen om sin hustrus misslyckade mission med en nästan opassande munterhet, som gjorde henne rigtigt förargad. Han hade då aldrig något allvar med sig! Det såg ut att vara honom likgiltigt, om han fick tak öfver hufvudet eller ej.

"Hvad skall jag säga honom ifall han kommer hit då", frågade han. "Ska vi inte ge trettonhundra? Det blir bara 25 kronor mer i kvartalet."

"Det är mycket för mycket!"

"Ja, då ger vi det inte, eftersom du inte vill."

Det knackade på dörren och kontorspojken anmälde att någon ville tala med grosshandlarn. Han torkade sig om läpparne med serveten, lade den ifrån sig och gick ut.

Fru Lind spratt till. Innan dörren stängdes hade hon hört den främmandes röst. Det var ingen annan än herr Lundekvist. Hur hade han kommit hit så fort? Han måste vara särdeles angelägen! Det kunde inte hjälpas, hon måste lyssna vid dörren.

"Frun har väl redan telefonerat?"

Jaså, han var rädd för henne. Hon smålog för sig själf.

"Nej, det har hon inte", svarade grosshandlarn trovärdigt, och herr Lundekvist tycktes bli lugnare. De skrapade med stolar, och derefter började häradshöfdingen berätta, att strax efter det frun gått hade en herr Salomon kommit upp för att taga våningen. Men som

herr Lundekvist inte kände mycket till denna person, hade han sagt att våningen till hälften var bortlofvad och bedt honom komma igen om ett par timmar. Och derför var han nu här för att höra om inte herrskapet ville bestämma sig med detsamma. Det vore naturligtvis roligast att ha med solidt folk att göra.

Fru Linds hjärta klappade, der hon stod tryckt mot dörren. Hvad skulle Bengt svara?

Hans behagliga röst höjde sig lugn, nästan likgiltig. Ja, de skulle gärna taga våningen, om de fick den för tolfhundra.

Det var omöjligt.

Ja, då var det beklagligt att ingen affär kunde bli af.

Häradshöfdingen pläderade, berömde både våningen och herrskapet Lind, försäkrade att de inte skulle ångra sig, och att hyran var alldeles för billig ändå. Men det gjorde ingen verkan. Grosshandlarn förklarade med den största beslutsamhet och det orubbligaste allvar, att det inte tjänade någonting till att resonnera vidare om saken. Det var ingen pardon. Herr Lundekvist måste stiga upp och taga afsked. Man tackade hvarann ömsesidigt utan att precis säga hvarför, och dörren öppnades och stängdes igen.

"Ja", sade grosshandlarn, då han kom tillbaka till sin fru, "nu har jag sagt nej, som du ville."

Hon svarade alls ingenting och såg butter ut.

"Då är du väl nöjd?"

"Jaa. — Men det var allt en vacker våning!"

"Visst var den vacker!"

"Och badrum! Det som alltid varit min dröm! Barnen hade kunnat få bada hvarenda dag."

"Och vi själfva med!"

"Läget var också så utmärkt trefligt."

"Nå, det är väl inte värdt att sitta och sörja öfver det der mera. Du ville ju så ha det."

"Ville jag! Jag ville bara ha det så billigt som möjligt. Du kunde väl ha försökt litet mera med honom. Hvarför skall du alltid vara så tvär!"

"Nej, hör du Augusta...."

"Jo, vet du Bengt...."

Det knackade återigen på dörren och kontorspojken stack in hufvudet.

"Nu är den der herrn här igen."

"Hvilken?"

"Han som gick nyss."

Herrn såg på frun, och frun såg på sin man, och så logo de mot hvarann. Det ryckte till och med ännu i grosshandlarns ansigte, då han tog i dörrlåset, men han beherrskade sig fullkomligt och gick ut i andra rummet med alldeles samma min, som när han förra gången tog emot herr Lundekvist.

Denne stod der med hatten i hand och strök sig om polisongerna.

"Det är för märkvärdigt", sade han leende och skyndade emot grosshandlarn. — "Det är alldeles, som om det skulle vara skrifvet i ödets bok, att herrskapet skulle komma att bo hos mig, för just som jag kom ner på gatan, så möter jag min gamla moster, som rår om halfva huset, och hon tyckte att det inte var värdt att hålla så strängt på de der hundra kronorna. Så om herrskapet vill..."

Grosshandlar Lind var en belefvad man, som visste att finna sig i alla situationer. Han förundrade sig inte alls öfver det der lyckliga mötet utanför porten och låtsade inte en gång om den gamla mosterns tillvaro. Det enda han bekymrade sig om var, hur det skulle bli med herr Salomon, som ändå ville ge trettonhundra.

Häradshöfdingen blinkade och smålog.

"Han får gå. Solida hyresgäster äro i alla fall värda hundra kronor mer än andra."

Detta resonnemang var så obestridligt klokt och förträffligt, att grosshandlarn inte kunde underlåta att skänka det sitt högsta gillande. Man blef de bästa vänner i världen. Herr Lundekvist talade om att han kände herr Linds svärfar, herr Lind bjöd herr Lundekvist en cigarr, och kontorspojken skickades efter blanketter till hyreskontrakt.

Det blef en ganska lång väntan för fru Lind derinne i det innersta kontorsrummet. Men hon var nöjd och tålig i sin ensamhet, och när hennes man ändtligen kom in igen, tog hon emot honom med öppen famn och strålande ögon.

"Ser du det, jag visste väl att han skulle ge med sig. Så är det när man har en liten förståndig hustru".

Herr Lind skrattade.

"Jaså, är det din förtjänst!"

"Ja, hvems skulle det annars vara?"

Hon såg på honom både strängt och allvarsamt. Den äran kunde väl ingen taga ifrån henne.

"Det beror på hur man tar det", sade han.

"Hur man tar det! Kan du neka till att jag förtjänat hundra kronor i dag!"

Han nekade inte, men skrattade fortfarande helt ogeneradt.

"Hvarför skrattar du?" sade hon litet stucken.

"Ska' vi dricka en skål, Augusta", sade han och tömde återstoden af vinet i glaset, "en skål för en karls réela nej, i motsats till..."

Hon var ganska röd, då hon svarade:

"Det finns ju inte en droppe kvar åt mig — och inte vet jag heller om jag *vill* svara på skålen."

"Ja, ni äro ohjälpliga", sade grosshandlaren skrattande — "men jag dricker den jag", och dermed tömde han glaset.

Lina Nordvall.

Den alltför tidigt bortgångna fröken Lina Nordvall, född 1832 var en kvinna, som förenade mannens tankeskärpa och kraft med sitt köns hjärtevärma och förmåga att lefva för andra. Den resliga, raka gestalten, det uppkammade hvita håret, de lifliga ögonen och den raska gången, allt vittnade om mod, drift och företagsamhet. Men talade Ni vid denna manhaftiga dam om hennes nödställda skyddslingar, fann Ni er ansigte mot ansigte med en person, som egde kvinnans hela ömhet och deltagande, och hvars tårade blick vittnade kraftigare om kärlek och medlidande än t. o. m. hennes väl uttänkta och praktiska förslag till de nödställda tjänstflickornas hjälp. Utan denna lyckliga förening af godt hufvud och varmt hjärta skulle Lina Nordvall ej förmått utföra sina vackra lifsuppgifter dels som grundarinna och föreståndarinna för *Herberget för unga kvinnor, Klara Ö. Kyrkogata 7*, dels som sekreterare i den Brittiska och kontinentala federationens svenska afdelning under de 10 första bekymmersamma åren af denna förenings tillvaro.

En nyttig beredelse för dessa lifsgärningar fick Lina Nordvall såsom biträde på sin faders dispaschör Nordvalls kontor, der hon uppsatte invecklade dispaschräkningar och skötte affärskorrespondans. Då agitationen för bildandet af den Brittiska och kontinentala federationen nådde äfven vårt land, slöt hon sig redan tidigt till denna rörelse. Genom ett aftonföredrag i Blasieholmskyrkan af C. O. Berg fick hon för

sta aningen om det gräsliga elände, som döljer sig under det respektabla samhällets yta. Hon gret och grubblade hela natten och kunde ej på flere dagar komma till lugn. Hennes innerliga deltagande för de olyckliga offren gjorde henne till nitisk anhängare och befordrare af federationens syfte. Öfvertygelsen och nitet ökades med den ökade erfarenhet af nuvarande missförhållanden, som hon under beröringen med en mängd värnlösa kvinnor inhemtade. Hon var med om uppsättandet af den petition för afskaffande af polisförordningen om prostitutionens reglementering, som undertecknad af 2500 kvinnor, deribland flere framstående, öfverlemnades till K. M. i Dec. 1883. Flere gånger deltog hon i anordnandet af föredrag och diskussionsmöten för kvinnor, allt till främjande af sedlig renhet, förbättrad uppfostran och en mer betryggad ställning för arbeterskor, tjänarinnor och andra obemedlade, värnlösa kvinnor.

Från att i början blott hafva som grundarinna ordnat och öfvervakat Herberget, flyttade hon under de sista åren och efter sin gamla moders död in i hemmet och egnade derefter hela sin tid och omtanka åt detta och åt federationssaken. Allt klarare insåg hon, att ingen välgörenhet är mer fruktbringande än den, som går ut på att förekomma synd och nöd.

Hennes arbete lönades med hastig och rik framgång. Herberget behöfdes och begagnades flitigt. Det öpnades i Januari 1881. Under dess 9-åriga tillvaro hafva platser anskaffats åt inemot 2000 tjänarinnor och tillfälligt skydd lemnats åt tusentals oerfarna rådvilla flickor, som utan denna säkra fristad kanske blifvit rof för den lurande förförelsen. Under 1888, det sista år för hvilket redogörelse är tryckt, var omsättningen på Herberget lifligare än någonsin. Logis hade gifvits åt 584 flickor, och af dessa hade 388 fått platser, 27 fått bostad hos slägtingar, 2 efter goda råd återvändt till lemnade tjänster och omkring 30 rest till hemorten eller till Amerika. Blott 4 hade blifvit bortvisade för oordentligt uppförande, hvaremot 52 lemnat Herberget utan att vidare låta höra af sig o. s. v.

Man har förebrått Fröken Nordvall att genom sitt Herberge hafva lockat tjänsteflickor från landet upp till Stockholm. Hon har tvärtom gjort allt hvad hon kunnat för att afstyra dylika flyttningar. Under Herbergets första år tryck-

tes i flere tusen exemplar en liten skrift tillegnad tjänarinnor på landet, och i hvilken de varnades för att flytta till Stockholm utan att förut hafva betingat sig arbete eller plats. Denna skrift sändes till presterskapet i hela vårt land med anhållan att delgifva densamma åt vederbörande. Det har lyckats fröken Nordvall att öfvertala ett stort antal tjänsteflickor, som saknade vana vid stadslifvets sysslor, att återvända till det enklare landtlifvet. Omöjligt är att kunna beräkna hur många kvinnor blifvit genom Herbergets verksamhet räddade från att sjunka ned i förtviflans och vanärans djup, på hvars rand de ensamma och skyddlösa stapplade, då det människovänliga hemmet öppnade för dem sina portar och dermed möjligheten tlll hederligt förvärf.

Lina Nordvall var också en nitisk medhjälperska vid bildandet af Nattasylet för kvinnor, Riddargatan 9, och har säkert genom sin erfarenhet och sitt praktiska förstånd varit en god rådgifvarinna för den franske pastor Bach, hvars människovänliga nit varit främsta drifkraften för inrättandet af denna välgörande anstalt. Nattasylet och Herberget kompletterade hvarandra; det förra sökte främst upprätta från, det senare skydda för fall.

Herberget har under fröken Nordvalls långa sjukdom förestätts af hennes vän och mångåriga medhjälparinna fröken Svenson, åt hvilken hon också uppdrog dess framtida vård. Man har skäl hoppas, att den goda inrättningen skall under hennes ledning kunna fortgå och allt framgent bereda utkomst och skydd åt ensamma, värnlösa kvinnor.

Under en lång och plågsam sjukdom sökte och fann Lina Nordvall kraft och frid hos den Gud, hvars hjälp och välsignelse hon ofta utbedt sig under arbetet för Herberget. Hon fick i rikt mått erfara sanningen af löftet: "den som beder han får."

Edmund Gammal.

Literatur.

Sjukvård och helsovård. En handbok utarbetad af flere läkare under redaktion af *D:r C. Wallis* och *D:r F. W. Warfvinge.* 2 delar.

Af detta arbete omfattar förra delen: kemi, anatomi, fysiologi och helsovårdslära, och den senare behandlar: sjuksköterskans pligter, sjukdietetik, barns vård, de vigtigare sjukdomarne, kvinnans slägtlif och kvinnosjukdomar, antiseptik och förbandslära. Enligt företalet har boken ett dubbelt ändamål och är afsedd dels att begagnas "såsom uppslagsbok och rådgifvare" för sjuksköterskor och väl närmast för kvinnor af den bildade klassen hvilka egna sig åt sjukvård, dels "att tjäna såsom ledtråd för helso- och sjukvården i hemmet", alltså som en s. k. "läkarbok" till rådfrågande i hem och vid privat sjukvård.

Med afseende på denna sistnämnda uppgift torde boken icke komma att visa sig i allo tillfyllesgörande. Den innehåller dels för mycket, dels för litet. För mycket, för så vidt som de anatomiska och kemiska afdelningarna och ännu mera de från ingeniörernas område lånade styckena äro för vidlyftiga, för mycket vetenskapliga och alltså till det mesta torde blifva en förseglad bok för de husmödrar hvilka skulle taga boken i bruk. För litet åter, för så vidt som de till den praktiska sjukvården hörande afdelningarna äro dels något knapphändiga och dels ej rätt lyckligt uppställda. Men främst för så vidt som de kirurgiska anvisningarna endast representeras genom afdelningen om antiseptik och förbandslära samt genom spridda notiser i de öfriga afdelningarna. Boken lemnar alltså den hjälpsökande så godt som utan hjälp eller vägledning i många fall af trängande nöd och fara. För litet innehåller också boken säkerligen i ett annat afseende, nämligen hvad beträffar den vigtiga desinfektionen, hvilken behandlas på endast två sidor. Och dock är detta just ett ämne, i hvilket en husmoder torde söka noggrann och praktisk anvisning för sitt handlingssätt vid eller efter fall af smittosam sjukdom.

Det kan väl ock knappt hafva varit bokens hufvudsyfte att gifva fullständig handledning i dessa fall. Andra arbeten finnas också redan i denna väg, bland dem särskildt Tigerstedts illustrerade helsovårdslära.

Deremot torde bokens förnämsta och i första rummet gifna syfte vara, som nämndt, att utgöra dels handbok, dels repetitorium och uppslagsbok för "den efter genomgången kurs i mera självständig verksamhet utgående sköterskan." I detta afseende bör arbetet i många fall motsvara äfven långt gående fordringar. Det kan dock till en

början sättas i fråga om den kemiska afdelningen öfverhufvud varit behöflig. Den som skulle kunna använda densamma, har säkert på annat håll inhemtat hvad här meddelas. Denna afdelning synes ock mindre väl uppställd för så vidt betraktelser öfver luft, jord och vatten m. m. förekomma redan i början och innan läsaren fått någon inledande kännedom om de allmänna kemiska och fysikaliska processerna. Äfven följer af denna uppställning att kemiska föreningar, stundom af nog invecklad sammansättning, behandlas innan de i dessa föreningar ingående grundämnen blifvit beskrifna. Af liknande omkastning lider äfven i någon mån afdelningen om anatomi och fysiologi. Här förekomma brister i dispositionen, särskildt deri att flerstädes stycken och lånsatser ur patologien tränga sig in i den fortlöpande anatomiska och fysiologiska beskrifningen, att sinnesorganen beskrifvas före nervsystemet m. m. *) I afseende på helsovårdsläran är redan omtaladt att framställningen deraf är för knapp för bruk i hemmet. Än mera är denna anmärkning befogad om man tänker sig boken såsom ledning för sjuksköterskor i självständig verksamhet. Der göres visserligen behof af detaljerade föreskrifter.

Fortfarande ur synpunkten af bokens användbarhet såsom handbok för yrkessköterskor, torde man vara berättigad att om innehållet i andra delen uttala följade omdömen: D:r Warfvinges uppsats om *sjuksköterskans egenskaper*, *pligter* och *åligganden* är genomgående god och nyttig ehuru möjligen äfven här för mycket ingeniörs-detaljer förekomma. D:r Hellströms afhandling om *barnavård* och *barnasjukvård*, på det hela taget god, ehuru den ej gör öfverflödig Abelins kända arbete. D:r Johnsons om *dieten i akuta och kroniska sjukdomar* skall blifva af stort gagn, helst af sådan undervisning förut icke mycket finnes; måhända hade det ej varit olämpligt att här införa Alméns mycket anlitade tabeller öfver olika födoämnens näringsvärde. D:r Warfvinges redogörelse för *de vigtigare och allmännare förekommande sjukdomarne* synes något ojämn; om somliga sjukdomar är medtaget för mycket, om andra (t. ex., sockersjukan vid hvars behandling diet och allmän vård dock är af hufvudsaklig vigt) för litet. Innehåller likväl saker af stort värde och står på egen botten, är ej blott eftersägning. D:r Karolina Widerström: *om de kvinliga könsorganen*, *deras funktioner samt deras vanligaste sjukdomar*, är till framställningen god och bör blifva af mycken nytta, helst som populära afhandlingar om kvinnosjukdomar

* Må hända förtjänar här omnämnas en af Ina Almén bearbetad populär fysiologi som, i förhållande till omfång och pris, gifver en god kunskap om människokroppen.

hos oss hittills saknats. D:r Permans *antiseptik och förbandslära*, synnerligen god och användbar.

Men hvar, vi upprepa det, är den kirurgi som icke fått rum inom ramen af förbandsläran eller återfinnes bland de allehanda kirurgiska anvisningar som upptagas i andra afdelningar? Om yttre skador och bulnader, om främmande kroppar i öga, öra, svalg m. m., om bråck, med ett ord om flera af de ofta förekommande fall som kräfva beskrifning i en dylik handbok finnes litet eller intet. Just härvid kunna goda anvisningar vid många tillfällen rädda lif och helsa. Denna ofullständighet, såvida den ej möjligen genom en kommande del afhjälpes, minskar i viss grad arbetets användbarhet, och man måste derför komma till det slutomdömet att detsamma, i trots af många och betydande förtjänster, icke i allo genomfört det program som författarne i företalet sjelfva uppställt. *X.*

Stockholmstyper förr och nu tecknade af Claës Lundin; Stockholm, Fr. Skoglunds förlag.

Med ett välkomnande leende öppnar man denna bok som gifver ett nytt bevis på den kände krönikörens outtröttliga flit och ständigt vakna intresse för allt som rör den stad, hvars äkta barn han är. Mälardrottningen, det Stockholm som *är* och ännu mera det Stockholm som *var*, skildras här i en serie med lätt hand tecknade bilder. På de första bladen, der ordet föres af ”min vän författaren”, kallas detta att skrifva tidsenligt för vårt nervösa århundrade och i öfrigt får man, alltid i samma lekande något sjelfsvåldiga ton, en slags redogörelse för motiverna, arbetssättet, ”de lokale forhold” vid tillkomsten af dessa uppsatser, med älskvärd blygsamhet af förf. sjelf kallade ”småkrafs”. Bland skisserna, uppgående till ett antal af sexton, finnas flera, hvilka med allt skäl kunna kallas för noveller. Sådana äro *Brunnen i Parisgränd*, *Afrodite*, *Handtverkslif*, m. fl. af olika värde, en och annan något antikveradt schablonmässig men erbjudande en stor omväxling i karaktärer och situationer, så mycket rikare som tiden äfven växlar, från 1820-talet till panoptikons och orientalistkongressens dagar. Af större intresse äro dock de berättelser hvilka röra sig om vissa samhällsklasser eller vilja kasta ljus öfver samhällsförhållanden, hvilka diskuteras som nutidens brännande frågor. Hit höra *Nytt och gammalt*, skildrande allt det ofog som bedrifves, det kaotiska virrvarr som herrskar i de stora nyuppförda hyreskasernerna, äfvensom *Från Mälardrottningens tron*, der den litterära bohémens slaflif särskildt i dagpressens tjänst, framställes med på en gång sakkännedom, medkänsla och verklig humor.

Att kvinnofrågan icke skulle blifva lottlös, derför borgade förf:s kända, i åtskilliga tidningsartiklar och föregående arbeten ådagalagda varma intresse för densamma. Här vilja vi påpeka *Bland fruntimmer* och *Alla vägar öppna*. Den förra visar oss hur en frisinnad ung kvinna har att kämpa mot fördomarna hos sitt eget kön, hur diskussionen öfver kvinnans likställighet med mannen, af damerna afklippes med: "Låt oss framför allt vara kvinliga!" samt hur herrarnas omdömen och åsigter utmynna i: "Hon har kortklippt hår. Då är hon en af de rätta. För öfrigt är hon ful." Något oklart och sväfvande tyckes dock den literära storheten, friherinnan, vara uppfattad. Med sådana inkonsekvenser som förf. tilldelat henne, kan ingen ledande ställning intagas och bibehållas.

Klar och kraftig i all sin hårda realism är deremot *Alla vägar öppna*. Det är en familjehistoria, till hvilken mångfaldiga motstycken kunna sökas i vårt land. Hvar och en torde inom en mer eller mindre trång krets af vänner och bekanta kunna återfinna denne embetsman, byråchefen, som efter ett gladt Upsalalif blott hade två utvägar: att göra cession eller att gifta sig. Han valde det senare, fick sina ungkarlsskulder nästan betalda, lefde lyckligt och skickade sonen i sin tur till universitetet. Dottern erhöll en s. k. vårdad uppfostran, genomgick en ansedd flickskola och talade om studentexamen, hvilket modern fann gudlöst och fadern kallade "modernt prat". Dervid var intet att göra och hon växte upp, blef en ung dam i societeten, for på baler och väntade på friare. Så dog byråchefen. "Husets ställning är mycket dålig", "han lefde på gamla skulder" så lydde vännernas eftermäle. Nu vaknade Almas företagsamhet. Enkepensionen var liten, brodern skulle fortsätta sina studier — naturligtvis på skuld, — och Alma vill förtjäna sitt uppehälle. Med otillräcklig underbyggnad och bristfälliga kunskaper, är hon för ärlig att åtaga sig undervisning. Först försökes handarbetet och hon är klok nog att icke blygas för att sy för betalning; men efter ett års ihärdigt arbete blir det henne tydligt att hon ej kan lefva på denna förtjänst. Så går hon till en välvillig farbror, som försäkrar henne att nu alla områden äro öppna för kvinnan, hon kunde välja hvilket yrke som hälst. "Kunde hon bli ingeniör?" Nej, icke utan att först genomgå tekniska högskolan. "Kunde hon få studera der?" Nej, det fick hon visst inte, och hvarför skulle också fruntimmerna gå i vägen för karlarne? — Nu begifver hon sig till en annan gammal vän, hofrättsrådet, som ger henne två goda råd: att söka anställning som renskrifvare med tjugufem kronor i månaden, och att rätta munnen efter matsäcken. "Men det är alls ingen matsäck. Det är ju på sin höjd en svältpåse!" utbrister Alma.

Ett försök på en tidningsbyrå slår icke heller väl ut och slutligen söker hon plats som kontorsbiträde hos en affärsman, som endast använder fruntimmer. Denne herre är stor vän af kvinnosaken och lika liberal i ord som motsatsen i fordringar. Samma arbete men icke samma lön som ett manligt biträde. ”En kontorist är en kontorist, vare sig man eller kvinna, men ser ni, ett fruntimmer *behöfver* inte så mycket som en karl.” Man förstår Almas invändningar och hur hon talar sig varm, halft förskräckt öfver sin egen dristighet ty om många tänka som hon, är det blott få som våga så yttra sig. — Förf. slutar berättelsen med följande sens moral, ungefärligen sålunda uttalad af en bankfröken med half inkomst mot hvad männen uppbära. ”Vi nöja oss med några hundra kronors inkomst, ty vi födas, klädas och härbergeras af nära anhöriga. Det är icke värdt att bråka för andra, för det der stora flertalet som icke har samma förmåner och som icke kan lefva på den låga inkomsten. För oss stå alla vägar öppna — för att vi ska ha nålpengar. Att de män som skola lefva på sitt arbete få gå sysslolösa är ju helt naturligt, emedan det är mycket billigare att i affären använda fruntimmer.” Detta är ju tänkvärda ord och många sådana finnas, många sanningar sägas under den lekande form som gör att de flerstädes lättare inttränga. Förf. har gifvit oss en underhållande bok men dervid icke glömt att ”med humle brygges mjödet, ej blott med honung”, och vi tro att man ej skall ångra att hafva gjort bekantskap med dessa Stockholmstyper.

L. N.

Drägtreform-föreningen.

Denna förening, som stiftades 1886, och hvars styrelse alltsedan nitiskt verkat för den uppgift föreningen satt sig före, torde förtjäna här något närmare omnämnas. Såsom af namnet framgår, är föreningens mål att motarbeta det myckna i den nuvarande kvinnodrägten, som är rent af skadligt, och att åstadkomma praktiska, bekväma och ändamålsenliga, samt med hygienens fordringar öfverensstämmande klädedrägter för kvinnor och barn. Den föreställningen gör sig temligen allmänt gällande, att föreningens verksamhet inskränkt sig till framläggandet och förordandet af den s. k. fornnordiska kvinnodrägten — hvilken för öfrigt alls icke utgått från föreningen — och som denna drägt på många håll mötte det mest energiska motstånd, så har en del af denna motopinion drabbat sjelfva föreningen. Ingenting kan likväl vara orättvisare än detta. För att gifva ett riktigare begrepp

om föreningens verksamhet, vilja vi här meddela att styrelsen utarbetat fullständiga underdrägter, af olika modeller, för fruntimmer, samt såväl under- som öfverdrägter för barn af alla åldrar, från och med det nyfödda barnet till den nästan vuxna skolflickan, för den sednare med särskildt afseende på lämplighet för gymnastiken. Äfven har föreningen låtit utföra modeller till en enkel, praktisk drägt för arbetskvinnor, hvilka vid fyra särskildta tillfällen, i förening med upplysande föredrag, af några medlemmar af föreningens styrelse förevisats för kvinnor ur arbetsklassen. Dessutom har till föreningen af Fröken Lundin, Stockholms förnämsta sömmerska, skänkts en förträfflig klädning för blifvande mödrar, hvilken vi särskildt anbefalla till vederbörandes, såväl som till herrar läkares uppmärksamhet.

Sedan ungefär ett år tillbaka har föreningen anordnat en utställning af alla dessa modeller, jämte försäljning af mönster i Fröken Ohlsons modehandel, Blasieholmstorg 14, och sedan detta års början finnes der äfven tillfälle att få köpa och beställa färdiga klädesplagg af alla nyssnämda slag, utförda efter föreningens modeller, omsorgsfullt och punktligt, af goda materialier, samt till relativt moderata priser. Särskildt torde få påpekas det tillfälle som här erbjuder sig för unga mödrar att, der det möjligen skulle befinnas för dyrt att beställa hela den lilla utstyrseln, kunna få köpa en fullständig modellomgång småkläder, efter de nyaste, och af några af våra förnämsta läkare gillade och förordade modeller.

Vi kunna försäkra våra läsare, företrädesvis mödrar och uppfostrarinnor, att det lönar mödan att taga i skärskådande de resultat, som af Drägtreformföreningen åstadkommits under de få år den egt bestånd, och detta ehuru den haft ytterst små penningeresurser till sitt förfogande. Dess uppgift är utan tvifvel i hög grad behjärtansvärd, detta erkännes af såväl medicinska auktoriteter som annat förståndigt folk, och den förtjänar i sanning mera uppmuntran och ett allmännare tillslutande än hvad som hittills kommit dess sträfvanden till del.

För dem som tillfölje af denna lilla uppsats kunna känna sig manade att närmare taga reda på saken, vilja vi påpeka att Drägtreformföreningen har sitt årsmöte i dessa dagar, vid hvilket tillfälle kommer att framläggas en redogörelse för dess hittills varande verksamhet. Derefter vore meningen att få i gång en diskussion om bästa sättet att understödja och utvidga föreningens verksamhet, hvilken för närvarande, af brist på medel, måst betydligt inskränkas, oaktadt styrelsens goda vilja och osparda möda, i föreningens tjänst. Naturligtvis blifver då äfven tillfälle för nya ledamöter att anteckna sig — årsafgiften är 1 kr.

Riksdagen.

Kvinnans äktenskapsålder.

Lagutskottet och hr Borgs motion.

Såsom det ju var att vänta, har lagutskottet afstyrkt hr F. T. Borgs i förra häftet af Dagny i korthet omnämda motion om höjande af kvinnans äktenskapsålder till likhet med mannens, eller till tjuguett år.

För den, som är något van att följa med det offentliga lifvets företeelser, är det ej svårt att se, när ett förslag faller framåt. Här är detta fallet i en ovanlig grad. Ingen hade väl tänkt sig någon möjlighet till framgång redan nu för ett förslag, till hela sin tankegång så nytt som det föreliggande. Men man kände så väl den ordknappa kärfhet, hvarmed nymodiga förslag inom höglofliga lagutskottet pläga affärdas, att den ovanliga hofsamhet, att ej säga undfallenhet, hvarmed afstyrkandet motiverats, knappast kan undgå att väcka förvåning, på samma gång den dock är värd det fullaste erkännande. Den fruktansvärda ordförandeklubban, under hvars drabbande tyngd så månget omoget motionsfoster gått in i den eviga hvilan, slår här till helt lent; och det bemötande, som kommer motionen till del, är i allo aktningsfullt.

Beklagligen kunna vi dock knappast derom säga, att det äfven är insigtsfullt. Den specifikt juridiska insigten må vara högst aktningsvärd i och för sig; men i en fråga af så omfattande natur som denna räcker den ej ensamt till. Med sin vana att tänka sig in i invecklade rättsfall fördjupar den sig så i de juridiska svårigheterna, att den alldeles underskattar de sociala, fysiska och etiska fördelar, som reformens genomförande skulle föra med sig. Detta fall är för öfrigt icke enastående. Under de förhandlingar om äktenskapslagarne, som på 1870-talet ägde rum i Tyskland, uppträdde i regeln läkare och naturforskare för en högre, men juristerna för en lägre äktenskapsålder. (Svensén, Kvinnofrågan, sid. 51).

Lagutskottet söker också stöd för sitt afstyrkande hos den gamla lagkomiténs ärevördiga auktoritet. I motiveringen af sitt förslag till giftermålsbalk försvarar komitén en åldersgräns af femton år för kvinnans inträde i gifte med hennes ”tidigare utbildning, de tillfällen hon ägt eller *anses hafva bort äga* att vinna insigt i det, som tillhör hushållsomsorgerna, samt i ”*den ledning hon af mannen har att påräkna*”. Alltså:

— enligt lagkomiténs uppfattning af äktenskapet skall hustrun vara dels mannens hushållerska, dels hans docka, som af honom kräfver ledning. Detta må nu stå för komiténs räkning; för vår del sätta vi äktenskapets uppgift något högre.

För egen del medgifver utskottet, att "man visserligen icke i allmänhet kan antaga, att kvinna vid 15 års ålder uppnått den mognad i kroppsligt och andligt afseende, som äktenskapet förutsätter, ehuru utan tvifvel fall förekomma, då så är förhållandet, åtminstone i fråga om den kroppsliga utvecklingen." Med sin dubbla reservation kunde detta uttalande ej gärna vara försigtigare. Men — förmenar utskottet — "vid 17 till 20 års ålder torde de allra flesta kvinnor uppnå den utveckling, att sådana (från bristande utveckling hämtade) skäl icke kunna med fog åberopas mot deras inträde i äktenskap." Så sagdt, så slut, — icke ens ett försök till bevis. Och så klokt var kanske det. Bevisen hade må hända varit svåra nog att finna. Väl har utskottet lemnat siffer-uppgifter om det antal kvinnor, som under åren 1878—87 gift sig i hvarje åldersklass mellan 15 - 21 år; men i hvad mån dessa siffror skola gifva mera stöd åt utskottets uppfattning än åt motionärens, det är och förblifver en outransaklig hemlighet, hvars slöja utskottet ej ens gjort ett försök att lyfta.

Hufvudskälet mot reformen skulle väl ligga i utskottets förhoppning, att antalet äktenskap vid lägre ålder "icke är större än som kan motsvaras af antalet fall, i hvilka kvinnan vid ifrågavarande ålder uppnått erforderlig utveckling för äktenskaps ingående." Utskottet tror alltså på någon slags *harmonia prætabilita*, som låter äktenskap i tidig ålder endast ingås af kvinnor, som mognat i tidig ålder. Se der om någonsin en rosenröd optimism, som i all sin idealistiska, att nu ej säga ideologiska älskvärdhet tager sig skäligen oväntadt ut hos vårt realpolitiska lagutskott. Den som något känner hur det går till på landet, der tidiga äktenskap äro vanligast, vet nog också, att de ej slutas af de tidigast mogna, utan af dem, der välvisa pappor och mammor med lock och pock förmå dertill, — och det är kanske något mindre idealistiskt.

Bifall till ansökningar om äktenskap af omyndige har motionären tänkt sig böra gifvas endast i trängande fall, hvilket naturligtvis skulle göra pröfningen af dem vida lättare, än utskottet förmenar, och dermed äfven minska deras antal.

Med ett ord, utskottets skäl mot reformen äro mycket svaga. Men det är ej på dem dess öde beror. Den skall ha att genomgå sin pröfvotid, såsom allt nytt här i världen. Den skall falla, och falla om igen; — men den skall falla framåt. *)

E. Sn.

För behandlingen af Hr Borgs i förra häftet omtalade motion, har här ofvan utförligare blifvit redogjordt. Bland öfriga dels afgjorda, dels på vidare utredning beroende ärenden må nämnas: om upphäfvande af s. k. "tagelott", (att vid arfskifte i fråga om fast egendom på landet, bror skulle före syster ega rätt till utlösning af sin andel) hvarvid lagutskottets tillstyrkan af riksdagen bifallits; om inväljande af suppleanter, till hälften af ledamotsantalet, i kyrkoråd och skolråd, hvilket nu, då kvinnor icke blott hafva rätt att blifva, utan faktiskt *äro* medlemmar af skolrådet, torde blifva af vigt isynnerhet i vidsträckta och glest befolkade landsförsamlingar; för befrämjande af slöjd har beviljats anslag till instruktör i husslöjd m. m., samt till väfskolan i Borås på vissa vilkor 4,800 kr. Af båda kamrarne har afslagits en motion om inskränkning i gift mans rätt att utan hustrus samtycke gå i borgen. Förslaget synes dock hafva varit värdt ett bättre öde, då dess dubbla ändamål var att lägga en hämsko på ingående af vissa borgensförbindelser samt att, i öfverensstämmelse med senare tiders lagstiftning, "låta kvinnan äfven såsom gift deltaga i förvaltningen af makarnas gemensamma tillgångar."

Ett förslag som bör vara egnadt att i någon mån inverka på den svårlösta frågan om utvandringen i allmänhet och derjämte på den af svenska tjänstflickor till Danmark, är väckt i syfte att, som det blifvit sagdt, bilda "kolonier inom våra egna gränser." Detta antages kunna ske medelst upplåtande, genom statens försorg, af odlingsbara utmarker i mindre jordlotter åt obemedlade samhällsmedlemmar.

*) Den föll ock i kamrarna den 12 Mars, men med oväntadt stort understöd (46 mot 48 röster i första, 70 mot 128 i andra kammaren). Debatten röjde så starka sympatier för 18 år som åldersgräns, att ett öfvergångsförslag i detta syfte bör ha god utsigt att snart gå igenom.

Meddelande från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Förbundets sjukkassa har under år 1889 utdelat sjukhjälp till ett belopp af 1524,50 och antalet af dess medlemmar uppgår för närvarande till 164.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Till stipendiater å fröknarne H. och A. Hiertas fond* för kvinliga medicine studerande hafva af Karolinska institutets lärarekollegium utsetts: Tora Alfhilda Evelina Granström, Sigrid Molander och Anna von Hall.

Stockholms läsesalongs styrelse har beredt tillfälle för lärarinnor vid hufvudstadens allmänna och privata läroverk att erhålla årsabbonnement på tillträde till läsesalongen för ett pris af 3 kr.

Sedlighetskonferens i Stockholm. Från Federationens hufvudbyrå i Genève har ingått meddelande om, att årets konferens kommer att hållas i Stockholm under tidigare delen af september månad innevarande år.

Kvinliga ordförande i skolföreningar. Kalmar skolförening har till ordförande för innevarande år valt folkskollärarinnan Lovisa Viderström. För två år sedan hade Karlskoga lärareförening likaledes en folkskollärarinna till ordförande, antagligen den första kvinna i vårt land, som beklädt ordförandeplatsen i en skolförening.

Danmark. *Danska kvinnan och riksdagsmannavalet.* Vid det senaste riksdagsmannavalet hade, genom samverkan af ett par kvinnoföreningar i Köpenhamn (dansk kvindesamfund och kvindelig valgretsforening) den anordning blifvit träffad, att valkandidater inom de olika valkretsarna, vid valmöten skulle uppmanas att redogöra för sin ställning till kvinnosaken, särskildt i afseende på valrätten. Bland interpellanterna voro flera kvinnor, hvilka med allvar och måtta yrkade likställighet med mannen i familjerättsligt och kommunalt hänseende, äfvensom i fråga om bevillningsrätt då äfven kvinnan är skattskyldig, och deltagande i lagstiftningsarbetet emedan äfven hon måste lyda landets lagar. Af valkandidaternas svar framgår att de i allmänhet voro villiga att arbeta för kvinnans kommunala rösträtt och flera uttalade sig derjämte för bifall till den politiska.

Finland. *Finska kvinnoföreningen* har denna vinter hållit tvänne möten för att diskutera frågan om införande af undervisning i matlagning för folkskolans flickor.

En komité tillsattes för att utreda frågan, och enligt dess förslag skall en för saken lämplig person sändas utomlands för att studera den pedagogiska sidan af undervisningen i kokkonsten.

Ett nattherberge för husvilla kvinnor öppnades, under benämningen ”Mariaföreningens kvinnohem”, i oktober förlidet år i Helsingfors.

Matematikern fröken Lagerborg från Helsingfors, som erhållit sin matematiska utbildning vid Stockholms högskola, föredrog vid franska matematiska sällskapets i Paris senaste sammanträde en vetenskaplig undersökning angående integralkalkylen och invaldes derefter till sällskapets ledamot.

Ryssland. *Kvinnor i järnvägens tjänst.* Nyligen har den ryska regeringen gifvit järnvägsbolagen i kejsarriket rätt att äfven anställa kvinnor i sin tjänst. Det transkaspiska järnvägsbolaget har ej dröjt att ställa denna nya förordning sig till efterrättelse, och bland de hundra "tjänstemän", som det nyligen engagerat, befinna sig äfven 30 kvinnor.

Tyskland. *En kvinnoförening* "för bevarande af goda preussiska seder och bruk" har stiftats af kejsarinnan Victoria Augusta af Tyskland. Föreningen räknar uteslutande kvinliga medlemmar. Dessa skola arbeta för bekämpande af lyxen och själfva gifva godt exempel genom att "inskränka antalet af sina toaletter, bära klädningar af enkelt snitt och på alla områden iakttaga sträng hushållning".

Österrike. *Kvinliga studerande i Österrike.* Samtliga tscheckiska kvinnoföreningar ha ingifvit en petition till Österrikiska riksrådet om tillåtelse för kvinnor att studera vid universiteten och att taga doktorsgraden.

England. *Kvinliga ledamöter i Londons grefskapsråd.* Förlidet år ledo kvinnosakens förkämpar i England ett nederlag, då lady Sandhursts val till ledamot af Londons grefskapsråd blef öfverklagadt såsom varande ogiltigt, och en manlig ledamot i stället intog hennes plats. Icke desto mindre ha nu tvänne damer, miss Cobden och miss Cons, gjort sitt inträde i grefskapsrådet, på den grund, att deras val ej, i likhet med lady Sandhursts, inom 12 månader bifvit öfverklagadt.

En af grefskapsrådets medlemmar har emellertid, sedan de båda damerna väl intagit sina platser, vidtagit lagliga åtgärder för att fråntaga dem deras rätt till säte och stämma i grefskapsrådet.

Till hvilken af de båda partemas förmån domstolen skall uttala sig, är ännu oafgjordt.

Kvinnan i församlingen. Den ryktbare predikanten Spurgeon har uppmanat fru Chant, hvilken allmänt anses för Englands mest begåfvade kvinliga talare att predika i hans kyrka.

Irland. *Kvinlig jurist.* Miss Letitia Alice Walkington, som var den första kvinna som tog förberedande juridisk examen vid universitetet i Irland, blef nyligen promoverad till juridisk doktor vid samma universitet.

Frankrike. *Många sökande.* Hôtel de Villes och inrikesministeriets statistik har nyligen visat, att i Frankrike till hvarje ledig lärarinneplats finnas mellan 880 och 1,150 sökande med intyg öfver att ha aflagt i lagen stadgade examina.

Amerika. *Den första kvinliga trafikchef* kan Amerika berömma sig af. Ett telegram från New York uppgifver, att mrs Charles Haines nyligen blifvit utnämd till trafikchef för Medina Valley järnvägen.

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende". *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Dagny *redigeras år 1890 af fru* Amanda Kerfstedt, *biträdd af en redaktionskomité. Fru* S. L—d Adlersparre *kommer fortfarande att till redaktionens förfogande ställa sin rika erfarenhet och sitt varma intresse.*

Dagny *utkommer med åtta häften på två tryckark.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:
För medlemmar af förbundet . . kr. 2,50.
För icke medlemmar . . . . . . „ 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

1890.

FJÄRDE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: { **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar „ 4,00.

Till redaktionen insänd periodisk literatur:

Ny Svensk tidskrift, nr 2—3. — Nordisk tidskrift nr 2, 3. — Pedagogisk tidskrift, nr 3, 4. — Läsning för folket, nr 1. — Förr och Nu, nr 4. — Svensk läraretidning, nr 12—17. — Helsovännen, nr 7, 8. — Sedlighetsvännen, nr 3. — Idun nr 12—17. — Svensk Musiktidning, nr 4, 5. — Slöjdundervisningsbladet, nr 3. — Svensk bokhandelstidning, nr 12—16. — Nya bokhandelstidningen, nr 12—16. Jordemodern, nr 4. — Finsk tidskrift, nr 3, 4. — Hemmet och Samhället, nr 4. — Kvinden og Samfundet, nr 3. — Hvad vi vil, nr 7, 8. — Tilskueren, nr 2, 3. — Koti ja Yhteiskunta, nr 3, 4. — Englishwoman's review, nr 3, 4. — Women's suffrage journal, nr 4. — Woman's journal, nr 10—15. — Deutsche Hausfrauenzeitung, nr 12—17. — Neue Bahnen, nr 6—8. — Das Magazin für die Litteratur des In- und Auslandes, nr 12—17. — La citoyenne, nr 157.

Något om våra nyare barnböcker.

I ett skolbibliotek finnas naturligtvis en hel mängd böcker. Der finnas representanter både för det nyttiga slaget och det roliga slaget. De nyttiga lånas vanligen ut som hjälp vid kriaskrifningar eller åt lärjungar, som vilja förkofra sig i ett eller annat ämne. Men för att hålla oss vid sanningen — efterfrågan på de der nyttiga böckerna är ej synnerligen stor. Annorlunda är förhållandet med de roliga. Deras hyllor äro vanligen mycket glest besatta, ja, en del af dem vandra ständigt ur hand i hand. Och hvem kan väl undra på att så är förhållandet! Då en lärjunge har så många nyttiga skolböcker, så mycket att läsa, som anstränger minne och förstånd, så vill han gärna på lediga stunder hafva något till lifs äfven för fantasien. Men äfven bland de roliga böckerna gifves det en bestämd skillnad. Låtom oss blott betrakta dem ut- och invändigt! En del af dem se ut, som om de nyligen kommit från boklådan; med andra deremot är det mycket klent beställdt hvad den yttre fägringen angår: ryggen är bräckt, och papperet skiftar betänkligt i grått, och detta fastän dessa barnens favoriter vanligen finnas i dubbla exemplar. Och samma favoriter år ut och år in! Smaken är städse densamma. Den bok, som ett år icke vunnit högre bifall än ett "åh ja", vinner sällan nästa år något högre. Deremot gifves det andra böcker, hvilka alltid återlemnas med glädjestrålande ögon och hvilka nästan alltid äro upptingade på förhand: de finnas aldrig på hyllan, förr än hela klassen läst dem.

Det bör sålunda icke vara svårt för dem, som sysselsatt sig med barn och deras läsning, att veta hvad som är i ett sundt barns smak. Vi tala icke här om de blaserade barnen, ty beklagligtvis gifves det äfven sådana — sällan af naturen, utan oftast till följd af en förvänd uppfostran. Den läsning, som skall passa det sunda barnet och af detsamma omfattas med kärlek, den bör vara beslägtad med barnanaturen och vara frisk och sund som den; derjämte bör den hafva en poetisk fägring, som kan fängsla det för intryck mottagliga barnasinnet. I den fantasiens örtagård, der barnen släppas ut att göra sina första skördar, skall det växa rosor och ej tistlar.

Äro nu vår tids barnböcker i allmänhet sådana, att man utan vidare kan sätta dem i barnens händer? Hafva vi vid

jularna blott att låta barnliteraturens alster vandra från boklådan och in bland julklappshögarna? Vi tro det icke. Ännu behöfves mycken sofring och mycket gallrande. Vi höra ju ständigt det ordet upprepas, "att för barnen är endast det bästa godt nog", och likväl träffa vi på så mycket, som är medelmåttigt eller rent af underhaltigt.

Det är ingalunda vår afsigt att här lemna någon uttömmande granskning af vår tids barnböcker. En sådan uppgift skulle vida öfverstiga vår förmåga. Det är blott några iakttagelser, gjorda vid läsningen af barnens böcker och vid umgänget med barnen själfva, som vi velat lemna Dagnys läsare.

En företeelse, som bör glädja hvarje barnavän är, att äfven inom barnliteraturen uppstått en riktning, som bär prägeln af en sund realism. I de flesta af våra nyare svenska barnböcker uppträda ej längre de små hjältarna och hjältinnorna handlande och talande som gamla människor med en lång lifserfarenhet bakom sig och dertill som de mest ädla, upphöjda och storsinnade personligheter. Nej, vi träffa nu på verkliga barn, ej blott idealbarn, utan äfven riktigt stygga barn. Vi få vara med dem i sorg och glädje, i skämt och allvar, och vi finna, att de ofta äro tecknade efter verkligheten.

De författarinnor, som de senaste åren bjudit oss på sådana skildringar ur den verkliga barnavärlden äro förnämligast J. C. v. Hofsten och Laura Fitinghoff. Vi kunna äfven dit räkna Mathilda Langlet, ehuru vi frukta, att hon är väl mycket undervisande för att riktigt passa den publik, som ännu ej fått ögonen öppna för betydelsen af det didaktiska elementet i literaturen. Med hvilken glädje hafva ej fröken Hofstens "Barnhistorier" mottagits och hvilka friska fjällvindar hafva ej strömmat oss till mötes i fru Fitinghoffs "En liten värld bland fjällen." Och dock tro vi, att äfven på det område, som dessa författarinnor representera, missriktningar äro på väg att uppstå. Det har gått här som i de storas realistiska literatur. Författarena hafva så ansträngt sig att skrifva riktigt naturligt, att de ibland råkat in på det onaturligas område. De gamla osanna idealbarnen äro afskaffade, och vi hafva i stället fått verkliga barn, som äro utsatta för allehanda pröfningar på hvardagslifvets område. I följd deraf råka de ur jämnvigten och blifva elaka och hämdlystna. Nu måste det naturligtvis finnas någon orsak

till deras ondska — och det är just i uppfinningen af dessa orsaker, som det mången gång ligger något ansträngdt och onaturligt och som ger berättelsen en anstrykning af någonting "gjordt."

Är det t. ex. verkligen så obarmhertigt att låta den i berättelsen "Pröfningar" af L. Fitinghoff (Nya barnbiblioteket I.) omtalade lille Magnus springa åtskilliga ärenden, fastän det är hans sista lofdag, då det på eftermiddagen skall blifva kalas i hans eget hem? Vi medgifva gärna, att "Faster Lina" är bra litet omtänksam, som låter honom springa två gånger till Norrgatan — men sådant kan hända. Skola barn verkligen vänjas vid att endast tänka på sig själfva och ej också på andra, äfven om detta senare skulle ske med någon uppoffring? Och är det vidare troligt, att samma faster Lina vid middagsbordet håller ett långt tal om nyttan af försakelse i anledning deraf, att Magnus blef utan soppa, då det händelsevis kom en oväntad gäst till middagen? Öfver sådana små missöden brukar man eljest draga tystnadens slöja. Att en skolpojke ej blir särskildt glad öfver att springa ärenden fram och tillbaka sista lofdagen, då kälkföret är godt, det förstå vi nog, men att han särskildt skulle lida af att bära "en illaluktande lampbrännare" till en fotogenbod, der man skall sitta "i en lukt, så att man kunde storkna", det tro vi ej mycket på — skolpojkars luktsinne är i allmänhet ej så starkt utveckladt. För resten måste väl en och hvar af oss någon gång gå in i en fotogenbod. Emellertid behöfvas alla dessa pröfningar för att Magnus skall blifva riktigt ond och i tankarna kalla faster Lina "huggorm" och "skorpion."

Lyckligtvis äro vi öfvertygade om, att högst få af berättelsens läsare i verkligheten hafva träffat på en så elak faster, som den här omtalade; hon vill ej ens uppmuntra Magnus med en kopp kaffe och litet nybakadt bröd, utan låter honom blott känna lukten. Skall en sådan skildring som den ofvan omtalade, göras, önskade vi, att den komme i oförnuftiga och elaka fastrars händer, och ej i barnens.

Vi hafva nu kommit in på ett annat område, der vi tro, att misstag ofta omedvetet begås, i det att barnen bjudas på sådana berättelser, hvilka bättre passa för de vuxna. Så kommer t. ex. i fröken Hofstens roliga och varmt skrifna berättelse "Den snälla tanten" (Nya svenska barnbiblioteket I) en liten odyglig flicka, Gunhild, och smälter isskorpan,

som håller på att växa kring den ensamma Tant Reginas hjärta. Lifvet har nämligen handskats hårdhändt med Tant Regina. Vi tro icke, att kärnpunkten i den fina berättelsen uppfattas af barn. För dem torde det intrycket bli starkast, att Gunhild var en liten odygdig flicka, och att det mycket väl går an att tigga sig till både pepparkakor och karameller af stränga tanter, som en gång sagt nej, och att det just ingenting gör, om man drar ner bordduken och blåbärssoppan på golfvet.

Fru Fitinghoff går dock ännu längre i detta afseende. Af allt hjärta sympatisera vi med henne deri, att en mor bör svara sitt barn sanningsenligt och uppriktigt, äfven när barnet gör frågor, som äro af grannlaga och ömtålig natur. En mor bör bättre än någon annan kunna bedömma, *när* hon skall tala och *hvad* hon skall säga sitt barn. Genom att själf tala hindrar hon barnet att vända sig till kamrater eller oförståndiga tjänarinnor för att få upplysning i de ämnen, som det börjat att spekulera öfver. Svar på sina frågor skaffa sig alltid barn på något sätt, derom kunna vi vara förvissade. De frågor, som barn en gång satt under debatt, släppa de ej, förr än de kommit till klarhet. Fru Fitinghoff säger i företalet till "En liten värld bland fjällen", att en mor bör tacka Gud, att hennes älsklingar hos *en moder* kunna söka få svar på sina spörsmål. Häraf skulle man väl draga den slutsatsen, att det icke är i en barnbok, som den frågan bör debatteras, huruvida änglarna kommit med den lille nyfödda brodern, eller om han hittats i forssen. Det är emellertid den tolfåriga Elsa, som upplyser sina syskon om sanningen och meddelar dem, hvad hon fått veta af sin mor. Hvad som härom säges, det är sagdt, både fyndigt och fint, och vi tro, att mer än en mor kunde hafva åtskilligt att lära deraf — men i en barnbok bör det efter vår mening icke stå. Barnböckernas innehåll är ju något, som vi önska göra till barnens egendom, något som de sinsemellan kunna glädjas åt och tala om, och just derföre önska vi, att frågor af så ömtålig natur, som de ofvan omtalade — de må vara aldrig så väl behandlade — må vara derifrån bannlysta. Om dem bör en mor tala med sina barn — ej barnen på egen hand. Att vi å andra sidan äfven önska storkhistorierna förvisade ur barnliteraturen, det torde falla af sig själf.

Hvarföre fru Fitinghoff vidare i sitt "Bibliotek för barn och ungdom" upptagit berättelsen om något så abnormt, som att den fyraårige Helmer blef förälskad i en ung flicka och dog af kärlek — det kunna vi omöjligen förstå. Är berättelsen sann, så torde den möjligen kunna intressera iakttagare på det psykologiska området, men ej barn. Då fru Fitinghoff kan bjuda våra barn på så verkligt goda och förträffliga berättelser som t. ex. "Viola" och "Huru Lill-Valle vardt Stor-Valle", hvarföre skall hon ej sikta och sålla litet nogare? Att denna siktning är en mycken svår uppgift, ja kanske den allra svåraste för en författare, det veta vi väl Häruti har ju till och med en sådan författare som Andersen mången gång misslyckats, det måste vi ju erkänna. Huru många af Andersens sagor äro ej sagor för de stora, och ej för de små!

Då vi här närmast sysselsätta oss med vår inhemska barnliteratur, tränger sig den frågan ovillkorligen på oss: är det verkligen så, att barn mest tycka om historier, som handla om andra barn? Vi kunna härpå svara både ja och nej. Det är ju naturligt, att barn känna sig mest hemmastadda i sin egen värld, och att de bäst förstå hvad som der tilldrager sig, men de söka också efter och behöfva något, som är öfver och bortom dem själfva. I fantasiens värld stifta barn gärna konungariken, och der draga de hällre ut på äfventyr med sagans hjältar än de spatsera på verklighetens gator och torg. Vi önska derföre icke, att de moderna barnhistorierna komma att tränga ut de goda gamla sagorna och äfventyrsböckerna med troll och jättar, prinsar och prinsessor, indianer och ädla riddare.

De författare, som år efter år bjuda oss på skildringar ur barnens lif, gifva oss ofta berättelser, som äro enformiga och matta. Så kan t. ex. fröken Hofstens sista berättelser icke mäta sig med hvad hon först gaf oss — eller kanske är det blott så, att vi fått för mycket af samma sort. Topelius kunde nästan hvarje år sända de svenska barnen en kärkommen julgåfva, men han hade också många strängar på sin harpa. Han gaf dem både vers och prosa och förde dem med Sampo Lappelill till Lapplands fjäll och med Prinsessan Lindagull till Persiens marmorslott. Öppna vi deremot en af våra nyare barnböcker, så är det nästan idel berättelser om barn i hvardagslifvets små förhållanden. Motiven som behandlas

äro i allmänhet obetydliga. Så är det t. ex. en liten flicka, som tar sig det orådet för att gifva sin docka ett saltsjöbad, hvaraf denna far mycket illa, men en snäll farbror gifver henne snart en ny docka. Berättelsen må vara aldrig så väl framställd, den gör på barnet icke något kraftigt intryck; dylika små berättelser läsas sällan om af sin publik. Helt annorlunda är det med de goda sagorna och äfventyrsböckerna; de fängsla barnens uppmärksamhet på ett kraftigt sätt, de läsas och läsas om igen, ja, de uppföras vid barnens lekar. I innehållet af detta slags böcker ligger en maning till handlingskraft, som de moderna stämningsbitarna alls icke kunna gifva. De föra snarare in på den moderna själfanalysens icke alltid helsosamma stråt.

Barn älska för öfrigt icke blotta stämningar; de äro mycket sunda realister och vilja gärna hafva klart besked om sina hjältar från början till slut. Dermed hafva vi naturligtvis ej velat säga, att icke en god berättelse äfven bör vara stämningsfull — nakna och torra historier äro ej i barns smak. Vi tro vidare, att berättelser med ett alltför obetydligt innehåll äfven hafva den faran med sig, att de vänja barnen att läsa på ett ytligt sätt. Det behöfves icke något slags ansträngning, hvarken af förståndet eller fantasien, för att tillegna sig innehållet, och sådan läsning verkar förslappande. Det händer derföre ofta, att då man tillfrågar ett barn huruvida det läst den ena eller den andra af de nyare böckerna, att man får det svaret: "jag minns inte riktigt, får jag se efter?" — och efter mycket seende är det ofta taflorna, som fälla utslaget. Det barn deremot som t. ex. left med Robinson på hans ö, glömmer icke att det läst Robinson Crusoe.

Lika litet som det är värdt att bjuda barn på blotta stämningsbitar, lika oförnuftigt är det, att i barnböckerna göra mer eller mindre spetsiga hänsyftningar på dagens frågor, hvilka ju icke äro af intresse för de små. Vi påminna här om en förliden jul utkommen bok, Sniggel Snuggel, i hvilken en grefve hotar sina barn med, att han skall "be bönderna i riksdagen komma och ta dem." Om några doktorer säges det, att de talade latin för att visa, "att de voro riktigt lärda." Om Sniggel Snuggel själf heter det, att han var "den felande länken." (Hvad boken för öfrigt angår, hafva vi aldrig kunnat förlika oss med illustrationerna öfver den stac-

kars lilla trollungen med den ohyggliga svansen). Nej, barn älska det rättframma och naturliga, hvarföre också sådana berättelser som "Karins Amerikaresa" och "En utflygt i det gröna" af Lotten D. (Julklapp till svenska barn) alltid skola stå högt i deras gunst.

Ehuru vi för öfrigt ej nämnt något om öfversättningsliteraturen, kunna vi ej underlåta att fästa uppmärksamheten på den schweiziska författarinnan J. Spyris bok Heidi. Hon är tio- och tolfåringarnas gunstling, och hon förtjänar det äfven. Heidi och fru Kerfstedts "Små och stora" höra kanske främst, jämte en del sagor, till de böcker, som uppträda med brutna ryggar och gråa blad.

Ej heller hafva vi här sysselsatt oss med de s. k. småbarnsböckerna. Sådana hafva vi af förträfflig beskaffenhet och med utmärkta illustrationer såsom t. ex. "Barnkammarens bok" "Skogstomten" m. fl. Ej heller hafva vi talat om böcker för äldre barn och ungdom, utan hvad vi ofvan sagt angår närmast den literatur, som är afsedd för barn mellan ungefär 8 och 12 års ålder. Vi hoppas att sedermera få återkomma med några ord om de äldre barnens och ungdomens böcker.

Att det icke är brist på barnböcker, och att det äfven finnes goda sådana i vår tid, det kunna vi alla vara ense om. Men barnen behöfva ej blott böcker, utan äfven ledning, då det gäller huru mycket och hvad de skola läsa. Huru många föräldrar omtala ej med förtjusning "att deras barn aldrig vilja göra annat på lediga stunder än läsa." Detta är efter vår mening alls ingenting att glädjas öfver; ett sundt barn bör finna lika mycken vederkvickelse i leken som i de roliga böckerna. De bokslukande barnen blifva lätt blaserade och ropa ständigt på något nytt. Barnens bibliotek bör icke vara för stòrt, men sådant att det kan läsas om många gånger. Och hvarför skall barnliteraturen nödvändigt vara af det allra nyaste slaget? För tio år sedan fanns knappast ett bildadt hem, der ej barnen till julklapp hade fått Topelius. Ingen frågade då i skolbiblioteket efter denne författare; han fanns hemma. Nu deremot har han mycket god åtgång.

Det torde icke vara ovanligt, att tioåringar nu för tiden läsa Fältskärns berättelser och Alcotts berättelser utan allt urval. Föräldrar anse ju, att Topelius och Alcott äro goda författare, och så behöfver man ej vara ängslig. Om någon kommer med en invändning mot lämpligheten af dessa böcker

vid en så tidig ålder, får man ofta till svar, att de ifrågavarande barnen äro så ovanligt utvecklade och, att de redan läst alla barnböcker. Hvad den mycket tidiga utvecklingen angår, så frukta vi, att den ej alltid är sund. Om barn behandlas som stora människor och föras in på områden, der de ej äro hemma, blifva de lätt brådmogna och lillgamla. Så blir äfven förhållandet, om de föras in i en läsning, som ej passar dem. Känslor och fantasi sättas i en alltför liflig verksamhet — karaktärens och intelligensens utveckling hinner ej med. Och om barnen redan läst hvad som är skrifvet för ungdomen, hvad skall man då bjuda ungdomen på? Skall man genast och utan vidare släppa in dem på romanernas område?

Vi veta af erfarenhet, att barnen alls icke lida af att få lefva lugnt och gladt i sin egen värld, och liksom vi af varmaste hjärta sympatisera med de pedagoger, som rösta för "lugn vid undervisningen", så önska vi äfven åt barnen "lugn i rolighetsläsningen."

Lilly Engström.

Också ett skäl.

Hedvig Lindcrona hade flickbjudning i kväll. Från hennes rum hördes den ena skrattsalfvan efter den andra; då och då några toner från pianot, som snart tystnade och öfverröstades af det ständigt kvittrande pratet. I förmaket sutto brukspatronen och hans fru. Herrn läste sitt Aftonblad, frun stickade strumpor. Då och då tittade han upp från tidningen, sköt glasögonen i pannan och sade med en lugn, förnöjd min: "nu har då Hedvig roligt, det hörs." Modern nickade, och fadern fortsatte att läsa riksdagsredogörelsen under det glädjen öfver dotterns nöje låg kvar som ett solsken i det gamla ansigtet. Det var synbarligen något som låg honom närmare om hjärtat än både Bismarck och skyddslagstiftning.

Nu kom det ett alltför lockande äkta flickskratt derinifrån, så der undertryckt i början och sedan oemotståndligt framvällande, precist som en liten fördämd vårbäck. Brukspatron vek ihop tidningen, och stälde sig på tröskeln. Der stod en grupp af tre unga damer med armarna om hvarandras lif, en fjärde satt på pianostolen, till hälften

vänd mot pianot, till hälften mot dem. "Känner ni igen det här?" frågade hon och slog några ackorder. Så en liten hviskning, ett litet fnitter och så ett friskt skratt igen.

"Hvad de äro näpna! Den ungdomen! Hvad de ha roligt med litet!" hviskade brukspatronen tiil sin hustru, när han kom in igen. Det låg som en musik i de graciösa flickgestalterna, som alldeles förtrollade honom.

Emellertid satt Hedvig själf temligen tyst derinne. Hon hade icke det der begäret att alltid hänga på någon väninna, stryka hennes hår och trycka hennes arm; hon var "kall", tyckte också hennes jämnåriga. Och inte var hon "glad" heller, men det var en "rysligt bra" flicka, det kände man ju alltid på sig.

"Af hvem var du bjuden på den sista militärbalen, det var väl aldrig af löjtnant Holst?"

"Jo."

"Nej, då afundas jag dig nästan, för, o hvad han dansar bra, det är en som kan föra det!"

Nu uppstod en liten diskussion, om huruvida icke löjtnant Holst förde väl nära för att vara mönstergill dansör, men oppositionen nedtystades, och beslutet blef att han var oöfverträfflig, i synnerhet i polka.

"Men vet ni hvad flickor, tycker ni ändå inte att Ebba K. lägger oförskämdt an på honom?"

"Nej, hon lägger inte an, hon är bara *glad*, det är hon med alla."

"Nej, hör nu Sigrid", inföll den unga värdinnan, "om hon inte vore din vän, så skulle du säga, att hon var gräsligt kokett, men eftersom hon nu är din vän, så är hon *glad*. Jag skall tala om för dig, att jag har rest i sällskap med henne på järnväg en hel dag, och då var hon allt annat än glad, den tråkigaste reskamrat jag har haft. Men se — vi reste i damkupé."

"Usch Hedvig, hvad du är elak! Du är vid dåligt lynne. Flickor, vi få lof att muntra upp henne! Vi ska inte säga ett ord om dans mer, det är för ytligt. Vi ska tala om allvarliga ting. Om jag bara mindes ett ord af den der tråkiga föreläsningen jag var på i tisdags, så skulle du nu fått i dig allt det lärorika innehållet, för den var allvarlig och gedigen med besked."

"Fråga henne hvem hon var ute och red med i söndags!" föreslog en liten uppnäst dam med skälmaktig min.

"Ja, det var rätt. Rodna så mycket du vill, kära Hedvig, genera dig inte för oss! Svara behöfver du inte heller, vi veta precis

hur han såg ut, mer liten än lång, ljus som en Frithiof — men Hedvig, du är väl inte ledsen på mig?" — Sigrid slog armarna om den motvilliga väninnan och kysste hennes bortvända kind — "det är ju bara skämt, så här flickor emellan, det gör väl ingenting."

"Jo, men jag tycker inte om det. Och det är inte sant, det är inte som ni tror, för resten" — —

"Jo, nog är han kär i dig, för han har då blifvit så tråkig se'n han blef bekant med dig, och det är det säkraste tecknet. Bjuder han upp mig en gång till, så tror jag att jag mankerar honom. Det är alldeles tillräckligt om man kan stå ut med sina egna tillbedjare i tråkighetsstadiet. Ska man så dras med andras till på köpet, nej tack!"

Detta samtalsämne var tydligen obehagligt för Hedvig, och hur det var så tog det slut. Man hoppade öfver till andra ämnen.

När alla skulle gå, blef det ett kyssande i tamburen, men Hedvig stod inte "på kyssfot" med mer än ett par flickor, hon tog de andra bara dugtigt i hand.

"I dag hade ni visst riktigt roligt, små yrhättor", sade brukspatronen när han kysste sin dotter på pannan till godnatt. "Och i morgon blir det bal hos öfverstens. Nu har min flicka riktigt kommit i viften."

Hedvig bara nickade, och gick in till sitt.

Här sjönk hon ned i sin mjuka mattstol och satt och tänkte. Hade hon haft roligt i dag? Hade hon inte midt ibland väninnorna känt sig så fullkomligt ensam? "Ja, jag blir alltid ensam, jag är ju så olik alla andra; när alla andra ha roligt, då har jag tråkigt, och det andra tycka är tråkigt, det tycker jag är roligt."

Hedvig var endast 22 år, men hon bar redan på många svikna illusioner. Hon hade inte blifvit bedragen i kärlek, hon hade inte funnit alla människor vara bofvar, men hon hade blifvit bedragen på annat. Hon hade vuxit upp temligen ensam på landet, ty hon var enda dottern i huset, och hennes bröder vistades för det mesta vid universitetet. Hennes fader, som var en ovanligt bildad man, hade till största delen själf ledt hennes undervisning, och hennes sinne hade blifvit närdt med en kraftigare andlig föda än hvad som är fallet med de flesta flickor. Den allra nyaste literaturen hade hållits långt ifrån henne, hon hade växt upp med Geijer, Tegnér, Bjørnson och Ibsen. Och hon inte bara läste sina författare, hon älskade dem, och hon tog på allvar allt hvad de sade henne. I allt hvad hon läste fans ingenting af denna halkiga skepticism, som affärdar allting med en axelryckning.

Ack, hur väl hon mindes en afton på försommaren, när hon

just hade fyllt sexton år! Hon låg i ljungen på ett utsigtsberg, och njöt, än af mossor, myror och blåögda vårblommor bredvid henne, än af den tafla i stort som bredde sig ut vid hennes fötter. Ljusblått, glittrande, dansande vatten, holmar med ljusgröna björkar — der borta en mörkgrön kant af barrskog, mot den ljusblå himmelen. Allt så ljust, luftigt, skärt och gladt!

Plötsligt kom hon att tänka: ja, detta härliga land, det är mitt fädernesland, jag vill göra något för det, jag vill bli något för det! Och hon sträckte ut armarna i exstas, hon hade velat taga alla dessa jusgröna små öbarn i sina armar och trycka dem till sitt hjärta, ty hon älskade dem. Den svallande ungdomsslusten blef i detta ögonblick ett oändligt begär att verka, att kämpa. För hvad? Det visste hon inte. Men det skulle *han* lära henne.

Han, det var den der ynglingen "med lågande barm", som skalderna talade om, som gick derute i världen och hade dessa samma känslor som hon, men o, så mycket starkare, så mycket klarare! Han skulle säga henne hvad hon ville, hvad hon tänkte, hvad meningen var med den ljufva storm, som brusade i hela hennes varelse. Och hand i hand skulle de gå in i en stor kamp för något som var riktigt rätt och riktigt stort.

Hon gick hem på kvällen alldeles öfverlycklig åt den sällhet, åt den storhet, som hon nu förstod att lifvet skulle föra med sig. Hon kände vårprakten i björkar och blommande häggar som en lyckönskan just till henne. Hon var en konungadotter, som nyss hade öfverskådat det rike der hon snart skulle herska.

Och dessa drömmar kommo igen, och allt tydligare blef grundtonen i dem, ej: jag vill ha! utan: jag vill bli! — jag vill göra! — men lika tydligt kände hon att ingenting skulle få form, ingenting skulle få gestalt förrän han kom, som förstod allting så mycket bättre än hon. Der hon kunde säga blott ett ord, der skulle han säga hela meningen, han behöfde bara se på henne, så visste han hvad hon tänkte.

Men den Hedvig, som satt här i belysningen af den skära taklampan, med det missnöjda, nästan litet hårda draget kring munnen, hvad hon var olik den sextonåriga entusiasten! Hon hade kommit ut i världen, på supéer och baler, och i början var hon visst inte blyg eller sluten. Hon var frimodig och meddelsam, ty hon trodde att alla unga tänkte och kände som hon. "Hvad du pratade mycket dumheter på den tiden", brukade hennes bror häradshöfdingen säga, "du kunde ju ryka på hvem som helst och tala om fosterlandskärlek och jag vet inte hvad."

En kavaljer kunde af idel konversationsnöd fråga, henne om hon hade läst den och den boken: genast slog hon upp sina gråa, intensiva ögon och började lidelsefullt berömma eller fördöma. Kavaljeren blef flat — och dansade ut för att komma från en så underlig konversation.

Men nu hade hon ändtligen med möda lärt sig umgängeslifvets imperativiska kraf på *intighet*, hon hade åtminstone lärt sig att *icke* säga hvad hon tänkte och kände, men hon kunde ännu icke säga och blicka ingenting med grâce och variation. Fast hon gälde för stel, gjorde hon ändock en viss lycka i societeten. Den känsla hon innerst hade af att vara på visst sätt förolämpad, gaf henne en allvarlig värdighet som skarpt skilde henne från andra unga flickor. Och oaktadt hon numera aldrig "förlöpte sig", låg det i hennes hastiga färgskiftningar, i hennes underliga ögon, som ofta lyste upp utan all yttre anledning, något visst mystiskt som drog. "Hvad är det med fröken Lindcrona?" brukade herrarna säga, "är hon blåstrumpa eller läserska, man känner att *något* galet är det, men man vet inte hvad — rasande söt är hon i alla fall."

Ynglingen "med den lågande barmen", som var oförstådd, som behöfde någon som trodde på honom och hans lifsgärning, hade hon aldrig sett en skymt af. I stället för honom kom den allvarlige beundraren, den unge vetenskapsmannen Emil Rundberg, som flickorna nyss hade brydt henne för. Att han var begåfvad visste hon af sina bröder, de berömde honom särskildt för hans intressanta och originella konversation. Under hela denna vinter hade hon sett honom dyka opp öfverallt, der hon befunnit sig. Först talade de en tid om väder och vind på vanligt vis, se'n blef han allt tystare, och nu säger han så godt som ingenting. Något förtroligt samtal ha de aldrig haft, och det har han heller tydligen ingen åtrå efter, han vill bara stå bredvid henne, sitta bredvid henne, dansa med henne, se på henne. Älska *honom?* — tänkte Hedvig, det kan ju aldrig komma i fråga. Hon är fast besluten att hvarken acceptera eller ens låtsas märka hans hyllning.

Hon som hade velat bli något, göra något, som hade önskat ett intensivt lif af kamp och strid, hon tycker nu att hon är lik en läderlapp i vintersömn på en gammal vind, stelfrusen, liflös, med löjliga slappa vingar. Skulle hon då icke kunna rycka upp sig och få arbete? Endast af tröghet har hon låtit binda sig i det sysslolösa flicklifvets vanor: skridskoåkning, konditorifrukostar, promenader och visiter på förmiddagen, bjudningar, conserter, baler på eftermiddagen. Dagarna gå, och hon känner hur allt det hon förut ansåg vara sin

själ, krymper ihop och drager sig tillbaka i en allt mindre och mindre vrå. Hon undrar ibland om det verkligen ännu rör sig något derinne — eller är det kanske alldeles dödt?

Det fins en människa som hon afundas, det är Maria Plomgren, hennes barndomsvän, dotter till förvaltaren på hennes fars gods. Hon är lärarinna, får arbeta ohyggligt för att hjälpa att försörja sina syskon, är jämt jägtad, jämt i penningeförlägenhet, lefver i ständig oro. Men hennes lif är fullt och upptaget. Hedvig afundas både hennes arbete och hennes bekymmer.

Men nu går det upp ett ljus. Skulle inte Maria resa hem till sin sjuka fader, var hon inte nyss och beklagade sig öfver att hon ej kunde få någon att vikariera i skolan? "Det kunde ju jag göra, det skulle jag bestämdt reda mig med!" — Och Hedvig blef riktigt upplifvad af denna idé, reste sig upp och slog armarna öfver hufvudet i förtjusning. Ja, i morgon skall hon skrifva till Maria. "Och se'n, hvem vet om jag, såvida jag inte är allt för oduglig, kunde få sådant arbete jämt!"

Och hon somnade med ljusa förhoppningar och glada drömmar, ej om morgondagens lysande bal, utan om ett enkelt, af världen föga aktadt arbete.

En månad har gått. Hedvig har verkligen, till sina väninnors förvåning och anstöt, börjat sin verksamhet som vikarie för Maria Plomgren. Hennes utseende har förändrats, det ängsliga, instängda uttrycket har nästan försvunnit. Och hon känner sig också som en annan människa. Hon får tala ut, hon har nu i de små fått umgängesvänner, till hvilka man kan säga ett varmt ord, utan att se en generad min, som om man sagt något opassande; hon har förstått att det är de små, som intressera sig för det stora. All hennes osläckta törst efter sympati, hennes förut instängda entusiasm utgjuter sig nu och gör lektionstimmarne mången gång till högtidsstunder för både henne och barnen.

Der kommer hon uppför Regeringsgatan. På hvar sin sida om sig har hon en liten 10-åring, en så'n der liten figur, som med sina långa smala ben och sina vippande korta kjolar är så lik en trana eller någon annan vadare. Dessa båda vadare ha mycket klara blåa ögon och de äro envist riktade på den unga lärarinnan, som skrattar med hela ansigtet. Det lilla reserverade drag, som hon i tanke på disciplinen sträfvar att bibehålla, gör det bara dubbelt skälmaktigt och intagande. Vadarnes ögon äro ömma, nästan lika ömma som vissa

tillbedjares i tråkighetsstadiet, men de senares ömhet är dyster och nästan anklagande — vadarnes kärlek är brinnande, men på samma gång mycket munter.

En ung, rak och bestämd man kommer emot detta glada sällskap. Hedvig märker honom inte förrän han står alldeles inpå henne. De stackars små vadarne få genast falla undan, när han gör ett bestämdt helt om och tar sin plats vid hennes sida. Hans ansigte är mycket rödt, men det är också en varm vårmiddag.

"Är herrskapet hemma i dag, jag hade just tänkt mig upp på ett litet besök?"

"Ja — det vill säga, pappa och mamma äro på middag, men de komma hem på kvällen."

Det ryckte till i den unge mannens ansigte, han slog ett litet afgörande slag med sin käpp på venstra stöfveln; det betydde så mycket som: tärningen är kastad! Han räckte fram sin hand, och sade med betoning:

"Alltså i eftermiddag."

Det var besynnerligt, det lät nästan hemskt, han kunde med samma ton ha sagt: i eftermiddag hoppar jag från hissen.

Vadarne stego fram igen med mycken säkerhet, lade sina små hufvud på nacken och riktade ögonen på sin kära frökens ögon, men de voro borta, inte alls hemma, ingen kunde få tag i dem. Då blefvo vadarne melankoliska, så mycket som vadare kunna bli, trodde att de hade gjort något ondt — man vet ju att när snälla lärarinnor äro ledsna, då ha alltid barnen varit stygga, men o! hvad det är svårt att veta, *när* de stora tycka att man har varit stygg! De försvunno i en sidogata, icke utan många äfventyrliga, endast för foglar tillåtliga halsvridningar åt Hedvigs håll.

Ja, hvad ville han då? Åh, det var inte svårt att veta. Hon kände en oro, ett illamående, som när man står inför en sjukdomkris. Precis kl. half 6 ringde han. Ja, det var som hon hade anat, han passade på när han visste att hon var ensam. Hon hörde jungfrun i tamburen: "herrn och frun ä' inte hemma", och hur han svarade: "jag går in och helsar på fröken ett ögonblick." Hedvig reste sig upp i förmaket, der hon hade försökt att läsa en tidning. Hon kände när hon reste sig, att hon darrade i hela kroppen. Hon kunde aldrig fullkomligt beherska sitt ansigte, och det fick nu ett så utprägladt ängsligt uttryck, att det gjorde den unge doktorn yttermera förlägen. När man står inför en allvarlig, afgörande stund, känner man sig till mods som om man skulle från den tjocka jordatmosferen kasta sig ut

i den klara, skarpa etern. Man hisnar och ryser, innan man gör ett sådant hopp; man är så bortklemad af hvardagslifvets ljumma luft.

Allt detta erforo de båda två. *Hans* rörelse tog formen af en viss tvärhet. "Får jag sätta mig?" frågade han med en skarp, hastig röst.

"Ja, för all del. — Det är ett härligt vårväder i dag, men tänk att det skall vara så kallt i Italien!" — tvärt emot sin vana var hon i dag färdig att tala om alla banaliteter i världen — blott af feghet.

Doktorn var inte intresserad af temperatur.

Hedvig flätade fransarna på bordduken till en dubbel, en tredubbel, fyrdubbel fläta, tog upp dem igen — fortfarande tystnad.

"Har ni sett hur vacker esplanaden har blifvit, nu skall den dras ut ända till Storgatan, det blir en treflig promenad."

Doktorn brydde sig inte om Stockholms stads gatureglering.

Ett par sekunders tyst fransflätning. Slutligen tycktes han vakna upp: "Hvad var det för barn ni gick med i dag?"

Hastigt som blixten rann det upp i Hedvigs hufvud att hon skulle ställa honom på ett sista prof: om han förstod, om han själf hade anat hennes längtan efter arbete, då ville hon erkänna att hans kärlek var äkta, annars — —

"Det var mina elever — ni vet inte att jag nu har blifvit lärarinna."

"Det är väl inte möjligt", utbrast han och riktigt hoppade till i stolen.

"Jo, det är bara ett vikariat jag sköter nu, men om det är möjligt för mig, som inte har någon examen att komma med, så skulle jag sedan gärna på allvar vilja egna mig åt lärarinnekallet. Är ni så förvånad öfver det?"

"Ja, det är jag verkligen. Er ålder, er ställning, ert" — han höll på att säga "utseende", men hejdade sig.

"Kan ni inte förstå" — Hedvig lyfte sina ögon för första gången mot honom och betraktade honom genomträngande — "att jag behöfver arbete? Här hemma är ju ingenting att göra för mig."

Han steg upp och gick med långa steg af och an på golfvet. Plötsligt stannade han midt för henne.

"Nej, det kan jag inte förstå — en varelse sådan som ni är ej skapad att arbeta och släpa."

Hans röst lät dämpad och nästan darrande.

"Till hvad är jag skapad då?" frågade hon. Ögonblicket efter ville hon bita sig i tungan. För allt pris ville hon undvika en förklaring, och nu hade hon själf gifvit tecken att den skulle komma.

Han lutade sig öfver hennes stol, och hur skumt det var kunde hon se att hans ögon blefvo nästan svarta.

"Ni är skapad att bäras på händerna af någon, som älskar er af hela sin själ — — att —" han ville fortsätta, men han var för mycket upprörd för att finna ord, som uttryckte hans starka känslor, och han var aldrig någon vän af fraser. Han betraktade henne, der hon satt nedböjd, skrämd och ängslig. Hon såg så späd och barnslig ut.

"Om ni visste hvad jag skulle vara rädd om er, hur jag skulle skydda er —"

Hedvig var bedöfvad; oaktadt allt kände hon en varm ström som trängde till hjärtat. Det susade för öronen, hon hade knappt medvetande och kände som om hon omöjligt kunde säga ett ord.

"Får jag intet svar?" — han böjde sig närmare till hennes ansigte, och armen som hvilade på hennes stolsrygg visade tecken att vilja närma sig.

Hon ryckte till. Skulle hon binda sig nu? Nej, hon måste bemanna sig. — Det gick en skugga öfver doktorns ansigte, han hade nyss varit nästan säker på sin sak.

"Kan ni inte älska mig?" frågade han med half förtviflan i rösten.

"Jag är så förvånad", stammade Hedvig, endast för att säga något som icke betydde ja.

"Förvånad! — Det är inte möjligt, jag har älskat er i nära ett år, och jag har på sista tiden inte alls sökt dölja mina känslor för er. Ni borde vara beredd. Ni borde ha hunnit besluta er för om ni ville ta emot mig eller inte", tillade han med en viss otålighet i rösten. Han var icke utan nerver, och dessa få minuter hade slitit dem mer än något annat han varit med om. "Hvad har ni emot mig? Jag har ingen lysande ställning, jag medger det —"

Hedvig gjorde en hastig afvärjande åtbörd.

"Jag har ingenting emot er" — hon rätade upp sig och talade lågt, men långsamt och bestämdt — "men jag *känner er inte.*"

"Besynnerligt! Ni känner mig inte! Vi ha ju varit tillsammans otaliga gånger denna vinter. Ni känner mig inte! Och *jag* känner *er*, jag känner er så väl att jag vet att af alla kvinnor på jorden vill jag endast ega er — er och ingen annan!"

De sista passionerade orden gjorde henne åter förvirrad, hon böjde ned hufvudet ett par ögonblick liksom för att låta stormen passera.

"Vi ha aldrig talat allvarligt" — nu var hon åter lugn — "förrän

i dag. Ni har aldrig gifvit mig något af ert lif, och ni har aldrig fordrat något af mitt. Ni säger att ni har älskat mig ett helt år, och jag har känt mig lika ensam detta år som annars. Och om ni vore lika tom som de andra skulle jag ingenting säga, men jag vet, att ni har rika intressen och att ni verkligen hör till dem som *lefva*. Hur kan ni då *våga* att säga att ni älskar mig? Jag skulle kunna hata er för att ni säger det." Hon hade rest sig upp, hennes ögon blixtrade, hon var oigenkännelig.

Han reste sig också upp. Han var så förvånad att han på en lång stund ingenting kunde säga. Till sist tog harmen öfverhand.

"Ja, ni bildade kvinnor nu för tiden, ni ha intet hjärta, det vet man ju. Förstånd, det ha ni, och fordringar det ha ni också och teorier skäpptals, men att hålla af en hederlig karl, som ger er hela sitt hjärta — det är naturligtvis alldeles för enkelt, alldeles för enfaldigt. *Ni är inga kvinnor* det är saken. Gud vet hvad ni är."

Han hade inte väl stött fram detta ord, förrän han kände sig skamsen. Han såg skyggt bort tlll Hedvig. Månne hon var förolämpad?. Nu hade han väl alldeles förderfvat sin sak.

Men hon såg inte alls förbittrad ut, hon var nästan skamsen hon också öfver sitt lidelsefulla utbrott, hon som annars var så stilla. Bröstet höjdes och sänktes, heta flammor färgade de fina kinderna och de fuktiga ögonen blickade ut i fjärran, långt, långt bort. Var *hon* ingen kvinna?

"Jag förstår", sade hon, "att ni tycker jag är besynnerlig. Det kan ju hända, att mina känslor och tankar äro okvinliga — det vet jag inte — — — Se, det är så med mig att jag vet ingenting värre än ensamhet. Jag har varit så mycket ensam, isynnerhet se'n jag kom till Stockholm i sällskapslifvet. Och jag har alltid tänkt att om jag någon gång skulle älska, så ville jag inte vara ensam i en enda vrå af mitt hjärta. — — Jag trodde just det var kärlek att man hade sällskap jämt, att man hade alla tankar och känslor ihop."

Emil afbröt henne:

"Nej, nej, fröken, nu är ni alldeles för abstrakt igen, ni förblandar vänskap och kärlek."

"Ja, då förstår jag mig inte på kärlek." Hon sade detta tvärt och afvisande, det var tydligt att hon höll på att frysa till.

"Med mina vänner talar jag om mina intressen, men med er — det har alltid förefallit mig, som om ni stod högt öfver allt det der, någonting helt, helt annat. Skulle jag tala geologi med *er?*"

"Och så undfägnar ni mig med samma balfraser, som jag har fått till lifs af alla sprättar."

"Ja, jag medger att jag nog ofta har brustit i konversation. Man blir dum, när man är kär — det kommer ni aldrig att erfara."

"Nej, nej, ni förstår mig inte" — Hedvigs ansigte drogs ihop, som af kroppslig smärta, hon knöt hårdt ihop händerna, nästan utom sig af det pinsamma i allt detta, isynnerhet som hon kände att han allt mer och mer fick öfvertag, under det hon endast kom med löjliga anspråk. "Har jag inte ofta sett hur ni har diskuterat med mina bröder, och ni ha sett så intresserade och lifvade ut allesammans — det är lif, det, har jag tänkt! Ack, den som vore med, den som nånsin fick tala om någonting, som gjorde en ond eller glad eller upplifvad! Så kommer ni öfver till oss flickor, tar på er en annan min och frågar om det var mycket folk på den sista basaren. Förstår ni inte att det är detsamma som att se andra frossa, när man själf svälter? — Skulle ni tycka om att bli af med era vänner och era lifliga samtal vid cigarren, och endast lefva på salongskallprat?"

"Jag? — Jag behöfver väl inte säga hvad det är som i år har fört mig till balsalongerna. Eljest så..."

"Trifves ni inte i denna värld, der man hvarken handlar eller tänker eller känner. Nej, det tror jag nog! Ni är van att lefva intensivt. Hvarför skulle *jag* trifvas då? Det är ett misstag om ni tror att jag är svag, att jag vill bäras genom världen. Jag är stark och ungdomskraftig jag också, likaväl som ni, och jag vill inte på något sätt vara passiv. Jag vill vara med midt uppe i lifvet. Och blir det aldrig ... så som ... jag har tänkt ... eller drömt... så har jag nu lärt mig att man lefver när man arbetar. Hällre vill jag aldrig smaka hvad människor kalla lycka, än ständigt och jämt ligga för ankar i en liten usel dam och se de stora seglarne stryka förbi utåt hafvet. — Ni ber mig anförtro mig åt er farkost, och ni har aldrig talat om för mig, *hvart* ni tänker styra eller *hur* ni tänker styra."

"Det låter underligt i era öron", svarade Emil, och hans ton lät bitter, "men det *har* funnits kvinnor som ha sagt: *du* står vid styret, och då följer jag hvart det så må bära! — Fröken Hedvig, om ni hade en gnista kärlek för mig, skulle ni inte resonnera på detta sätt."

"Kärlek! — Om en människa försmäktar af törst, och en annan dricker i fulla drag utan att ge henne en droppe, skall då den som törstar falla den som dricker om halsen och säga: jag älskar dig!"

"Ni blir allt orimligare! Hvad är det nu egentligen som jag skulle ha och som ni törstar efter?"

"Hvad ni har — ni har allt: arbete, intressen, kamratskap, vänskap, tankar, sympati — —"

"Jag tigger er ju att ta emot det som är mycket mer än sympati — kärlek!"

"Det har jag aldrig bedt om", svarade Hedvig häftigt och nästan hårdt.

Han kände sig sårad, djupt sårad.

"Alltså återstår för mig ingenting annat än att taga afsked", sade han stelt och aflägset, "jag ber om ursäkt att jag så länge besvärat er. Det är sent. Jag har stämt möte med en vän kl. 7."

Hvad denna återgång till det stela officiella sällskapslifvet plågade henne! Midt upp i all harm och bitterhet hade det varit en sorts njutning att få tala ut, en njutning att både höra och säga skarpa saker som sades på allvar.

Hon sträckte fram sin hand. "Förlåt", sade hon på ett oändligt mjukt sätt, "om jag har gjort er ledsen, jag vet att jag är så underlig."

När han gick genom salen, mötte han Hedvigs mor, som just nu kommit hem. Hon kom emot honom med en tydlig oro i sitt bleka ansigte. En blick på hans uttryck satte henne genast in i situationen.

"Ni går redan?" sade hon, "jag hoppas ni kommer snart tillbaka."

Han grep hårdt fast i hennes hand: "Skall jag — bör jag?"

"Ja", sade hon bestämdt, "det skall ni."

Emil gick derute på gatorna, under det ett sakta vårregn dröp från himlen. Bäst som det var märkte han att han stod vid Katarina kyrka, då vände han om och visste inte ordet af förrän han stod vid Centralstationen. Han var förödmjukad, han var ond, han var förvånad, men på samma gång var han upplifvad, elektriserad. Längst inne i honom brummade en bas som förargade sig och talade i halfva svordomar om fruntimmers-griller och fruntimmers-pjosk. Han var en fin karl, men fina och bildade karlar bruka svära — åtminstone invärtes. Förödmjukad var han, inte så mycket derför att han på sätt och vis fått en korg, utan mest derför att han så totalt misstagit sig på den kvinna han älskade.

Han hade brukat dela in bildade fruntimmer i två klasser. Först sådana der, som hade platser, som studerade. Nå, dem ville han visst inte säga något ondt om, det är ju någonting som följer med civilisation och framåtskridande. Teoretiskt alldeles berättigadt!

Bevars, man är väl ingen möglig medeltidsfigur heller! Men han kände inte personligen några sådana, och i praktiska lifvet hade han alltid gjort en liten "lov" omkring dem. — Och så för det andra sådana der kvinnor som man kunde bli kär i, som ha något sånt der mjukt och obeskrifligt med sig. — Men, nu Hedvig? — — —

Hvad hon var söt, när hon satt der rodnande, dödligt förlägen, och han nästan bara såg den yfviga stora hårknuten och den hvita halsen med de små, små, ljusbruna lockarne! — Men han märkte med förvåning att det var en annan bild som hade sjunkit lika djupt i hans hjärta — bilden af Hedvig, der hon stod med den ena handen på bordet, hufvudet stolt tillbakakastadt och de gråa ögonen blixtrande af trots och bitterhet, men också af lefnadskraft. Ja, kraften är skön, också hos en kvinna! Och måntro det inte på det hela är bättre att en flicka säger friskt och modigt ut hvad hon tänker, om det också är några — — nu började basen att brumma igen — än att hon är ett sånt der eländigt våp, som så många äro?

Och han hade tänkt att komma och ta *henne* som en stackars liten dufva och stoppa henne i sin rockficka — det var ändå rasande dumt!

Det der med sympatien — ja — det får vara så länge. Men nog kan det hända, att man är litet för nonchalant i det der fallet. *Vinna* en kvinna — ja, så säger man ju — det är allt något annat än att *ta* henne helt enkelt. Det är somliga som inte vill bli tagna, och det är sannerligen inte de sämsta — och i sin djupa öfvertygelse uttalade han denna sista sats alldeles högt. — "Ja, min käre gosse." — så slutade han sina själfbetraktelser — "du får allt anstränga dig be. tydligt i den här affären, men besvär har du aldrig varit rädd för."

"Jag *skall* ha henne", var hans sista tanke, när han långt fram på morgonen somnade in.

Prima Vista.

Småprat om förströelser och nöjen.

Våren kommer och vintersäsongen är nära slut. Mångahanda hafva nöjena och förströelserna varit på senare tiden, sedan man väl hämtat sig från den förstämning som influensan åstadkom. Olika äro helt säkert de minnen som denna förflutna vinter lemnat i unga och gamla sinnen, olika i anseende till smärta och glädje, olika i anseende

till skuld och oskuld, det senare skiftande lika som nöjena äro skilda till sitt innehåll och syfte. Ett, vi skulle nästan kunna säga hemskt tidens tecken, är att familjer börja besöka varietéföreställningar och dit medtaga sina barn, att unga och gamla män der äro lika ursinniga att applådera prestationer, som för hvarje någorlunda ärbart sinne borde förefalla vidriga och för hvilkas åskådande man åtminstone borde söka att skydda ungdomen.

Vi tillåta oss här att berätta ett slag af förströelser som en högt uppsatt embetsman anordnat i sin familj, der han och hans fru en gång i månaden samlat en skara ungdom. Det har varit ett litet sällskap för literära täflingar, med sin särskilda granskningskomité för prisutdelning. Sällskapsaftnarne hafva afslutats med musik, ett par danser eller en enkel dramatisk föreställning, alltsammans utan anspråk inom en förtrolig krets. Det är med nöje vi för våra yngre läsares skull meddela ett prof på en af de af komitén med pris belönade uppsatserna, en s. k. bouts rimés.

Om man lägger ett papper öfver versen, så att man blott ser de kursiverade rimmen, så skall man lätt inse att det ej är så alldeles lätt att få reson i dem. Så här har det emellertid lyckats för en tjuguårig dam.

Bouts-rimés.

Ack, om en gång en vänlig fé mig *hörde*
Och sade: ”allt står i ditt fria *val.*
Här — välj din lott!” Min väg mig genast *förde*
Till någon undangömd och fredlig *dal,*
Der lummiga och gröna äro *träden*
Och rosenbuskarne i blomning *stå*
Der tät och gul han synes vagga, *säden*
Och der små lam helt ogeneradt *gå.*

Hvar morgon der jag åt min lott mig *glädde*
Och tidigt steg jag upp — i solens *spår,*
Och hastigt i min mantel jag mig *klädde*
Och borstade mitt tunna, gula *hår.*
Och funne en gång jag en liten *snärta,*
Som kärlekseld i mina ådror *göt,*
Jag öppnade för henne strax mitt *hjärta*
Och sedan ett förbund med henne *slöt!*

Stor vore icke hyddan, som oss *hyste,*
Och aldrig nå'nsin gjorde vi *kalas.*
Om kvälln en liten dank helt nätt oss *lyste*
Och knep det, drucko vi ur samma *glas.*
Ifall uppå besök ibland vi *fore,*
Så skulle det ske gladt och utan *tvång,*
Men gladast vi helt säkert ändå *vore*
När vi mot hemmet hade stält vår *gång.*

Framför vår stuga skulle då vi *stanna* —
Hon ser väl tarflig ut, men alls ej *arm* —
Min hustru skulle torka ömt min *panna,*
Som utaf promenaden blifvit *varm,*
Se'n omsorgsfullt vår lilla ko hon *ledde*
Till båset och trakterade med *bröd.*
Till sist med halm vi kossans läger *redde,*
På henne skulle minsann ej gå *nöd.*

I vårens dar bland mossbelupna *klippor*
Jag ser oss traska invid insjöns *strand,*
Jag ser oss plocka blå och hvita *sippor,*
Som växa der så sött på egen *hand.*
I gräset se'n vi halfva dagen *låge,*
Vår kossa oss med troget sällskap *höll,*
Vi på naturen filosofiskt *såge*
Till dess att solen sjönk och skuggan *föll.*

Men vore jag på vandring ibland *fjällen*
Och regnet strömmade och stormen *hven,*
Jag såge, när jag vände hem på *kvällen,*
Den lilla dankens ljufveliga *sken.*
Och när sig vägen emot hemmet *sänkte,*
Jag skyndade framåt uti den *tro,*
Att hustru min med kvällsvard på mig *tänkte,*
Och snart jag åter hunne hemmets *ro.*

Men — här i Wimmerby jag måste *vandra,*
Hur många tårar än mitt öga *göt.*
Jag är väl tvungen vänta, jag som *andra,*
Och se hvad ödet bär uti sitt *sköt.*

Ty aldrig nånsin än i lifvets *skiften*
Min äkta hälft, mitt hulda vif jag *fann.*
Ska' vi få gå och söka intill *griften*
Och aldrig finna reda på *hvarann?*

Som vi tro att det möjligen skall roa föräldrar och syskon i landsorten, hvilka hafva söner eller bröder vid krigsskolan på Carlberg, införa vi också bland talet om ungdomens förströelser en liten skildring af en s. k. "gouté bal".

Vagn efter vagn stannar någon gnistrande kall vinterafton utanför Carlbergs ståtliga hufvudfaçad, hvilken är rikt upplyst med marechaller och (o hvilken syn för sextonåriga flickhjärtan!) hvars trappa är garnerad med idel uniformer . . .

Som sagdt: vagnen stannar. Någon respektabel mamma sticker ut sitt fjäderprydda hufvud och nämner den kavaljer som bjudit hennes dotter eller döttrar. Ett nummer upprepas med dundrande stämma och fortplantas från grupp till grupp — och i ett nu står Wohlthätern der, om han ej redan fans der förut. Här nere, bland vagnarne, är han, som sagdt, endast ett nummer. Han hjälper mamman ur vagnen, bjuder *henne* armen och dottern blicken, samt för så den moderliga hedersgästen upp för trappan, der en dubbel rad af unga hjältematnen ifrigt granskar den unga dam, som följer i det moderliga spåret.

Så några ögonblicks dröjsmål i toaletten, utanför hvars dörr Wohlthätern stannar tills han återser sina damer, dem han nu ledsagar upp för ytterligare en trappa och in i stora salen. Snart är denna fyld af unga damer, gamla mammor och lyckliga, hoppfulla kadetter. Presentationer försiggå, dansprogram aflemnas, namn antecknas, en mera anspråkslös orkester uppspelar en introduktion, derefter en "Walsteuffel" — och liksom gripna af en yrande hvirfvelvind, så flyga krigare och tärnor genom salen. Här är icke fråga om ett sådant ord som blaserad; det fins icke. I ingen dörrpost står någon blek och likgilig figur, undrande om han orkar dansa eller ej. Alla kavaljererna dansa af hjärtans lust och i sitt anletes svett. Deras ögon stråla, kinderna låga och munnen ler: det är dansen för dansens — och skönhetens skull. Ja, ty det måste medgifvas: kadetterna bjuda nästan uteslutande vackra flickor. Det är ytligt, må så vara, men bättre dock den kadett, som i år frågar: "hur ser hon ut", än den löjtnant som sedermera girigt spörjer: "hur mycket har hon?"

Så snart en kadett med sin dam dansat det reglementerade ena hvarfvet kring den ovanligt stora salen, vandrar paret — och efter

dem i tur och ordning hundrade andra par — ut genom den ena af salens till en nästgränsande våning hörande dörrar, skrider under liflig konversation igenom rum efter rum och kommer slutligen in genom salens andra dörr, endast genom en kolossal kakelugn skild från den förra, och så dansar man åter ett hvarf och företager en ny promenad, ända tills orkestern spelar sista takten af valsen. Detta är en nödvändig anordning, minskande trängseln och ökande trefnaden.

Så dansas fransäser på alla möjliga håll i salen, en sex, åtta åt gången; derefter polka, hambopolka och alla moderna hoppsansaker, under det stämningen blir allt lifligare. Arm i arm vandra de unga, de lyckliga, de glada paren, medan mammorna, placerade på salens långbänkar, och befälet, der och hvar i dörrarne, skänka hållning och värdighet åt festen.

Ingen annan traktat bestås än, för damerna litet lemonad och mandelmjölk och för herrarne ett glas punsch. Supén är obefintlig. Men dess roligare har ungdomen, som derigenom får dansa dess längre.

Småningom börja mammorna se på sina ur och gäspa anständigt bakom solfjädrarne. Ändtligen utpeka de unga med en undertryckt suck dansprogrammets sista polka, sista fransäs och ack oåterkalleligen *sista vals!* Men då valsar man icke heller, man flyger, man störtar, man rusar . . . Orkestern slutar, men hundratals klappande händer begära ännu några hvarf, bara tre, bara två, ack bara *ett enda* till! . . . De beviljas; tonerna ljuda å nyo, och de brokiga lyckliga paren hvirfla ännu en gång igenom salen, då plötsligt — kl. slår ½12 och orkestern vid reprisens sista takt gör ett tvärt ackord. Derefter en fanfar — tecken till balens slut, och så är det förtjusande, ojämförliga nöjet förbi!

Så bär det åter ned för trapporna och in i toalettrummet. Utkommen derifrån och väl påpelsad, finner den sköna åter vid dörren sin kavaljer, som nu ledsagar henne och mamman till vagnen. Dörren öppnas, mamman instoppas, dottern inhoppar, ännu ett farväl — och vagnsdörren slås igen.

Men på båda sidor om glaset vexlas ännu en sista blick, så oskyldig och glad, som den kanske aldrig vexlas mera här i lifvet.

Louisa May Alcott.

Efterföljande ur en engelsk tidskrift hämtade meddelanden om Louisa May Alcotts lif torde icke heller för svenska läsare sakna sitt intresse, då denna författarinna här tillvunnit sig en vidsträckt läsekrets och många vänner.

Louisa Alcott föddes 1832, den andra i ordningen af fyra döttrar, hvilka vi återfinna såsom Meg, Jo, Beth och Amy i en af hennes bäst kända böcker. Fadern Amos Bronson Alcott beskrefs af Emerson, hans bästa vän ”som en ren idealist, alldeles i saknad af såväl literär begåfning som praktisk förmåga, alltför kall, inåtvänd och grubblande för vänskapsförbindelser.”

Denna bild är kanske icke särdeles tilltalande, men Emerson ger honom också vitsord att ega ”vidd i uppfattningen” och stå i förtrolig andlig gemenskap med Plato. Han var ett af ”dessa ljusets” barn, som i världslig visdom icke kunna gå upp emot ”världens barn”, en sanningsälskande människa, helt och hållet upptagen af tanken på höga föremål. Det var icke brist på vilja, eller arbetsamhet — det var bristande praktisk förmåga, som gjorde att han icke kunde försörja sin familj. Louisas första ungdom tillbringades i fattigdom, till och med i nöd. Hennes faders opraktiska tänkarnatur hade vändt sitt intresse åt uppfostringsfrågor, och ehuru han lika litet här som annorstädes mäktade genomföra sina teorier, tillämpade han dem dock praktiskt i sin egen familj, och det var under inflytandet af dessa som Louisa Alcotts uppfostran skedde. Att grannarna ofta skakade på hufvudet åt dessa besynnerliga grundsatser och förutspådde att Mr Alcott skulle alldeles förstöra sina döttrar torde vara alldeles visst. Intet kroppsstraff fick förekomma, deremot skulle barnen lära sig att tänka på egen hand och afväga skälen för och emot vid sina handlingar, hvarjämte de egde fritt tillstånd att framställa hvilka frågor som helst äfven de mest besynnerliga. Om också denna metod skulle kunna haft skadliga verkningar uteblefvo dock dessa här, dels genom Mr Alcotts insigtsfulla ledning, dels genom barnens egen sunda natur. I fråga om de kroppsliga behofvens tillfredsställande var det mindre väl ställdt, då man fick nöja sig med ett kosthåll bestående af ”med vatten kokt ris utan socker, och Grahamvälling utan bröd och sirap.”

Också säges Louisa vid ett tillfälle, då fadern utbredde sig öfver de välgörande följderna af den vegetarianska dieten såsom förmildrande af ett uppbrusande lynne, hafva utbrutit: "Det har jag icke kunnat finna, tvärtom vet jag att jag, ehuru jag aldrig förtärt något kött i all min tid, likväl ofta är förfärligt retlig och lätt blir stucken."

Trots all aktning och tillgifvenhet för fadern intog dock modern främsta rummet i hennes hjärta. Det är med afseende på henne hon yttrar de vackra orden: "all filosofin i vårt hus är icke inskränkt till studerkammaren, mycket fins ock i köket, der en präktig gammal fru tänker höga tankar och gör ädla handlingar, allt under det hon kokar och diskar." Också är det hennes förhoppning att en gång få bereda henne en sorgfri tillvaro och när modern dog, skref hon: "en varm strömning synes med henne hafva försvunnit ur lifvet och det tyckes icke vidare tjäna något till att fortsätta med någonting."

Modern var helt och hållet invigd i barnens förtroende och tog med hela hjärtat del i allt. Men det oaktadt visade hon ingen klemighet eller något af den falska skonsamhet som ville undanhålla lifvets svårigheter för dem. Synnerligen tilltalande och vackra äro också de drag, genom hvilka förhållandet mellan henne och hennes make belyses.

Det hände icke sällan att äfven det allra nödvändigaste för de dagliga behofven saknades i hemmet. Vid ett tillfälle bar man sin frukost bort till en familj som led ytterlig brist; vid ett annat bortskickades middagen för att gifva tillfällig hjälp åt en granne, som oväntadt fått besök af gäster. En bister vinterdag, när vedförrådet höll på att taga slut, knackade en liten stelfrusen tiggarunge på dörren och bad om litet ved. Husmodern visade en lätt förklarlig betänksamhet, då söndagen tillstundade och en hel dag skulle uthärdas utan något bränsle. Men fadern afgjorde: "Gif halfva vårt förråd och lita på Gud, vädret blir nog mildare eller också få vi ved på annat sätt", och modern tillade skrattande: "ja, och annars kunna vi gå till sängs och hålla oss varma med att berätta historier."

Så gafs hälften till den fattiga grannen. Litet senare, medan snöstormen ännu rasade, och elden var nära att slockna, knackade det åter. Denna gång var det en bonde, som varit på väg till Boston med ett lass ved, men som icke kunde

komma hvarken fram eller tillbaka för det dåliga vädret, och som nu frågade om han fick lassa af veden hos Mr Alcott. Med betalningen var det icke så brådt. "Ser du", sade Mr Alcott till sin hustru med en blick, som ingaf barnen den bestämda öfvertygelsen att han var allvetande, "sade jag dig inte, att det skulle komma ved, såvida inte vädret slog om."

Modrens valspråk var: hoppas och arbeta, och hon brukade säga: "kasta ditt bröd i bedröfvelsens vågor, och om några dagar skall det komma tillbaka med smör på." Vi få en annan bild af deras husliga lif genom en tilldragelse, som Miss Alcott antecknat i sin dagbok 1854. Mr Alcott hade rest för att hålla föreläsningar och hade som vanligt misslyckats. "Pappa kom hem i Februari, hans resa var betald men ingenting mer. Vi vaknade om natten af att det ringde på porten. Mamma sprang ned ropande: "Min man." Vi rusade efter, och fem hvita gestalter omfamnade den halft förfrusne vandraren, som fördes in hungrig, uttröttad, kall och nedslagen, men tappert leende och lugn som alltid. Vi gåfvo honom mat, värmde honom och pysslade om honom, allt under det vi längtade efter att fråga hur mycket han förtjänat. Men ingen vågade sig fram med frågan till dess lilla May, vid en paus i berättelsen om allt det trefliga han sett, utbrast: "Nå, pappa, betalte människorna mycket?" Då såg han på oss med en underlig blick, öppnade sin börs och visade oss en dollars sägande med ett leende som lockade tårar i våra ögon: "Bara den här. De stulo min öfverrock, och jag var nödsakad att köpa en plaid. Det var dyrt att resa, men jag har brutit väg. Nästa år går det bättre." Jag skall aldrig glömma hur vackert mamma svarade honom, fastän hon hade litat och hoppats mycket på denna resa. Med strålande ansigte kysste hon honom och utropade. "*Jag* tycker att det gått utmärkt. Vi begära ingenting annat, älskade, än att ha dig lyckligt och väl hemma igen." Anna och jag kväfde våra tårar. Vi hade fått en lektion i verklig kärlek, som vi aldrig glömde. När som helst kan jag se den blick, som den uttröttade mannen och den ömma och milda hustrun utbytte.

Under sådana inflytanden uppväxte i barndomshemmet miss Louisa Alcott och hennes systrar. Hennes fars idéer blefvo på detta sätt världens egendom genom dottern. Visserligen har han själf författat böcker som hafva ett godt

och självförädlande innehåll, men deras inflytande är icke jämförligt med det hans dotters berättelser utöfvat. ”Falska åsigter”, säger kardinal Newman, ”kunna vederläggas genom motskäl; men utrotas kunna de endast genom sanna åsigter.” Den förra metoden är reformatorns, den metod miss Alcott valde var den säkrare. Hennes berättelser vunno stor anklang genom sin lifsverklighet och på samma gång genom sin öfverraskande förtrogenhet med barnets utvecklingsmöjligheter. Vetenskapsmännen berätta oss om i luften kringflygande groddfrön som vid beröring med infusorier visa lifstecken. Lifvet fans der till möjligheten, och det fattades blott en anledning för att uppenbara det. På samma sätt funnos hos barnen möjligheter, hvilka ehuru länge undertryckta framlockades och utvecklades genom det uppfostringssystem för hvilket Alcott och Pestalozzi (för att ej nämna andra) gjorde sig till målsmän. Pestalozzi är allmänt känd, men hans åsigter kunna svårligen uppfattas bättre eller framställas med bättre verkan än just i de befryndade idéerna hos tänkaren från Concord i den tolkning hvilken de funno genom hans dotters böcker.

Der funnos öfverallt Megs och Jos, Beths och Amys. Att nutidens barn äro olika ”den gamla goda tidens” beror icke på någon förändring i deras natur, utan i nya möjligheter för dess utveckling. Det är en följd — och en vigtig följd — af detta århundrades demokratiska anda.

Vända vi oss till Miss Alcotts eget lif, så finna vi att författarinnan öfverträffar sina böcker. Den vilda och retsamma men sanna och trohjärtade ”Jo” var i vissa fall ett själfporträtt. Då hon säger: ”Jag tror att jag i ett föregående stadium måtte hafva varit ett rådjur eller en häst, derför att jag tycker det är så roligt att springa”, eller, ”Jag kan inte bli vän med någon pojke förr än jag öfvervunnit honom i kapplöpning och inte med någon flicka, om hon nekar att klättra i träd eller hoppa öfver gärdesgårdar”, så är detta och mycket annat ”Jo” själf. Men i sitt inre lif var Louisa Alcott större än ”Jo.” Det vilda och energiska i hennes temperament utvecklade sig under en noggran själfkontroll till en kraft, som gaf henne förmåga att under alla förhållanden lefva ett ädelt och själfuppoffrande lif.

”Jag är född med en gosses ande”, sade hon. ”Jag kan icke vänta, när jag kan arbeta.” Och arbeta gjorde hon,

med hvarje hederligt arbete hon kunde komma öfver. Hennes bistånd behöfdes väl för att lyfta familjen upp ur fattigdomen och att hjälpa dess medlemmar in på deras olika lefnadsbanor; hennes dagbok innehåller många anteckningar lika den i Sept. 1861 så lydande. "Skref en historia åt C. eftersom Plato behöfver nya skjortor, och Minerva ett par kängor och Hebe en hatt." Vi finna henne skicka "halsdukar och litet papper", till sin fader under det hon själf går med lappade klädningar och har svårt att skaffa sig det allra nödvändigaste. Julafton 1864 berättar hon, att hon fick tio exemplar af "Moods", just då utkommen, och hon känner sig uppmuntrad af att hon under den följande veckan icke hörde talas om annat än "Moods" hvart hon kom, huru folk skrattade och gret vid dess läsning o. s. v. — men under tiden spikade hon själf på förmaksmattan och kände sig utomordentligt moralisk en dag då hon helt ensam skötte en stor tvätt, bakade, sopade rummen o. s. v.

Slutligen lyckades hon att befria familjen från fattigdomens lidanden. Efter tjugu års outtröttliga ansträngningar kunde hon skrifva: "Alla skulder äro betalda och vi hafva nog för att lefva. Det har kanhända kostat mig min helsa (hvilket det också hade) men eftersom jag ännu lefver, så finnes det nog mer för mig att göra." Hon fortsatte att arbeta för det mesta för andra, ännu i sexton år. Men då var hennes kraft uttömd, och hon måste lära att lefva utan att arbeta. "Denna lärdom är mycket tung", sade hon, "sedan jag i så många år varit driffjädern i familjehjulet. Men det är nyttigt för energiska sinnen att se att världen kan gå lika bra dem förutan och att lära sig att lemna allting, vara stilla och vänta på slutet med gladt sinne." Hon knotade hvarken under arbetet eller stillheten. Ingen utanför den förtroligaste kretsen visste hvad hon offrade och led. Nej, ingen människa visste det.

Hennes starka ande dolde de ångestfulla tankarne — hennes dagbok ensam emottog dessa hemliga förtroenden. "Lifvet är min skola", skref hon 1859. "Må jag gå igenom den väl och få något så när godt betyg." En ung kvinna som hade läst "Work" tog tjänst hos Miss Alcott för att se "om hon lefde som hon lärde." Hon fann att hon gjorde det, och att Christies erfarenheter i sanning voro hennes egna.

Emerson, som var hennes vän från hennes barndom till sin död, har säkert tänkt på henne, då han skref: Om vi i all ödmjukhet väfva en aln bomullsband så väl vi förmå, så skola vi långt efteråt få se att det inte alls var några bomullsband, men en vintergata som vi flätade, och att trådarne voro Tid och Natur.

Hennes tjänster voro icke begränsade inom hennes egen familj. Hade de det varit skulle hennes lif varit lugnare och kanske längre, ty öfveransträngning i allmänhet, tillika med hennes korta men lysande bana vid fältlazarettet undergräfde hennes helsa.

Hon var en barmhertighetens goda ande för mången, som icke hade andra anspråk på henne, än det i hennes ögon största "att vara i nöd."

Ju mer hon fick desto mer tiggde man af henne. "Hvarenda stackars människa, som jag känner, behöfver hjälp, och utgifterna ökas. Jag är den enda som kan förtjäna pengar och måste trampa kvarnen för andra, fastän min egen säd är malen och inne i boden", säger hon.

Hon lemnade icke åsido sina pligter som medborgarinna; hon verkade för kvinnosaken och andra tidens sträfvanden. Eftersom hon själf var praktiskt anlagd hade hon ett visst förakt för blotta teoretici. Hon tyckte icke om att en hop "gröna filosofer" öfversvämmade Concord. "Om de vore filantroper", sade hon, "så skulle jag vara glad öfver det. Men att spekulera är att slösa bort tiden, då så mycket verkligt arbete ropar på utförande. Låtom oss grubbla mindre och hjälpa mer, till dess våra fattiga äro mättade och våra fallna äro upprättade."

Hennes öfverflödande deltagande skydde inga svårigheter. Hon bistod icke blott meningsfränder utan ock sådana hvilkas lifsuppfattning icke var hennes egen.

Från riksdagen.

Efter den vanliga hvilan under påskhelgen, sedan riksdagsarbetet åter upptagits, hafva flera ärenden varit före, som böra vara af intresse för Dagnys läsekrets. Bland dem

må nämnas det ökade anslaget till Nordiska museet. Som stiftande ledamöter, samlarinnor och gifvarinnor hafva kvinnor städse tagit liflig del i arbetet för denna fosterländska inrättning, och på många sätt öfverallt i landet sökt bidraga till dess framgång. Det ständigt ökade arbetet vid ordnandet och vården af samlingarna har också i väsendtlig mån varit anförtrodt åt kvinliga föreståndarskor och biträden. Genom enskilda motionärer hade föreslagits att det begärda anslaget skulle höjas till 25,000 kr. Bifallet härtill vanns i första kammaren med den ringa öfvervigten af två röster, men i den andra voro sympatierna varmare och majoriteten vida större. Under diskussionen bemöttes bland annat det ofta hörda inkastet att det samlas för mycket, likt och olikt eller, som det stundom rentut säges, skräp. "Men skräp är", förklarade en talare, "sådant som icke finnes på sin rätta plats, när det kommer dit upphör det att vara skräp." Äfven påpekades vigten af mångfaldiga lika eller likartade exemplar, dels såsom materiel för den komparativa forskningen, dels äfven såsom bytesmedel. — Till folkskoleseminarier hafva anslagen ökats för höjning af löner i vissa grader samt för befrämjande af undervisning i slöjd, säkerligen både välkommet och välbehöfligt. Båda kamrarna hafva likaså enats om inrättande af en ny professur i slaviska språk vid universitetet i Upsala. Härigenom skulle fyllas ett alltmera kändt behof att möjliggöra och underlätta studiet af det språk som talas i vårt så nära liggande stora östra grannland. Beslutet, som delvis äfven motiverades af önskan att vid universitetet fasthålla en framstående vetenskapsman, fattades emot statsutskottets enhälliga afstyrkande.

För ombyggnad af Konstakademien, hvarest som bekant både manliga och kvinliga lärjungar söka undervisning, har begärts ett större belopp men kamrarna voro i fråga härom af olika meningar. Minoriteten i den kammare som afslog den ökade summan var dock så betydlig att det är sannolikt att förslaget skall gå segrande ur den stundande gemensamma voteringen. — På sådant sätt, genom gemensam votering, kommer äfven att beslutas om en annan fråga som ådragit sig en mindre vanlig uppmärksamhet, icke för det relativt obetydande belopp hvarom var fråga, utan för de åsigter och omdömen hvilka under debatten uttalades, samt för det sätt hvarpå detta skedde. Af regeringen hade, såsom tillförene,

på dess förslag uppförts en summa af 20,000 kr till arbetarinstitutens föreläsningskurser. Dessa äro i Stockholm talrikt besökta och bland lärarekåren finnes äfven kvinliga föreläsare. Första kam., inom hvilken yttrades missnöje med och misstro till institutets nuvarande ledning, beslöt summans nedsättande med ett belopp motsvarande det som skulle tillfalla Stockholms arbetareinstitut. I andra kam., hvarest äfven allvarliga inkast gjordes, bifölls dock den större summan; detta måhända hufvudsakligen på grund af ecklesiastikministerns som vanligt till formen fulländade anförande. — En begäran att äfven i år en summa af 25,000 kr måtte beviljas för nykterhetens främjande har afslagits, antagligen af det skäl att de redan erhållna medlens fördelning icke medhunnits. Då till den särskildt tillsatta s. k. nykterhetskommissionen begäran om bidrag ingått från 13 olika nykterhetsföreningar, vill det synas som om äfven här en god användning skulle funnits för att göra summan på bästa sätt fruktbringande.

Åtskilliga ärenden hvilka i föregående häften varit omnämnda äro ännu oafgjorda. Främst bland dem erinra vi om civiläktenskapet, eller rättare de motioner hvilka äro väckta i syfte att bana väg för införande af sådant genom utvidgad rätt till äktenskaps afslutande inför borgerlig myndighet. I åtskilliga kretsar utom riksdagen spörjes ett lifligt deltagande för denna sak, hvilken ock berör annars ganska vidt skilda intressen. I nästföljande häfte torde blifva tillfälle att härtill återkomma.

F. d. generaldirektören *M. Huss*, känd såsom utmärkt vetenskapsman och ädel människovän, har nyligen aflidit och i de många uttryck af vördnad och erkännande hvilka följde hans bortgång, höfves det äfven den svenska kvinnan att deltaga. Det var på hans framställning *) som inom det stånd han tillhörde vid den sista ståndsriksdagen 1865—66, det beslut fattades, hvilket afsåg att "tillfälle till undervisning uti alla till medecinedoktors-graden hörande ämnen må kunna beredas kvinna, derhän att hon kan erhålla rättighet till läkarekonstens utöfning", äfvensom att tilldela henne kompetens för sina beställningar i statens tjänst samt lärarebefattningar vid elementarläroverk. Detta uttalande af en så framstående läkare, "att kvinnan kan vara lämplig och passande för medicinens utöfning", var af stor betydelse och bör i tacksamt minne bevaras.

*) Med anledning af Svenséns inom bondeståndet väckta motion rörande utvidgandet af kvinnans medborgerliga rättigheter.

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Komitén för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden har utsändt en mängd småskrifter, 9000 ex., att utdelas till den kvinliga ungdomen i de socknar, der utvandring i större utsträckning eger rum. Skrifterna, hvari utvandringens följder belysas genom exempel hemtade från det verkliga lifvet i flickornas egen hembygd, afse dels att sprida kunskap om de faror, hvilka utvandringen medför, dels ock att stärka kärleken till fäderneslandet.

Huru man i Danmark betraktar våra småländska arbeterskor, derom kunna vi få ett talande vittnesbörd i i det under utgifning varande arbetet "Danmark i Skildringer og Billeder af danske Forfattere og Kunstnere". Arbetets 31:sta häfte innehåller en skildring af Lolland; författaren, C. Govertz Jensen, fäster särskildt uppmärksamheten på den alltjämt stigande sockerfabrikationen och gör en skildring af arbetet på hvitbetsåkrarna. Han gör det på ett lefvande och åskådligt sätt. Vi se de unga flickorna ifrigt arbetande, böjda i rät vinkel. Förvaltaren är ständigt i deras närhet för att drifva på arbetet. Förf. erkänner att "det hele ser noget slavemæssigt ud; man er ikke vant til den Slags Arbejde her hjemme, og man faar uvilkaarlig ondt af de stakkels unge Piger, der maa slæbe saa haardt." Man kan icke gärna undgå att göra sig den frågan, hvarför de danska förvaltarena införa ett nytt arbetssätt då det gäller de småländska flickorna och icke landets egna döttrar. Men vi låta förf. fortfara: "Men disse smaalandske Piger er ogsaa de gladeste og letsindigste Skabninger af Verden. De kommer herned om Sommeren, arbejder om Dagen, danser om Natten og vender hjem i det sene Efteraar med flere Penge, end deres fattige Hjemstavn kunde bringe dem i hele Aar, og mere pyntede end Komtesser. Forvalteren beklager en hel Del mere de svære Heste, der lige saa rastløst maa trække de tunge Hestehakke og Raderenser gennem Marken foran Pigerne, men Forvalterne er nu ogsaa gjærne lige store Dyrevenner og Menneskehadere — en underlig Følge for Resten af paa andres Vegne at have med Folk og Heste at gøre."

Skildringen åtföljes af en stor helsidesplansch, som framställer de småländska flickorna på hvitbetsåkern.

Fredrika-Bremer-Förbundets vårsamkväm egde rum den 19 Mars i Hôtel Continentals stora våning och var, att döma af de

talrika besökande (180) personer) och den lifliga stämning som herskade under aftonen, synnerligen lyckadt.

Sedan thé serverats, hölls af doktor G. Göthe ett intressant föredrag om "Grefvinnan d'Egmont", hvilket föredrag illustrerades af talrika porträtt från förra århundradet. Derefter vidtog en omvexlande musikafdelning: sång af fröken Sparrman (Susannas aria ur "Figaros bröllop", vals af Arditi) samt ett violinnummer (romans af Svensen) af målaren hr J. Tirén, med ackompagnemang af fru D. Kindstrand. Efter supén, som intogs i stora salen, fingo gästerna ånyo nöjet att höra sång af fröknarna Sparrman och Sjöqvist, samt ett deklamationsnummer af fru Anna Norstedt.

Det animerade samkvämet slutade omkring kl. 12.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Lars Hiertas Minnes* styrelse har bland andra beslutat utdela följande anslag:

Till grundplåt för en ny stipendiefond för kvinnor, som studera medicin . . . . kr. 4,000.

Till understöd åt en arbetsstuga för barn inom Klara församling . . . . kr. 500.

Åt föreståndarinnan för härvarande sömmerskeförening fröken *Anna Kylén* såsom understöd för att i Köpenhamn närmare studera organisationen af dervarande sömmerskeförening . . . . kr. 200.

För en undervisningskurs i matlagning vid Stockholms folkskolor . . . . kr. 1,500.

Arbetsstugor för barn. En sorts undervisnings- och bespisningsanstalter för barn har under de senare åren under namn af "arbetsstugor för barn" upprättats i Stockholm, Göteborg och Upsala. Hufvudsakligen genom understöd från Lars Hiertas minne hafva redan 7 af dessa i hög grad nyttiga inrättningar kunnat i hufvudstaden underhållas. Hvarje arbetsstuga har sin styrelse; men dessutom bildades förra året en centralkomité, hvars ordförande, fru Anna Hierta-Retzius, hufvudsakligast arbetat för planens utförande.

I arbetsstugorna hafva under senaste året varit inskrifna 403 barn, som der fått undervisning 6 tim. i veckan, 2 timmar hvarannan dag för hvarje barn. De hafva varit utvalda bland de allra fattigaste af folkskolans elever. De hafva förfärdigat 7,500 arbeten och förtärt 24,742 måltider. Detta är den materiella sidan och den är icke ringa, när man tänker sig 403 utsvultna, utmerglade barn. Men den moraliska och uppfostrande betydelsen är väl dock af ännu större

värde, då dessa ofta vanvårdade små stackare få se vänlighet, renlighet, ordning och framför allt få lära sig att älska arbetet.

För den som närmare vill göra sig underrättad om saken finnes i bokhandeln för 25 öre tillgänglig en liten broschyr med redogörelse för planen i dess helhet. Arbetsstugorna behöfva naturligtvis allmänhetens medverkan för att fortfarande kunna utöfva sin gagnande verksamhet.

Fria undervisningskurser för allmogen äro sedan i fjor anordnade i Skärstad, 1½ mil norr om Jönköping, af Sofia H. Adlersparre. Ändamålet med dessa kurser är att gifva allmogens barn tillfälle att samla och förkofra den kunskap de inhämtat i folkskolan. Undervisningen, för hvilken ingen afgift erlägges, är så anordnad, att lärjungen får deltaga deri en dag i veckan eller flera dagar, en månad eller hela lärotiden. 24 lärjungar i åldern 12 till 24 år hafva besökt kurserna. Torsdagar och fredagar, då undervisning gifvits i räkning och rättskrifning, har skolan varit mest besökt.

Ännu en kvinlig tandläkare. Tandläkareexamen har blifvit aflagd i Jönköping inför förste stadsläkaren dr Engstrand samt tandläkaren Nelzén af fröken *Alma Björklund*, stipendiat af fru Wilhelmina Hiertas understödsfond för kvinliga tandläkare.

Gåfva till lärarinnornas pensionsförening. Godsegaren Rob. Dickson å Fimmerstad har till pensionsföreningen för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinlig ungdom skänkt 2,000 kr.

Johannis nya Kyrka i Stockholm prydes såsom det torde vara bekant af målade fönster. Ett par af glasmålningarne i hufvudportalens Tympanon äro utförda å fröken Cecilia Boklunds atelier härstädes. Fröken B. har äfven under utförande ett större fönster, 45 qv.-fot, beställdt af enskild person.

Testamentsformulär. Föreningen för gift kvinnas eganderätt har, för att söka förebygga de misstag, som ofta begås till följd af okunnighet om testamentsrätten låtit utarbeta ett formulär innehållande alla nödiga upplysningar för *ett lagenligt testamentes uppsättande.* Föräldrar uppmanas att begagna sig af detta praktiska formulär, som är uppsatt af en bland hufvudstadens skickligaste jurister, (notarien O. Wallin) och lämnar särskilda anvisningar bl. a. afseende det fall, *att någon önskar gifva sin gifta dotter testamente*, med vilkor *att den testamenterade egendomen skall tillhöra henne enskildt* och vara från mannens förvaltning undantagen. Äfven fästes uppmärksamhet dervid, att om testamente göres till kvinna i afsigt att hennes varande eller blifvande man *icke* skall förfoga öfver det testamenterade, bör särskildt i testamentet bestämmas, att hvad som tillfaller henne, skall tillhöra henne *enskildt* och antingen förvaltas af henne ensam, eller ock af någon tredje af testator nämd person.

Formuläret är utgifvet på Hrr Svanström & C:is förlag och finnes till salu hos alla bok- och pappershandlare till ett pris af 50 öre.

Finland. *Ur Finsk Kvinnoförenings årsberättelse för 1889.* Bland de af Föreningens åtgärder under 1889, som synas oss mest beaktansvärda, anföra vi följande:

Anordnandet af föredrag för arbetande kvinnor.. Föredragen hafva innehållit praktiska råd och anvisningar, berörande ämnen ur det dagliga lifvet.

För *Sommarkolonier för arbetande kvinnor* arbetas fortfarande och kan företaget anses hafva utfallit till allmän belåtenhet.

En *egen lokal* har Föreningen för första gången kunnat skaffa sig, der böcker, tidskrifter och piano stå till den besökandes förfogande.

En *Föredragstournée i landsorten* har föranstaltats i ändamål att göra allmänheten mera förtrogen med föreningens syften. Dessa föredrag, afhandlande "Kvinnofrågan" afhördes med lifligt intresse af talrika åhörare.

I och för diskuterandet af frågan om: *Utvidgandet af kvinnans arbetsområden* har af Föreningen tillsatts en komité. Denna uttalade såsom önskvärdt, att en lämplig person afreste till utlandet för att inhemta kännedom om olika brancher af småindustrien samt handtverk för att sedermera i förening med fackmän, sätta i gång en kvinlig s. k. "skolverkstad" i Helsingfors.

Önskvärdheten af en *Handbok i Kommunalkunskap för kvinnor* har likaledes diskuterats och har en jurist på föreningens uppmaning åtagit sig utarbetandet af en dylik.

Äfven uttalade sig Föreningen för *Kvinnors inväljande i fattigvårdsstyrelser* och hafva *valanvisningar för stadsfullmäktigevalet* utsändts. Den af Föreningen redigerade kalendern "*Excelsior*" har äfven utgifvits 1889.

Till ett diskussionsmöte, hvars ämne var: "Vore undervisning i matlagning önskvärd och gagnelig för folkskolans flickor", voro stadens folkskollärarinnor inbjudna. Pluraliteten enades om nyttan af en dylik undervisning, hvarför en komitè valdes för att uppgöra förslag rörande bästa sättet att få en dylik till stånd.

Finska Kvinnoföreningens byrå har fortsatt sin verksamhet. Arbetsgifvarnes antal har under år 1889 uppgått till 897, hvaraf 415 på tjänarinneafdelningen, de arbetssökandes till 792, deraf 576 på tjänarinneafdelningen.

Det är sålunda en liflig och mångsidig verksamhet som af den finska föreningen utvecklas.

Frankrike. *Föreningen af målarinnor och bildhuggarinnor.* (Union des femmes peintres et sculpteurs) i Paris har beslutat att hos undervisningsministern begära upprättandet af en särskild kurs i "Ecole des Beaux Arts" för målarinnor och bildhuggarinnor, samt att det hädanefter må tillåtas kvinliga konstnärer att täfla om "le prix de Rome." Vid världsutställningen ha 92 kvinnor erhållit utmärkelse inom sektionen för de fria konsterna, och guldmedalj tilldelats 4 kvinliga konstnärer.

Asien. *Kvinnorörelse i Japan.* Sedan Japanesiskorna kommit i beröring med och lärt känna det europeiska familjelifvet, har äfven i Japan uppstått en rörelse för att bereda kvinnan en värdigare ställning. I spetsen för denna rörelse står kejsarinnan (Haruko) själf och landet har till stor del henne att tacka för grundläggandet af talrika flickskolor, hvaraf det för närvarande eger 28,000.

Amerika. *En kvinlig mekanisk arbetare.* Miss Nelly Patterson i Mount Carmel i Connecticut har nyligen afslutat en fyraårig lärotid på en mekanisk verkstad. Då hon vid 16 års ålder skulle välja sig en sysselsättning, var det intet af de vanliga kvinliga yrkena, som tilltalade henne. Deremot hyste hon ett lifligt intresse för matematik, mekanik o. dyl. och ingick derför som "lärgosse" på en mekanisk verkstad. Vid slutad lärotid var det intet slags maskinarbete, som hon icke utfört.

Kvinliga journalister äro mycket vanligare företeelser i Amerika än i Europa. I New York fins det t. o. m. en kvinlig journalistklubb, hvars medlemmar sammanträda hvarje söndagseftermiddag för att diskutera frågor, som röra pressförhållanden. Hvarje New Yorktidning har åtskilliga damer i sin tjänst. "New York World" använder 8 kvinliga reporters, och kvinnor hafva banat sig väg till hvarje gren af den amerikanska journalismen. Literaturafdelningen i "Sunday New York Tribune", ur literär synpunkt kanske den bästa af Amerikas tidningar, skötes af miss Mackay Hutchinson, och "New York Times" börsreferent är en kvinna. "Journalismen är det enda yrke", säger en amerikansk korrespondent, "der kvinnorna äro likstälda med männen — i det afseendet att de betalas lika högt för sina artiklar."

Mrs Annie Williams, trettiofem år gammal, har kontrakt på att planera sex mil af järnvägen Evansville Richmond. Kontraktet var först uppgjordt med hennes man, som nu är död.

Miss Rebekah E. Robberts har erhållit tillåtelse att föra talan vid "de fader- och moderlösas domstol" i Filadelfia. Hon är den andra kvinliga advokat som fått tillträde till denna stads domstol.

Den första indiankvinna, som tagit doktorsexamen, är Susan La Fjetche, som förra året erhöll diplom från "Womans medical college" i Filadelfia. Hennes föräldrar äro bosatta i Nebraska. Sedan hon genomgått indianskolan i Hampton, erhöll hon från "Indian association" i Connecticut hjälp att fortsätta sina medicinska studier.

Australien. *Sin första kvinliga läkare* har Australien fått. Miss E. Constance Stove inregistrerades nyligen af medicinalstyrelsen i Melbourne såsom praktiserande läkare, efter att förut ha tjänstgjort på Nya hospitalet för kvinnor i London.

Å förbundets byrå äro under januari månad anmälda:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 13, lektioner 11, värdinnor och biträden i hem 2, kontors- och affärsbiträden 3, diverse tillfälligt arbete 2, *s:a 31.*

Arbetssökande: lärarinnor 15, lektionsgifvare 20, värdinnor och biträden i hem 6, kontors- och skrifbiträden 3, gymnaster 2, *s:a 46.*

Inom Sjukvården: *)

arbetsgifvare 17.
arbetssökande 3.

februari månad:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 9, lektioner 8, kassörska och kontorsbiträden 3, värdinnor, sällskap och biträden i hem 6, tillfälligt arbete 2, *s:a 28.*

Arbetssökande: lärarinnor 12, lektionsgifvare 10, kontors- och skrifbiträden 5, värdinnor och biträden i hem 4, *s:a 31.*

Inom Sjukvården:

arbetsgifvare 23.
arbetssökande 3.

mars månad:

Arbetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 6, lektioner 5, kontors- och skrifbiträden 4, värdinnor och biträden i hem 8, lektris 1, *s:a 24.*

Arbetssökande: lärarinnor 18, lektionsgifvare 10, kontorister 8, värdinnor och biträden i hem 7, *s:a 43.*

Inom Sjukvården:

arbetsgifvare 29.
arbetssökande 2.

april månad:

Ardetsgifvare: för erhållande af lärarinnor 6, lektioner 5, kontorsbiträde 1, renskrifning och annat tillfälligt arbete 5, biträde i hem 1, *s:a 18.*

Arbetssökande: lärarinnor 30, lektionsgifvare 5, kontorister 4, värdinnor och biträden i hem 8, gymnast 1, *s:a 48.*

Inom Sjukvården:

arbetsgifvare 28.
arbetssökande 5.

---

*) Å detta område blir den arbetssökande vanligen upptagen blott för kortare tid.

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

Profver å

Bomullsklädningstyger och Percaler

sändas på begäran franco från

K. M. Lundbergs Bosättningsmagasin,

7 STORKYRKOBRINKEN 7,

Stockholm.

Dagnys ärade läsarinnor, beakten det praktiska i min annons!

Nedläggen ej uti illaluktande malmedel edra reparationsfärdiga strumpor — sänden äfven dem öfver sommaren till kuranstalt och I återfån dem till hösten som nya.

Pris för vidstickning af fina, väfda strumpor 95 öre, gröfre stickade 80 à 85 öre pr par. Ett redbart och godt arbete utlofvas.

Äfven å nya strumpor så väl som öfriga tricotvaror emottagas beställningar till moderata priser. Order från landsorten emottagas äfven och expedieras mot efterkraf.

Lotten Blanck,
Hemstickade tricotvaror,
Biblioteksgatan N:o 23, Stockholm.

EMMA NORDBERG & AUGUSTA PETERSONS

Undervisnings-Atelier
för
Etsning, Glas-, Porslins- och
Terracottamålning
samt **Läderplastik.**
Biblioteksgatan 18.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende". *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Dagny *redigeras år 1890 af fru* Amanda Kerfstedt, *biträdd af en redaktionskomité. Fru* S. L—d Adlersparre *kommer fortfarande att till redaktionens förfogande ställa sin rika erfarenhet och sitt varma intresse.*

Dagny *utkommer med åtta häften på två tryckark.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet . . kr. 2,50.

För icke medlemmar . . . . . - . „ 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Å Fredrika-Brener-Förbundets byrå mottagas anmälningar till inträde i Förbundets sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

1890.

FEMTE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: För Förbundets medlemmar kr. 2,50.
För icke medlemmar „ 4,00.

Madame Caroline De Barrau De Muratel.

Det är icke någon biografisk redogörelse, utan helt enkelt några blad, som jag känner behof af att egna åt minnet af denna ädla kvinna. Jag hoppas helt visst, att man senare kommer att skänka oss en fullständig lefnadsteckning. Den skulle vara oss alla nyttig.

Sanningen att säga blir denna uppgift svårlöst. M:me de Barrau hade så väl lyckats att lefva för andra och att glömma sig själf, att det var svårt att intränga i det inre af hennes verksamhet och hennes innersta tankar. Hennes dörr stod öppen för alla slags lidanden och för alla olyckliga, hennes sinne var öppet för alla tidens frågor; men hon lefde och handlade i sådan fullkomlig glömska af sig själf, att, om man fann det helt naturligt att berätta henne alla sina bekymmer, gjorde man sig samvete af att begära det minsta förtroende rörande hennes eget lif.

Hon hade i det Nya Testamentet läst Jesu ord till den rike mannen: ”Sälj allt det du hafver och gif de fattiga”, och detta ord hade blifvit hennes lifs dolda valspråk. Man skall kanske längre fram kunna afgöra, till hvilka ytterligheter detta behof af försakelse drifvit henne. Af fruktan att skada hennes kära minne, vill jag icke dröja vid vissa detaljer. Hon hade gifvit allt, hon hade gifvit sig själf, och offrets storlek kunde icke på ett bättre sätt motsvaras, än genom den anspråkslöshet, hvarmed det utfördes.

”Det är ett helgon utom kyrkan”, hörde jag en dag sägas. Detta uttryck föreföll mig betecknande. Det lif af sjelfförsakelse, som M:me de Barrau förde, var helt visst genomträngdt af Evangelii anda; likväl lefde hon utanför alla kyrkliga samfund. Jag beklagar för henne själf den isolering, hvaruti hon fortsatte att lefva, ty hon bör hafva lidit deraf; jag beklagar det ännu mera för våra kyrkors skull. Då det är de ytligt sinnade, som öfvergifva våra tempel, hafva vi måhända skäl att tänka, att det är vårt allvar som förjagar dem; men då det gäller ett lif, helt och hållet egnadt åt Guds och människors tjänst, är det vår pligt att ödmjuka oss och att fråga oss själfva om det icke är vår liknöjda kristendom, som bär det största ansvaret.

Ett helgon utom kyrkan... icke endast på grund af den ställning hon intog i afseende på kyrkosamfunden, men i synnerhet med anledning af den särskilda prägel, hvaraf hennes verksamhet stämplades.

I afseende på andlighet, finnes ännu mycket kvar af den katolska uppfattningen. Allt för många hålla på en fullkomligt negativ andlighet, till största delen bestående af förakt för den jordiska till-

varon och en längtan att undfly densamma; en andlighet, som hvilar på en skarp skilnad mellan det andliga och det världsliga, och som förstör tillvarons enhet; mycken uppoffring och för resten mycken fördom; ett medlidande utan gränser för de olyckligaste och brottsligaste, en ytterlig stränghet mot de människor, hvilkas rastlösa intelligens icke kan antaga de fastslagna trossatserna; en öfverdrifven upphöjelse af välgörenheten, ett förakt för tanken, ibland till och med för samvetets röst.

Nå väl, detta ideal har haft sin tid! Vår tid begär någonting annat, och det anstår icke oss, Kristi efterföljare och Reformationens söner, att beklaga oss deröfver.

Den ädla kvinna, som vi begråta, bemödade sig att förverkliga detta ideal, evangeliskt och protestantiskt i högsta bemärkelse, ett ideal i alla punkter öfverensstämmande med vårt tidehvarfs berättigade fordringar.

I hvarje ögonblick af sitt lif, låter hon den för tillfället tränggande pligten afgöra såväl fältet för, som arten af hennes verksamhet. Hon lägger hela sitt hjärta i utöfningen af sitt verk; hon arbetar efter bästa samvete och bästa förstånd.

Nyss gift, hänger hon sig vid sidan af sina pligter som maka åt skötseln af en gammal och sjuklig slägtinge; hon blifver sjuksköterska, och under flere år känner denna unga kvinna icke till andra förströelser än dem, som hennes allvarliga sysselsättning medför. Sanningen att säga är den aktade väninna, åt hvilken hon egnar alla dessa omsorger, en kvinna af ovanlig begåfning och sällsynt gudsfruktan. I detta sjukrum läser man mycket och sysselsätter sig med de mest upphöjda ämnen.

Sent kom moderskapet med sina fröjder och sina pligter. Moderskänslan vaknar, och gifver sig tillkänna i känslan af ansvarets hela vidd. Få kvinnor hafva haft en så hög tanke om uppfostran som Madame de Barrau. Hon ansåg den som en vetenskap grundad på gifna principer, som en konst, hvilken icke förvärfvas annat än genom kloka och ihållande ansträngningar. Under de långa år, som hon tillbringade på den fredliga tillflyktsorten Montagnet, egnade hon sig uteslutande åt sina sysselsättningar såsom uppfostrarinna, fritt undersökande de mest ömtåliga problem, och med den stora oförskräckthet, som alstras af sanningstörst och aktning för människosjälen, vägde hon alla svårigheter, oupphörligt låtande praktik och teori växla med hvarandra.

Och hurudan var icke hennes praktik! Jag hörde häromdagen någon som sett henne vid verket omtala de märkvärdiga frukterna af

hennes kall som uppfostrarinna. I ordets sannaste mening moder, ville hon icke vara en egoistisk moder; vid sidan af sin egen familj samlade hon under sitt gästfria tak en skara fosterbarn, hvilka allt efter omständigheterna aflöste hvarandra.

Hennes egna barn äro icke de enda, som välsigna hennes minne. Flere ynglingar och unga flickor hafva, tack vare hennes kärlek och omsorg, blifvit nyttige män och framstående kvinnor.

Ju mer hon begrundade uppfostringsfrågan, desto tydligare framstod för henne moderns roll. Då barnets plats förbises, är äfven moderns utan betydelse. Så snart det blir fråga om barnet — hvilket i alla händelser framtiden tillhör — uppstår på samma gång frågan om moderns ställning. Det är omöjligt att lösa den förra, utan att i hela dess omfång hafva klargjort för sig kvinnofrågan. Det var på så sätt M:me de Barrau, på det naturligaste vis i världen, blef en af de mest afgjorda anhängare af kvinnans rättigheter. Själf sträng pligtmänniska begärde hon aldrig en rättighet annat än förbunden med ansvar. För henne sammansmälte rättighet och skyldighet. Vi bevara ett kärt minne från denna tid af studier och verksamhet i det arbete, som hon år 1870 utgaf under titeln: *Kvinnan och Uppfostran*.

Man känner snart, vid genomläsandet af denna utmärkta bok, att den genomlefvats, innan den nedskrifvits; och det är detta, som skänker den ett alldeles särskildt värde. Jag uppmanar alla mödrar att begrunda densamma; de skola der finna anvisningar af en hög moralisk och social vigt, en upphöjd lifsåskådning och en hög tanke om kvinnans värde och den uppgift, till hvilken hon är kallad, ehuru visserligen jag nödgas erkänna, det religionsbegreppet förefaller mig något oklart.

Tvungen att lemna landet, med anledning af sina barns uppfostran, besatte sig M:me de Barrau i Paris några månader efter kriget. Vår stad, mötesplatsen för så mycket elände och så mycket hjältemod, erbjöd för detta varma hjärta ett verksamhetsfält som det behöfde. Kvinnofrågan bär i Paris en i hög grad smärtsam karaktär. Brödfrågan och uppfostringsfrågan sammanhänga. Det moraliska spörsmålet invecklas ytterligare af det ekonomiska. En kvinna med ett så ljust förstånd som den, hvarom här är fråga, kunde icke nöja sig med de vanliga tillfälliga medlen. Hennes verksamma intelligens sökte att från verkningarna sluta sig till orsakerna. Alltför klarsynt för att ensamt af samhällsinstitutionernas förändring vänta människornas förbättring, var hon dock uppriktig nog att erkänna de hinder af alla slag, som dåliga lagar och orättvisa institutioner uppresa mot individens höjande.

Den anmärkningsvärda och äfven mycket bemärkta artikel, som hon utgaf rörande *Aflöningen för det kvinliga arbetet i Paris* är helt och hållet besjälad af känslan för den sociala rättvisan.

Hon påpekar med en sällsynt sakkännedom den arbetande kvinnans ställning i Paris och sätter sålunda omedelbart fingret på den mest sårbara punkten inom samhället. Omsorgsfullt studerande de statistiska uppgifterna rörande de olika slagen af arbeterskor, framställer hon med utomordentlig klarhet det växande elände, hvilket hotar de flesta af dem. Hon undersöker orsakerna, och angifver på hvad håll botemedlen stå att finna.

Jag har läst mycket om detta sorgliga ämne, kvinnans arbete; jag har aldrig funnit något på samma gång så sammanträngdt och så uttömmande. Jag önskar innerligt, att denna artikel blefve tryckt särskildt.

I sammanhang härmed vill jag omnämna den skrift som bär titeln: *Landsortens kvinnor i Paris.* Frågan, om de unga flickornas utvandring från landsorten, behandlas der med mästarehand.

Lemnande ånyo det teoretiska för det praktiska, blef M:me de Barrau först medlem och sedan föreståndarinna i arbetet för de frigifna från Saint-Lazare. Det är allmänt kändt. att denna utmärkta verksamhet har till sin uppgift att skaffa de olyckliga varelser, som komma ut från Saint-Lazare's andeliga dy, ett lefvebröd, som hjälper dem att icke dit ånyo återvända; men hvad flertalet af mina läsare utan tvifvel sakna kännedom om, det är de otaliga bemödanden, råd och arbete, det stora tålamod, den bestämdhet och mildhet, samt det förtroende och den vaksamhet som fordras för upprättandet af en enda af dessa stackars kvinnor.

Det finnes uselheter så fruktansvärda, att den så kallade hederlige mannen undviker dem med afsky, men de af Gud helgade uppsöka dem. M:me de Barrau tillbringade de senare åren af sitt lif i dessa civilisationens lägsta lager, der dessa förlorade och olyckliga varelser röra sig. Hon arbetade för kvinnorna och hon slutade med att arbeta för barnen, dessa martyrer för samhällets laster.

Hennes sista verk var bildandet af den *Fransyska Föreningen* för skydd och uppfostran af öfvergifna, vilsekomna och misshandlade barn. Vi hafva alla läst det nödrop, som hon år 1887 gaf uttryck åt, och som tidningarne meddelade under titeln: *Barnens räddning.* Uppropet vann anklang: varmhjärtade män och kvinnor bildade en komité. Det var under organiserandet af detta stora verk af kärlek och rättvisa som hon tömde sina sista krafter. Hon dog den 18:de Dec. 1888.

Hennes starka vilja hade till sitt verktyg en, sedan lång tid tillbaka, försvagad kropp. Under våra olyckor år 1870, nöjde sig icke M:me de Barrau med att på sin egendom, Montagnet, ordna en ambulans, utan uppsökte själf på slagfältet de sårade; hon fick betala sin hängifvenhet med en allvarsam sjukdom, från hvilken hon tillfrisknade, men af hvars följder hon led under det återstående af sitt lif.

Jag kallade henne: ett "lekmanna-helgon." Ja, i sanning, det är ett nytt ideal som hon sökt förverkliga; ett ideal innefattande det rent mänskliga; med samma hänförelse för sanning, rättvisa och kärlek; ett ideal, som kan upplysa vägen för hvarje mor och för hvarje kvinna med pligtkänsla; men detta ideal, huru nytt det kan synas, är helt enkelt Nya Testamentets ideal, uppenbarande sig i all sin skönhet.

Jag genomgick häromdagen i minnet de åtta saligheter, hvarmed Bergspredikan inleddes, och jag blef rörd af att se, huru denna bild af en trogen och fullkomlig lärjunge, tecknad med Mästarens egen hand, drag för drag kunde tillämpas på vår nu afsomnade vän.

Om den ena eller andra religiösa gruppen skulle säga att jag öfverdrifver, skall jag påminna om liknelsen om den barmhertige Samariten och med Jesu egna ord säga: "Gack du och gör sammaledes."

P. Fallot.

(Ur Revue Chrétienne 1889.)

Bara en klädning.

"Usch, hvad jag vardt rädd. Hvarför står du så der utanför dörren?"

"Jag har inte tid att gå in för moster pratar så vådligt", svarade en munter röst, som hastigt tystnade. Egaren tycktes icke vara besvärad af mörkret och den trånga trappafsatsen, han tog sig helt ogeneradt en hastig kyss. "Åh, låt bli" svarade flickan — "jag har inte heller tid. Jag är ändå sent ute — fröken blir så ond om jag inte passar på tiden, jag får lof att gå nu."

"Hör du Olga", sade ynglingen, "nu skall jag berätta dig något rigtigt storstyft. Far har fått biljetter till Maskinistföreningens soaré — och han bjuder oss du — båda två."

"Nej, aldrig på tiden har jag hört på maken — är det rigtigt sannt."

"Jo du, jag har biljetten i västfickan — —

"Men hur skall jag bära mig åt med min svarta klädning — lifvet är bara halffärdigt och kjolen är inte draperad. Kom ner, jag får lof att gå."

De trefvade sig ned utför trapporna tillsammans. "Den har legat ett halft år och jag har inte varit människa att få så mycken tid att..."

"Ja, det får du ställa med hur du vill — med skall du. Jag tål inte att du en gång till gör på samma sätt som när jag skaffade biljetter till Petermans flickor. Litet ruter får man väl ha här i världen."

"Det var ju före jul, när vi fick sitta till elfva, tolf hvarenda kväll. Jag kunde väl inte riskera min plats heller för Petermans flickor aldrig så mycket."

"Ja, och se'n orkade du inte gapa en gång på hela helgen." Här kysste han henne i farstun, innan de gingo ut genom porten.

"Om jag bara hade maskin så skulle det nog gå."

"Det är väl bättre att du har maskinist."

"Åh, tyst nu. Om jag tordes ta lifvet med på ateliern i morgon, så kunde jag väl få tjufsnörpa ihop sömmarne medan fröken vore ute och profvade. Men då kanske jag inte får något roligt i det."

"Ja, det der får du väl tänka öfver. Jag kommer och hämtar dig i morgon kväll."

"Om bara inte den der gamla korpen Fredrika satt näst intill", sade Olga fullföljande sin tankegång, "så kunde jag nog få ihop lifvet i eftermiddag, men hon har ögon både fram och bak."

"Tjenis, nu schappar jag genaste vägen till verksta'n."

"Nej, stanna, bara ett par ord. Tror du att man får lof att ha handskar?"

"Du har så fina händer, så di kan godt passera utan."

"Jag har då en och femtio aflagda för månaden för Enighet och Styrka, men jag törs rakt inte ta dåm."

"Jag ger fan Enighet och Styrka. Du är ju frisk, vet jag. Hvarför skall du göda den der föreningen med dina fattiga styfrar."

"*Om* jag blir sjuk", sade hon och såg upp på honom med en förskräckt blick. Hon stod der i gathörnets bleka morgondager med sitt unga ansigte under den lilla tarfliga hatten, på hvilket syntes ett uttryck af fruktande förtänksamhet och förstånd, som nästan hemskt svor mot hennes år och de barnsliga konturerna af hennes drag.

"Om ja — hvarför skall man alltid tänka det värsta?"

"Åh, när man har sytt se'n man var fjorton år så — — Ja, vet du, ibland darrar benen på mig, när jag får sitta på öfverarbete

till elfva om kvällarne, så att jag inte orkar äta en gång när jag kommer hem. Jag rigtigt skälfver i hela kroppen. Då tänker jag ibland att det vore rigtigt skönt att bli sjuk, för då fick jag ändå åtta kronor i veckan i tio veckor, och då kunde jag få ligga mig rigtigt mätt. Men det är alltihop di der unga fröknarnes skull. Jag rigtigt hatar dåm, när jag möter dåm på gatan."

"Ja, det gör jag med, det kan jag då ärligt bekänna. Nej — nu får jag lof att springa, jag får nog hundsnus ändå, det är säkert det."

De skiljdes och gingo åt olika håll. Olga halfsprang för att hinna till ateliern; hennes hjärta var fullt af glädje och förväntan. Det var nästan omöjligt att hålla inne med det. Hon hade fyra kamrater, tre flickor suto vid fönstret litet afsides och så var det Fredrika, "rödlufvan" som de kallade henne, som nästan aldrig talade. Hennes göra var att drapera kjolar på dockan; hon fick alltid sy stående, utom när hon låg på knä, och då hade hon så svårt att komma upp igen. Hon hade gikt i ena sidan; hon hade i 14 år sytt vid ett dragigt fönster, derför föredrog hon nu att sy stående längre in i rummet. Gammal började hon också att bli, så det var inte så underligt att hon var vresig och tvär. Det tänkte Olga åtminstone denna förmiddag i sin människovänliga stämning. "Fredrika var inte bjuden på soaré hon — stackare."

Ja, hon måste tala om det, och Fredrika var närmast.

"Vet Fredrika, att jag är bortbjuden i morgon kväll", hviskade hon.

Men Fredrika rörde sig inte.

"Jag är så fasligt ängslig hur jag skall kunna hinna min svarta klädning", fortsatte Olga halfhögt, medan hon satte rullen i spolen.

Ännu intet svar.

"Tror inte Fredrika att jag skulle kunna få gå klockan 8 i kväll. Vi äro ju inte skyldiga att sitta längre."

"Eller att stå längre", mumlade Fredrika genom sina hoppressade läppar, emellan hvilka hon hade en hel rad nålar.

"Ja, är det inte nedrigt — i kväll åtminstone..."

"Sådan fåfänglighet kan man undvara", sade Fredrika med kärf röst. Hon hade nu fäst nålarne i draperiet. — "Det leder bara till synd och elände."

"Så Fredrika säger. Det är en rigtigt hederlig soaré — svärfar och svärmor ska' med."

"Jaså — är Olga gift? det var en nyhet", sade Fredrika och dunsade ned på golfvet för att liggande på knä betrakta om kjolen var jämn nedomkring.

”Fredrika är elak som vanligt”, sade Olga och blef röd som en tupp.

”Ja ja, en så’n natur en har fått, så har en’, det hjälps inte med mindre”, sade Fredrika gäckande. ”Olga får väl vara glad att hon har blifvit så godsint af sig. Vi får väl se hur det står till med humöret efter en tjugu år vid maskinen.”

”Jag tänker visst inte att sitta i tjugu år vid maskinen. Det är väl nog att man sliter ut sin ungdom...”

Nu ringde det. Olga hoppade till. O Gud, låt det inte vara någon som kommer och beställer.

Jo — det var Konsulinnan Fridebäck — åh det var den värsta som kunde komma. Hon hade två döttrar; det var en af de alldra bästa kunderna.

Dörren till det inre rummet stod på glänt. Olga spände alla nerver för att lyssna.

”Vi får lof att ha en klädning åt Edith, lilla fröken Stål. Hon skall tas in på Innocensen”, sade Konsulinnan, i det hon pustande satte sig i soffan. ”Vi sågo ut tyg i förbifarten — det kommer genast uppskickande till påseende från Löfvings.”

”Goda Konsulinnan”, sade fröken Stål, ”det är bara en och en half dag — jag har tre klädningar förut till Innocensen, och så har jag två sorgklädningar som måste vara färdiga till om Söndag, för då blir begrafningen.”

”Åh, lilla fröken är ju alltid så tillmötesgående”, sade konsulinnan, ”fröken är så snäll, det vet man nog.”

”Med bästa vilja, goda Konsulinnan...”

”Så syr fröken Ediths klädning, ja det vet jag nog...”

”Nej goda...”

”Hvar har fröken sista Bazaren”, sade fröken Edith.

”Se så, nu ringer det, nu kommer tyget.”

”Snälla fröken Edith, den här gången är det verkligen alldeles omöjligt. Fröken skulle ha tänkt på det litet förr.”

”Ser mamma det är det jag *alltid* har sagt, vi *skulle* sy hos Lundins. Der behöfver man aldrig riskera att bli strandsatt.”

”Men, snälla Edith, du *kunde* ju verkligen ha tänkt på det litet förr”, sade modern bekymrad.

”Kunde jag tänka på det innan sista Bazaren kom? — Det blir nog gammalmodigt ändå.”

”Men fröken har ju den hvita som vi sydde till jul...”

”Och som jag har haft två gånger redan...”

”Du kunde kanske stoffera upp den hvita taftklädningen, som du

hade på brölloppet...” föreslog modern, som tänkte på pappa derhemma och räkningarne som ännu voro obetalta.

”Nej, vet mamma, *det* är nästan starkt. Men jag kan *mycket* väl låta bli hela Innocensen. *Mycket* mycket gärna. Vi kunna ju ge till skäl, att jag inte har någon klädning.” Och fröken Edith skrattade krystadt.

”Ja, fröken Stål, vi får väl tänka på Lundin hädanefter. Det kan väl inte hjälpas. Det är ledsamt, lilla fröken känner oss och har sytt så länge åt oss, men om man inte kan få sydt när man behöfver så”, konsulinnan såg upphettad och ledsen ut.

”Jag vet inte hur jag skall bära mig åt”, sade fröken Stål. ”Jag har inte mer än fem arbeterskor, det är alltid så svårt att hinna i brådaste säsongen.”

”Åh, de kunna ju sitta uppe en liten smula”, sade fröken Edith, som börjat bläddra i bazaren och som genast uppfattade en viss liten obeslutsamhet i fröken Ståls röst. ”Jag sitter uppe till elfva, tolf hvarenda kväll, och det mår jag inte det ringaste illa af.”

Vid dessa ord knöts en liten hand i rummet utanför och höjdes med en hotande åtbörd mot dörren.

”O! om jag hade dig ensam i en skog,” mumlade Olga. Hon brydde sig icke om att lyssna längre, hon började att surra ursinnigt med maskinen, hon visste nu hur det skulle gå. Äfven hon hade uppfattat förändringen i fröken Ståls röst. Men det samlade sig bittra tårar under hennes ögonlock; ett par af dem droppade på det blå lifvet. ”Jag bryr mig inte om det — jag skulle vilja gråta smält bly på det, och bränna upp hvarenda trasa som skall på Innocensen”, sade hon i sitt af harm sjudande sinne.

Konferensen derinne var slut, damerna hade aflägsnat sig och fröken Stål kom in.

”Vi får lof att ha en klädning till färdig i morgon kväll”, sade hon. ”Det kunde inte hjälpas. Hur mycket fattas det på Olgas lif?”

”Det är bara hoptråckladt”, svarade Olga, som fördjupat sig i tanken på det svarta derhemma i dragkistlådan.

”Bara tråckladt!” utropade fröken Stål och röck häftigt det blå lifvet till sig. Det var nästan färdigt, men de två tårarne hade lemnat spår efter sig på det ljusa tyget.

”Hvad vill det här säga —?” Den stackars förestånderskan, yr i hufvudet och uttröttad hade dock kraft att ställa till en ordentlig afstraffning, så vidt som ord kunna åvägabringa den.

”Jag är bjuden på soaré i morgon kväll”, sade Olga, som tyckte

att hetare än det nu var kunde det icke gärna bli, "och jag skulle be fröken att få gå hem klockan half åtta."

"Skäms inte Olga att komma med sådana upptåg i den här brådskan. Hörde inte Olga, att vi ha fått en klädning till, som skall vara färdig i morgon kväll? Sådana der påhitt får man tänka på, när det blir tid."

"Soarén lär inte vänta tills jag får tid, den", mumlade Olga med gråten i halsen.

"Akta lifvet!" ropade fröken Stål till — "akta det blå lifvet!"

När flickorna på eftermiddagen återkommo, hade Olga ett paket, som hon lade under stolen der hon satt. Skulle fröken Kronsköld komma och profva? det var frågan. Hon pratade och klandrade och var aldrig nöjd, henne slapp inte fröken så lätt — *bara* hon nu ville komma!

Det dröjde två timmar. Olga sydde på sidendraperierna till den blå klädningen. Nu ringde det. Ack, det var bara cokespojken. — — Men nu: "Kära Stål, sådana infama trappor. Nu hoppas jag då att..." Ja, det var hon.

Olga draperade sidenet öfver stolskarmen för att dölja maskinen för flickorna vid andra fönstret. Fredrika var så ifrig bakom sin docka, hon såg nog ingenting. Kvickt fram med paketet under stolen. Blått silke — ja det fick inte hjälpa fast lifvet var svart — hon vågade inte byta om. Hon satte stygnregulatorn till tät söm, rigtigt tät, så syntes det kanske inte. Och så — sur-r-r för brinnande lifvet söm efter söm — 2 — 5 — nu återstod bara bröstvecken. Hon märkte icke att dörren öppnades, men hon märkte att dockan ramlade — just emellan henne och dörren och restes genast upp igen — och att frökens röst ropade: "Hvad är det för väsen? Ge mig sista bazaren" — hon sträckte sig in genom dörren med halfva kroppen. Fredrika gaf henne bazaren — Olga trodde att hon skulle kväfvas. Dörren stängdes. Surrr — igen — nu voro bröstvecken färdiga — fort in i tidningen och under stolen — och just med detsamma flyttade Rödlufvan dockan på sin plats igen.

Flämtande och röd i ansigtet kastade Olga en blick på henne. Det syntes icke en min i hennes kärfva ansigte, der nålarne suto i en tät rad mellan läpparne. Åh nej, det der med dockan var nog bara en händelse, men den kom då i grefvens tid.

Inte förr än klockan slagit elfva fingo de gå den kvällen — och icke en slant eller så mycket som ett glas mjölk fingo de. Olga måste springa hela kvarteret omkring, innan hon vågade stanna vid porten, ty det var två "herrar" som följde henne i hack och häl. Lyckligtvis

voro de icke rigtigt säkra på benen. Klockan half tolf störtade hon med andan i halsen uppför de fyra trapporna och in i den lilla vindskupan. ”Moster”, tvätterskan, sof redan. Olga tände den lilla gaslampan — nu skulle lifvet kantas nedomkring, kragen sys fast och ärmarne sys in. De voro lyckligtvis färdiga. — Hon satt till half tu — nålen flög upp och ned — men så kom sömnen, oaktadt alla tankar och glada föreställningar kom den, obetvingelig, oemotståndlig. Moster vaknade och såg henne sitta med hufvudet mot bröstet och arbetet halft nedglidet ur hennes knä.

”Olga, vakna”, ropade hon. ”Du får partu inte sitta längre, kom och lägg dig. Tänk på att du ska opp i morgon.”

”Det fattas en ärm”, sade Olga, sträckte på sig och gäspade.

”Jag lofvar dig att den skall bli isydd i morgon”, sade moster. ”Kom nu bara.”

”Tänker *moster* sy i den?” sade Olga, i det hon knäppte af sig klädningen.

”Bekymra dig inte om det du. I ska den.”

”För om du syr i den, då är jag säker om att ringningen kommer opp och pöset kommer ned. Och då får jag stå så här med armen i vädret hela tiden som en byst”, sade Olga och sträckte upp sin bara arm i luften. Och vid den föreställningen brast hon i ett muntert skratt, och derefter kröp hon ner till moster i utdragssoffan.

Hvad moster fick skaka henne den morgonen innan hon fick lif i henne, fast det fick hon då alltid göra. Ungdomen protesterade mot att gå i säng vid tolftiden och upp klockan half sju, liksom den gjorde mot att sitta lutad öfver maskinen stundom i fjorton timmar och trampa. ”Ack, om det ändå vore slut klockan sju om aftnarne, eller om det nu ändteligen skulle vara till åtta — men öfverarbetet — öfverarbetet till tio — elfva!”

Att se tvätterskan med glasögon på näsan och syring på det styfva, svullna fingret hur hon sydde ut och in, hela förmiddagen det kunde ha varit värdt någonting. Men när Olga kom hem på middagen var emellertid ärmen der, och ett litet krås kring halsen dessutom. Men det hade fröken i magasinet sytt fast.

”Men kjolen — ja den hinner jag då drapera på en halftimma — och får jag inte gå, så rymmer jag.”

”Kan du inte ha den odraperad”, föreslog moster i det hon slog upp potatisen.

”Och gå med tyg fram och foder bak. Nej, nej du gumma lilla! Har du ingenting annat än potatis?”

”Jo, jag har kaffe. Jag tänkte köpa ett par sillbullar i boden,

men kommisarien kom och tog af mig hvart enda öre för resterandes på hyran. Jag får visst lof att ta en inneboare."

"Tänker du lägga den på skåpet", sade Olga, som var vid särdeles godt lynne.

"Jag tänker själf ligga på golfvet, om vi kunde få en flicka i soffan."

"Har ingen sökt mig?"

"Nej, inte en katt."

"Det var besynnerligt. Fina Lindberg lofvade så säkert att komma upp ett ryck på middagen. Hon som är hos Fahlstedtens, moster vet".

Jo rigtigt — der var Fina, rödblommig och lifvad.

"Ner med håret", ropade hon redan i dörren. "Jag har bara tio minuter på mig, men det skall nog gå som att nysa det. — Tänd på gaslampan, snälla jungfrun. Ursäkta att jag befaller, men man får lof att rappa på." Och hon plockade upp hårnålar, tänger och allt annat tillbehör ur sin ficka.

Det gick som en dans. Det ljusa håret kammades, borstades och vreds, brändes och bubblades. Ja, var ingenting annat stiligt, så nog var håret.

"Så der ja, lycka till mycket nöje och adjö med dig. Du hjälper mig väl att ändra min gamla bruna för besväret. Knyt om en halsduk, så du inte rufsar det under hatten. — Adjö, adjö."

Halsduk ja — hvad skulle kamraterna säga? Hon måste ha halsduk — eller kanske en näsduk — ja, får gå — tiden var ute — men bara en enda blick i den spruckna spegeln! Ansigtet satt med ena hälften uppe i högra hörnet och den nedre i det venstra och var alldeles af på midten, men det var Olga van vid. Hufvudsaken var håret, och det satt alldeles helt i venstra hörnet uppåt. Åh — — aldrig hade hon trott!! hon skrattade till, men då blef munnen så förfärligt sned midt för den krossade biten, att hon blef rigtigt förskräckt. Men vackert var det, bubblorna, krusorna, de små lockarne kring örat och allt det der — och så knöt hon näsduken, satte på hatten och sprang.

Så de fäktade! Självfa fröken sydde allt hvad hon förmådde. Innocensen!! Betjänten som skulle hämta fröken Fridebäcks klädning stod och väntade. Fredrika tråcklade på draperierna, att sy ordentligt var ej att tänka på. Ändtligen låg den i asken, och nu voro bara sorgklädningarna kvar. Men så var klockan också sex.

"Har Olga tandvärk", ropade en af flickorna från fönstret.

"Något", svarade Olga.

Fastän hennes förhoppningar för hvarje kvart började sjunka, måste hon meddela sig med någon. Hon begrep inte själf hvarför hon vände sig till Rödlufvan.

Hon kröp bakom dockan, knöt upp näsduken, lyfte på den och sade sakta: "Titta hit, Fredrika."

Rödlufvan vände på sitt stela hufvud med så mycken otålighet i rörelsen, som hennes gikt tillät henne. Hon såg det granna, guldgula håret och de små lockarne kring nacken, och hennes minspel blef så besynnerligt, att Olga blef rädd och knöt hastigt på sig näsduken igen. I en hel kvart funderade hon öfver Fredrika och hur besynnerlig hon var. Hon kunde inte begripa det.

Hur skulle hon också kunna begripa hvad ingen människa visste — och hvad alla skulle skratta åt ifall de vetat det? För när man blir narrad på gamla dagar, då är man bara värd åtlöje, det är alldeles rätt åt en och derför tiger man. Men det fanns några små gula lockar bortackorderade på landsbygden, på ett ställe, dit Rödlufvan i tysthet begaf sig en gång om året, och för de lockarne slet hon och svalt.

Och så blef klockan åtta och så blef klockan nio. Det var alldeles tyst på ateliern. Lamporna brunno sömnigt i den tjocka luften. Ingen talade, maskinerna bara surrade. Då ringde det häftigt på dörren. Olga hoppade till. Hon förstod på ringningen hvem det var. — Fredrika hade öppnat. "Vänta derute litet", sade hon.

Hon gick direkt in till fröken Stål. Olga satt med klappande hjärta — hon stod inte ut. Hon böjde sig öfver maskinen och storsnyftade. Hennes svarta klädningskjol som inte var draperad!!

De talade högt derinne, nästan som om de grälat. Hvad rörde det henne. Det var förbi nu.

Ändteligen kom Fredrika in. "Olga får gå", sade hon. "Skynda på nu. Fästman är derute."

Det var ett underverk. "Men sorgklädningarne och begrafningen?"

"Det blir väl väl med det."

"Men hur skall jag tordas gå ut. Otto är nog desperat."

"Så, ut med sig", sade Fredrika, "men lofva mig en sak. Tjufsy aldrig mer och — och akta sig för att — — bli narrad." Och dermed sköt hon Olga ut genom dörren rakt i armarne på maskinisten.

"Söta Otto gräla inte — jag är ju här nu. Vi få springa. — Stanna litet här borta — jag kilar upp till Lotten Lundholm — hon lånar mig nog sin svarta klädningskjol. Visst är den litet för kort, men jag har nya skor se'n i somras. Här, vänta bara ett litet tag."

Han hann inte säga någonting, fastän vreden sjöd inom honom.

"Här har jag gått och väntat..." började han, när hon kom tillbaka med kjolen öfver armen.

"Söta Otto — säg ingenting, då grinar jag igen, och så se de

det på soarén. Så der ja, — gå in i kryddboden en kvart och kom sedan upp, så är jag färdig."

Han gick icke in i kryddboden utan i en modebutik, och der köpte han någonting som lades i en strut af silkespapper. Han tog sin sista styfver — men fin skulle hon vara, om hon också kom sent.

Och när han kom upp och såg henne öppna struten, der rosenknoppen låg med sina blad, och såg de små lockarne och kinderna som voro så röda af gråt och ifver, då försvann hans vrede och de följdes åt glada och lyckliga till soarén glömmande släp, arbete, fattigdom och trötthet.

Han var stolt öfver henne och öfver törnrosknopparne, och öfver all den beundran hon väckte. Och roligt hade hon, det var då säkert. Följande dag fick hon sofva. Ingen skakade henne upp ur den djupa, tunga sömnen. Tvätterskan gick tvärtom mycket försigtigt på sina ullsockor. "Hon hade väl också haft en ungdom, fast man hade svårt att tro det numera."

På ateliern hade natten också skridit till slut, utan att en ensam lampa blifvit släckt.

När morgonsolen bröt fram öfver ladugårdsgärdet, öfver de många skorstenarne med sina höga rökpelare, hvilka långsamt höjde sig i den klara luften glänsande i rödt, grått och guld, när klockorna började ringa från alla håll och högtidsklädda skaror vandrade upp till Guds gårdar, då dunsade Rödlufvan ändtligen ned framför dockan för att afmönstra den sista sorgklädningen, ty nu var den färdig.

A. K—dt

Vid min moders graf.

Af Domenico Macry-Correale. Öfvers. från Italienskan af *S—d.*

Du ljufva! sof i frid. Med hvita vingar
Guds ängel hägne grafven, der du bor,
Och rosenbladens fall i lätta ringar
Den öfverhölje som ett snöhvitt flor!

I kvalens natt, då bitter sorg mig tvingar,
I stunder, då på lyckans dröm jag tror,
Hvadhelst af fröjd, af gråt som lifvet bringar,
Jag följa skall din kärleks ljus, min mor.

Hur ofta stjärnorna, som tyst sig tända,
Mig möta skola, då med sorgtyngdt sinne
Jag vid din kulle dröjer natten lång.

Ty dig min kärlek, all den djupast kända,
Jag egnar, moder, bringar tyst ditt minne,
Majs första rosor och min sorgsna sång.

Om kvinnans underordnade ställning.

Öppet bref till August Strindberg från *Elna Tenow*. Stockholm 1890.

Det kan måhända tyckas, att det är öfverflödigt att vederlägga hr Strindberg, då han ånyo uppträder mot kvinnan samt att hans utredning af kvinnofrågan är så tillräckligt känd och så föga aktad, äfven då han griper till hvad han kallar fysiologiskt bevisade fakta, att det skulle kunna anses rent af löjligt att bevärdiga hans angrepp med ett allvarligt menadt svar. Tyvärr torde det dock icke vara så alldeles ur vägen att ännu en gång erinra om haltlösheten i hans yrkanden. "Kvinnans underlägsenhet under mannen" har allt för länge ansetts som en obestridlig sanning, för att påståendet icke skulle ha slagit rot litet hvarstädes i samhället, och då det ännu upprepade gånger framhålles, må detta icke lemnas utan gensägelse.

Det kan ju icke nekas, att kvinnans ställning småningom förbättrats, att det t. ex. icke mera tillåtes mannen att tillegna sig hustruns enskilda arbetsförtjänst, ej heller att hon längre vägras att skaffa sig kunskaper samt till och med — ett ganska betydande, om också ej allmänt godkändt steg — att använda dessa kunskaper i det offentliga, liksom att en enka eller ett ogift fruntimmer, visst icke någon hustru, som har erforderliga inkomster, medgifves att deltaga i kommunalval — ingalunda i riksdagsval — och det har gått så långt, att äfven en skollärarinna tillåtits att sitta i skolråd.

Men under alla dessa "eftergifter", som småningom tillkämpats och tvärt emot hvad erfarenheten dagligen intygar, fortlefver den föreställningen, att kvinnan dock är ett underlägset väsen som bör intaga en underordnad ställning. Denna åsigt är icke endast hr Strindbergs, finnes icke blott hos "kvinnofrågans" förklarade motståndare, utan äfven hos personer som i flera fall önska kvinnans frigörelse från det beroende i hvilket mannen hållit henne. De äro så bundna af gamla fördomar, att de icke lita ens på sin egen omdömesförmåga, mycket mindre på hvad erfarenheten oupphörligt lär dem. Och, märkvärdigt nog, dessa om kvinnans underlägsenhet fortfarande öfvertygade tillhöra icke blott det manliga könet, utan träffas äfven bland kvinnorna själfva.

Så länge ett sådant förhållande eger rum, torde intet bidrag till frågans utredande vara öfverflödigt, och det är därför vi anse oss böra fästa våra läsares uppmärksamhet på det lilla häfte som fru Elna Tenow nu utgifvit. Det är otvifvelaktigt kvinnan själf som i främsta rummet bör yttra sig i saken. Ingen falsk blygsamhet bör hindra henne att öppet gifva tillkänna, huru upprörd hon måste vara öfver att fortfarande

betraktas som mannen underlägsen samt huru oberättigad hennes underordnade ställning är. Så ofta — det sker sannerligen icke *för* ofta — ett fruntimmer tager till ordet för att gendrifva gamla oförrätter och nya förolämpningar mot sitt kön, borde det vara anledning till tillfredsställelse för alla rättskaffens menniskor, vare sig kvinnor eller män. En sådan anledning har nu inträffat.

I "Öppet bref till August Strindberg" bryr författarinnan sig icke om att särskildt påpeka de öfverdrifter och missgrepp till hvilka hr S. gjort sig skyldig, då han sökt med s. k. fysiologiskt bevisande fakta, uppenbarade naturlagar eller såsom allvarliga förklarade rön bevisa sina sofismer. Det hade dock sannolikt icke skadat, om förf. egnat någon liten kritik åt alla dessa lösa påståenden, liksom det otvifvelaktigt icke förringat det värdiga i hennes framställning, om hon alldeles uteslutit de artigheter med hvilka hon tager afsked af hr S., då hon i det öppna brefvets slutord uttrycker sin "djupa beundran för hvad stort" han tänkt och sin "varma erkänsla för hvad värdigt" han kämpat. Dessa artighetsfraser taga sig något underligt ut, sedan författarinnan på ett rätt slående sätt bevisat, att hr S. ingalunda tänker stort om kvinnan, hvilket han själf ej häller väl vill vidkännas, samt att han alldeles icke kämpat värdigt. Åtminstone hade det väl varit nödvändigt, att förf. uttryckt på *hvilket område* hennes motståndare tänkt stort och i *hvilket afseende* hans strid varit värdig.

Men förf. till det "öppna brefvet" är så säker på sin sak, och därtill har hon nog skäl, att hon icke fruktar att gifva motspelaren åtskilliga fördelar på hand. Hon drifver honom i alla fall från den ena, om ock i somligas ögon aldrig så väl befästa, ställningen efter den andra.

Den beskyllning mot hvilken förf. i synnerhet vänder sig är, att kvinnan har en *understödstagares* plats i samhället. Förf. erinrar om de många kvinnor som drifva affärer och det på ett sätt som icke lemnar något öfrigt att önska i fråga om praktisk förmåga och seg uthållighet. Men skulle man äfven vid tillämpningen af de Strindbergska teorierna frånräkna de kvinnor som "själfva förtjäna sitt bröd" och endast tala om *familjekvinnan,* så kan ej häller hon kallas understödstagare.

"I egenskap af hustru, syster, dotter eller dylikt", säger förf., "lagar hon er mat, öfvervakar anordningarna i ert hus, förrättar en mängd för allas er bekvämlighet nödvändiga småsysslor. Hvad gör då kocken på värdshuset, der ni äter, värden i hotellet, der ni bor, kyparen och betjänten? — Alldeles detsamma. Ni kallar dock ingendera af dem *understödstagare.* Som uppfostrarinna leder hon barnens

utveckling, bildar deras sinnen och meddelar dem kunskaper, mer eller mindre, allt efter sin egen bildningsgrad. Hvad gör då informatorn, guvernören, folkskole- eller elementarläraren? Detsamma. Hvarför kallar ni icke också dem *understödstagare?*"

För att lemna föreställning om det ofantliga slöseri med kvinlig arbetskraft, hvartill vårt nuvarande samhällskick gör sig skyldigt, skildrar förf. husmödrarnas och tjänarnes bestyr vid den dagliga hushållningen, men denna skildring torde dock vara mera lustig än egentligen bevisande och kan möjligtvis missförstås. Af långt större vigt är förf:s varma, snillrika och logiskt bevisande framställning till bemötande af de föregifna fördelar kvinnan skulle ha genom frihet från *barnförsörjning* och *värnepligt*. Förf. kan med fullt skäl icke finna annat än att kvinnan fullgör *den värnepligt* till hvilken hon af naturen är tydligt hänvisad, nämligen *värnandet om det kommande slägtet.* Moderspligten innehåller i sig samma moment som värnepligten och krigstjänsten.

"På samma gång", säger förf., "kvinnan värnar om det späda lilla frö till en medborgare som är henne anförtrodt, så värnar hon på ett alldeles direkt sätt om sitt lands storhet, dess ära, lugn, ja bestånd... När ni ser de skaror, som i hundratal vimla på våra gator, i tusental mötas i våra samlingssalar, våra härar och vår industris jättearméer — gripes ni då aldrig af den tanken, att för hvar och en af dem har en kvinna genomgått en hel serie af smärtsamma förnimmelser?"

Med klara siffror kullkastar förf. teorien om mannens egenskap af försörjare och visar tydligt, att hustrun också har sin andel deruti. Hustrun har rätt att betalas för sitt arbete *inom* familjen, lika väl som mannen för sitt utomhus, och denna rätt medgifver alldeles icke, att hon på något sätt är understödstagare. Det kan naturligtvis invändas, att icke alla familjekvinnor göra en sådan arbetsinsats, men äfven på den invändningen har förf. ett fullgiltigt svar. I de äktenskap der kvinnan icke vet af annan uppgift än att vara till för mannens behof af ett angenämt och njutningsrikt hem, hvilka äktenskap förf. visst icke gillar, har man dock icke rätt att säga, det hon *får* sitt underhåll af mannen, utan endast att han betalar henne för att hon skall vara hans — med sin kropp, sin skönhet, "just sådan hon är", d. v. s. en docka, en liten omänniska.

Det är förf:s på goda grunder stödda öfvertygelse, att många af de svagheter som nu onekligen vidlåda den kvinliga karaktären och göra den liten just framalstras af denna kvinnornas trånga materiela ställning som hindrar all fri utveckling. "Små vyer och små mål", säger hon, "gränser och skrankor öfver allt, beskyddare och förmyn-

dare till höger och vänster! Frånvaron af ett omutligt ansvar förlamar ansvarskänslan, med hvilken heder och rättskänsla äro i nära slägt."

Förf. vill icke emancipera *från* hemmet, utan *i* hemmet. Men derför får kvinnan icke ställas som understödstagare och hjon — icke ens till skenet. Moraliskt ansvarig och ekonomiskt oberoende i sin ställning som hustru och sin uppgift som moder, skall hon stå som samhällets direkta tjänarinna. Detta är hufvudinnehållet af fru Tenows lilla — 64 små sidor — men innehållsrika och kraftigt bevisande skrift hvilken ingen vän af sanning och rätt bör försumma att läsa.

C. L.

Tjugoårsfesten i Stockholms första hushållsskola.

Fredagen d. 25 April vid femtiden på eft.m. var liflig rörelse på Jakobsbergsgatan. Än såg man en halsduksklädd jungfru, än en sidenklädd matrona försvinna i den breda portgången till N:o 11, den välkända lokalen för hushållsskolan vid Jakobsbergsgatan. Der uppe i den rymliga samlingssalen sutto radvis öfver golfvet kvinnor mellan 15 till 35 år. Blicken möttes ömsom af en ung kvinnas runda, rosiga kinder, ömsom af den medelålders arbeterskans ofta något blekta och tärda drag. Främst sutto tvänne rader små knubbiga barngestalter, och man undrade hvad dessa småttingar hade här att göra. Allas ansigten uttryckte en högtidlig och glad stämning, något af ljus sabbatsfrid.

Här voro till festens firande samlade hushållsskolans närvarande lärjungar samt hennes fördettingar, såväl gifta som ogifta, till ett antal af 136 personer. Och barnaskaran, den utgjordes af de giftas små, som blifvit inbjudna till deras mammors fosterhem, de voro hushållsskolans barnbarn, samlade kring välvilliga mormödrar, som aldrig sparat tid, möda eller kostnad för att väl bereda sina fosterbarn till deras blifvande kall som husmödrar eller tjänarinnor.

Midt emot denna talrika skara af hushållsskolans skyddslingar sutto hennes beskyddare, deribland de två veteranerna grefvinnan Posse och fru Alm, hvilka för tjugo år sedan

gingo i spetsen för skolans grundande, och hvilkas fårade drag och gråa lockar kontrasterade som höstens mogna skörd mot ungdomens vårfägring. Men i dessa gamlas anleten lyste den oförgängliga ungdom och glada frid, som är morgonrodnaden af evighetens skönare dag, och som de unga, först efter långa, segerrika pröfningar kunna vinna. Kring dem och kring hushållsskolans föreståndarska, den aktade och älskade fröken Cronius, samlade sig skolans öfriga beskyddare och vänner, alla fröjdande sig öfver företagets framgång och nytta. Kaffet serverades, den glada stämningen steg och nådde sin höjdpunkt, då pastor Bring i ett enkelt och innerligt tal tolkade betydelsen af skolans valspråk "bed och arbeta", samma ämne han talade öfver vid skolans invigningsfest.

Derefter redogjordes för inrättningens verksamhet. Den öppnades 1870 med 6 elever, den har nu 36. I densamma hafva 200 flickor varit inskrifna, af hvilka 136 utgått med betyg. Alla dessa lärjungar, så när som på tre, hafva blifvit inbjudna till 20-årsfesten, omkring 100 voro närvarande. Af skolans 200 elever hafva 54 blifvit gifta, 9 bland dessa i Amerika, en i Dresden. Af de ogifta lärjungarna befinna sig nu 16 i Amerika, 7 äro döda.

Skolan har nu icke mindre än 93 barnbarn, och erfarenheten har visat, att dessa små stå i stor tacksamhetsskuld till sina mammors uppfostrarinna, ty i allmänhet bära de pregeln af helsa, munterhet och snygghet och deras hem af ordning och renlighet; hushållsskolans goda vanor och lärdomar bärande frukt i elevernas egna hem.

Många för detta lärjungar hafva som tjänarinnor tillvunnit sig sina husmödrars förtroende, och flera bland dem hafva stannat 6, 8 à 9 år på samma plats. En flicka har förblifvit 12 år i den familj, hos hvilken hon vid utträdet ur skolan fick anställning. En annan har tjenat 17 år på ett och samma ställe.

Den utvidgning af hushållsskolans lokal, som det ökade antalet lärjungar gjort nödvändig, har betydligt försämrat inrättningens ekonomi, som för närvarande tryckes af 20,000 kr. skuld. För att skaffa lärjungarna kunskap och öfning i hushållssysslor och anstalten behöflig inkomst till de 30 flickornas underhåll (för 6 flickor erlägges låg årsafgift), har hushållsskolan öppnat 4 salubodar för bröd och matvaror och mottager dessutom i egen lokal omkring 10 inackorderade.

Tolf flickor stodo nu redo att utgå ur skolan, hade mottagit sina betyg och skulle tillträda platser som tjänarinnor. Tolf unga nybörjare komma att intaga deras rum i skolan. De afgåendes rörelse vittnade om öm modersvård i fosterhemmet. Vid utträdet erhåller hvarje flicka full uppsättning kläder, 1/2 dussin linnen, d:o strumpor, 6 klädningar, kappa o. s. v.

Att den ljusa tafla, 20-årsfesten upprullade, ej har saknat sina skuggor, är naturligt. Men mödor och modlöshet, bekymmer och svikna förhoppningar, allt var denna afton glömdt. Kanske skulle ej heller skörden af den sådda säden blifvit så rik, om den ej vattnats ymnigt af de tårar, som deltagande kärlek fäller vid fruktan att se sina skyddslingar dragas ned i lidelsernas malström eller håglöshetens letargi, och i båda fallen gå förlorade. Kärleken, närd af Honom, som sökte det borttappade fåret, och i öppna armar mottog den förlorade sonen, denna kärlek förmår mycket, ty den har mottagit mycket.

Festen afslutades med en enkel kvällsvard, till hvilken de gifta elevernas män äfven voro inbjudna, ”en patriarkalisk fest med barn och blomma.”

Edmund Gammal.

Kvinnorna och trädgårdsskötseln.

Dagny har under loppet af förlidet år i ett par artiklar berört en fråga, hvilken på den senaste tiden såväl i Sverige som i grannländerna begynt draga uppmärksamheten till sig. Det är frågan om trädgårdsskötseln såsom ett nytt verksamhetsfält för kvinnan.

Icke endast för vännerna af kvinnosaken är denna fråga af stort intresse; för hvarje sann fosterlandsvän bör det vara af vigt att något af de obrukade krafter och den slumrande praktiska begåfning, som så många af vårt lands kvinnor sitta inne med, blifver användt på ett område, der fosterlandet behöfver många krafter.

Det är ett allmänt erkändt faktum, att den nordiske jordbrukaren har för ringa afkastning af sin jord. Och ehuru mången anser, att jordbruket i de i klimatiskt hänseende mindre gynnade länderna är dömdt att till följd af den allt

lifligare samfärdseln hopplöst duka under i konkurrensen med rikare zoners produkter, så är det å andra sidan mången, som förmenar, att mänsklig intelligens och mänsklig arbetskraft väl bör kunna upptaga täflingen med de rent materiella förmånerna, och att jordbrukaren genom en intensiv kultur bör kunna framtvinga långt rikare skördar ur sin jord än hittils.

I Kina, der jordbruket, såsom bekant, bedrifves på ett verkligt vetenskapligt sätt, och der ett åkerfält odlas med mera omsorg än hos oss en trädgård, har man lyckats att äfven i trakter af ursprungligen karg jordmån och ogynsamma klimatiska förhållanden genom den insigtsfullaste skötsel, genom konstvattning och rik gödsling frambringa otroligt rika skördar. En nyligen utkommen fransk bok, "La cité chinoise", meddelar förvånande siffror med afseende på den rikedom och mångfald af produkter, som årligen fås från ett jordstycke af ringa areal. Ett närmare exempel på hvad arbete och omtanke i den vägen kunna åstadkomma hafva vi i de beundransvärdt väl skötta köksträdgårdar, som likt ett bälte omgifva Paris och förse staden med dess behof af grönsaker. I dessa trädgårdar tager man årligen 6 à 8 rika skördar ur samma jordstycke.

Om den svenske jordbrukaren vill draga lärdom af dessa exempel, om han vill förskaffa sig ett större utbyte af sin jord än hittils, måste han förvandla allt mer och mer af sin jord till trädgård, och han måste sköta sin trädgård på ett långt mera rationelt sätt än hittilsdags i allmänhet skett.

Det är härvid han bör finna en hjälp i kvinnan.

Och om, som oftast är fallet, han är fullt upptagen af sitt jordbruk i öfrigt, så vore det en stor vinst för honom, om han kunde öfverlåta detta område helt och hållet åt sin hustru eller åt någon vuxen dotter.

Säkerligen finnes det få slag af arbete, som i sjelfva verket så lämpa sig för kvinnans begåfning och fallenhet som trädgårdsskötseln.

Jag kommer ihåg en gammal gumma, som inne i sin mörka kammare hade några präktiga pelargonier och rikt blommande lackvioler, blommor, hvilka tycktes sakna både luft och ljus och likväl trifdes förunderligt väl, såsom man så ofta ser innanför fattigmans skumma fönsterrutor. "Man måste hålla af sina blommor", plägade hon säga, "det är det som det beror på alltihop."

Jag tror, att hon icke hade så orätt, gumman. Jag tror, att kvinnan mera än mannen lämpar sig för trädgårdsskötsel äfven derför att denna kärleksfulla omvårdnad, denna ständigt vakande omtanke, som erfordras under de späda plantornas och de vaknande knopparnas utveckling, ligger så mycket mera i kvinnans natur.

Hittils torde det likväl varit svårt, ja nästan omöjligt, för en kvinna att erhålla de kunskaper och den praktiska utbildning, som äro nödvändiga för att rätt kunna sköta en trädgård. Det skulle derför vara särdeles önskvärdt, om en skola i trädgårdsskötsel för kvinliga elever kunde komma till stånd, en skola der de kvinnor, som önska att i och genom trädgårdsskötseln skaffa sig en självständig verksamhet och förvärfva sig sitt uppehälle, kunna få full utbildning, och hvarest de, som deri blott vilja söka en bisysselsättning, kunna få genomgå en kortare kurs.

Hvem har icke någon gång på landet sett en eller annan familj, der det finns flere döttrar och der *ens* krafter äro fullt tillräckliga för skötandet af hushållet, hvem har icke der förnummit en klagan, uttalad eller icke, öfver bristen på arbete? Det är icke alla föräldrar, som vilja släppa ut sina unga döttrar i världen för att söka arbete, såvida det ej är absolut nödvändigt för utkomstens skull eller såvida det ej gäller utpräglade anlag för något särskildt slag af arbete, det är icke heller alla unga flickor, som vilja lemna hemmets skydd, äfven om de längta efter en sysselsättning, som kan upptaga deras tid och deras intresse. Men gif dem möjligheten att få lära ett arbete, som tillåter dem att stanna i hemmet och likväl innebär en både självständig och intressant verksamhet, ett arbete, hvarmed de kunna göra sitt hem både gagn och glädje, och jag är säker om att många med ifver skola omfatta tillfället till en sådan undervisning och sedan göra den fruktbärande. Och dubbel tillfredsställelse skall man hafva af hvad man lärt, om med vården af egen trädgård förenas en verksamhet för andra, om man åt torparhustrurna och statgummorna kan gifva några goda råd med afseende på skötseln af deras små täppor, om man kan öfvertyga dem om det ekonomiskt fördelaktiga i att häråt egna något af sin tid, och om man kan förmå dem att tillhålla sina minderåriga barn, hvilka oftast alltför mycket springa omkring utan tillsyn och utan sysselsättning, att hjälpa till med ett arbete,

som för dem borde blifva ett verkligt nöje. Och låter man de uppmuntrande råden åtföljas af några sticklingar, några plantor och en och annan ympkvist, så kan man vara viss om att på detta sätt uträtta mycket och varaktigt godt.

Den icke minst vigtiga sidan af denna fråga är emellertid, att den öppnar utsigt till en ny väg till utkomst för mången kvinna, som finnande alla banor till trängsel uppfyllda, frågar sig hvart hon skall vända sig för att förvärfva sig sitt lifsuppehälle. Att arrendera en liten jordlapp i närheten af en stad, att på dess odling nedlägga hela sin intelligens, sin omtanke och sin driftighet lika såväl som sina kroppskrafter, att dagligen glädjas åt allt detta lefvande, som spirar fram omkring en och som så rikligen lönar ens mödor, att herska i detta lilla rike, som kan blifva ett rike af skönhet, huru afundsvärd förefaller icke en sådan tillvaro i jämförelse med ett lif tillbragt bakom en bankpulpet eller en kassörskas disk! Och huru mycket sundare är icke ett sådant arbete i fria luften än det, som i allmänhet erbjudes kvinnan! Det finnes redan alltför mycket bleksot och nervsvaghet bland vår tids kvinnor, hvad skall följden blifva för hela slägtet, om de kvinnor, som vilja arbeta, alltjämt måste välja en stillasittande sysselsättning såsom lärarinnor, kontorister, sömmerskor, telegrafister m. m.?

Det torde derjämte förtjäna påpekas, att medan de fackkunskaper en kvinna förvärfvar i de flesta fall blifva utan nytta för henne, ifall hon gifter sig, så är detta icke förhållandet med hvad hon kan hafva lärt i trädgårdsskötsel, åtminstone om hon äfven efter sitt giftermål är bosatt på landet. Men äfven om hon bor i stad, kan hon hafva både nytta och nöje af sina kunskaper i växt- och blomsterodling.

* * *

Såsom nämndt, har denna fråga äfven i grannländerna väckt uppmärksamhet.

Härom föreligga några till Fredrika-Bremer-förbundet nyligen inkomna benägna meddelanden.

I Finland har på Finska Hushållningssällskapets föranstaltande tillfälle beredts kvinnor af allmogeklassen att på större egendomar genomgå en tre månaders kurs i trädgårdsskötsel. För öfrigt torde förtjäna nämnas, att i Trädgårdsföreningen i Helsingfors är anstäld en kvinlig pomolog, elev af professor Eneroth i Stockholm.

Från Norge meddelas, att Norsk Kvindesagsforenings Arbeidskomité förgäfves gjort framställningar till Kristiania trädgårdsmästare om att mottaga kvinliga elever, och att flere kvinnor, som önskat utbilda sig till trädgårdsmästare således antingen måst uppgifva tanken härpå eller resa till utlandet.

I Danmark har ganska mycket skrifvits om saken både i "Hvad vi vil" och i de dagliga tidningarna. Och herr Niels Möller, innehafvare af en handelsträdgård vid Valby, i närheten af Kjöbenhavn, som först i Danmark framstälde förslag om att upprätta en skola i trädgårdsskötsel för kvinliga elever, har i år satt detta förslag i verket. Visserligen har han tillsvidare icke lagt an på att erbjuda en fullständig utbildning såsom trädgårdsmästare, men den teoretiska och praktiska undervisning, som meddelas, sätter eleverna i stånd att öfvertaga ledningen af en mindre trädgård. Äfven meddelas undervisning i tillagningen af grönsaker och deras användning i hushållet. Kursen räcker från 1 april till 1 november.

Från riksdagen.

Innevarande års riksdag är nu afslutad och härmed äfven den i flera hänseenden märkliga treårs-valperioden för 2:dra kammaren. Till nästkommande höst skola nya val ske, och utgången kommer helt visst att med stor spänning emotses bland alla samhällsklasser, icke minst bland de kvinnor, hvilka lärt sig förstå hur mycket af hvad man kallar kvinnofrågan, ytterst blifver en lagstiftningsfråga. Deraf också det lätt förklarliga intresse, hvilket beredt dessa kortfattade meddelanden från riksdagen ett rum i Dagnys vårhäften.

Under de sista veckorna, då mot slutet af riksdagen ärendena hopa sig och tiden blifver alltmera knappt tillmätt, afgöras, icke sällan ganska summariskt, en mängd frågor. Bland sådana som här förut blifvit omtalade, må nämnas: olycksfalls- och ålderdomsförsäkringen samt församlingsrätten, hvilka blifvit afslagna; fideikommissernas upphäfvande, tillstyrkt af utskottet och bifallet af 2:dra kam., men genom 1:sta kam:s beslut förkastadt, — måhända bör man säga uppskjutet; mildring af strafflagen, hvartill riksdagen lemnat sitt

gillande, samt bifall till åtskilliga, ehuru icke alla, i nykterhetsvänligt syfte väckta motioner. Läroverksfrågan, hvars behandling varit särdeles invecklad, ledde till ett förslag som af en framstående talare i 1:sta kam. betecknades såsom "olämpligt, otillbörligt och outförbart."

De i år som så ofta tillförene gjorda framställningarna om rösträtten, utvidgande af den politiska och begränsning af den kommunala, hafva icke lyckats vinna gehör, ehuru förvisso talet derom varit ganska högt ljudande äfven utanför kamrarne. Alla dessa uttryck om reformer "motsvarande rättvisans kraf", om att "beskattning utan representation är ett tyranni", torde dock få en egen klang, höras som ett "hårdt tal" för kommunal rösträtt egande, beskattade kvinnor, för de bland dem, hvilka afslutat universitetsstudier, äro husegare, arbetsgifvare m. m., hvilka alla utan undantag stå "under strecket", men ett streck om hvars sänkande eller borttagande icke är någon fråga. Då man tänker på ett lands kvinnor och dess lagstiftande församlingar, erinras man om det bekanta napoleonska svaret: "on traitera de vous, chez vous, sans vous."

Förslaget rörande civil-äktenskapet eller som den officiella titeln lyder, angående formen för äktenskaps afslutande, blef temligen knapphändigt affärdadt och afstyrkt på, som det vill synas, hufvudsakligen formella grunder. Denna fråga jämte den om höjandet af kvinnans äktenskapsålder voro utan tvifvel de, som mest intresserade kvinnorna sjelfva, och detta framgick äfven af de två diskussionsmöten, hvilka under April månad af *Föreningen för gift kvinnas eganderätt* hade blifvit anordnade.

Till det första af dessa voro endast kvinnor enskildt inbjudna, och detta i afsigt att framkalla yttranden äfven från ovana och möjligen i en större krets blyga talarinnor. Afsigten vanns, ty meningsbytet blef ovanligt lifligt och af så mycket större intresse som representanter för många olika slag af kvinlig lifsgärning voro närvarande. Der funnos familjemödrar, lärarinnor, skriftställarinnor, barnmorskor, föreståndarskor för välgörenhetsinrättningar, ledarinnor af affärsföretag m. fl. Det var tydligt och tillfredsställande att man här icke befarade att mötas af den annars icke sällan hörda naiva frågan: "hvad ha' *vi* med riksdan' att göra?" — En kort redogörelse lemnades för årets motio-

ner, men den egentliga frågan var om äktenskapsåldern. Det kan ock icke förnekas att om någonsin kvinnan har rätt att blifva åtspord, om någonsin hennes erfarenhet är nödvändig och vigt bör tillmätas hennes mening, så är det i denna sak. Och detta icke minst derför att den griper in i sedlighetsförhållanden, som äro samhällets hittills icke lösta spörsmål. Under diskussionen yttrade sig en talarinna, som mycket verkat bland arbetsklassens unga kvinnor, och omtalade dervid de s. k. Stockholmsäktenskapen, d. v. s. osedlighet med föräldrarnes bifall. Flera fruktade att inga juridiska, endast moraliska lagbud här kunde inverka, och önskade att föräldrarnas pligtkänsla kunde väckas. Men föga vore att vänta af en kvinna, som kanske redan vid sexton år fått ikläda sig en obemedlad familjemoders sträfsamma lott och tunga ansvar. En erfaren lärarinna ansåg att skilnaden emellan flickors och gossars utveckling vid 16 år ofta beror derpå, att *hon* tror sig vara färdig med sin uppfostran, emedan hon då kan blifva gift, *han* deremot ej, emedan han vet sig ännu hafva många år kvar till sitt myndigblifvande. En högre åldersgrad fordras ock af en lärarinna för uppfostran af andras barn och detta borde gälla ännu mera, då fråga är om egna. Äfven påvisades de missförhållanden, som kunna uppstå, då en enka flera år före myndighetsåldern erhåller full myndighet öfver person och egendom, såväl i fråga om sig själf som om sina barn. Icke heller förbigicks under tystnad de faror för hvilka den alltför unga, andligt och kroppsligt outvecklade modern utsättes, samt att det mått af sorgfri ungdomsglädje som beskäres den helt unga husmodern blir alltför ringa, helst der ekonomiska omständigheter ställa stora fordringar på hennes omtanke.

Enhällig blef förkastelsedomen öfver den nuvarande lagen om 15 år och vid bestämmandet af en annan åldersgräns uttalade majoriteten sig för 21 år; minoriteten önskade 19. Då det på goda skäl kan antagas, att motionen ett följande år skall återkomma, enades man om den åsigt, att om ock icke en lag om 21 år då skulle blifva antagen, hvarje ändring i syfte af äktenskapsålderns höjande för kvinnan vore önskvärd.

Det andra mötet, hvartill Föreningens medlemmar allmänt genom annonser i tidningarne blifvit kallade, hade uteslutande till diskussionsämne *civiläktenskapet.* Ordf. inledde förhandlingarna med en historik öfver föregående reformför-

slag, visande huru dessa afsett dels obligatoriskt, dels fakultativt civiläktenskap, samt afslutade den sakrika framställningen med en önskan att grundlagens bud: "ingens samvete skall tvingas", blefve något mera än en död bokstaf. Den derpå följande diskussionen blef af synnerligt intresse, främst genom motionärens, hr Waldenströms deltagande deri. Han trodde att den allmänna meningen ännu ej vore mogen för införandet af obligatoriskt civiläktenskap, och att detta ännu flerstädes betraktades, låt vara fördomsfullt, som något oheligt, något mindre ärbart. Det som nu begärts hade varit valfrihet, rättighet för svenska kyrkans medlemmar att sjelfva välja mellan kyrklig och borgerlig vigsel, och det nu rådande tvånget ådagalades icke vara af fördel för någon, vare sig kyrkan, staten eller den enskilde. "Ingen vinner derpå om ej möjligen lögnens fader." Ett par talare uppträdde dels till försvar för lagutskottets afstyrkande, dels från statskyrklig sida motsättande sig förslaget; andra yttrade sig *för* detsamma, utgående från olika synpunkter, hvarvid äfven betonades det obligatoriska civiläktenskapets vigt för uppfattningen af äktenskapet såsom ett aftal mellan tvenne med hvarandra rättsligt likställda kontrahenter. Som ett önskemål nämndes utgifvandet af en populär skrift i ämnet och framhölls samt belystes genom exempel, den okunnighet om civiläktenskapet, som råder hos allmänheten i synnerhet på landsbygden.

Förhandlingarna vid det talrikt besökta mötet följdes med stor uppmärksamhet. Tankarna kunna måhända vara delade, om verkligen en reform i denna riktning f. n. skulle vara omöjlig af den orsak, att ehuru lagen erkänner giltigheten af ett äktenskap inför borgerlig myndighet, detta likväl i allmänhet skulle anses som mindre ärbart eller oheligt. Men om ock så vore, så skulle just det *obligatoriska*, det för alla föreskrifna och för alla lika civiläktenskapet, vara bäst egnadt att undanrödja dessa fördomar. I öfrigt äro motionärens uttryck om äktenskapsinstitutionens borgerliga, icke kyrkliga natur, likasom hans öfvertygelse att de ändringar han nu föreslår skola blifva många till gagn och ingen till skada, synnerligen beaktansvärda. Äfven denna fråga är en sådan, som helt visst skall komma åter och som då skall helsas välkommen.

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden.

Stipendiefonderna.

Af en förbundsmedlem, som vill vara onämd, har Förbundet i dessa dagar emottagit den frikostiga gåfvan af *tretiotusen kronor*, hvaraf räntan skall användas till stipendier för kvinnor, som egna sig åt läkarestudier.

Fredrika-Bremer-Förbundets årsmöte.

Måndagen den 12 Maj 1890 hade Fredrika-Bremer-Förbundet sitt årsmöte i läkaresällskapets lokal under ordförandeskap af riksantikvarien Hildebrand.

Sedan ordföranden uppläst delar af årsberättelsen och kassaförvaltarens rapport, samt revisorernas berättelse, beviljades styrelsen ansvarsfrihet för 1889 års förvaltning.

Härpå lemnades af fru Ellen Ankarsvärd redogörelse för förbundets uppkomst och 5-åriga tillvaro, hvaraf framgick att förbundet, under ständig tillväxt af intresse och anslutning från allmänhetens sida, utvecklat sitt arbete på ett omfattande och välsignelsebringande sätt. Förbundets verksamhet har utgrenat sig i flere olika rigtningar; förutom förbundsbyrån, hvars mångsidiga arbete vittnar om det förtroende, med hvilket den omfattas af allmänheten, räknar förbundet åtta, af styrelsen tillsatta, komitéer, bestående dels af styrelsemedlemmar, dels af andra för saken intresserade personer, och af hvilka två, sjukkassan och stipendiefonden, stå under särskilda styrelser.

I sammanhang härmed följde redogörelse för kvinnoföreningarne i Norge, Danmark och Finland.

Efter föredragets slut förrättades val af ny styrelse, hvilket utföll så, att de afgående styrelsemedlemmarne, fru E. Ankarsvärd, hofintendenten A. Börtzell, fröken A. Roos, fru A. Montelius, revisionssekreteraren H. Rothlieb och doktor C. Nyström återvaldes. Af suppleanterna återvaldes fruarna J. Jolin, G. af Klintberg och M. Arvidsson, samt fröknarna G. Hjelmerus och E. Fries. I stället för rektor C. von Friesen, hvilken undanbedt sig återval, invaldes fröken M. Silow.

Till revisorer återvaldes häradshöfding A. Lundvall, fru E. Odelberg och fröken A. Rossander; till revisorssuppleanter doktor V. Svedbom, revisionssekreteraren W. Uppström och fru S. Wising.

Sedan valen egt rum, begärdes ordet af Generalmajor Björnstjerna, som med tillfredsställelse tagit kännedom om de nyligen vidtagna anordningarna för anskaffande af sjuksköterskor, och nu gjorde ett förslag i syfte att utsträcka denna verksamhet. Detta förslag skall i vanlig ordning underställas Styrelsens ompröfning.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjukkassas årsmöte egde rum torsdagen d. 24 April i förbundets lokal, 5 Malmtorgsgatan.

Af den af mötets ordförande Doktor Carl Nyström upplästa styrelse- och revisionsberättelsen framgick att delegarnes antal under året stigit till 153 från 136 vid årets början, samt att i sjukhjälp utdelats en summa af 1,524 kr. 50 öre. I öfrigt hänvisas till förbundets i detta häfte intagna årsberättelse.

Sedan ansvarsfrihet beviljats styrelsen återvaldes till revisorer: fröken H. Casselli och öfverstelöjtnant C. E. Elfwing samt till revisorssuppleanter: fröknarne L. Borg och A Dahlström.

Härefter fattades beslut, i enlighet med förslag från sjukkassans styrelse, om följande tillägg till § 6 af sjukkassans stadgar, "att i sådana fall der på styrelsens pröfning beror, huruvida sjukhjälp skall beviljas eller icke, må styrelsen ega rättighet att efter sig företeende omständigheter bevilja half sjukhjälp."

Sedan ordföranden till de närvarande rigtat en uppmaning att med intresse omfatta sjukkassans tillväxt och förkofran samt att söka sprida kännedom om dess gagnerika verksamhet upplöstes mötet.

Sjukkassans styrelse, som för år 1890 är af förbundets styrelse återvald, har under år 1889 haft följande sammansättning: ordinarie styrelsemedlemmar: professor P. G. Rosén, ordförande, Doktor C. Nyström, vice ordförande och kassaförvaltare, fröknarna A. Fabricius och A. Roos samt Medicinalrådet Pontin; suppleanter: Professor O. Sandahl, fru H. Lybeck och fröken G. von Plomgren.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Gymnastik för arbetande kvinnor.* Det för några år sedan bildade "Kvinliga gymnastiksällskapet", som egnat sin verksamhet åt att bereda arbetande kvinnor lämplig friskgymnastik, hade under sistlidne månad uppvisning inför ett hundratal inbjudne och för saken intresserade personer. Eleverna ha varit indelade i tvenne kurser under ledning af fröknarna Jeanna Hartelius och Sally Högström. Under höstterminen har antalet gymnastiserande varit 160, under vårterminen 170. Lärarinnorna ha frivilligt och utan ersättning ledt dessa öfningar, hvilka för den arbetande kvinnan varit en lika helsosam som uppfriskande förströelse. Det är derför att önska, att "Kvinliga gymnastiksällskapet", då det i höst börjar sina öfningar, måtte få röna en alt starkare anslutning från de arbetande kvinnornas krets.

Föreningen för gift kvinnas eganderätt hade under April månad i nr 22 Hamngatan sitt årsmöte under öfverstelöjtnant R. von Kochs ordförandeskap. Af årsberättelsen framgick bland annat att Föreningen, som upptagit frågan om kvinnors inväljande i skolråd och fattigvårdsstyrelse, hade, sedan riksdagen medgifvit och k. m:t genom författningar lagstadgat denna rättighet, verkat för att den samma ock blefve använd samt lyckas att inom Östermalms församling få Stockholms första kvinliga skolrådsledamot invald.

Sedan års- och revisorsberättelserna upplästs och decharge beviljats styrelsen, skreds till val. De afgående styrelseledamöterna omvaldes, och i stället för hr A. Hedin, som förklarat sig af helsoskäl önska afgå ur styrelsen, invaldes lektor M. Höijer. Till styrelsesuppleant valdes fil. doktor fröken E. Fries och till revisorer öfverstelöjtnant R. v. Kock och fru E. Lind af Hageby med fröknarna E. Fryxell och A. Rylander som suppleanter.

Kvinnoklubben hade nyligen sammanträde i sin lokal vid Hamngatan. Till ledamöter i styrelsen valdes Fruarna N. Frölander, Leche, Sachs och Boström samt fröknarna Hübner, Gumælius, Ullmark, Tibell, Nyqvist, Myrman, H. Andersson och Lindström.

För att i olika land studera hvad som gjorts för de barn, hvilka fallit samhället till last, har fröken Concordia Löfving, af styrelsen för Lorénska fonden beviljats ett anslag af 2,000 kronor.

I sammanhang härmed må nämnas, att fröken L. af franska undervisningsdepartementet erhållit en prismedalj för sina föreläsningar öfver *fysisk uppfostran.*

Högre lärarinneseminariet har af k. m:t anvisats ett belopp af 500 kronor till stipendier åt elever.

Klockare-, Kantors- och *Organisttjänsterna* i Ålstad och Asige församlingar har regeringen medgifvit kvinna att söka. Dock med

vilkor att hon, derest hon erhåller ifrågavarande befattningar, aflönar manligt biträde för klockaretjänstens bestridande.

Mogenhetsexamen har vid lyceum för flickor och vid Wallinska skolan aflagts af 18 kvinliga elever, deraf två (från Wallinska skolan) erhållit betyget "berömlig".

Vid konstakademiens terminsafslutning utdelades bland belöningar till eleverna, för prisämnet i bildhuggarkonst till *Agnes Kjellberg* Akademiens högsta pris, den kungliga medaljen samt särskildt loford för studier.

Norge. *Petition om rösträtt åt kvinnor.* 4,533 kvinnor ha till stortinget insändt en adress, hvari yrkas på en förändring i grundlagen gående ut derpå att de norska kvinnor, som uppfylla grundlagens allmänna vilkor för rösträtts utöfvande, ock må erhålla rösträtt.

Understödsförening till motarbetande af tiggeriet skall bildas i Kristiania. Inbjudning till upprättande af en dylik förening har nämligen utfärdats i dagarne.

Österrike. *Österikes första kvinliga läkare* är en fru *Rosa Kerschbaumer*, född ryska, hvilken af kejsaren erhållit tillåtelse att praktisera såsom ögonläkare. Fru Kerschbaumer har i några år varit bosatt i Salzburg, och der tillsammans med sin man förestått en ögonklinik. Sin examen tog hon i Bonn.

Amerika. *I Edgerton i Kansas* har en kvinna valts till borgmästare. Dessutom äro kvinnor anstälda såsom domare, municipalråd och polistjänstemän.

Indien. *En kvinnotidning* har i Bombay börjat utgifvas på murathispråket. Tidningens redaktör är en hinduisk kvinna vid namn Manak bai Lad.

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

Fredrika-Bremer-Förbundets Berättelse för år 1889,

det femte året af dess verksamhet.

På årsmötet den 20 maj 1889 fattades beslut innebärande ändring i förbundets stadgar, i det att förbundet bemyndigade styrelsen, att från den enligt § 4 bildade fonden afföra det belopp, som erfordrades för att medgifva afskrifning såväl af återstoden af kostnaderna för förbundets organisation, som ock af så stor del af förbundets inventarietillgång, som styrelsen skulle pröfva lämpligt, hvarjemte beslöts att ständiga ledamöters afgifter och hälften af inträdesafgifterna skulle afsättas till en fond, af hvilken endast afkastningen får användas, derest ej förbundet å allmänt möte annorlunda beslutar.

I öfrigt har förbundet under det förflutna året fortsatt sin verksamhet i öfverensstämmelse med dessa stadgar och med det ursprungligen för förbundet fastställda programmet. Arbetet har tillväxt och nya verksamhetsområden tillkommit. Nedan anförda uppgifter utvisa i hvad mån och i hvilka olika riktningar detta kunnat ske.

Den ökade anslutning förbundet vunnit synes genom följande siffror. Medlemmarnes antal var:

År 1885— 886	år 1888—1381
„ 1886—1185	„ 1889—1436
„ 1887—1289	

* * *

Styrelsen.

I enlighet med § 6 af stadgarne företogs vid årsmötet den 20 maj 1889 val efter de sex ordinarie styrelsemedlemmar och sex suppleanter, hvilka voro i tur att afgå.

Efter sålunda förrättadt val har förbundets styrelse under år 1889 haft följande sammansättning:

Ordförande:
Riksantikvarien *H. Hildebrand.*

Vice ordförande:
Hofintendenten *A. Börtzell.*

Sekreterare:	Kassaförvaltare:
Fröken *A. Roos.*	Doktor *Carl Nyström.*

Fru *S. Adlersparre.*	Fru *A. Montelius.*
Fru *E. Ankarsvärd.*	Revisionssekr. *H. Rohtlieb.*
Fröken *L. Engström.*	Doktor *G. Sjöberg.*
Fröken *M. Forsell.*	Fru *S. Whitlock.*

Styrelsesuppleanter:

Fröken *G. Elfving.*	Fröken *G. Hjelmerus.*
Fröken *E. Fries.*	Fru *M. Arwidsson.*
Fru *A. Kerfstedt.*	Fröken *L. Dahlgren.*
Professor *P. G. Rosén.*	Fru *J. Jolin.*
Kapten *L. A. Hubendick.*	Fru *G. af Klintberg.*
Fru *Th. Gyldén.*	Rektor *C. v. Friesen.*

Revisorer:	Revisorssuppleanter:
Häradshöfding *A. Lundvall.*	Doktor *V. Svedbom.*
Fru *E. Odelberg.*	Revisionssekr. *W. Uppström.*
Fröken *A. Rossander.*	Fru *S. Wising.*

Det af styrelsen utsedda förvaltningsutskottet har bestått af:

Ordinarie medlemmar: fruarna Adlersparre och Ankarsvärd, fröken Roos samt herrar Hildebrand och Nyström (såsom kassaförvaltare sjelfskrifven ledamot).

Suppleanter: fru Montelius, fröken Forsell samt herr Börtzell.

Förbundets styrelse har under år 1889 sammanträdt 7 och dess förvaltningsutskott 9 gånger. Dessutom hafva sammanträden hållits af de för särskilda ändamål tillsatta komitéer, för hvilkas verksamhet redogörelse här nedan följer.

Förbundet räknar vid 1889 års slut 24 ombud, öfver hvilka förteckning återfinnes i bil. I.

Om filialens i Malmö verksamhet är berättelse afgifven af dess föreståndarinna, fru Anna Lewenhagen, se bil. II.

* *
*

Förbundsbyrån har detta år arbetat i samma lokal som under föregående år.

Personalen på byrån har utgjorts af fröken Gertrud Adelborg såsom föreståndarinna, fröken Theresa Geijer med särskild sysselsättning vid platsanskaffningen, fröken Sigrid Ulrich som biträde vid kassan och bokföringen, samt, såsom biträde under

större delen af året, fröken Ida af Klint. Det allt mer ökade anspråket på byrån hade dock icke varit möjligt att såsom önskligt tillgodose, om icke byrån haft förmånen att erhålla ganska mycken hjelp af styrelsens och förvaltningsutskottets medlemmar samt dessutom lyckats förvärfva tillfälligt biträde af för förbundet intresserade personer.

Ordinarie arbetstiden på byrån har varit från kl. 11 f. m. till 4 e. m., med undantag för sommarmånaderna, då byrån endast hållits öppen 11—3.

Under tiden för stadsfullmäktigvalen hölls byrån öppen för meddelande af upplysningar från kl. 11 f. m. till 8 e. m.

Byråns uppgift har liksom förut omfattat flere olika rigtningar, af hvilka de hufvudsakligaste varit:

Meddelande af råd och upplysningar på olika områden, bland hvilka särskildt böra framhållas:

Råd i ekonomiska, hygieniska och juridiska angelägenheter. För att kunna fylla de kraf, som i detta afseende ställas på byrån, har denna fortfarande sig tillförsäkradt biträde af framstående yrkesmän på dessa områden.

Upplysningar angående skolor, lärokurser och arbetsområden.

Meddelanden med förbund och inrättningar af art, jemförlig med Fredrika-Bremer-Förbundets, såväl inom Sverige som i andra länder.

Platsanskaffning, till förmån för såväl arbetssökande som arbetsgifvare.

Understödjande af rörelsen för kvinnans deltagande i kommunala värf, särskildt vid val af stadsfullmäktige samt vid kyrkostämmor.

Råd för inköp af ungdomslitteratur.

Expedition af styrelsens beslut och af förbundsmeddelanden, af förbundstidskriften Dagny samt i viss mån för hemstudierna, sjukkassan och stipendiefonderna.

Kassarörelsen, i afseende på hvilken hänvisas till kassaförvaltarens redogörelse.

Till dessa olika slag af verksamhet, som å byrån utöfvats, har under året tillkommit ytterligare en, som, om också icke helt och hållet ny, dock numera vunnit en helt annan organisation och betydenhet än förr, nämligen:

Anskaffning af sjuksköterskor. Det har härvid icke befunnits tillräckligt att blott uppsamla och tillhandahålla namn och adresser på sjuksköterskor, sedan man förvissat sig om att de äro för sitt värf fullt kompetenta. Förbundet har ock velat råda bot för den fara och olägenhet, som uppstå, då en sjuksköterska, sökt efter adressen, befunnits på annat håll upptagen, och har derför ordnat denna anskaffning af sjuksköterskor sålunda, att i hvarje fall kan å förbundet meddelas anvisning å

sjuksköterska, som icke blott är fullt duglig, utan äfven utan dröjsmål kan stå till den hjelpbehöfvandes förfogande.

Den utsträckning denna förbundets verksamhet tagit under den korta tid af året oktober—december, under hvilken den utöfvats, synes vitna om att förbundet derigenom tillgodosett ett verkligt behof.

I hvilken utsträckning dessa olika verksamhetsgrenar tagit byrån i anspråk framgår af följande öfversigt öfver handlagda ärenden.

Bland *ekonomiska* frågor märkas:

förfrågningar angående pensionsinrättningar, sjukkassor, stipendie- och understödsfonder, samt lifränte- och kapitalförsäkringsanstalter.

Bland *juridiska:*

förfrågningar angående kvinnans rättsliga ställning i Sverige, jemförd med samma i Norge, i Sverige gällande lagar för kvinnans myndigblifvande och om gift kvinnas eganderätt, äktenskapsförord och hvad dervid är att iakttaga, kvinnans rätt att idka handel, huruvida gift kvinna, som har egen debetsedel, äfven eger rösträtt, testamentsrätt, besvär öfver för hög beskattning, öfverflyttning af statsunderstöd för högre flickskola, då skolan öfvergått till ny föreståndarinna, huru patent sökes samt kostnad och vilkor derför, erhållande af rätt att meddela hypnotisk behandling, litterär konvention med Frankrike angående rätt till öfversättning.

Förfrågningar angående *skolor, lärokurser och arbetsområden* hafva bland annat omfattat: inträdesfordringar och kurser vid Stockholms högskola, högre lärarinneseminarium, folkskollärarinneseminarier, olika högre flickskolor i Stockholm, tekniska skolan, gymnastiska centralinstitutet, hushållsskolor i Sverige och Norge, handelsskolor, språkinstitut i Stockholm, konservatoriet i Leipzig, lärokurser i bokföring, kartritning, handarbeten, slöjd, klädsömnad och väfnad, kurser för utbildning af lärarinnor för idioter, döfstumma och blinda, för tandläkare och apotekare, för barnmorskor och sjuksköterskor, vilkor för anställning vid post- och telegrafverken, i riksbanken och vid sparbanker, vid jernvägarne och vid telefon, kvinnas utbildning till urmakare, bokbindare, fotograf, sockerbagare och trädgårdsmästare.

Bland öfriga på byrån begärda upplysningar må nämnas: förfrågan angående huru stort procentantal kvinnor i förhållande till män genomgått musikaliska akademien, fria konsternas akademi, gymnastiska centralinstitutet och folkskoleseminarierna, af hvilka kvinliga studerande vid Stockholms högskola afhandlingar införts i vetenskapsakademiens skrifter samt angående framstående svenska kvinliga kompositörer och författare.

Föreståndaren för praktiska arbetsskolan (Palmgrenska

skolan) i Stockholm har anmält, att tvenne friplatser i skolans högsta klasser funnes lediga och gifvit förbundet rätt att lemna förslag å frielever dertill. Sådant förslag har emellertid tyvärr ej kunnat lemnas af det skäl, att för erhållande af frielevplats fordrades kunskaper motsvarande klass 7^1 och 7^2 i allmänna läroverken, och ingen af de sökande har kunnat fylla detta vilkor.

I afseende å platsanskaffningen meddelas: 195 personer hafva under året genom byråns förmedling erhållit antingen fasta platser, såsom föreståndarinnor, lärarinnor, värdinnor, biträden i hem, på kontor och i handel, sjuksköterskor m. m., eller ock tillfälligt arbete såsom lektioner, öfversättning, renskrifning m. m. Sammanlagda beloppet af fasta årslöner för de genom byråns förmedling tillsatta platserna uppgår till c:a 30,000 kr. samt under hela den tid förbundet utöfvat sin verksamhet till 122,000 kr. De högsta lönerna under detta år hafva utgått med 1,300 kr. jemte husrum till föreståndarinna för skola samt med 700 kr. jemte fritt vivre till lärarinna i familj.

Äfven under detta års stadsfullmäktigval i hufvudstaden ha på byrån lemnats erforderliga upplysningar åt Stockholms röstberättigade kvinnor. Efterfrågan var dock ganska ringa, hvilket väl torde få anses bero dels derpå att kvinnorna nu sjelfva veta hvad de hafva att iakttaga vid sådana val, dels på det ringa intresse kvinnorna fortfarande visa för de kommunala angelägenheterna. Äfven för de vid kyrkostämmorna i november skeende skolrådsvalen ha å byrån lemnats alla nödiga upplysningar.

Enligt upprättad tablå öfver byråns verksamhet hafva begärts råd.

under åren	1887,	1888	och	1889	
i ekonomiska frågor af	21	23	,,	31	personer
,, juridiska ,, ,,	8	12	,,	10	,,
rörande böcker och boksamlingar	88	131	,,	71	,,
,, skolor	16	29	,,	7	,,
,, arbetsområden för kvinnor	79	78	,,	191	,,
,, sjukkassan	145	69	,,	81	,,
,, hemstudierna	47	30	,,	37	,,
,, förbundets o. öfr. stipendier	25	20	,,	43	,,
,, kvinnofrågans utveckling o. förbundets verksamhet	23	60	,,	72	,,
samt diverse frågor	45	51	,,	89	,,
	497	503		632	,,
anmälde arbetsgifvare	272	314		333	,,
,, arbetssökande	502	544		499	,,
inom sjukvården					
arbetsgifvare				58	,,
arbetssökande				41	,,
Summa	1,271	1,361		1,563	personer.

Anm. Af arbetsgifvarne hafva 110 återtagit sin ansökan, af arbetssökande 152.

Af arbetsgifvarne inom sjukvården hafva 10 återtagit sin anmälan, af arbetssökande 2. 4 sjuksköterskor hafva erhållit fast anställning.

Såsom af ofvanstående framgår hafva till byrån ingångna förfrågningar ökats år från år på nästan alla områden för förbundets verksamhet.

Den påfallande minskningen af frågor angående böcker och boksamlingar torde hafva sin grund i den sjuklighet, som rådde under december månad och som betydligt inskränkte antalet besök före jul. Under tiden till dec. hade frågorna å denna afdelning varit flera än under samma tid förlidet år.

Utgifterna för byråns verksamhet under året hafva varit kr. 3,860: 95. Byråns inkomster under året hafva varit kr. 1,756: 68, återstoden har bestridts ur förbundskassan. Under de fyra senaste åren hafva utgifter och inkomster för byrån ställt sig på följande sätt:

		Inkomster.	Utgifter.
1886	kronor	755: —	2,616: 14
1887	„	1,238: 23	3,313: 75
1888	„	1,642: 39	3,830: 75
1889	„	1,756: 68	3,860: 95

Alltså har för hvarje år en betydligt bättre proportion mellan byråns egna inkomster och utgifterna för densamma vunnits.

Det torde böra framhållas, att förbundets arbete i alla dess olika grenar gäller ej mindre landsorten än Stockholm. De till byrån stälda förfrågningarne ingå till större delen från landsorten; komitén för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning arbetar uteslutande för landsorten; stipendiekomiténs, hemstudiekomiténs och bokkomiténs arbete gäller hela landet, och sjukkassan räknar bland sina medlemmar mer än en tredjedel bosatt utom Stockholm. Det gifves sålunda inom förbundet ingen uteslutande för hufvudstaden afsedd verksamhet.

* *
*

Stipendier. Det af förbundets styrelse utlofvade barnmorskestipendiet tilldelades under början af år 1889 fröken E. Djurberg, som dock efter genomgången sjuksköterskekurs — såsom förberedelse till barnmorskekursen — återtog sin ansökan. Till stipendiat efter fröken Djurberg antogs fröken Beda Lundqvist.

Fru S. Whitlocks, till förbundets styrelse öfverlemnade stipendium, har äfven detta år tilldelats fröken Wilhelmina Olsson, som fullföljer sina studier vid universitetet i Lund.

* *
*

Hemstudierna. Under året hafva 12 elever begagnat sig af s. k. fortsatt ledning för sina studier, nämligen 4 i svenska språket, 1 i svenska språket och dess litteratur, 1 i svenska och tyska språken, 1 i franska språket, 1 i engelska språket, 2 i allmän historia, 1 i fysik och 1 i matematik. 2 elever hafva genomgått 2:ne kurser i samma ämne.

Studieplaner hafva lemnats 1 gång för hvartdera af ämnena tyska språket och allmän litteraturhistoria.

Bokråd hafva begärts för studium af franska och engelska språken, allmän historia, Frankrikes och Englands historia, kyrkohistoria samt de sköna konsternas historia.

Planer till hemstudiekurser i svenska och franska språken samt i allmän historia hafva under året utsändts till de högre flickskolorna för att såmedelst på tydligaste sätt åskådliggöra idén med hemstudierna och söka väcka intresse för desamma. Denna åtgärd har ansetts nödvändig, emedan hemstudierna ej synas hafva vunnit det erkännande och den spridning som önskligt vore.

Rörande räkenskaperna för hemstudierna hänvisas till bil. VII.

Alla ärenden rörande hemstudierna hafva skötts af en komité, bestående af fröknarna G. Elfving, E. Fries och L. Granbom som ordinarie ledamöter samt fröken M. Forsell som suppleant. Expeditionen för hemstudierna har å förbundets byrå under större delen af året handhafts af fröken Granbom, samt, sedan hon af annan verksamhet varit förhindrad, dels af fröken Forsell och dels af fröken Elfving.

* *
*

Sjukkassan, se bil. III.

* *
*

Stipendiekomitén, se bil. IV.

* *
*

Komiten för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden, Se bil. V

* *
*

Granskningen af barn- och ungdomsböcker. Liksom föregående år har en komité, bestående af fru E. Ankarsvärd, fröknarna L. Engström, M. Forsell och G. Hjelmerus, haft i uppdrag att genomgå och granska för barn och ungdom lämpliga böcker samt att upprätta förteckningar öfver goda sådana. Till komplettering af de boklistor, som redan under föregående år utgåfvos, har komitén i år upplagt fyllnadslistor, upptagande dels nya arbeten, dels sådana, som förut blifvit förbigångna. Bokförteckningarna hafva för hvar och en, som önskat taga del af desamma, hållits tillgängliga på förbundets byrå, der de ock

försålts för ett pris af 30 öre till medlemmar af förbundet samt för något högre pris till icke medlemmar. De hafva dessutom utsändts till förbundets ombud och hos dessa tillhandahållits för allmänheten samt till herrar bokförläggare och bokhandlare i Stockholm.

Genom herrar förläggares frikostiga gåfvor har förbundets bokförråd betydligt ökats, och den vid jul vanliga utställningen af barn- och ungdomsböcker varit vida rikhaltigare än förut.

Att döma af de många förfrågningar, som ingått — deribland äfven för bildande af bibliotek vid läroverk i landsorten — synes allmänheten mer och mer erkänna behofvet af förbundets arbete äfven på detta område.

* * *

Fredrika Bremers grafvård. Till åminnelse af den personlighet, hvars lifsgerning haft så stor del i förbundets upphof, och hvars minne fortfarande besjälar dess verksamhet, är en enkel vård uppsatt på Fredrika Bremers graf å Öster Haninge kyrkogård. Denna minnesvård har genom förbundets försorg blifvit iståndsatt och utgöres nu af ett granitkors med inskrift af namn och bibelspråk, å ett med kedjor omslutet grafområde.

* * *

Samkväm. Förbundet har under detta år liksom under de föregående åren låtit anordna ett vårsamkväm genom komiterade, fruarne G. af Klintberg, A. Montelius, fröken A. Roos och hofintendenten Börtzell, samt ett höstsamkväm genom komiterade, fruarne D. Kindstrand, M. Arwidsson, J. Jolin och intendenten Upmark. Båda dessa samkväm hafva varit talrikt besökta, och ändamålet att i denna form bringa till stånd ett umgänge af ädlare innehåll har vunnits, i det att med stort intresse åhörda föredrag omvexlat med musik, konstexposition m. m Naturligtvis hafva vid dessa samkväm mångfaldiga tillfällen gifvits och begagnats att sprida och befästa intresset för förbundets verksamhet och ändamål.

* * *

Kvinnokongresserna i Paris. Till Fredrika-Bremer-Förbundets representant vid de två kvinnokongresser, (»Congrès français et international du droit des femmes» och »Congrès international des oeuvres et institutions féminines») hvilka höllos i Paris sommaren 1889, och till hvilka förbundet erhållit inbjudning, utsåg styrelsen filosofie doktorn, fröken Ellen Fries. Då styrelsen ej ansåg sig kunna till detta ändamål förfoga öfver befintliga medel, erhöll förbundet af för saken intresserade medlemmar ett belopp, som betryggade ändamålets vinnande.

* * *

Tidskrift. Rörande förbundets tidskrift Dagny är berättelse afgifven af dess ledarinna, fru Amanda Kerfstedt, se bil. VI.

* * *

Under hänvisning till den af kassaförvaltaren meddelade redogörelsen för förbundets affärsställning, se bil. VII, torde här särskildt böra framhållas följande:

Förbundets fonder hafva uppkommit dels sålunda att, i öfverensstämmelse med stadgarne, inträdesafgifter och ständiga ledamöters afgifter fonderats, dels genom tillkomsten af fru S. Whitlocks stipendie-donation. Rörande den första af dessa fonder har den ändring inträdt, att numera endast hälften af inträdesafgifternas belopp fonderas.

Stipendiefonden och sjukkassans fonder bokföras särskildt, och redovisning för desamma följer.

Gåfvor hafva influtit till följande belopp:

För barnmorske-stipendiet	300: —	
„ d:o	100: —	400: —
„ Dagny		50: —
„ förbundets representerande i Paris		525: —
För arbetet till utredning af de till Danmark utvandrande allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden:		
Från Patriotiska Sällskapet	300: —	
„ fru E. von Eckerman	100: —	
„ „ H. Kempe	50: —	
„ diverse personer	16: —	466: —
Från diverse personer till förbundets allmänna kassa		10: —
Summa kronor		1,451: —

* *
*

tlemnande af lån. Vid sammanträde den 16 februari fattade styrelsen beslut, att af förbundets tillgängliga medel må utlånas till förlags- eller lånesökande kvinna mot betryggande säkerhet. På grund af detta beslut har sedermera ett belopp af 1,000 kronor såsom förlagslån utlemnats.

Bil. I.

Fredrika-Bremer Förbundets ombud år 1889.

Andersson, Hedda, f. Freudenthal, fru, Kristinehamn.
Bolin, Maria, fru, Avesta.
de Maré, Augusta, fru, Falun.
Edström, Maria, fru, Fridhem, Sundsvall.
Fischerström, Anna, fröken, Karlskrona.
Forsell, Josefina, fröken, Söderhamn.
Grape, Augusta, fru, Umeå.
Göransson, Sophie, fröken, Landskrona.
Holmgren, Ann-Margret, fru, Upsala.
Keijser, Malla, fru, Strengnäs. *
Kolthoff, Majken, fröken, Kyrkbyn, Segmon.
Kugelberg, Louise, fru, Ekeberg, Jönköping. **
Lundström, Hulda, fru, Filipstad.
Löwen, Henriette, fröken, Nyköping.
Munthe, Maria, fröken, Ystad.
Nymann, Augusta, fröken, Göteborg.
Pihl, Aurore, fröken, Norrköping.
Renborg, Alma, fröken, Östersund.
Renborg, Hildur, fröken, Mariestad.
Richter, Jenny, fröken, Karlshamn. *
Rundgren, Charlotte, fru, Karlstad.
Ryding, Karin, fru, Venersborg.
Sjöcrona, Helena, fröken, Helsingborg.
Sjögren, Anna, fröken, Karlshamn.
Sterky, Ameline, fröken, Upsala.
Strömberg, Emma, fröken, Varberg.
Sylwan, Ida, fru, Kristianstad. ***
Tornberg, Ebba, fröken, Lund.
Unger, Hedvig, fru, Hitorp, Nora.
Widebeck, Augusta, fru, Strengnäs.

Bil. II.

Filialen i Malmö.

Under år 1889 hafva 32 arbetsgifvare och 59 arbetssökande anmält sig å filialens byrå. Af dem hafva 12 arbetssökande erhållit anställning och 28 stå fortfarande inskrifna å byrån.

*) Afsagt sig ombudskapet under året.
**) Aflidit under år 1889.
***) Aflidit under år 1890.

Sammanlagda lönebeloppen hafva uppgått till 2,475 kronor, deraf högsta lön som betingats varit 400 kronor för husföreståndarinna och lägsta lön 75 kronor för s. k. svensk bonne.

Flere upplysningar om förbundets verksamhet ha lemnats, och förfrågningar hafva framstälts om inträdesfordringarne till högre lärarinneseminariet i Stockholm, till gymnastiska central-institutet, till Sofiahemmet, till sjukhus i Tyskland och till skolor såväl i Sverige som utlandet, samt om kurser och arbetsområden för kvinnor.

Prospekter för sjukkassan hafva utlemnats, äfvenså listor för stipendiefondens räkning.

Flere af Skånes tidningar hafva afgiftsfritt infört annonser för filialens räkning.

Inkomster och utgifter under år 1889.

	Inkomster.	Utgifter.
Saldo från år 1888	106: 04	— —
Ränta	5: 03	— —
Platsförmedlingsafgifter	148: 60	— —
Bidrag från Centralbyrån	300: —	— —
Afsändt till Centralbyrån	— —	111: 07.
Annonser	— —	54: 82.
Postporto	— —	37: 10.
Diverse	— —	7: 66.
Lön åt föreståndarinnan	— —	300: —
Lön åt vikarie	— —	14: —
Kassabehållning	— —	35: 02.
Summa kronor	559: 67	559: 67.

Bil. III.

Styrelsens för Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassa årsberättelse till årsmötet 1890.

Sjukkassans verksamhet har under året 1889 fortgått och utvidgats på sätt följande siffror utvisa:

Delegarnes antal, som vid 1888 års utgång var 136 hade vid slutet af 1889 höjt sig till 153.

För kassans kapitalställning, utgifter och inkomster redovisas i kassaförvaltarens rapport.

Under året har ett sammanlagdt belopp af kronor 1,524: 50 såsom sjukhjelp utdelats (mot kronor 694: 50 föregående år).

Kassans expedition har hållits öppen i Fredrika-Bremer-Förbundets lokal en gång i veckan, hvarjemte anmälningar mottagits å denna lokal kl. 11—4 alla dagar.

I afseende på inträde i kassan gäller fortfarande:

att kvinnor tillhörande de kategorier, för hvilka kassan närmast varit afsedd, utan vidare vinna inträde under förutsättning af rent läkarebetyg;

att för inträdessökande med kvalificeradt läkarebetyg afgörandet ligger hos de tre läkare, som tillhöra styrelsen; samt

att i öfriga fall styrelsen i sin helhet beslutar.

Kassaförvaltarens redogörelse lyder som följer:

Vid 1889 års utgång utgjorde sjukkassans

Tillgångar.

En Stockholms stads obligation	1,015: 42.
Fordran i Stockholms läns sparbank	1,575: 28.
,, ,, Intecknings-Garanti-Aktiebolaget	56: 61.
Kontant	23: 88.
Summa kronor	2,671: 19.

Skulder.

Sjukkassans kapital	2,671: 19.
Summa kronor	2,671: 19.

Då vid slutet af 1888 sjukkassans kapitalbehållning upptogs till kronor 2,080: 86, har alltså under året denna kapitalbehållning ökats med kronor 590: 33; detta på grund af följande förhållande mellan inkomst och utgift.

Inkomst.

Inträdesafgifter från 24 medlemmar	110: —
Årsafgifter från 153 medlemmar	2,013: —
Strafräntor	5: —
Influtna räntor	106: 18.
Summa kronor	2,234: 18.

Utgift.

Sjukhjelp	1,524: 50.
Kontorsutgifter	42: 88.
Hyra från år 1888	76: 47.
Saldo: Kapitalökning	590: 33.
Summa kronor	2,234: 18.

Inventarierna, bestående af räkenskapsböcker och skrifmateriel, äro ej upptagna i något värde. Fröknarna A. Roos och A. Fabricius hafva äfven under det förflutna året med uppoffrande nit och mycken skicklighet skött kassans registrering och ekonomiska expedition.

Stockholm den 29 januari 1890.

Carl Nyström.

Fondernas ställning inses af följande af kassans ordförande utarbetade redogörelse:

Enligt af undertecknad verkställd fondutredning af Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassa gestalta sig fonderna vid början af året 1890 på följande sätt:

Försäkringsfonden .... 1,755: —
Donationsfonden .... 58: —

hvarför, då sjukkassans kapital den 1 januari 1890 uppgick till 2,671 kronor, reservfonden vid samma tidpunkt blir 858 kronor. Reservfonden har under år 1889 förminskats med 166 kronor, hvilken förminskning har sin förklaring uti den stora sjuklighet, som under det förflutna året herrskat bland kassans delegare.

Stockholm den 30 januari 1890.

P. G. Rosén.

Kassans styrelse har under året haft följande sammansättning:

Ordinarie styrelsemedlemmar.

Professor *P. G. Rosén*, ordförande.
Doktor *Carl Nyström*, vice ordförande och kassaförvaltare.
Fröken *Anna Roos* }
Fröken *A. Fabricius* } vid expeditionen.
Medicinalrådet *D. Pontin.*

Suppleanter.

Fru *F. Lybeck.*
Fröken. *G. von Plomgren.*
Professor *O. Sandahl.*

Revisorer.	*Revisorssuppleanter.*
Fröken *H. Caselli.*	Fröken *L. Borg.*
Öfverstelöjtnant *C. E. Elfwing.*	Fröken *A. Dahlström.*

Det torde måhända böra nämnas att ingen af sjukkassans funktionärer uppbär arvode eller ersättning af något slag.

Styrelsen tillåter sig slutligen erinra:

Det betydliga belopp, som under året utgått i form af sjukhjelp, visar å ena sidan det gagn som delegarne haft af sin delaktighet i kassan, samt å andra sidan önskvärdheten af en större anslutning till kassan, på det att densamma derigenom ännu bättre än för närvarande måtte blifva i stånd att bära så betydliga utgifter.

Revisionsberättelsen lyder som följer:

Undertecknade, utsedde att granska Fredrika-Bremer-Förbundets sjukkassas förvaltning och räkenskaper för år 1889, få härmed, efter fullgjordt uppdrag, derom afgifva följande berättelse:

Ur räkenskaperna framgår att vid 1889 års utgång funnos följande

Tillgångar.

En Stockholms stads obligation	1,015: 42.	
Fordran i Stockholms läns sparbank	1,575: 28.	
„ Intecknings bolaget	56: 61.	
Kontant	23: 88.	
Summa kronor	2,671: 19.	

hvilka då inga skulder finnas, utgöra kassans *Behållning.*

Årets *Inkomster.*

Inträdesafgifter från 24 medlemmar	110: —	
Årsafgifter från 153 medlemmar	2,013: —	
Strafräntor	5: —	
Influtna räntor	106: 18.	
		2,234: 18.

Utgifter.

Sjukhjelp	1,524: 50.	
Kontorsutgifter	42: 88.	
Hyra för år 1888	76: 47.	
		1,643: 85.

Inkomst utöfver utgift kronor 590: 33, hvarmed sjukkassans kapitalbehållning, som vid årets ingång utgjorde kronor 2,080: 86, således blifvit ökad.

Styrelsens af oss genomgångna protokoll jemte deri omförmälda beslut hafva icke föranledt till någon erinran från vår sida.

Kassans räkenskaper hafva befunnits förda med utmärkt ordning och noggranhet samt åtföljda af erforderliga verifikationer.

På grund häraf få vi tillstyrka att full ansvarsfrihet för förvaltningen under år 1889 måtte beviljas styrelsen.

Stockholm den 26 februari 1890.

Hilda Casselli. *C. E. Elfwing.*

Bil. IV.

Stipendiekomiténs berättelse.

Den af Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse utsedda stipendiekomitén, hvars uppgift är att väcka intresse för och organisera insamlingskretsar inom olika län för stipendiefondens bildande och emottaga de inflytande bidragen, utgöres af följande personer:

Fru S. L—d Adlersparre, fru Thérèse Gyldén, revisionssekreteraren H. Rohtlieb, fröken Lilly Engström, professor P. G. Rosén. Sekreterare i komitén är fortfarande fröken Mathilda Silow.

Under år 1889 har komiténs arbete fortgått enligt den fastställda organisationsplanen, för hvilken redogjorts i förbundets årsberättelse 1887, och har komitén under det nu förflutna, liksom under det föregående året, haft att glädja sig åt välvillig och nitisk medverkan af läns- och lokalombud i olika delar af landet.

För att inom hufvudstaden sprida kännedom om och väcka intresse för saken anordnade stipendiekomitén i början af januari privata möten, vid hvilka ett antal inbjudna kvinnor tillhörande olika kretsar voro närvarande, och der komiténs sekreterare redogjorde för planen till insamling af fonden för yrkes- och studiestipendierna samt syftet dermed, hvarefter anteckningslistor för årsbidrag bland de närvarande utdelades till ett antal af 200.

De bidrag, som under året inkommit till allmänna stipendiefonden, uppgå till ett belopp af 10,268 kronor, hvilka bidrag, med undantag af 1,005 kronor, som lemnats i större poster à 300—10 kronor, influtit i årsbidrag från 1 till 5 kronor.

De influtna stipendiemedlen hafva öfverlemnats till den af förbundet utsedda styrelsen för fondernas förvaltning, hvars medlemmar äro:

Fru Anna Wallenberg, född von Sydow, protokollsekreteraren H. Tempelman, fröken Mathilda Silow, revisionssekreteraren H. Rohtlieb, professor P. G. Rosén. Suppleanter äro: professor H. Gyldén och fröken Clara Montelius.

Enär enligt § 7 af de fastställda förvaltningsstadgarne stipendium icke får utdelas af räntan å allmänna fonden förrän denna uppgår till 150,000 kronor, så anmodas för saken intresserade personer att med råd, upplysningar och bidrag stödja komitén i dess arbete att realisera ett företag, som, en gång väl grundadt, kommer att för all framtid verka till gagn och välsignelse i vida kretsar.

Särskildt må här nämnas att donationer och testamentariska dispositioner i syfte att bereda yrkes- och studiestipendier för obemedlade kvinnor emottagas med tacksamhet och förvaltas med den inskränkning, som betingas af särskilda i donationsbref meddelade föreskrifter.

Meddelanden rörande stipendiefonderna emottagas och besvaras af *sekreteraren i stipendiekomitén, 5 Malmtorgsgatan, Stockholm.*

Undertecknade, som af styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet utsetts att granska de förbundet tillhörande stipendiefonders förvaltning med dithörande räkenskaper och säkerhetshandlingar för år 1889, få öfver den verkstälda granskningen afgifva följande berättelse.

Räkenskaperna utvisa:

Kredit.

Behållning från 1888	kronor	9,829: 50.
Inbetalt af ombuden	„	10,268: —
Influtna räntor	„	362: —
Summa	kronor	20,459: 50.

Debet:

Diverse utgifter	kronor	58: 89.
Afbetalt å förlagslån	,,	303: 11.
Afskrifning å obligationer som under årets lopp inköpts utöfver pari	,,	20: —
Behållning till 1890	,,	20,077: 50.
Summa	kronor	20,459: 50.

Säkerhetshandlingarna äro förvarade uti brandfritt med 3 nycklar försedt kassafack uti Stockholms enskilda bank; och som de värdepapper, i hvilka ofvannämnda behållning är placerad, synas oss fullgoda och samtliga utgifter äro verificerade, samt vi i öfrigt icke hafva något att anmärka mot de af förvaltningsstyrelsen under räkenskapsåret vidtagna åtgärder, få vi tillstyrka att full och tacksam ansvarsfrihet för styrelsens förvaltning af förbundets stipendiefonder under året må varda beviljad.

Stockholm den 26 februari 1890.

E. von der Lancken. *Olof Ahlström.* *Will. Gibson.*

Bil. V.

Komitén för utredning af de till Danmark utvandrande svenska allmogeflickornas ställning och arbetsförhållanden.

På grund af en från Dansk Kvindesamfund i Köpenhamn i ämnet inkommen skrifvelse, tillsattes under förlidet år af Fredrika-Bremer-Förbundet en komité för att utreda frågan om de svenska allmogeflickornas utvandring till Danmark och derefter vidtaga de mått och steg, hvilka kunde för ändamålet anses erforderliga. Denna komité, bestående af följande fem personer, justitierådet C. G. Hammarskjöld, fru S. Adlersparre, fröknarne G. Adelborg och M. Wærn samt förste aktuarien E. Söderberg, lät såsom sin första åtgärd anställa en undersökning för att erfara, från hvilka trakter denna utvandring eger rum och huru stort antalet utvandrande unga kvinnor vanligen är från de särskilda församlingarne. Sedan af denna undersökning framgått, att utvandringen försiggår från Malmöhus, Kristianstads, Blekinge och Kronobergs län, äfvensom från södra delarne af Kalmar och Hallands län, samt i största utsträckning från södra delarne af Kronobergs och norra delarne af Blekinge län har komitén satt sig i förbindelse med riksdagsmän från dessa trakter, för att af dem inhemta underättelser angående utvandringen och dess följder.

För att i någon mån söka förebygga de faror, hvilka hota de utvandrade unga flickorna från de samvetslösa agenter, som möta dem såväl i hemlandet som på främmande mark, ansåg sig komitén böra i skrifvelser till de sydsvenska församlingarnes presterskap anhålla, att, der deras förmaningar och varningar mot den i så många afseenden

förderfliga utvandringen visat sig fruktlösa, de måtte till utvandrerskorna utdela exemplar af medsända anvisningskort till det af Dansk Kvindesamfund i Köpenhamn grundlagda, af myndigheterna godkända, kommisionskontoret för kvinnor. Dessa anvisningskort trycktes i 3,000 exemplar och utsändes jemte åtföljande skrifvelser så tidigt förliden vår, att de skulle kunna utdelas åt då utvandrande tjensteflickor. Af erhållna uppgifter visar sig, att dessa kort under året ganska flitigt begagnats.

För att söka inverka på de unga flickorna, innan de fattat sitt för dem så ofta olycksbringande beslut att lemna fädernejorden, beslöto komiterade, att till de trakter, hvarest utvandringen egde sitt stamhåll, skulle utsändas för ändamålet författade smärre skrifter, hvari utvandringens följder belystes genom exempel, hemtade från det verkliga lifvet i flickornas egen hembygd.

För att samla det härför erforderliga materialet och för att tillika genom besök på stället åstadkomma en mera vidtgående utredning af utvandringen, dess orsaker och följder, ansåg komitén det nödvändigt, att någon i och för dessa ändamål måtte besöka de trakter, der underrättelser af ifrågavarande slag kunde vinnas, och förklarade sig fröken Adelborg härtill villig.

Under sin resa, hvilken anträddes den 4 november och slutade den 11 december förlidet år, besökte fröken Adelborg Wirestads, Nöbbeleds, Linneryds, Södra Sandsjö, Tingsås och Urshults socknar i Kronobergs län, Eringsboda socken i Blekinge län, Hjersås socken i Kristianstads län, de sydsvenska städer, öfver hvilka utvandrareströmmen i allmänhet går, samt Köpenhamn. De ändamål, som med resan afsetts, hafva genom den blifvit vunna, i det att såväl en god utredning öfver utvandringen föreligger som ock ett rikhaltigt material för de beslutade folkskrifterna insamlats. Då den ifrågavarande redogörelsen finnes införd i Fredrika-Bremer-Förbundets tidskrift Dagny för innevarande år, torde här vara nog att till densamma hänvisa. Det insamlade materialet har begagnats vid författandet af de småskrifter, som i dessa dagar utsändts. Att resultatet af resan kunnat blifva så förmånligt, är till en del att tillskrifva den välvilja och det intresse för saken, som öfverallt mött fröken Adelborg.

Att bestrida de kostnader, hvilka blifvit en följd af komiténs verksamhet, har komitén till sitt förfogande haft dels 166 kronor, skänkta af för komiténs verksamhet nitälskande personer, hufvudsakligen inom södra Sverige, dels 300 kronor, hvilka Patriotiska Sällskapet på grund af komiténs begäran tilldelat densamma.

Bil. VI.

Förbundets tidskrift Dagny.

Enligt räkenskaperna uppgår Dagnys utgiftssumma för året till kr. 2,686: 81, mot en inkomst af kr. 2,675: 08.

Öfversigt af Dagnys innehåll 1889.

Dödsrunor.

G. L. Botilda Anderson.
Prinsessan Eugenie.
Esselde. Hanna Lindberg.
Mathilda Nauman.
A. K—dt. Caroline Biggs och Elisabeth Nyström.
Lilly Engström. Regina Pallin.

Litteratur.

Esaias Tegnér. Bref från början af 1800-talet.
Robinson. Frun från hafvet af Ibsen.
L. N. Kvinnans kallelse och uppfostran af Hertzberg.
H. H. Fra Akershus till Akropolis af Ingvald Undset.
T. B. Bland Människoätare af Carl Lumholtz.
Ben Hur af Wallace. Klädsömnad af Hulda Lundin.
Fredrik Wetterlund. Alice Brandt af Stella Cleve.
Kvinnoöden af Helena Nyblom.
—en—en. Märkvärdiga kvinnor af Ellen Fries.
»Frihetens sångarätt» af Cecilia Holmberg. — Familjen Verle af Mathilda Roos. *T. B.* Dur och Moll af Rust Roest.
Emil Svensén, Ragni.

Minnes- och karaktärsteckningar samt tidsbilder med särskildt afs. på kvinlig verksamhet.

G. Hjelmerus. Parisersalonger från 1700-talet.
Ellen Key. Ernst Ahlgren.
Esselde. Några drag af Frances Willards verksamhet.
A. K—dt. Minnen från Amerikas inbördes krig af Mary Livermore (utdrag).
Ellen Fries. Några drag af kokkonstens och bordsedernas historia i Sverige.

Bil. VII.

Kassaförvaltarens rapport.

Till styrelsen för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ur räkenskaperna anföres följande:

Konti.	Debet.	Kredit.
Intecknings-Garanti-Aktiebolaget	16,505: 48.	9,050: —
Byrån	3,860: 95.	1,756: 68.
Inventarier	1,495: 62.	690: 75.
Trycksaker	421: 28.	45: 08.
Tidskriften Dagny	2,686: 81.	2,675: 08.
Ständiga ledamöters afgifter	—— —	5,430: —
Inträdesafgifter	1,183: 75.	4,353: —
Årsafgifter	—— —	3,243: —
Gåfvor	1,351: —	1,451: —
Räntor	120: —	378: 13.
Organisationskostnader	493: 75.	493: 75.
Allmänna omkostnader	833: 13.	—— —
Möten	599: 71.	527: —
Bokhandlare och distributörer	19: 50.	12: —
Transport kronor	29,570: 98.	30,105: 47.

Förlust:

Balanserad förlust från 1888	35: 59.
Byrån	2,104: 27.
Trycksaker	376: 20.
Tidskriften Dagny	11: 73.
Allmänna omkostnader	833: 13.
Möten	72: 71.
Filialen i Malmö	263: 13.
Summa kronor	3,696: 76.

På grund af förbundets, med ändring af stadgarna den 20 maj 1889 fattade beslut har hälften af inträdesafgifternas summa under 1889, eller kronor 168, uppförts bland årsinkomsterna. Likaledes har i öfverensstämmelse med detta beslut och enligt styrelsens pröfning en afskrifning skett dels af organisationskostnaders konto i dess helhet, kronor 493: 75, dels å inventariers konto med kronor 690. I motsvarighet med dessa afskrifningsbelopp, tillsammans kronor 1,183: 75, har å den af inträdesafgifter bildade fonden afförts samma belopp eller kronor 1,183: 75.

Bokslutet visar en förlust af kr. 27: 63. Då emellertid från år 1888 i räkenskaperna balanserats en förlust af kronor 35: 59, har sjelfva verket ställningen under året bättrats med kronor 7: 96.

Månadsbladet Dagny har under året i det närmaste förmått att med egna inkomster bestrida sina utgifter, i det att förlusten på detta konto endast uppgått till kronor 11: 73.

För influtna gåfvor och deras användning redogöres i styrelsens berättelse.

Den stegring, som visar sig i utgifterna för trycksaker, för Malmöfilialen och i de allmänna omkostnadernas belopp står i samband med en utvidgad verksamhet för förbundets ändamål.

För hemstudiernas, sjukkassans och stipendiefondernas affärer lemnas särskilda redogörelser.

Liksom föregående år hafva fröknarna Adelborg och Ulrich, jemte sin öfriga verksamhet å byrån, med nit och skicklighet skött arbetet vid kassan och bokföringen.

Stockholm den 27 februari 1890.

Carl Nyström.

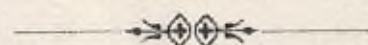
Bestyrkande riktigheten af ofvanstående redogörelse, hemställa vi om ansvarsfrihet för 1889 års förvaltning.

Stockholm i mars 1890.

Elise Odelberg. född Åkerman. *Alida Rossander.* *Axel Lundvall.*

Uppgift på hemstudiernas räkenskaper för år 1889.

	Inkomster.	Utgifter.
Balans från 1888	122: 78.	— —
Elevafgifter	167: —	— —
Gåfva till hemstudiefonden	5: —	— —
Porto	14: 85.	18: 85.
Stockholms läns sparbank	43: 43.	117: 21.
Fredrika-Bremer-Förbundets byrå (inskrifningsafgifter och 20 % af studieafgifter)	— —	36: —
Lärarearvoden	— —	88: —
Trycksaker och annonser	— —	60: 27.
Balans till 1890	— —	32: 73.
Summa kronor	353: 06.	353: 06.

Stockholm, Isaac Marcus' Boktr.-Aktiebolag, 1890.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende".** *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Dagny *redigeras år 1890 af fru* Amanda Kerfstedt, *biträdd af en redaktionskomité. Fru* S. L—d Adlersparre *kommer fortfarande att till redaktionens förfogande ställa sin rika erfarenhet och sitt varma intresse.*

Dagny *utkommer med åtta häften på två tryckark.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet . . kr. 2,50.
För icke medlemmar . . . . . . „ 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Fredrika-Bremer-Förbundets hemstudier.

Ledning för hemstudier inom olika ämnen lemnas af Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ledningen innefattar:

1) *Allmänna råd eller anvisningar rörande literatur*, afgift . . . . 1 kr.
2) *Studieplan* . . . . 5 „
3) *Råd och fortsatt ledning*, hvarvid lärjungen har rätt att hvar fjortonde dag insända en skriftlig uppsats och förfrågningar.
Afgift för halfår för hvarje ämne . . . . 15 „

Närmare upplysningar meddelas genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

1890.

SJÄTTE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar „ 4,00.

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,

5 Malmtorgsgatan, kl. 11—4.

Råd lemnas i juridiska, ekonomiska och hygiena frågor.

Upplysningar lemnas angående läroanstalter och arbetsområden tillgängliga för kvinnor.

Anmälningar mottagas till inträde i förbundets sjukkassa.

Äfven personer som icke äro medlemmar af förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Anmälningar till deltagande i de af Fredrika-Bremer-Förbundet ordnade Hemstudie-kurser mottagas.

Byrån mottager anmälningar af nya medlemmar.

Byrån mottager prenumeration å tidskriften Dagny.

Vår senaste författarinne-literatur.

Studie af Hellen Lindgren.

Anne-Charlotte Leffler, D:ssa Di Cajanello. *Ur lifvet.* Femte samlingen. Kvinlighet och erotik II. Z. Hæggströms förlagsexpedition.

Victoria Benedictsson (Ernst Ahlgren), en självbiografi ur bref och anteckningar, samlade och utgifne af Axel Lundegård. Z. Hæggströms förlagsexpedition.

Ernst Ahlgren och Axel Lundegård. *Den Bergtagna,* en kärlekens tragedi. Z. Hæggströms förlagsexpedition.

I allmänhet består kritikens uppgift i att påpeka fel och förtjänster i ett arbete eller ock återgifva det helt objektivt i en så att säga förklarad dager. Dock kan det ibland inträffa, att ett arbete är sådant, att kritikern finner det som helhet förfeladt. Det kan vara ett duktigt arbete, kanske röja ovanlig talang, men det är icke derpå det beror i detta fall. Det kan vara något grundfel i planen, som kritikern tror sig upptäcka och som genom ingen detaljernas finhet kan afplanas, lika litet som ett hus med vacklande grund någonsin kan fylla sitt ändamål genom präktiga arkitektoniska detaljer, ty den radikala skefheten kan icke genom sådana försonas.

Och ett sådant intryck ger oss *Kvinlighet och erotik* ; denna bok lider af ett obotligt organiskt fel i hela sin sammansättning. Det är ett försök i en ny riktning och som sådant allt erkännande värdt. Förf. har velat skildra känslolifvet, som ofta är en galenskap för världen. Denna nya genre fordrar alldeles särskilda förutsättningar, och utan att på ringaste sätt inlåta oss på frågan, om författarinnan eger dessa eller icke — här tyckes hon oss icke ha visat dem. Experimentatorns rätt att misslyckas kan hon imellertid således göra anspråk på, och hvad som gäller om denna nya genre får naturligtvis icke anses gälla om hennes författarskap i öfrigt, der hon aflagt fullgiltiga bevis på sin ovanliga förmåga. Också i stilen tyckes det oss ligga en osäkerhet, som smakar af nybörjare, och detta är icke heller underligt. Hon är van att skrifva med reserv och kritiskt, och hon skall nu skildra entusiastiskt, med glöd. Man erinrar sig ovilkorligen fru Staëls ord om sig själf: ”när jag är kär, så står det alltid bredvid mig en del af mig själf, som skrattar åt den del deraf, som är förälskad.” Det tycks som om förståndsmänniskan här också ibland stod bredvid, icke precis skrattande men snarare förmanande och ursäktande. Detta kritiska jag, som står bredvid det handlande och kän-

nande, blir för de reflekterande naturerna en börda, som de ofta söka afkasta. Man finner derför så ofta nu för tiden, att just de mest glänsande teoretiska begåfningarna, de som tyckas vara födda att vara systemets män, gärna yrka på impulsens rätt och naturlifvets lycka. Hos vår författarinna är det exempelvis intressant att finna, att just hon, som analyserar så bra och drifver logiken så långt, uppträder som lofprisare af det omedelbara af helheten i stämningen, likasom hennes gamla älsklingstes var att förhärliga glömskan af de sociala fordringarna och gränsmärkena.

Vår hufvudanmärkning mot denna bok är, som nyss sades, ingenting som rör detaljerna, den är kort och godt detta: *den eger ingen ädelhet i stämningen.* Vi förstå författarinnans mening: *hon* menar, att denna kärlek är fin, ja upphöjd och ideal, hon uttrycker det ju nästan med tydliga ord. Och vi måste ändå fasthålla vid vår åsigt, som är den rakt motsatta, att den är ofin, ja grof, och verkar frånstötande. Hon tror, att hon har byggt ett tempel åt kärleken, och det är sant, att hon satt dit en och annan kolonn och en och annan hvalfbåge, som pekar mot en högre och friare luft, men hvad hjälper det, när det hela lika fullt kan bebos af Venus vulgivaga? Om boken vore objektiv, vore det en annan sak. Hvem beundrar icke Vilhelm Meister och trots dess ohöljda cynism, hvem kan taga egentlig anstöt af Maupassants *l'ami des femmes*, som behandlar en af den hjorden, som fått namn Circes svin.

Nej, det är författarinnans beundran för sitt par lotusätare, vi icke kunna förlika oss med, boken innehåller icke två hufvudpersoner men en hjälte och en hjältinna. Denna etikett af advokatyr för dessa som älskvärda, ja till och med hvad kvinnan vidkommer som moraliska personer, kunna vi icke ens förstå. Idealiseringen af dem, understrykandet af deras goda afsigter är det, som vi i trots af allt hvad Pepitas bröllop säger, finna gammalmodig och tråkig. Att begå romantiska dårskaper, att handla som ett stort barn, är mänskligt javisst, men att göra anspråk på att samtidigt vara samvetsöm, socialt ostrafflig och jag vet icke hvad, det är begreppsförvirring. Den förlorade sonen kan vara en poetisk figur och ha rättighet att anse sig bättre än någon fariseisk broder, men skall han poetiskt behandlas, måste han, så länge han äter draf, behandlas *antingen* objektivt *eller* från *peccavi*synpunkten. Och dessa personers sak är hopplöst förlorad äfven från ästetisk synpunkt. Deras kärleksfrråsseri till exempel: de lemna icke ens dräggen kvar på kärleksdrycken, när de tömma den, och låt dem gärna göra det, men kom icke sedan och påstå att de äro själsaristokrater.

Och i förbigående sagdt: faran med den subjektiva framställnin-

gen, den entusiastiskt gillande eller ogillande, som så mycket förordats just nyss i två kända broschyrer, är just denna: författaren kan gå och förälska sig i ett *bizarrt* ideal, som exempelvis romantikerna gjorde, och detta vill han sedan påtvinga läsaren; kan han deremot hitta på en gestalt, som är värd just den portion entusiasm han ger den, må han då gärna vara subjektiv!

Men det återstår att söka leda dessa anmärkningar i bevis. Dertill finnes intet annat medel, när anmärkningarna som här gälla en hel bok, än en summarisk redogörelse. Denna redogörelse kommer naturligtvis att betona just det i boken, som lemnar stöd för den här framstälda uppfattningen. Om den härigenom kommer att verka som en ensidig framställning, är detta något, som icke kan hjälpas. Äfven kritikern har en sak att försvara, och har han en uppfattning så grundolik författarens, är hans enda medel att ge ett referat, ensidigt i den mening, att det betonar hans ståndpunkt.

* * *

Hur svårt det är att beskrifva den manliga hufvudpersonen! Han är någonting midt emellan världsman-förförare och skriftställare, midt emellan barn och gubbe och föröfrigt är han *markis*, mera fransman än italienare i sin antitetiska och blaserade ton men tillika naiv, åh så naiv, att han deklamerar långa versstycken i tid och otid och tillika smeksam och pojkaktig — ja han kanske ändå är italienare. Men det är märkvärdigt, hvad han inger oss för ett misstroende. Läsaren tror icke på honom — lyckligtvis gör Alie det så mycket mer obetingadt. Alie är en svensk flicka af det der utmärkta slaget, som går och gör godt åt alla sina bekanta, men ändå är hon inte något tråkigt dygdemönster utan uppsluppen och trotsig och ostyrig och med slumrande passioner, som blott behöfva ett föremål och vänta på ett tillfälle. Hennes f. d. föremål, Rikard, har gått och gift sig med en korrekt liten gås, Aagot, som blir sjuk och behöfver resa utomlands, och då följer den uppoffrande Alie med. Rikard följer också med och dernere träffa de båda damerna markisen. Men när Alie får se markisen, verkar det som en uppenbarelse på henne, hon börjar på att drömma: det är *han.* Man badar tillsammans, och man simmar tillsammans, och man kommer till en grotta genom hans försorg, och markisen blir närgången, men Alie blir inte ond ändå. En annan gång råkar markisen att bli förbittrad på henne, och då kastar han henne handlöst ifrån sig på en bänk, men Alie blir inte ond ändå. Och en tredje gång kryper han in till henne genom fönstret, men Alie blir i alla fall inte ond. Och det oaktadt har man misstänkt, att denna författarinna skulle vilja predika, att kvinnorna icke

böra förlåta! Imellertid är Alie hela tiden en praktisk och klok flicka; man skulle inte tro det, men hvar gång markisen trycker hennes hand eller kysser henne, så verkställer hon analyser dels af honom och dels af sig själf. På samma sätt med honom. Och så långa äro dessa utredningar, att de egentligen tjäna att öfvertyga läsaren, att de begge ha ondt samvete. Detta är visserligen en fördel för personernas moraliska karaktär men verkar allt annat än vederkvickande på läsaren.

Slutligen skall uppgörelsen ske, och deras förhållande närmare bestämmas. I det samtal, som eger rum, bestämmes imellertid ingenting alls. Man får veta, att de nu tillhöra hvarandra helt — .men det visste man ju förut. Dock en sak till får man veta, nämligen att det är denna hela hängifvenhet, som framför allt behagar markisen. Man anar också dunkelt, att han vill ha den ännu helare — tills vidare obekant på hvad sätt, ty det är gåtan, som först löses på slutet. Han ger tillkänna, att hans framtidsutsigter äro förstörda, om han gifter sig fattigt, men tillika att han icke ämnar öfvergifva Alie, och vidare öfverenskomma de båda, att de icke kunna lefva i fri kärlek. Således *icke* äktenskap, *icke* fri kärlek, *icke* skilsmessa — vårt logiska förstånd står alldeles stilla och det tycks också deras göra och författarinnans också, ty nu använder hon en så kallad gudamaskin, nämligen Rikard för att föra handlingen vidare. Sedan markisen försäkrat Alie om sin fortfarande högaktning och sedan Rikard fått tillfälle att dumma sig med markisen, med Alie och med sin hustru — det är hans specialitet för öfrigt — så far hvar och en till sitt och de älskande skiljas åt. Hvad gör nu markisen? Ingenting, men det är hans specialitet. Jo, i bref försäkrar han om sin fortfarande kärlek. Det är icke mycket, men det föranleder Alie att låta sig anställa hos hans tant som föreläserska. Man skulle kunna tro, att detta hos den kloka Alie betydde ett försök att få ett giftermål till stånd, ett försök, hvars medel man kunde ogilla, men hvars syfte åtminstone vore högst lofvärdt. Men nej, Alie är höjd öfver sådana egoistiska beräkningar, försäkrar oss författarinnan. Vi äro af annan tanke, och det fastän det är bra djärft att säga, att en författare icke förstår sin egen modell. Men låtom oss fortsätta. De båda älskande arrangera kärleksmöten i hennes rum — men finna detta icke riktigt angenämt på längd, då tjänstfolket pratar och världen är så odrägligt nyfiken, och så besluta de att dra sig tillbaka till ett Tyrolerhotell, der de kunna vara riktigt ostörda med sin kärlek och sin lycka. Och markisen blir mer och mer förälskad och mer och mer orimlig och fantastisk. Han tycker om att tala om deras skilsmessa, plötslig och oväntad, om de skulle tröttna. Hon säger, att han dödar henne, när han beskrifver

scenen, hur hon skall finna rummet tomt och honom borta. Den stränga Alie är besegrad och han jublar. Om hon skulle tigga honom att stanna, då — då vet han, hvad han skall göra, men det talar han inte om. Och så brottas de hvem som skall få öfverhanden, hvem som skall vara starkast och hvem som skall kunna visa en viss likgiltighet eller stolthet att vägra, när den andre ber om något riktigt orimligt. Men de äro lika svaga, och det är heta kyssar och täta famntag i oändlighet, och all deras kyla är bara komedispel, och vi befinna oss i en riktigt vesuviansk kärlekskrater, men det börjar onekligen bli litet enformigt, om icke för de älskande så åtminstone för läsaren. Och författarinnan tycks också finna detsamma, ty hon erinrar sig plötsligt sin deux ex machina. Och han, Rikard kommer också mycket riktigt genast flygande på ånghästen ända ifrån Sverige och presenterar sig som en räddande engel med det ljungande svärdet i sin hand, beredd att utdrifva de älskande ur deras Eden likasom förra gången. Och så nära är han att lyckas, att redan kappsäcken är packad, men — då inträffar det vidunderliga — Alie tigger. Hon vill bli dödad hellre än att släppa honom.

Och det är lösningen på gåtan. Ty nu förkunnar markisen: nu har hon segrat, ty nu har hon fordrat mycket af honom, och nu är han räddad, nu känner han kraft att trotsa världen. Och lösningen på gåtan var således denna: det är kvinnans envishet, som framkallar mannens trohet. Håll mig kvar bara, säger markisen. Öfvergif mig icke, svarar Alie lydigt. Om jag säger, att denna roman är gammaldags romantisk, är det för litet, den är munkartad. Det är kärlekens klosterlif, två älskande i en cell, studerande som kärlekens heliga bok sin Ariosto, uppkrupna under en filt. — Uttrycken för denna religion, ceremonierna, extasen, späkningarna, botgöringarna, de långa predikningarna om nit i tjänsten — allt finnes här. Lifvet är ett gyckelspel, det enda verkliga är kärleken, från denna kraftkälla strömma de goda gärningarna. Tron och hoppet på den älskade äro de tecken, i hvilka man viger sig till striden mot världen. Ja ”den kärleken” — att den gör under det visste man nog, men knappast att den kunde förvandla en så nyktert tänkande kvinna till en utopins tillbedjare i denna grad.

Hvilken förvandling! Såg hon förut garantierna för kvinnans kärlekslycka i stoltheten, har hon nu märkt, att eftergifvenheten också uträttar en hel hop här i världen, och hon låter nu mannen omskapas och förädlas på denna väg. Det är en gammal sanning, som här åter kommit till heders, men tyvärr på ett sådant sätt att man ej vet, hvart det människovärde förf. fordom varit så ifrig att tillförsäkra kvinnan, tagit vägen. Låt oss här icke strida om företrädet mellan dessa olika

uppfattningar, som nog hvardera kunna ha sitt värde, blott fråga: hur är det kvinliga väsen beskaffadt, som nu framstälts för oss i Alie? Förf. utrustar henne med en särdeles ängslig reflexion, som på ett hår när liknar fruktan för världens omdöme, men som förf. föredrar att kalla moderlig omtanke om den hon älskar. Men hvilka egenskaper utmärka henne för öfrigt. Egentligen endast *passion* och *egoism*. Hon vaknar sent till känslan af sin rättighet till lyckan, men i samma ögonblick tyckas också alla andra hänsyn för henne försvinna. Och han — hurudan är han? Uppfinningsrikt njutningslysten är väl det ord, som närmast öfversätter vårt intryck af honom. Jag kan icke förklara mig författarinnans misslyckande af att göra sina personligheter i djupare mening sympatiska på annat sätt än genom att antaga att hon haft modeller, hvilka haft dessa svagheter bredvid andra egenskaper, som väckt hennes medkänsla, och att hon icke lyckats få fram dessa djupare egenskaper. Denna förklaring tyckes mig desto antagligare, som hon hittills betraktat världen hufvudsakligen negativt-kritiskt och nu för första gången brutit med detta satiriska framställningssätt för att ge oss positivt sympatiska gestalter.

Härigenom har hon utvidgat gränserna för sin skildring, och när det en gång lyckats henne att bli herre öfver sitt nya stoff betecknar förändringen af metod ett framsteg. Måhända ligga de brister vi trott oss finna i det öga som ser, men äfven i motsatt fall eller om dessa brister äro verkliga, torde man dock våga hoppas en framgång äfven på detta område, der många problem skulle erbjuda tacksamma sidor åt författarinnans vana och energiska penna.

* * *

När Victoria Benedictsson, hvars inre själslif framlagts för oss i hennes nyligen utgifna brefvexling, ombesörjd af hr Lundegård, skickade sina första utkast till en tidningsredaktion, svarades det henne, att de voro "spenatgröna", och det voro de också. Hon hade "tokiga, onaturliga, vilda idéer" fick hon också höra. Och i viss mening kanske det alltid fans något tokigt, onaturligt, vildt hos denna kraftnatur. Hon är nämligen icke hvardagsmänniska, kunde aldrig bli det, *kunde* aldrig trifvas med kälkborgarne. Och när ett hinder obevekligt reser sig i hennes väg, som när drömmen om en framtid som målare krossas af faderns *nej*, då sörjer hon ej som vanliga människor. Och sedan, när hon blef äldre och förståndigare, så var hon också sådan, och hon skrifver ännu 87: "resignation är ett ord, hvars betydelse min natur inte känner till. Den vet inte af annat än kamp eller förtviflan. Tam blir jag aldrig." Om en känsla grep henne, en stämning, en önskan, så *skulle* den utföras, ty den låg då hos henne icke som ett

ljumt, *antingen det eller något annat*, men som något ovilkorligt, ett kategoriskt imperativ för att använda en gammal skolterm — den var för henne hennes naturs *öde*. Och hon kände det själf både som en lycka och en olycka. Hennes personlighet var mäktigare än andras, derför att hennes vilja var starkare, hennes väsens åtrå kunde icke böja sig under oket. Och under ett ok skulle hon, frihetsmänniskan, dock få böja sig under hela sitt lif, oket af instängda små förhållanden, de banala småstadsfrasernas ok, som hon så ofta tecknat. Och det var då, när anden svalt, hon flydde till fantasivärlden, flydde till "den kära stora boken", som fick mottaga hennes förtroenden som en vän, och till hvilken hon talar med en älskares hängifvenhet. Kufvad till det yttre kunde hon blifva men aldrig till sin inre människa. "Jag afskyr", "jag älskar" äro ord, som ofta återkomma hos henne: *sötsliskigheten* är bland det första hon förklarar sig afsky, och när man säger henne, att hon är sentimental, är hon träffad i hjärtat, hon stufvar undan den novell, om hvilken det yttrats, hon vill ej se den.

Fanatism kunde man kalla hennes ihärdighet vid skrifbordet. Hon tilltvingade sig sin stil. Hon säger på ett ställe: "*Gåfvor*, hvad är det? Hvad ens energi aftvingar naturen med händerna klämda kring hennes strupe." Detta gälde bokstafligen om henne. Hennes författarlif är en enda lång strid, hon har tum för tum kämpat sig till sin uppfattning, sin förmåga att återgifva, som så småningom höjer sig till en koncentrering och klarhet, som närmar sig de stora europeiska mästarnes. Hvilka vittnesbörd om denna naturs gigantiska viljeansträngningar allt detta aflägger!

Men det dagliga brottandet med detta "tysta arbete — du min enda stora kärlek —" efterlemnade sina spår. Man kunde lätt få intrycket af, att hon var hård och omänniska, och mången, som såg henne, fick detta intryck, att det var något kufvadt, tillbakaträngdt hos henne, i sättet för hennes meddelande. Hon fruktäde världen och öfverskattade den till en början, lät imponera på sig af den glatta världsmannatonen, som hon innerst föraktade, var brydd och förlägen och dolde sig bakom tystnaden i sällskap. Hon kände, att hon var dessa människor så olik, hon som "hetsades till döds af stämningar", som i pojkaktigt öfvermod ger uttryck åt sin glädje med ett *tjo hej* i bref och dagböcker, hon ville bevara sin värdighet inför dessa stockholmsherrar, som sträfvade att se distinguerade ut och dessa damer, som diskuterade frågor.

Men medvetandet om kraft och öfverlägsenhet vaknade på samma gång efter stockholmsresan. Med ett jubel, som kanske förefaller mången intolerant, uttalade hon sig om stockholmskretsens svagheter:

det var dock blott reaktionen mot hennes förra rädda vördnad för det imponerande storstadslifvet.

Säker och trygg blir hon aldrig, hon är den sökande och experimenterande, som ej förskansar sig bakom formler, och när realismen tog henne fången, såg hon genast, hvad den innebar, att det var relativiteten och objektiviteten den förkunnade och betydde, friheten från all sentimental rädsla för det fula. Men tillika har hon sanningssökarens misstänksamhet mot sig själf, ger sig själf orätt och tviflar alltid, om det hon arbetar med verkligen duger och är något värdt. Och dock har hon nu fått ett fotfäste, hon känner sig ej längre som i bur, vågar fritt sjunga ut sina tankar, sina stämningar, och i och med detsamma öppnar sig kulturlifvet stort, fullt, oändligt rikt för henne och genom sin rikedom nästan plågar det henne. En gång talar hon om "recidiverande ungdom", och hon uttrycker sitt förakt för den, sin rädsla att bli räknad till de gamla damer, som svärma älskogskrankt.

Det ligger mycket i detta uttalande. Hade hon verkligen nått den lifvets polhöjd, den middagslinie, efter hvars passerande det skulle vara otillåtet att drömma ungdomsdrömmar. Eller skulle verkligen någon förminskning i fantasins och tankens kraft ha inträdt, som för henne själf antydde en tillbakagång eller förminskning i lifskraft?

Säkert är, att denna idé förföljer henne med en manis kraft, att hon icke kan släppa tron på sin "tomhet", att själftilliten börjar vackla, denna grund, på hvilken allt stort i författarväg hvilar. Men lika säkert är att hennes sista bref äro en ung kvinnas, att hon själf har tillräckligt med vikingamod i sin stil för att dermed utrusta minst ett dussin vanliga kvinnor, att man aldrig tycker henne ha läst i världen som i en uppslagen bok så som just nu, då hon ömsom kritiserar, ömsom beundrar, ömsom skildrar i uttryck, som måla och på en kort rad kunna likasom krama musten ur en hel lifserfarenhet. Må vi blott erinra oss uttryck sådana som dessa: "det fins så många facetter på min varelse *som på en flugas öga*", "reaktionen skall äta oss, om vi hvarken ha en seg arbetskraft att ställa upp deremot eller kunna *flinta fram* en smula talang att lysa upp den allmänna grådaskigheten", "särskildt ordet 'den förförda' skulle jag vilja *plocka fjädrarna af*" och (om fruns älskare, den franska "vännen i huset"): "Det är fint att vara krambodstjuf, bara en sådan der liten varelse af kött och blod *puppat in sig* i varorna först." Nej, det var något annat, som gjorde henne förstämd, det var den sinliga njutningen af tillvarons glädjekällor, som nu från konstnärslifvet i Paris kom inströmmande på henne, som kom henne att darra; om man i figurlig mening får bruka

ett sådant uttryck: hon hade kommit för sent till världen. Ungdomen satt kvar, brusande i hennes hjärna, glödande i hennes fantasi, lifvets rikedomar utbredde sina håfvor frestande inför henne. Måhända var der ock en frestare, som stod bredvid och sade: Allt detta vill jag gifva dig, om du...

Vi veta ingenting med bestämdhet derom, vi veta blott, att inträdet i världslifvet för en ensling som hon måste kännas på en gång som vemod och lycka, den vemodsblandade lycka, som all beröring med lifvets brokiga mångfald innebär, begränsad som den är af vårt väsen "skört som glas." I njutningens öfvermått ligger dess död, och den som kan känna som skald, har också förmågan att erfara lidandet af sin begränsning mer än någon annan. Dystert och hopplöst klingar derför emot oss ur denna själfbiografi förgängelsens lagpredikan, uppblandad med den ljusa stämningens vårtoner. Från Paris heter det: "det brokiga lifvet här nyttar mig icke. Det är som om det icke ens unnade en rätt att dö." Deremot en annan gång: "Det stora fria lifvet här är min värld. *Om* jag skall läkas, så blir det här. De sista dagarna ha varit härliga. Konstnärslif, sommarsol."

Vi taga ett långt pinsamt afsked af henne, ty hon likasom försvinner småningom, tillviftande oss sitt farväl många gånger utan att kunna besluta sig, i sista ögonblicket ännu sträfvar hon emot, vill hon och vill hon icke, och dock — det måste ske. "Världen är så stor och vid och tyst, och jag är bara en liten myra, som kraflat mig trött bland de andra. Men ett eller två strån skall jag orka dra fram ännu."

Och nu frigöres hos henne på en gång barnet och den mogna kvinnan, och blid ömhet talar nu t. ex. ur beskrifningen på de gamla arbetsutfarna gummorna, som hon ser i en fransk kyrka. Vi förstå, att det är dödens närhet, som ge dessa sista sidor deras veka enkla tonfall, deras upphöjda lugn. Och hvilken förklarad dager får icke detta stränga ansigte, så som vi skåda det i fantasin och minnet, när det på detta sätt upplyses af ömhetens solsken eller glädjens glittrande skimmer lyser fram ur det klarbruna ögat. Man tycker man mins henne, när man läser dessa bref, så som man aldrig förr sett eller förstått henne. Det förklarande ljuset är der. "Hemlös fågel, vingstäckt fågel! — — Ja men kanske kan det komma en tid, när du får trycka dig in i ditt bo — — — och då du också är fri!"

Det är derför vi tacka herr Lundegård, att han, hennes bäste vän, gifvit oss, hennes många närmare och fjärmare vänner, detta kära minne, ty det har visat oss i detta dådlöshetens och det tarfliga skvallrets hjärtlösa och märglösa tidehvarf bilden af en kvinna, som egde både märg och hjärta.

* * *

Victoria Benedictsson klagade ofta, att hon icke hade fått talets gåfva. Åh denna talets gåfva! hon skulle i stället ha varit glad, att hon icke egde den. Ty derigenom samlade sig hos henne med en länge instängd bergflods kraft element, som, samlade, bildade sig till lefvande karaktärsfulla bilder. *Den Bergtagna*, hennes posthuma stycke, är troligen en bland de helgjutnaste dramatiska skapelser, vi ega på vårt språk. Jag talar här icke om spelbarheten, det förefaller mig nämligen, som om stycken som dessa ingenting vunne på att komma i beröring med ett förflackande rampljus och en äfventyrslysten publik. För öfrigt torde, *om* försöket gjordes, stycket hålla profvet äfven i detta afseende. Styckets förtjänster äro lika stora, antingen man betraktar karaktärsmålningen eller konfliktens utveckling. Ämnets oerhörda svårigheter äro öfvervunna med nästan lekande lätthet. Och här torde det böra erinras, att sannolikt den medarbetare, hon valt, får dela mycket af äran, fastän *huru* mycket är och torde förblifva en hemlighet. Hr Lundegård har nämligen förklarat sig icke ämna röja, hvad som är hans i detta samarbete.

I "den Bergtagna" skildras ett stycke lif, helt och hållet lösryckt från de konventionella reglerna, en själsstrid, der hedern för en ung kvinna står på spel. Denna kvinna, Louise, har Antigonekaraktärens beryktade grunddrag: "ej för att hata men att älska föddes jag" (jfr sid. 92 Ernas ord: "när man kan hata kan man också lefva" *Louise: "det kan inte jag"*). I många af sina själsegenskaper står hon tvifvelsutan sin författarinna nära, så i den blandning af egoism och icke-egoism *för dem hon älskar*, som tycks utgöra bådas djupaste originalitet. Ej stämningsmänniska, men den djupa känslans människa är Louise, ej med konstnärens förmåga att kallt objektivera men med sin oändliga rikedom på starkt kända intryck just en läckerbit som modell för en konstnär att "använda."

Och — en konstnär träffar hon också, en man, hvars väsen är flyktighet, hvars lif är njutning, parad med självbeherskning, men som lefver på och af och i stundens stämningar, hvars valspråk är *leben und leben lassen*, alldeles obekymrad om konsekvenser, framtid, principer, romantiskt suverän, ett mönster af fint lefnadsvett, en gunstling hos alla.

Det är ingen förförelse i vanlig mening det här är fråga om, ingen öfverumpling, det säger han själf ifrån från början. Snärjer han henne eller icke? Alldeles som man tar det. Det är något af monster i denna af kyla och eld sammansatta Don Juan, men han har en farlig tjusning, ty det är ingen hård man. Och detta kommer fram i små successiva drag så mästerligt, att vi börja med att hata men sluta

med att nästan förlåta äfven honom. Ty vi hafva alla känt denna förbannelse, som vidlåder äfven lifvets högsta goda och som han här så vältaligt utvecklar, den förbannelsen, att allt egande, *äfven* kärleken, *äfven* den kärlek som man icke ville för något pris byta bort, att den är ett band, ett stängsel äfven den. Detta *är* en sanning, ehuru det naturligtvis icke utgör något skäl att utbyta enheten mot mångfalden. Alland deremot anser det icke blott vara sant men också ett skäl. För honom existerar naturligtvis intet sådant som lifssorg, som otröstlighet, och så lifligt är han skildrad, så personligt äro vi med, att vi känna oss frestade att tillropa honom: akta er i er egen konsts intresse, hr konstnär, att icke under denna jagt efter stämningar ni själf förlorar hvarje stark känsla och er egen kraft att känna och dermed äfven skapa intensivt går förlorad.

Hon går in på dessa vilkor — intet kontrakt, ingen trohet — men efter hård strid. Kanske hoppas hon att kunna eröfra honom. Det visar sig vara en omöjlighet. Och det är i känslan af sin vanmakt att kunna hålla honom kvar hon slutar sitt lif i förtid genom att gå och dränka sig. Men hur denna slutscenen är målad! Hur denna självånda är barnsligt storartad! Hur hennes sätt att böja sig för honom i det sista som den, hvilken har rätt att ta hennes lif, derför att han är så stor, hur detta liknar martyrens tro på heligheten hos den Molokskoloss, som tar emot jublande offer i sitt glödande sköte.

Och utgångspunkten för denna upplösning är i sanning ett mästerprof på förf:s konst. Alland har i tysthet, inspirerad af sin kärlek, fullbordat ett mästerverk. Det heter *ödet* och framställer detta under gestalten af en gammal kvinna. Vid hennes fötter ligger utsträckt på en klippa invid hafvet en ung kvinna liflös, i hvilken Louise igenkänner sig själf. Det är den sublima storheten i detta mästerverk, som uppenbarar en oändlig rikedom hos sin skapare, som krossar Louise. Denna geniets väldiga kraft får icke hämmas tycker hon, elden behöfver förtära för att icke dö, han är ett af dessa med naturens elementära krafter beslägtade väsen, som *måste* ödelägga. Det är en ny öfversättning af Goethes violblomma, som säger, när flickan trampade henne till döds:

Und sterb' ich denn, so sterb' ich doch
Durch sie, durch sie
Zu ihren Füssen doch.

* * *

Det skulle kunna finnas mycket att anmärka mot ”den Bergtagna”; skildringen af artistlifvet är alltför groft hållen, den är om också i

mycket sann, ensidig och öfverdrifven, finare element finnas nog i detta camaraderie trots allt självsvåld, en sådan lifshistoria som Ernas står nog också på gränsen till det onaturliga och styckets hjälte och Don Juan får ibland en anstrykning af affärsmässighet, som gör att han förefaller nästan som en kringresande profryttare i den erotiska grosshandelsaffären. Allt detta kan dock icke beröfva arbetet dess karaktär af djupsinnig och kraftig själsmålning, och vi hafva hellre än att fästa oss vid felen önskat framdraga det positiva.

Men en mera djupgående anmärkning torde kunna göras mot självfva teckningen af Louise. Framställes icke hennes utveckling nära nog som normal, hennes fall nära nog som naturligt och nödvändigt, och är icke detta en farlig tolerans eller snarare bevisar icke detta hos författarinnan själf brist på blick för denna naturs egenhet, det som gör henne värnlös och kommer henne att sluta olyckligt? Hon handlar på fullt allvar så som den romantiska unga flickan plägar drömma i fantasin, men hon är ingen sådan utan en realistiskt tänkande kvinna, som trots all erfarenhet och med klar insigt om följderna spelar udda och jämt om sin själfaktning och sitt lif.

Det är i författarinnans egen själshistoria, sådan den är framlagd i hennes bref, vi tro oss finna förklaringen härpå. Hennes själfbekännelser visa oss henne som nästan uteslutande upptagen af sig själf — intrycket af hennes eget jag förföljer henne. Det är icke hvad vi kalla fåfänga — få människor hafva varit så befriade från den naiva fåfängans själfbelåtenhet som hon — men det är en slags hårdhet mot yttre inflytelser, en oemottaglighet för enkla och hvardagliga fröjder, en brist på mjukhet, ett högdraget allvar, som tvingar henne att vara sig själf nog, tvingar henne att stå som åskådare utan att kunna ge och mottaga sällskapsglädjens småmynt och som gör att hon fordrar för mycket af lifvets förhållanden. Själfständigheten är för stor, karaktären för seg, individualiteten för outplånlig för att icke hennes öde skall bli tragiskt, hennes ensamhet omöjlig att häfva och hennes inre lif blir ett själfsällskapande, som slutligen förstör henne. Fast hennes meddelsamhet är nästan sjuklig, håller hon sig ängsligt ifrån alla fordringar och skuldförbindelser i vänskapsväg som för en olycka. Ligger häri möjligen medvetandet om att en sådan natur icke ger sig utan att bli kufvad och kanske krossad, såvida den icke själf förtrycker? I så fall är Louise endast den romantiserade bilden af författarinnan själf i en situation, som hon fruktade. Hon är ju just den, som af kärleken kufvas och krossas, hvars känsla stiger så öfver alla bräddar, när hon en gång ger sig fången, att hon ej längre bryr sig om något, gör

det vidunderliga som det mest hvardagliga och offrar sig med en fanatikers blinda lydnad.

Hos Ernst Ahlgren fans både okänslighet och passion, både antik stoicism och modern romantik, och denna dubbelhet, denna blandning förlänar hennes lifs historia ett eget intresse som bäst visar sig i arten af det inflytande, hon numera utöfvar. Den uppmärksamhet, som kommit henne till del, är något för våra förhållanden särdeles ovanligt, och ännu besynnerligare är det, att medan hon på vissa håll blifvit föremål nästan för en kult, bedömes hon på andra med nästan fanatisk hätskhet. Hon lockar med gåtans makt och både tjusar och stöter bort som ett af dessa folksägnens sagoväsen, hvilka stå på gränsen mellan naturvärlden och människovärlden och hvilkas öde är, att de icke kunna blifva fullt människor utan att förgås.

Sommarhvila i Westerbotten.

Granhult i 9 Juli 1890.

Kära lilla gudmor! (Ytterstfalla)

Här är jag nu hos dig igen för att, enligt löfte, berätta dig litet om mitt sommarlif i Westerbotten. Först några ord om själfva resan hit upp. Väder och vind voro mig bevågna, alla dina olycksprofetior om den långa sjöresans besvärligheter kommo således alldeles på skam. Resan blef i stället början till den af vår snälle doktor X**** förordade helsokuren, afsedd att hvila upp mitt, genom ensidigt tankearbete ansträngda hufvud och nervsystem. Hvad sjöresan grundlade har nu 14 dagars vistande i min kära barndomsväns hem fullföljt. Ett lämpligare sanatorium kunde jag aldrig kommit till. Boningshuset ligger midt i en doftande barrskog, belägen vid en vik af Bottenhafvet. Och dertill finner jag mig försatt i en helt annan omgifning med intressen fullkomligt olika dem, bland hvilka jag i Stockholm rör mig. Der lefva vi som du vet, ett slags intellectuelt "high life", hvaremot här föres ett friskt, brusande praktiskt lif. Lätja är här liksom i vår Stockholmskrets ett okändt begrepp, mitt värdfolk, man och hustru, äro mycket lifliga och verksamma naturer, hvilket synes smitta både människor och djur i deras omgifning. Ordning och skick är här med allt, men ingen kontemplativ ro och få eller inga intressen utöfver de ofantligt mångahanda, som följa ett väl skött landtbruk beläget vid så nordlig breddgrad som här. Ty du skall

veta att med jordbruk här uppe följer ock den oro och omtanke, som frostnätter, ogynnsam jordmån, torka och gräsmask föra med sig. Här slår det ordet sällan in att "hvad man sår, det skall man ock uppskära." De lofvande sädesfälten måste ofta afmejas i förtid och gräset användas till grönfoder.

Husets herre och fru äro stora djurvänner, och det märkes på allt. Hästar och kor, väl skötta, fullgöra med nit sina skyldigheter. De, såväl som alla djur, till och med kanariefoglarne, hönsen och påfåglarna, propagera sig märkvärdigt. Två påfågelsfruar ligga för närvarande på 13 ägg; till lycka för innevånarnes å Granhult öronhinnor är det dock föga troligt, att så många ungar uppnå mogen ålder. Det är endast värdfolket sjelfva, som äro nekade familjelycka. Min vän fru* Torborg slösar i stället sin ömhet på allt, som spirar och har lif omkring henne; särskildt i trädgården framälskar hon med sitt arbete och sin outtröttliga omtanke hardt när det otroliga ur den karga jordmånen. Hennes köks- och prydnadsväxter presentera sig i ett sådant skick, att resande, som besöka stället, oftast fråga hvarifrån man fått en så ypperlig trädgårdsmästare, ej anande att den glada, behagliga värdinnan med en sin jungfru och en tillfällig kvinlig hjälp utför allt trädgårdsarbetet.

I salongen fins en liten vrå, som den x skämtsamme herrn i huset kallar "min lilla gummas högfärd". Der förvaras en ganska rikhaltig samling medaljer, vunna af den driftiga husfrun vid åtskilliga landtbruksutställningar för smör, höns och rotsaker.

Då mitt värdfolk oftast äro på rörlig fot, så sitter jag långa stunder och läser eller syr på verandan, och befinner mig der liksom Kraka vid ett intressantare tillfälle, hvarken ensam eller i någon menniskas sällskap, men uppvaktas af två stora, väl educerade hundar, som gå så långt i sin artighet, att de sitta rakt upp på hvar sin sida om mig på soffan, der jag har min plats. Jag skulle önska, att lilla mor kunde se denna kontemplativa grupp, den enda på hela Granhult som ej är ständigt i rörlig verksamhet. Du skulle se Hektor med sina kloka ögon fästade på min bok som förstode han dess tankedigra innehåll eller Liss snappa efter flugorna, som störa mitt arbete. Det vore ett motiv att fresta sjelfva Herr Liljefors' ritstift.

Smittad också jag i viss grad af det rörliga lifvet omkring mig har jag för sommaren åtagit mig att vara hönspiga. Mina första besök i hönshuset, (som i förbigående sagdt är ett mönster i sitt slag) framkallade ett sådant hiskligt uppror och kackel bland dess befjädrade innevånare, att fru Torborg kom nedspringande helt bestört i tanke att räfven var der och ställde till blodbad.

* Fru Emelie Kjellén f. Westdahl = (Fru Thorborg)
x Landtbruksdirektör Kjellén)

Så småningom förvärfvade jag emellertid nödig savoir vivre för att på ett värdigare sätt utföra mina nya pligter, och om du nu såge mig, skulle du kunna tro, att jag i all min tid varit hönspiga.

Så der ungefär gå mina dagar, afbrutna af ett och annat besök, någon utflykt eller skogspromenad. En ganska egendomlig färd, som fru Torborg och jag gjorde häromdagen skall jag tala om. Målet var ett laxfiske vid elfven, der familjens vinterförråd för nedsaltning skulle beställas. Då körvägen till platsen var öfver en mil lång, beslöto vi oss för att gå dit "fågelvägen". Den förde genom en oröjd skog, der inga trampade stigar funnos. Till vägvisare valde vi en gammal gubbe, som i tjugu år bott som eremit i ett slags jordkula, som han själf inredt åt sig i nämda skog, der han lefver af att "snara" harar och fågel. Högst egendomlig var den gamle att skåda och ännu egendomligare att höra på. Själf såg han ut som ett troll och berättade med full öfvertygelse, att han flera gånger sett troll "på skogen", hvilka tedde sig som fruntimmer, som sutto och kammade sitt hår, men upplöstes och försvunno, när gubben ville göra deras närmare bekantskap. I skogen var gubben som hemma hos sig; han kände snart sagdt hvarje träd och buske och alla möjliga gömställen för skogens djur, hvarföre halt esomoftast gjordes, för att vi måtte se, hvarest räfhonan i fjol hade sitt tillhåll, eller platsen mellan ett par buskar der gubben "snarat" två harar på en gång.

Med fru Torborg är gubben öppen och meddelsam, och som han är hennes skyddsling om vintern när jagten slår fel, råder mellan dem båda det bästa förhållande. Konversationen pågick oafbrutet, men då den fördes på Westerbottens dialekt, måste jag esom oftast bedja min vän tolka innehållet. Vi klefvo öfver berghällar och moar och fingo gå betydliga omvägar för att ej råka in i bottenlösa myrar. Då och då förnummo vi ett egendomligt brakande bland grenarna, der skogen var som tätast, och öfver våra hufvuden susade då de tunga vingslagen af en uppskrämd tjäder eller annan skogsfågel. Barrskogen doftade härligt, likaså linnéorna, som i mängd vuxo på tufvorna. Det är något riskt och ursprungligt i en sådan skogsvandring, man känner sig liksom närmare naturens hjärta, själf en del af det stora hela, nära beslägtad med myror, skalbaggar och allt lefvande.

Efter en god halfmils "klifvande" upp och ned ankommo vi till ort och ställe, blefvo väl emottagna af laxfiskarne, åtta härdige Westerbottensbönder, som just skulle fara ut och draga noten, hvarföre vi straxt satte oss i båten och foro med. Du kan ej tro hvad det var egendomligt och roligt att se när noten drogs upp och de stora vackra fiskarne följde med. Behändigt kastades de in i vår båt der de, efter

några fåfänga kraftprof med sina stjärtar, resignerade och fördes till ett blockhus, fylldt med stora isstycken, der de förvarades tillsammans med ett par tjog sina likar för att sedan i sällskap gör resan till Stockholm.

Vår dag, som börjat så lifligt och friskt, höll på att få ett tragiskt slut. På laxfiskstationen fingo vi låna en liten smal, snipig båt med plats för tre personer, hvarföre vi, rodda af vår sextiotreårige skogsgubbe skulle "pallra" oss upp ett stycke för elfven till ännu ett laxfiske, deri familjen på Granhult hade del. Komna ett godt stycke ut på elfven öfverfölls fru Torborg af ett plötsligt illamående, som yttrade sig så, att hon ville svimma. Då hon satt ytterst i fören på den snipiga båten, skulle en häftig rörelse af hennes rätt korpulenta kropp otvifvelaktigt kommit båten att kantra. Situationen var ytterst betänklig. I min förskräckelse bara ropade jag oupphörligt: "Kära, svimma ej förrän vi komma i land, hör du, ej förrän i land." Detta tycktes verka som en besvärjelseformel, ty just som båten lade till vid stationen svimmade fru Torborg af. Bestörtningen och välviljan var stor bland de hyggliga fiskrarne, som alla kände den raska fru Torborg från Granhult. De buro henne varsamt upp på stranden och lade henne på kuddar, som de hemtade från sin barrack. Sedan jag baddat hennes tinningar flitigt med elfvens kylande vatten kvicknade hon snart vid. Antagligen hade den ansträngande skogspromeneden i förening med någon förkylning, ådragen bland laxarne i blockhuset, vållat det plötsliga illamåendet. Det var endast hvila som behöfdes och efter ett par timmars rast fortsatte vi färden.

Det var dock ej utan bäfvan vi åter stego i båten tillika med sex laxar för att af vår gubbe låta ro oss två timmars väg på den strida elfven. Enligt öfverenskommelse skulle vi derefter hamna på ett litet jägmästarboställe hos fru Torborgs bror, hvarifrån senare på aftonen hästar från Granhult skulle föra oss hem. Det var med en obeskriflig känsla af trygghet jag åter satte foten på terra firma, ty senare delen af vår färd med sin ängslan och oro hade hårdt medtagit mina krafter. Efter en bastant måltid och ett godt glas vin kände jag nu åter mina lifsandar i jämnvigt, och fru Torborg, alltid verksam, slöt sin dag med att tillse den medförda laxens insaltning för brodrens ungkarlshushåll.

* * *

Så långt hade jag hunnit i mitt bref, då rullandet af vagnshjul åtföljdt af lifligt hundskall kom mig att se ut, — — och först nu efter 14 dagar, sitter jag här och språkar med dig igen. Hvad som

vållade afbrottet var, att in på gården körde ett sällskap jägare, åtföljdt af sitt hundkoppel. Bland herrarne igenkände jag vår vän, jägmästaren, den korpulente major M*** samt gamle korporal Flinta, traktens väldigaste Nimrod, lika ryktbar för sin hunddressyr och sina tokiga jagthistorier, som för sina mästerliga skott.

Min första tanke var: "hvad i all världen skall Torborg taga sig till med alla dessa människor midt i middagsstunden, upptagna som hon och hennes jungfrur äro af "storbak". Till all lycka gjorde herrarne ej min af att stiga ur, både hundarne och de tycktes otåliga att fortsätta färden. Sedan de enleverat herrn på Granhult med sig bar det af i stor fart ned genom björkhagen, der vägen kröker sig mot stranden. Inom kort förkunnade skott på skott, att vassens fredliga innebyggare, vildänderna, fingo bita i gräset.

Småfunderande än öfver människornas grymhet och än hur godt stekta andungar med persilja och gräddsås smaka, fick jag plötsligt för mitt minne en af de första aftnarna jag tillbringade på Granhult. Det var vid solnedgången, jag hade rott ensam ut längs stranden och njöt af den vackra aftonen. Det var nästan vindstilla. Små skära och violetta moln summo vid horisonten; björkarne sträckte sina hängen ända ned i vattenbrynet för att kunna spegla sitt fina löfverk och sina hvita stammar i djupet. En och annan fisk hördes slå i vattnet, och detta jämte plaskandet af mina egna åror var det enda ljud som störde tystnaden. Snart lade jag upp årorna och lät båten glida fram, för att ej störande ingripa i denna naturens sabatshvila; men "rapp, rapp" hördes det i vassen, och fram sam andmamma, omgifven af en talrik familj, lugn, säker och lycklig, som vore hela hafvet hennes rike — — — och nu! — — —

Här afbröts min tankegång af fru Torborgs raska stämma, som ropade: "Kära Yrsa, nu äro goda råd dyra. Klockan 5 hafva vi hela jagtsällskapet här tillbaka, inalles 10 personer, antagligen alldeles uthungrade; hvad skola vi hitta på åt dem? Om bara inte den finsmakaren major M*** vore med och om det inte vore ogörligt taga pigorna från baket, så skulle det gå som en dans, — men nu!"

Efter litet funderande förkunnades dödsdomen öfver ett dussin kycklingar och beslöts, att alla disponibla krafter skulle tagas i anspråk för att tillreda måltiden. Pro primo skulle de aflifvade kycklingarne tillredas i köket, svamp samlas i skogen och jordgubbar plockas ur trädgården. På min lott föll att bearbeta jordgubbslandet, detta under förmodan, att jag bättre skulle reda mig der än om verksamheten koncentrerades på köksgöromålen. Sagdt och gjordt. När gästerna efter lyckad jagt återvände, voro alla spår af vår brådska

försvunna. Under rönnen på gården (platsen vald för att herrarne skulle känna sig ogenerade att uppträda i sina "vadar-kostymer") stod ett väl försedt middagsbord. Fru Torborg var som alltid den aldra behagligaste värdinna. Dalkullan Greta, iklädd sin leksandsdrägt och i hast förvandlad från ladugårdspiga till taffeltäckare, ombesörjde, biträdd af lille "getar-Kalle", serveringen. Stämningen var den angenämaste. Först sent i den ljusa sommarnatten skedde uppbrott.

Vid afskedet tog en af gästerna, doktor Y**, ett bestämdt löfte af värdfolket, att de tillika med sin stockholmsvän skulle gästa hans 10 mil härifrån belägna hem. Då det allt sedan min hitkomst talats om en utflygt för att visa mig litet af landet och folket så uppgjordes att resan skulle företagas påföljande vecka. När dagen för den beramade färden var inne befans det likväl ogörligt för herre och fru att samtidigt lemna hemmet under pågående höbergning. Det blef derföre endast fru Torborg och jag, ledsagade af kusken Blomberg, som, instufvade i hennes egen lilla "trilla", förspänd med "Dukat" en vacker norsk häst, födelsedagsgåfva till fru Torborg från hennes man begåfvo oss i väg en vacker morgon klockan 6. Dagen var solklar, vägarne ypperliga; ett litet duggregn under natten hade bundit dammet, så det var riktigt behagligt att färdas. Vid åttatiden nalkades vi staden Umeå efter att hafva genomfarit en tätt bebygd trakt, förbi sågverket Baggböle och prestgården, der skalden Grafström lefde och diktade. Staden, eller rättare sagdt dess ruiner efter branden 1888, gjorde ett sorgligt intryck, som dock mildrades af fru Torborgs lifliga beskrifning på de uppoffringar och det arbete man ålagt sig för att åstadkomma ett nytt Umeå. Så omtalades hur man gjort sitt yttersta för att skaffa medel till uppbyggande af läroverken, stadens lifsvilkor, hur en stor donation gifvits för en ny kyrkobyggnad m. m. Midt ibland ruinerna stod stadsparken, frisk och grönskande. Här vallfärdade vi till den enkla minnesvård, som omtalar, att här aftackade och hemförlofvade general von Döbeln den sista svensk-finska förenade hären. Monumentet, som prydes af en medaljongbild af "den lille mannen med band om pannan", står omgifvet af vackra blomsteranläggningar, i den vidsträckta parken, genom hvilken täcka gångstigar, beskuggade af hägg och rönn slingra ned mot elfven, Från Döbelns monument gjorde vi en afstickare in på den närbelägna kyrkogården till Dunckers graf, der vi funno några halft förvissnade kransar kvarliggande sedan den 5 Juli, då unga damer egnat hjälten denna minnesgärd.

Snart lemnade vi Umeå med dess vemodiga minnen bakom oss. Dukat förde oss raskt genom den glest bebygda trakten förbi en och

annan rödmålad stuga, utanför hvilken klarögda barnungar, vallande små fjällkor, tumlade i gräset. Korna äro utan horn, helt hvita och med nosar så skära och hvita som våra maiden-blush-rosor. De tillhöra, enligt fru Torborgs uppgift, en inhemsk race, som synnerligen väl lämpar sig för klimatet häruppe. Vid 12-tiden stannade vi vid en liten stuga. Vi voro nu hos den s. k. "sylt-Sofia", der vi bestämt oss för att hvila ut ett par timmar. Husets prydliga utseende, det friska granriset utanför dörren, de luftiga gardinerna och lackviolerna i fönstren lockade helt inbjudande att stiga in. På tröskeln mötte oss Sofia; hon är hvad folket här kallar en "gam' jänta", men dock en ovanlig sådan, som köpt grund och byggt sin stuga för medel hon förvärfvat på att sylta och safta hjortron och åkerbär på beställning af handelsmännen i staden. Hon försörjer nu sig och sin gamla mor med detta och väfnad. I stugan satt gumman och spann lin, så fint, att jag aldrig sett maken. — Sofia bjöd på den raraste sylt med grädde och omtalade med en viss självkänsla, att hon syltat åkerbär åt "själfva kungen". Hon var öfverlycklig att hafva så "stort" främmande som fru Torborg från Granhult. Sedan Dukat och vi förfriskat oss af den medförda provianten, fortsattes resan för att i god tid hinna fram till X gästgifvaregård, der vi tänkte tillbringa natten. Sedan vi passerat det minnesrika Säfvar ville vi bese passet vid Djäkneboda och träffade der en gumma, som berättade åtskilligt från kriget, som ännu lefver i folkets minne. Så förtäljdes än i dag med en viss bitterhet hur ryssarne, utan motstånd, trängt igenom passet, och hur generalen (Döbeln) senare med harm utbrustit: "ett sådant pass hade en käring med en kvast kunnat försvara!"

Gummans historier från det förflutna påminde mig bjärt om den framtidsbild, som den lilla boken "*Huru vi förlorade Norrland*" skildrat för mig. Jag ville tala med min vän om den, men den var henne okänd. Hon hinner icke läsa mycket, den goda fru Torborg, och delar kanske det ödet med många af sina, i den praktiska verksamheten helt uppgående landsmaninnor.

Försänkt i allvarliga tankar färdades jag tyst genom vida skogstrakter och glest beväxta myrar samt långa sträckor, der skogsköflarens yxa skoningslöst farit fram. Vattendragen voro fulla med timmerstockar och här och der förnams ljudet af ångsågens rastlösa arbete.

Ändtligen klockan nio togo vi af vägen till gästgifvaregården. Men när vi körde in genom grinden till den stora, gräsbevuxna gården, tog Dukat ett väldigt snedsprång, som kom mig att förskrämd undra hur det var möjligt att både vi och trillan och grindstolpen kunnat undgå att krossas. Men knappt hade denna tanke flugit genom

min hjärna förr än jag greps af en ny skräck, i det jag märkte att vi befunno oss midt i ett resande cirkusmenageri på väg till marknaden i B. Det var åsynen af en stor ”Nalle”, som så förskräckt vår eljest så lugne och dygdige Dukat. Gården var belamrad med packlårar, burar med djur, apor fulla af upptåg, svarta och hvita pudlar, bundna i länk m. m. Ej synnerligen nöjda med det blandade sällskap vi råkat uti, funno vi situationen allt annat än behaglig, när vi erforo att alla rum för natten voro upptagna af marknadsresande handelsmän. Sedan fru Torborg en stund rådplägat med den myndiga gästgifvarfrun, beslöts att ridande bud skulle afgå till skollärare Bergs ¼ mil bort belägna hem, med förfrågan huruvida man der kunde och ville herbergera två husvilla damer. Under afvaktan på svar intogo vi vår kvällsvard, förargade oss öfver flugorna i stora gäststugan och fördrefvo tiden med att betrakta kejsar Nicolaus och landshöfding W., kung Salomo och drottningen af Saba, samt diverse annat notabelt folk, som hängde kring väggarne. Tobaksrök och högljudda röster trängde allt mer och mer in från grannrummet, och innerligen glada blefvo vi när budet återkom med helsning, att vi voro mycket välkomna till skollärarens. Inom kort befunno vi oss i ett trefligt gästrum, der snöhvita bäddar inbjödo till välbehöflig hvila.

Vid full dager följande morgon framstod Ljunghem som ett riktigt täckt litet ställe. — Jag öfverraskades af att finna anordningarne inom och utom hus bära en prägel af odlad smak, jag skulle vilja säga själsfinhet, som jag ej väntat i dessa obygder. Väl skötta, rara blommor, ett välförsedt bokskåp, innehållande urval af våra svenska skalder, Olof Eneroths skrifter m. fl. samt, om jag ej missminner mig, af Tauchnitz-editionens välkända exemplar. Ett godt pianino med välförsedd nothylla, tidningar och goda tidskrifter voro saker som jag i hast uppfattade vid inträdet i sällskapsrummet. Ännu mera öfverraskande var det att göra värdfolkets bekantskap. Hon såg ut att vara en medelålders kvinna men hade kvar ett ungdomligt uttryck, sådant som ibland framträder hos mycket själfulla eller mycket lyckliga kvinnor, hvilket gör, att man tvekar om deras ålder; hon hade något på en gång distingueradt och hjärtligt i sitt väsen, som verkade ytterst tilldragande. Han tycktes synbarligen något yngre än sin fru, hade vid första beröringen något stelt och afmätt i sitt väsen, hvilket dock försvann, då han började tala. Han yttrade sig lätt och otvunget med lefvande intresse för Norrlands framtid, dess stora, naturliga rikedomar, som endast väntade på kraftiga viljor och armar för att blifva fruktbärande, samt om skolan och dess uppgift för folkets och landets framtid, m. m. När vi vid tolftiden lemnade vår tillflykt, medförde vi det

intryck att hafva gästat två lyckliga människor och hafva sett ett aldra som täckaste hem.

Fru Torborg smålog åt min förtjusning öfver besöket och berättade parets historia. "Hon var en vacker och omtyckt prestdotter, "han bondson i fadrens församling. Som barn hade de lekt tillsammans, "som unga hade hans känsla för lekkamraten vuxit ut till en djup, "svärmisk kärlek. Så hade de skiljts åt; hennes far dog, hon flyttade "med sin mor till staden, blef fjäsad och omtyckt; efter några år dog "äfven modren, lemnande henne i goda ekonomiska omständigheter, "men utan lefnadmål. Då möttes barndomsvännerna igen, han hade "tagit skollärare- och organistexamen och bjöd henne sitt varma, rika "hjärta och sitt nybyggda hem. Så blefvo de ett par. — Men du må "tro att umgängesvännerna i staden funno henne förunderlig, som ej "föredrog att stanna bland dem och deltaga i deras förströelser. "Hvad säger du nu om idyllen?" slöt fru Torborg, och jag frågar: hvad säger du lilla gudmor?

Till historien hör, att den forne bondgossen lär vara en ypperlig skolman och i dagarne nämnes till folkskole-inspektör.

Allt som dagen framskred blef hettan besvärlig. Vi kommo ej fram förrän på eftermiddagen då vi på det hjärtligaste välkomnades af vår jovialiske doktor Y, och hans vackra, unga fru. I deras behagliga hem förflöto sedan dagarne angenämt, med omväxlande roddturer, aborrmetning och musik. Doktorn har en vacker baryton och hans fru är skicklig pianist. Intresserad trädgårdsodlare, var han förtjust att få visa fru Torborg sitt s. k. "experimentalfält". Inom hus odlar han uteslutande rosor och cactéer i en mängd varieteter. Han är född norrländing; hon är från mellersta Sverige, sina föräldrars enda, bortklemade barn. De skära skarpt begränsade rosorna på den blonda unga fruns kinder antyda att hon väl får omhuldas för att slå rot här. — — Hon har svårt att finna sig med människor och förhållanden häruppe. De äro gifta sedan två år. Hennes man behandlar henne som ett älskligt, bortskämdt barn och hon återgäldar hans kärlek med smeksam ömhet. Sällan har jag sett en så bräcklig och en så kraftfull varelse förenade.

Dagen innan vi lemnade doktor Ys hem gjorde vi en utflygt till **fors sågverk, der disponenten firade sin födelsedag med bjudning för sextio personer. Här blefvo vi i tillfälle att erfara något om den storartade norrländska gästfriheten. Som anmärkningsvärdt vill jag omtala, att sedan kaffet druckits gingo några af gästerna ombord på en timmerflotta för att på så sätt forslas fram till ett vackert vatten fall. Under den egendomliga seglatsen sjöngos kvartetter och dracks

champagne. Doktorn, som var vid ett sprittande muntert humör, höll tal både på vers och prosa för födelsedagshjälten, för fru Torborg, som han kallade: "nordlandets sköldmö" och för mig, som fick heta: "söderländskan i norden". Vid tiotiden serverades soupén; att beskrifva allt hvad der uppdukades går öfver min förmåga; vare det nog sagdt, att doktorinnan och jag räknade trettio olika varma och kalla rätter på förbordet, innan man kom till sjelfva soupén, som var relativt enkel.

Dagen efter stora festen anträdde vi återresan hem. Den glade doktorn till häst, eskorterad af sin stora lapphund, följde oss en half mil på väg. Det gjordes upp, att hans unga fru skulle gästa Granhult ett par veckor, under det han skulle bevista ett läkarmöte. "Jag skall säga Er", tillade han skälmaktigt blinkande åt mig, "att sammanvaron med fru Torborg har på vissa somliga samma verkan, som en sèjour vid järnkällorna i Ronneby."

Då vi närmade oss hemtrakten upptäckte fru Torborgs alltid vaksamma öga en liten muntert hoppande kalf. "Håll in hästen, Blomberg", utropade hon, "och spring så ned till stugan och hör om kalfven är till salu." Snart kom djurets egare ned till vagnen med sin kalf, uppgaf priset men förklarade sig ej kunna forsla honom till Granhult. Fru Torborg kastade på mig en lång, frågande blick.

"Du måtte väl aldrig ämna taga kalfven i din fina vagn", sade jag, "det vore nästan för stor ära för honom att åka, körd af kusk i livré — för att nu inte tala om min nya klädning."

"Sjåpa dig inte, kära Yrsa", invände min vän skrattande, "vi låna en säck och stoppa honom i, och du skall få se huru behändigt vi knyta den om halsen så bara hufvudet blir fritt." Beslut och handling! Kalfven instufvades under fotsacken och röjde endast då och då sin närvaro genom ett underjordiskt stönande.

Helt nära Granhult mötte vi en suflettvagn, som befans innehålla en bekant generaldirektör, stadd på inspektionsresa. Helt lifvad af att igenkänna fru Torborg, hvars hem han ofta gästat, gjorde han tecken åt sin kusk att stanna, och så pågick en stunds liflig konversation.

"Det var då väl att kalfven hade vett att tiga", sade jag och drog en lättnadens suck, då vi foro vidare.

"Vett! Jo, det ska du tro. Jag fick ju hålla min hand i munnen på honom för att han ej skulle blanda sig i samtalet", upplyste fru Torborg.

Vid hemkomsten funno vi herrn på Granhult helt upplifvad af festligheterna för de resande riksdagsmännen, höskörden riklig och väl bergad, påfågelungarna kläckta och hundarna tjutande af återseendets

glädje. Sedan några dagar går allt sin jämna hvardagsgång. Oftast sitter jag på den skuggiga verandan med min vanliga uppvaktning, dock följer jag ibland för omväxlings skull mitt värdfolk på långtur kring de vidsträckta egorna, lyssnande till det lifliga äkta parets kamratlika diskusioner, vare sig de gälla pågående eller föreslagna nyodlingar, bästa utsädeshafren, nyaste korfmaskinen eller fruns nyköpta hatt.

Så här förflyter nu mitt lif häruppe. I september kommer jag åter till Stockholm, som jag hoppas med stärkta krafter och ny arbetshåg. Då söker jag med första upp min lilla gudmor och skjuter fram pallen till den välkända arbetsvrån för att der vid hennes fötter afsluta mitt sommarprat.

Yrsa. (Mathilde Silow)

Afund.

Som främling i kejsarstaden
Besåg jag allt skönt som fanns,
Beundrade kolonnaden
Och Neue Museums glans.

Men trött af den mängd palatser
Och konstverk jag fått bese
Jag sökte upp lugna platser
I jättestaden vid Spree.

Vid aflägsen gata lekte
En skara muntra små,
Fast hett på dem solen stekte
Var leken så frisk ändå.

Dock snart något nytt, helt annat
De ungas intresse vann:
I lekplatsens närhet stannat
En vagn, som var sällspordt grann.

Hos kusken der högst på bocken
En ljuslockig gosse satt
Och guldsnodd bar sammetsrocken
Och fransk inskription hans hatt.

Och se, af den enda raden
Var gossens funktion förrådd,
Ty inväfdt i guldbrokaden
Der stod: "Magasin de mode".

Den lille fått tidigt lära
Att vara sitt eget stöd
Och med att paketer bära
Förtjäna sig dagligt bröd. —

De små höllo upp och ville
Ej fortsätta mer sin lek,
Betraktade blott den lille,
Som satt der så späd och blek.

De hviskade till hvarandra:
"Den der är lycklig minsann,
Han slipper att gå som andra,
Får åka och klä' sig grann." —

När afundens eld så tändes
Hos barnen jag tänker väl
De visste ej hur det kändes
I bodgossens unga själ.

De visste ej hur begärligt
Han sett deras lek och bråk:
"Hvad frihetens lif är härligt!"
Så lydde hans ögons språk.

Der stod ju så tydligt skrifvet
I sjukliga, tärda drag:
"Ack, skall jag ej mer i lifvet
Få leka en enda dag?"

Men nu var ej tid att drömma,
Här skulle paketen ut.
Med våld han sökte att glömma
Hur hastigt hans "vår" tog slut.

— — — — — — — — — —

Så finns der i världen mången
Af möda i förtid böjd,
Som hålles af pligten fången
På magtens och ärans höjd,
Som sträfvar med andras börda,
— Ett samhällets pelarstöd, —
Och får i belöning skörda
Ett namn och ett rikligt bröd.

Men nådd utaf afundslängtan
Från nedanför stälda led
Han stundom känner en trängtan
Att stiga till dessa ned,
Att glömma en stund sin möda,
Sin kamp för ett statssystem,
Och slippa att kraften öda
På svårlösta lifsproblem.

Elin Rathsman.

Egendoms gemenskap med eller utan gemensam förvaltningsrätt?

Det är den fråga, jag gärna skulle vilja ställa till dem, hvilka principielt hålla på egendomsgemenskapen i äktenskapet.

Egendoms gemenskap är ju nämligen nu det bestående. Den är regeln här i Danmark, hvilken hvarje nytt äkta par stilla tigande underkastar sig (såvida det icke ingås äktenskapsförord eller s. k. paktum). Men detta bestående samegande är förbundet med mannens rätt att ensam råda öfver det som eges. När — för att bruka fru Agnes Giörlings ord i en artikel i Kvinnan och Samfundet Maj 1890 — de kvinnor som äro uppfostrade till självständig verksamhet och veta hvad det vill säga att arbeta, gifta sig, råda de icke längre självfva öfver hvad de egde före äktenskapet, lika litet som öfver det de komma att ega under detsamma. Det gör mannen. Det enda undantag derifrån är genom lagen af den 7 Maj 1880. Om ett arf sålunda tillfaller hustrun, så är det mannen som *råder* öfver det.

Jag kan icke tro att man verkligen önskar att mannen allt framgent lagligen skall vara allena rådande öfver den gemensamma egendomen.

Egendomens gemenskap med gemensam förvaltningsrätt, det är väl hvad de önska som försvara egendoms gemenskapens sak. Och deruti är jag alldeles ense med dem. Det är äktenskapets ideal i ekonomiskt afseende. "Det finnes af sig själf i ett godt äktenskap." Dessa ord som kunna beteckna idealet äro: samfäld egendom och samfäld förvaltning. Och om *lagen* kunde skapa ideala förhållanden, hade man blott att affatta en lag af detta innehåll, om det vore möjligt.

Men för det första kan lagen icke *skapa* idealet, utan blott underlätta eller förbereda medlen eller vägen — hvad man nu vill kalla det — så att den största möjliga tillnärmelse till idealet kan uppnås.

För det andra anser jag — och många med mig — det för en olöslig uppgift att affatta en lag på grundvalen af egendoms gemenskap med förvaltnings gemenskap. Hvad menas nämligen dermed? Att hvarken man eller hustru skall hafva rätt att råda öfver något af den gemensamma egendomen, med mindre båda äro ense derom. Men såsom justitie minister Nelleman sade redan den 28 Februari 1876 i Folketinget, — en man kan verkligen icke alltid hafva sin hustru vid sin sida, när det gäller att underskrifva en växel eller sälja en ko till det eller det priset. *Gemensam egendom med en af kontrahenternas bestämmande rätt*, det är möjligt och det ha vi. *Enskildt egande och enskildt rådande* — det är också möjligt. Det har så vidt vi veta, till allmän tillfredsställelse varit gällande lag i England sedan 1882 och det är icke det enda ställe, hvarest man har erfarenheten för sig i detta hänseende. Deremot vet man ingenstädes något om gemensam förvaltning. En juris professor (Nordling i Upsala) har föreslagit denna anordning vid nordiska juristmöten och i den svenska "Föreningen för gift kvinnas eganderätt." Man har anmodat honom att uppsätta ett förslag i lagform, men hvarken han eller någon annan synes hafva varit i stånd dertill.

Det står icke desto mindre fast att egendomsgemenskap med förvaltningsgemenskap är idealet. "Det finnes af sig själf i ett godt äktenskap." Men erfarenheten visar att icke alla äktenskap äro så goda som de borde vara. Huru bör lagen alltså vara beskaffad för att för gifta människor underlätta

vägen till idealet: "Gemensamt egande och gemensamt rådande"? "That is the question!"

Att bibehålla mannens förvaltningsrätt öfver den gemensamma egendomen, är att bibehålla ett frö till olycka i äktenskapet. Mannens rätt att ensam råda öfver t. ex. en rik arftagerskas förmögenhet frestar honom att gifta sig af andra orsaker än kärlek. Redan det medvetandet, att han kan om han vill fara fram hur han behagar med den gemensamma egendomen, och att hustrun derför är den underordnade, — detta medvetande kan skada den husliga lyckan. Mannens och hustruns likställighet i förmögenhets rätsligt hänseende skall deremot främja så väl hvarderas själfaktning som ock den enas aktning för den andra. De böra stå som två själfständiga personer gent emot hvarandra.

Äkta makars likställighet i anseende till förmögenhet kan emellertid endast byggas på enskild egande och rådande rätt såsom grundval för *lagen;* ty — som förut är antydt — gemensamt egande och rådande måste anses för en lika olöslig uppgift som cirkelns kvadratur eller perpetuum mobile. (Och gemensamt egande med enderas rådande kan endast vara möjligt på ett så försvinnande litet område att det icke egnar sig till grundval för en allmän lag.)

Utan tvifvel är enskildt egande af och enskildt rådande öfver egendom (særeje med særråde) såsom utgångspunkt för *lagen* också det som sannolikast — i de flesta tillfällen — förer till gemensamt egande och rådande, såsom slutpunkt för *lifvet.* Detta är nämligen själfva naturens ordning. Det naturliga är ju dock att äktenskapet *icke skall ändra något* i *anseende* till förmögenheten utan genom kontrahenternas egen fria vilja. I det ögonblick äktenskap ingås eger ju hvar och en sitt och råder öfver sitt. Låt då *lifvet* och icke *lagen* afgöra, hvilken ändring som skall göras i denna naturens ordning! Äro kärleken och det ömsesidiga förtroendet redan vid äktenskapets ingående så stora att "de två" besluta att något mera eller något mindre af hvars och ens egendom skall egas gemensamt, då bör lagen naturligtvis tillåta dem att göra ett äktenskapskontrakt derom! Men låt lagen icke *tvinga* dem till den ena eller andra anordningen i detta fall. Låt kärlekens eld sammansmälta enhvars särskildta till att blifva gemensamt, om den kan det. Lagen kan det icke, ty den är kall. Liksom de fromme icke behöfva någon lag, så behöfva heller

icke de i äktenskapet lycklige någon lag. Dem skall lagen medgifva att i förmögenhetshänseende bestämma sig själfva "i frihet under ansvar."

Lagen är till för de i äktenskapet olycklige. Dem måste lagen skydda så godt möjligt är. Vore alla äktenskap lycklige, alla gifta så goda som de borde vara, då behöfdes ingen lag. När ofvanstående fråga skall rätt besvaras gäller det derför att icke förväxla *lag* och *lif*.

Fredrik Bajer.
(Ur Kvinden og Samfundet.)

Meddelanden från Fredrika-Bremer-Förbundet.

Vid sista vårsammanträdet inom Fredrika-Bremer-Förbundet beslöts, i enlighet med från Drägtreformföreningen inkommet förslag, att föreningen skulle ingå som afdelning af Fredrika-Bremer-Förbundet, under namn af *Fredrika-Bremer-Förbundets Drägtreformförening.*

Enligt de gemensamt uppgjorda stadgarne eger Fredrika-Bremer-Förbundet att välja en tredjedel af Drägtreformföreningens styrelse och utsågos följaktligen till ordinarie medlemmar: fruarna J. Jolin och K. Boman samt fröken M. Silow; till suppleanter: fruarna M. L. Berg och G. Linder.

Sjukkassan.

Fredrika-Bremer-förbundet påkallar ånyo uppmärksamhet på det förhållande att ännu jämförelsevis allt för få kvinnor begagnat sig af det tilifälle till hjälp och understöd i sjukdomsfall, som erbjudes genom förbundets *sjukkassa.*

Det gäller om denna kassa detsamma som om alla jämförliga själfhjälpsinrättningar, att hennes ställning är starkare och hennes förmåga att gagna större i samma mån som medlemmarnes antal tillväxer.

Gagnet af en sådan inrättning behöfver ej framhållas i en tid då försäkringsväsendet på alla områden slagit så djupa rötter. Tyvärr är det alltför ofta fallet att detta gagn icke inses förr än sjukdomen inträffat, då den hemsökta så ofta förgäfves ser sig om efter den hjälp, som sjukkassan skulle ha lemnat henne, icke som en allmosa, utan som en rätt.

Sjukkassan vänder sig således till hvarje lärarinna, till hvarje kvinna som innehar tjänst som telefonist, telegrafist, å bank eller post-

verk samt dermed jemförlig anställning, med uppmaning att noga behjärta detta och sålunda i tid sörja för den dag då olyckan kommer.

Anmälningar till sjukkassan kunna ske alla dagar kl. 11—4 å förbundets byrå, Malmtorgsgatan 5, der alla erforderliga upplysningar meddelas.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Kvinna elementarlärare.* Fil. kandidaten Helga Linder, som förut tjänstgjort vid Eksjö läroverk, har förordnats att under instundande hösttermin bestrida en extralärarebefattning vid allmänna läroverket i Vestervik.

Norge. *På förslag af en, för ordnandet af Seminarieväsendet nedsatt kgl. kommission,* har Stortinget beslutat att upprätta flere seminarier, der icke blott fordringarne och profven skola vara lika för man och kvinna, utan der äfven *undervisningen skall vara gemensam.* Vid alla seminarier, der kvinliga elever finnas (endera uteslutande sådana eller tillsammans med manliga) skall minst *en* lärarinna tillsättas.

Norge har fått sin första kvinliga postmästare, fröken A. Landmark i Elverum *och sin första kvinliga urmakare,* fröken A. Næss i Kristiania.

Finland. *Finsk Kvinnoförening* har genom en gåfva af 1000 mark från en okänd gifvare kunnat lägga grunden till en stipendiefond för kvinnor.

Föreningens berättelse för 1889 utvisar en liflig verksamhet, sammankomster, föredrag o. s. v. Fröken A. Gripenberg har hållit en serie intresseväckande föredrag rundt omkring i landet.

Danmark. *Fru Leavitt från Boston,* medlem af Världens kvinnors kristliga nykterhetsförening, har i slutet på förra månaden hållit föredrag inför föreningens danska afdelning i Köpenhamn, med dess ordförare, fru Elisabeth Selmer till tolk. I sju år har fru Leavitt rest omkring och talat för återhållsamhet från starka drycker och för höjande af moralen; 192 gånger har hon talat med tolk, och hennes ord ha återgifvits på 38 olika språk.

England. "*Carolina Bigg's minne*" är namnet på en fond, som samlats till minne af denna nitiska arbetare för kvinnosaken. Den är ämnad till utdelande af räntefria lån åt studerande kvinnor.

Främsta hedersrummet bland 124 studenter, (107 manliga och 17 kvinliga) som i år aflagt examina vid universitetet i Cambridge intogs inom de klassiska språkens sektion af fröken Alford och inom den matematiska sektionen af fröken Philippa Garret Fawcett. Den sistnämda kunde visserligen i följd af sitt kön icke blifva "senior wrangler" (så kallas primus vid den matematiska examen), då detta

anses vara en manlig hederstitel, men hon fick i stället platsen öfver "the seniors wrangler", således "en högre än den högste", som Daily News uttrycker sig.

På grund af att hon var kvinna skördade hon dock ingen materiel vinst, då det stipendium, som bordt tillfalla henne, i likhet med titeln tillföll den manliga studerande, som *näst henne* hade det högsta betyget. Gladstone har med anledning häraf, vid ett tal i en flickskola påpekat den *orättfärdighet,* som ännu på så många håll visas kvinnan.

Fröken Fawcett är 21 år gammal. Hennes fader var den framstående nationalekonomen och "postmastergeneral" i Gladstones ministär, Henry Fawcett och hennes mor är fru M. Garrett Fawcett, en af den engelska kvinnorörelsens ledare.

Vid britiska Trade-unions' (yrkesföreningarnes) *årskongress,* som hölls d. 1—6 sept. i Liverpool, voro öfver 40 kvinliga delegerade närvarande.

Internationella kvinnokongressen i London. Women's Franchise League, hvilken har till uppgift att bereda kvinnorna samma politiska och sociala rättigheter som männen, har sammankallat en allmän kvinnokongress i Westminster Town Hall. Såsom ordförande fungerade parlamentsledamoten *Jakob Bright,* en broder till den aflidne statsmannen John Bright.

Mr Bright öppnade förhandlingarne med ett kort tal, deri han framhöll, att flere sällskap för främjande af kvinnornas rättigheter funnos i England, men han hyste de största sympatierna för Women's Franchise League, enär denna fullständigt hyllade principen om allas likhet inför lagen. Om det var fråga om en plats eller position, under hvilka förhållanden som hälst, så borde frågan vara icke "är ni man eller kvinna?" utan "är ni kompetent?" Han anförde till sist, att der voro närvarande representanter från Förenta staterna, Frankrike, Tyskland, Danmark, Sverige, Armenien och Indien, hvilka skulle redogöra för kvinnans ställning i dessa länder.

Tal höllos derefter af fru *Stanton,* Amerikas bekanta kvinnosaksifrerska, fru *Lockwood,* äfven från Amerika, samt representanter från Frankrike och Tyskland.

Redaktör *Borg* höll härefter på svenska ett tal, som öfversattes af litteratören G. F. Steffen på engelska.

Derefter antogos flere resolutioner, alla gående ut på, att få kvinnans likställighet med mannen erkänd.

Frankrike. *En kvinlig juris doktor.* Juris doktorsgraden aflades i torsdags i Paris af en ung rumäniska, fröken Belcesco. Hon intog hedersrummet bland samtliga juris licentiater. Ämnet för hennes doktorsafhandling var: Moderns ställning inför romerska och franska lagarne. Fröken Belcesco, som är 23 år gammal, har i sex år studerat juridik i Paris.

Som fröken Belcesco lefver under lyckliga ekonomiska förhållanden kommer hon ej vid återkomsten till sin fädernestad Bukarest att derstädes utöfva advokatyrket, hvartill hennes i Paris med så mycken he-

der förvärfvade jurisdoktors diplom berättigar henne, utan lär afsigten med det steg hon tagit varit den, att öppna en ny bana för andra mindre lyckligt lottade af hennäs kön.

Fröken Belcesco är den första kvinna som i Frankrike aflagt juridisk examen. Som bekant har dock Belgien i mlle Popelin en kvinlig advokat, hvars rätt att i Bryssel offentligen utöfva sitt yrke likväl blifvit henne bestriden.

Belgien. *Kvinlig läkare* är för första gången anställd vid ett sjukhus i Brüssel.

Tyskland. *Kvinliga fabriksinspektörer.* I Berlin har i dessa dagar hållits ett större möte af omkring två tusen arbeterskor. Der antogs en resolution, i hvilken man begär anställande af kvinliga fabriksinspektörer. Man ämnar hålla dylika möten i andra tyska städer, hvarefter en petition i detta syfte skall ingifvas till regering och riksdag. *De tyska kvinnorna och universitetet.* Den tyska kvinnoföreningen — Allgemeine deutsche Frauenverein — hvilken har sitt hufvudsäte i Leipzig, har sändt den preussiska riksdagen en ansökan, undertecknad af många tusen kvinnor. Kvinnorna kräfva deri tillträde till universitetet, särskildt till den medicinska fakulteten. Riksdagen har tills vidare tillbakavisat skrifvelsen, "emedan den ej var utsänd af en preussisk kvinnoförening."

Motståndarnes skäl stödja sig ej längre som förut, på kvinnans bristande förmåga, utan på den konkurrens, som skall blifva följden.

Ryssland. *Den medicinska akademien för kvinnor i S:t Petersburg* kommer åter att öppnas. Petersburgs municipalråd har nemligen beviljat ett årligt anslag af 15,000 rubel till detta ändamål samt ställt en af sina egna byggningar till de kvinliga medicine studerandenas förfogande, hvarjämte det förklarat sig villigt att för dem öppna stadens sjukhus och kliniker.

Den medicinska akademien för kvinnor i Petersburg stängdes på regeringens befallning år 1887. Så snart denna åtgärd från regeringens sida blifvit vidtagen, satte de ryska damerna, (hvilka bragt akademien till stånd och som alltsedan 1878 uteslutande genom enskilda bidrag hållit densamma vid makt) en lifliq agitation i gång för akademiens återupprättande. De öppnade en subskription, och då så väl universitet som municipalrådet voro gynnsamt stämda för agitationen, har detta haft till följd, att regeringen upphäft förbudet. Den vidtomfattande verksamhet, som de kvinliga doktorerna i Ryssland utöfva både som läkare och sundhetsinspektriser, och det anseende de åtnjuta af den ryska allmänheten, har mer än något annat verkat för målets vinnande.

Ryssland räknade år 1888 695 utexaminerade kvinliga läkare. I Petersburg äro af kommunen 7 kvinnor anstälda som sundhetsinspektriser i folkskolorna och fattigkvarteren, och vid tider, då den ryska hufvudstaden hemsökts af svårare epidemier, ha alltid åtskilliga kvinliga läkare med utmärkt framgång varit verksamma.

Amerika. *Akademisk utmärkelse.* Det s. k. Sargent-Prize på 100 dollars, den enda utmärkelse, som inom Harvard universitet tilldelas så väl manliga som kvinliga studerande, har i år tillfallit fröken Helen Lesh Reed för den bästa metriska öfversättningen af Horatii 29:de Ode tredje boken.

Kvinlig skeppskapten. Fru Delia Cross från Brooklyn har nyligen blifvit utnämnd till kapten på skonaren "Oregon". Då fru Cross uppträdde i sjömanshuset för att utfå certefikat som redare och förare af sitt fartyg befans lagen ej innehålla någon paragraf, som lade hinder i vägen för en kvinnas utöfvande af kaptensyrket, ehuru detta var första gången ett dylikt fall inträffat, hvarföre sjömanshuset ej kunde förneka fru Cross den begärda fullmakten.

Förenta staterna ega för närv. 48 kvinliga advokater, deraf 4 äro notarier i New-York och 3 medlemmar af sundhetsrådet i Philadelphia.

Af Amerikas sjukhus för kvinnor stå 7 under ledning af kvinliga läkare med uteslutande kvinlig personal. 450 kvinliga läkare praktisera i staten New-York.

Kvinliga läkare på dårhus. I Amerika har det genom lag förordnats, att på hvarje hospital för svagsinta, der det finnes kvinliga patienter, skall en kvinlig läkare vara anstäld.

Tre hundra kvinliga predikanter lär det finnas i Förenta staterna.

Wyoming, det hittilis varande territorit vesterut från de stora sjöarna, har under sistlidne Juli månad blifvit som stat upptaget i det nordamerikanska förbundet. För kvinnosaken är detta en märklig tilldragelse, emedan i Wyoming kvinnan alltsedan 1869 eller under 21 år, haft full politisk rösträtt, hvaraf följer att nu kvinnor från denna stat äro såväl valberättigade som valbara till kongressen. Striden var skarp emellan de olika politiska partierna och den slutliga utgången helsades med stor hänförelse af de kvinliga rösträttsföreningarna. Nu först, heter det i Womans Journal, tillämpas den princip, som förklarar att rättvis är blott den styrelse som hvilar på de styrdas samtycke. Wyoming är ett ganska vidsträckt område, större än hela Storbrittanien och ungefär lika stort som Neu Zealand.

P. S. Sedan detta häfte lagts under pressen, har i Stockholm samlats den *brittiska kontinentala och allmänna federationens årskonferens.* Mötet är ännu ej afslutadt, hvarföre en närmare redogörelse måste uppskjutas. Förhandlingarna lofva att blifva af intresse, helst som flera framstående utländska deltagare infunnit sig. Bland dessa må nämnas: Professor *Stuart* från England, Mrs *Leavitt* från Boston den kända nykterhetstalarinnan, Advokaten Mr *Bunting,* D:r *Nevins,* läkare, Fröken *Welhaven* från Kristiania, Professor *Forel* från Zürich, Pastor *Rochat,* Professor *Böhmert* m. fl.

Norrköping, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri, 1890.

Ränte- och Kapital-Försäkringsanstalten

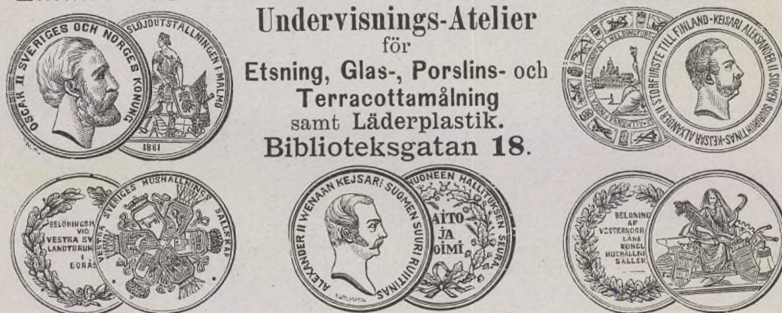
i Stockholm emottager i helt Krontal penningar till beredande af *Lifränta* (pension) eller *Kapital* att lyftas på en gång vid uppgifven ålder. Kontoret, N:r 5 Stora Nygatan, hålles öppet alla söckendags förmiddagar kl. 11—2 samt onsdagar 5—6 e. m.

För i Stockholm bosatta obemedlade personer, som insätta medel för att bereda lifränta, betalar Fosterländska Föreningen förvaltningsafgift samt för insatser, ej öfverstigande under ett år 50 Kr., *Tjugu* procent såsom premium; hvarigenom för hvarje sålunda insatta 5 Kr. i boken införes dessutom En Krona.

EMMA NORDBERG & AUGUSTA PETERSONS

Undervisnings-Atelier
för
Etsning, Glas-, Porslins- och Terracottamålning
samt **Läderplastik.**
Biblioteksgatan 18.

Å

Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,

Stockholm,

finnas anmälda kvinliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i språk, svenska ämnen, musik, sång, ritning och målning, handarbeten m. m., svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrifbiträden, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, föreläserskor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende".** *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Dagny *redigeras år 1890 af fru* Amanda Kerfstedt, *biträdd af en redaktionskomité. Fru* S. L—d Adlersparre *kommer fortfarande att till redaktionens förfogande ställa sin rika erfarenhet och sitt varma intresse.*

Dagny *utkommer med åtta häften på två tryckark.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet . . kr. 2,50.
För icke medlemmar . . . . . . „ 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.

Fredrika-Bremer-Förbundets hemstudier.

Ledning för hemstudier inom olika ämnen lemnas af Fredrika-Bremer-Förbundet.

Ledningen innefattar:

1) *Allmänna råd eller anvisningar rörande literatur*, afgift . . . . 1 kr.
2) *Studieplan* . . . . 5 „
3) *Råd och fortsatt ledning*, hvarvid lärjungen har rätt att hvar fjortonde dag insända en skriftlig uppsats och förfrågningar.
Afgift för halfår för hvarje ämne . . . . 15 „

Närmare upplysningar meddelas genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

1890.

SJUNDE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: {För Förbundets medlemmar kr. 2,50.
För icke medlemmar „ 4,00.

För 2:ne elever vid Norrvikens Trädgårdsskola för kvinnor erlägger Fredrika-Bremer-Förbundet den faststälda afgiften med 75 kr. för hvarje elev. Ansökan inlemnas före den 15:de december 1890 å Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, Stockholm, der vidare upplysningar erhållas.

Den sista af familjen Marchbanks.

"Var god och stig fram till Miss Addingtons pulpet, min fru", sade redaktören i en något vänligare ton än den hos honom vanliga. Jag såg upp från min halfskrifna mening. En liten, vissnad, finlemmad gumma kom öfver golfvet till min plats. Hon var svartklädd, och de drag i hennes bleka ansigte, som tiden minst härjat, voro riktigt vackra.

Förtreten svällde inom mig. Redaktören skickade alltid på mig alla de stackars "författarinnor", som gingo in och ut på vår byrå.

"Jag är rädd att störa er; ni tyckes ha så brådtom", sade hon med något af en världsdams angenäma lugn, i hvilket man dock allt för väl kunde spåra en liten darrning af blyghet och ängslan.

Ack! hon var ju från Södern! man kunde ej misstaga sig derpå, då man hörde det sakta släpandet på vokalerna och undertryckandet af konsonanterna. Jag skall ej försöka återgifva det karaktäristiska i hennes brytning; skrifna bokstäfver kunna ej gifva eder ett begrepp om huru det lät, såvida ni icke vet det förut.

Hon hade ett manuskript med sig, som hon hoppades skulle bli infördt i "Aftonposten"; hon hade alltid tyckt så mycket om Aftonposten.

Det innehöll skildringar från höstlifvet i Sydstaterna; hon hade försökt att skrifva så tidsenligt som möjligt; hon hade hört huru tidningarna ville hafva sådana saker. Det handlade icke om de sydligaste staterna, utan lemnade skildringar från Tenessee och Kentucky, om hirsodling, potatisupptagning och svinslagt.

"Å! allt det der känner jag så väl till", — utbrast jag.

"Ni? — nej, gör ni, mitt kära barn? skulle ni vara från 'Södern"?'

Hur skall jag kunna beskrifva allt det hon inlade i dessa ord: den glada upptäckten af en själfskrifven vän och bundsförvandt; den svaga, halft ömma förebråelsen, att jag kunde vara till den grad demoraliserad, att hon ej genast i mig igenkände en landsmaninna, och så öfverraskningen att finna en "Söder-flicka" här på byrån, omgifven af män och arbetande på samma sätt som de.

Hon, som förut icke funnit något abnormt i min ställning, såg sig nu rundt omkring utöfver det fula rummet och kastade äfven en blick på den upp- och nedvända pulpetlåda jag använde såsom pall och så sträckte hon ut en liten, gammal och krokig hand och klappade mig medlidsamt och tröstande.

Då hon upptäckte att jag var från Tenessee och att mitt namn var Addington voro vi genast ute på en ocean af hågkomster och minnen.

Jag blef ej öfverraskad då jag fann att vi kände väl till hvarandras familjer. Hvarje "Söderbo" känner, eller har åtminstone hört talas om alla de öfriga, men jag hade de sista åren mera lagt an på att undfly än att uppsöka mina landsmän och landsmaninnor.

Men endast ett riktigt odjur skulle hafva kunnat motstå det vänliga tillmöteskommandet från den lilla milda kvinnan, och dessutom var hennes namn en god borgen för henne. Hon var, sade hon mig, Fanny Marchbanks Overman.

Jag förmodar att hon hade varit Mrs. Overman i nära 40 år, men som Söderbo var hon fortfarande, såväl för sig själf, som för sina vänner, Fanny Marchbanks.

Det var i alla händelser den Marchbankska delen af hennes namn, som intresserade mig. Min farfars intimaste vän hade varit domaren Marchbanks; och oaktadt min halft utländska uppfostran hade jag hört berättelser om den gamle "Whig"-ens redbarhet, skarpsinne och excentricitet. Jag hade äfven hört talas om hans dotter såsom en ung, lysande skönhet, min mors barnsliga skönhetsideal; och nu — efter alla dessa år och omstörtningar — möttes Fanny Marchbanks och jag i New-York på Aftonpostens byrå, hon som en stackars gammal gumma, som försökte sälja ett måhända osäljbart manuskript.

Manuskriptet! — tanken derpå föll öfver mig som en mara. Det värsta af allt var den tillförsigt hon tycktes hysa dertill, att jag skulle antaga det — jag hade i smyg tittat derpå under det hon berättade mig hvilken fin, gammal herre min farfar var, och huru min mor kammade sitt hår, då hon var liten.

Jag hade då sett, att jag skulle riskera min plats, om jag lemnade det åt redaktören.

Jag frågade henne om hon skrifvit mycket i New-York.

Ja, hon hade der sysselsatt sig med skriftställeri under ett och ett halft år. Hon hade skrifvit några berättelser för ett af de slocknande, gammalmodiga "Magasinen"; hon hade fått en skizz från Södern införd i en god veckotidning; hon hade sändt några "bref" till en kyrklig tidning i Södern, och så hade hon också publicerat några neger-anekdoter i en skämttidning.

Huru lätt genomskådade jag icke allt, som den stackars, milda, anspråkslösa, lilla varelsen hade utstått — striden mot fattigdomen och så den hjärtskärande ängslan det hade kostat henne att kunna frambringa ens så mycket. Nu ville hon ge sig in på en annan genre af

skriftställeri; hon hoppades finna ett större verksamhetsfält i de dagliga tidningarna.

En ljus tanke flög på mig; — om hon blott ville nappa på min krok! En Tenessee-senator hade just nyss ställt till en liten sensation i Congressen. Jag grep mig genast an och sade: "Ni känner ju Senator Lawton, eller hur? Nåväl, kunde ni inte förlägga er lilla historia till hans gods — ni har ju varit der? — Ser ni, om ni kan få er berättelse att passa in på någonting, som man just nu sysselsätter sig med, något som tidningarne nu för ögonblicket tala om, då får ni nog in den. Om ni nu t. ex. kunde skildra Lawtons hem, så är jag säker på att er skizz blefve emottagen i "Jorden", en tidning, som dessutom betalar bättre än denna."

Hon såg upp litet tviflande. "Men det vore kanske att bryta emot gästfrihetens lagar", sade hon.

"Ni behöfver ju inte bli alltför personlig", skyndade jag att tillägga, "och för öfrigt kan ni ju skrifva till öfverste Lawton och begära hans tillåtelse."

Hon log förhoppningsfullt. Hon visade en märkvärdig mottaglighet för nya intryck och antog med rörande villighet hvarje nytt förslag.

"Jag vet hvad ni menar med detta moderna, korta, raska skrifsätt — jag har nog gifvit akt derpå i tidningarne, ehuru jag inbillade mig att de skrefvo så, emedan de ej *kunde* skrifva på annat sätt; men jag skall nog också försöka att lämpa mig efter bruket här uppe i Norden. Och jag vill berätta hvad som helst om "Lawton place", som kan gå för sig att omtala. Jag är glad att ni tror, att han inte skulle misstycka. Och nu, kära vän, skall jag befria er från mig — jag är säker på att ni redan skänkt mig allt för mycken tid, men ni kan gärna säga dem, mitt barn, att ni inte alla dagar träffar på folk, som känner till er familj sedan tre generationer tillbaka. Ack kära vän, jag är så ledsen öfver att nödgas lemna er så här åt er själf igen — ni, som är så ung. Hvad skulle er farfar tänkt — men er farfar skulle måhända vara mycket stolt öfver edra talanger, han var en man, som insåg att vi äro skyldiga att foga oss efter omständigheterna, och jag är säker på att alla dessa — gentlemän äro mycket hyggliga." Och hon kastade en mönstrande blick utöfver den arbetande, raspande hopen, som satt böjd öfver pulpeterna.

Sålunda småpratande ända tills hon kom till elevator-dörren, tog hon slutligen afsked af mig.

Jag lärde snart känna hennes historia.

Som helt ung hade hon blifvit enka med två små barn; barnen — gossar — hade båda dött några år senare, och hon hade tillbrin-

gat största delen af sitt lif som barnlös enka i sin faders hem. Hon var hans enda barn; han hade dött strax innan kriget begynte och största delen af deras förmögenhet hade gått förlorad. Mrs. Overman hade sedan dess dragit sig fram så godt hon kunnat, och nu på ålderdomen hade hon med ett mod, som var grundadt på hennes själsadel och äfven på hennes okunnighet om världens likgiltighet, kommit till detta för henne främmande land — till Norden — för att söka sin utkomst genom författareverksamhet.

Huru främmande och långt aflägset denna del af det gemensamma fäderneslandet tycktes henne kan endast en Söderbo förstå.

Att Mrs. Overman lyckades så väl som hon gjorde tycktes mig ett riktigt underverk. Det var en rastlöshet hos denna svaga, ömtåliga, ladylika gamla kvinna, som gjorde mig stolt öfver henne.

Jag hyste någon fruktan för att besöka henne, der hon var inackorderad. Jag visste att jag skulle komma att känna mig illa till mods, om jag skulle få se henne midt ibland tarflig halfherrskaps-lyx; — men jag fann att hon hade åt sig upptäckt ett ställe, der det icke fanns någonting vulgärt, ehuru det nog kunde erbjuda många stötestenar för en sådan person som Miss Fanny — som vi hädanefter skola kalla henne.

"Det är ett kvinligt inackorderingsställe, kära vän — för affärskvinnor", förklarade hon för mig, då vi sutto bredvid hvarandra i den stora soffan, klädd med tageltyg i det snygga, allvarsamma nästan vördnadsbjudande samlingsrummet.

"Miss Mary Barnwell rekommenderade det, när jag reste hit. Jag känner mig mycket mera hemmastadd på en plats, som jag hört Miss Mary tala om, och dessutom är man alltid mera skyddad i ett hus, der det ej fins herrar — när man står alldeles ensam."

Det var ett stort, gammalmodigt hus och de rymliga rummen voro genom träväggar afdelade i smärre — långa och trånga —, hvilket hvart och ett för sig innehöll två små järnsängar. Innevånarinnorna voro förenade som rumkamrater, utan hänsyn till annat än den i huset rådande stränga respektabiliteten, men hvar och en hade sin egen bädd.

Miss Fanny fann det litet svårt att förklara allt detta för mig och en svag röd fläck uppsteg på hennes vissna, fina kind, då hon sade: "Det stöter nog litet på 'inrättning' här, tycker ni inte det? men så är det likväl ej. Värdinnan är en nyengelskkvinna, hennes namn är Martin, och ni ser att hon sökt ordna ett det billigaste hem, der — en — en — bättre person skall kunna trifvas. Det är fullkomligt snyggt, det kan jag försäkra er och så kan man vara säker på att dela rum med en hygglig person, och att allting är ställdt på

så 'privat' fot som möjligt. Jag måste föra er till mitt rum", fortsatte hon, "och visa er min fars porträtt — det för jag alltid med mig — så att ni skall kunna säga, att ni vet hur domaren Marchbanks såg ut."

"Naturligtvis", sade hon då vi voro i trappan, "äro dessa Nordbor ganska besynnerliga. Den dam jag bor tillsammans med heter Miss Boggs. Då man ser henne första gången, skulle man verkligen kunna taga henne för — en — en ganska tarflig person — men hon är utmärkt väl uppfostrad och studerar för att blifva läkare. Hon har inte den polityr, man finner hos vårt folk, men jag är säker på att hon har en utmärkt karaktär, och så är hon religiös, och har mycket stadgade åsigter. Hon är inte alls sådan som man i Södern skulle föreställa sig en person i hennes ställning."

Hon hejdade sig då vi kommo till hennes dörr. Miss Boggs var ej inne. — Porträttet såg mycket stort ut der det, i sin fordom förgyllda, urblekta ram hängde på väggen i det cell-lika lilla rummet. Huru stor artistens oförmåga än varit, hade han dock ej helt och hållet lyckats frångå originalet, ty der fans i porträttet något af den storsinte, företagsamme, romantiske man, jag hört talas om. Jag tyckte mig också der kunna upptäcka egenskaper jag redan funnit hos Miss Fanny, nämligen den öppenhjärtighet och mottaglighet för nya intryck, som kom henne att synas så ung och gjorde det möjligt för henne att våga den strid hon gett sig in på.

Miss Fanny aftorkade ramen med sin näsduk, förde mig från den ena sidan till den andra för att beundra taflan och sade mig namnet på den jämmerlige kluddaren, som målat den. Hon berättade för mig om 'Polk och Clay'-affären, i hvilken domaren Marchbanks och min farfar gemensamt hade agiterat för det parti inom staten, hvilket de tillhörde — och hon försökte artigt, men dock fruktlöst att påpeka lika många triumfer för min farfader som för sin. Att de båda herrarne voro i minoriteten fördunklade ej i hennes ögon för ett ögonblick deras ära.

Jag ser henne alltid framför mig som hon såg ut den dagen — som en liten nätt prestinna framför en tempelhelgedom; hon satt i en stol intill väggen, så att hon i det lilla rummet skulle vara på lämpligaste afstånd från taflan; hennes grå hår var något krusadt och lätt tillbakastruket, en gyllene medelväg mellan gammalmodigt och modernt — Miss Fanny var ej den, som hängde fast vid det gamla för dess egen skull — och kring hals och ärmar bar hon enligt modet nätta uppslag af spetsar. Hennes figur var helt flickaktig, rak och riktigt nätt, men den gamla, svarta klädningen var lappad och illa med-

faren, hvilket gjorde mig sorgsen, ty den lilla kvinnan var ej och skulle säkerligen aldrig blifva likgiltig för sin klädsel. Då hon så stolt och känsligt talade om "min far", så undrade jag hvilken plats i hennes minne som upptogs af hennes öfriga, långa förflutna lif, då hon som maka, mor och enka hade erfarit ljufva fröjder och förkrossande sorger, hvilka hon, fastän svag och späd hade öfverlefvat. Allt tycktes hafva försvunnit och blifvit begrafvet för henne; blott de första banden voro ännu lefvande och verksamma oaktadt tid och död. Jag fann att hon måste hafva tillbragt den största delen af sitt lif hos sin fader, och att hon betraktade sin rätt att vara till uteslutande ur den synpunkten att hon var *hans* dotter; men jag kände ej då den verkliga förklaringsgrunden för hennes hängifvenhet — det faktum nämligen, att hon uppoffrade sig själf för hans skull, för hans goda namn. Den dotterliga tillgifvenheten hade blifvit förstärkt med kanhända det starkaste af mänskliga band: det, som förenar den uppoffrande med den, för hvilken uppoffringen sker. Det fans någonting af moderskärlek i hennes barnsliga beundran för den längesedan döde mannen.

Jag stannade till middagen hos henne — kvällsvard kallade hon det, och den sparsamma lilla måltiden kunde likaväl kallas det ena som det andra, men hon var gästvänlig och behaglig utan ursäkter och krus.

Hennes lugna värdighet öfvergaf henne ej förr än då jag skulle gå hem. "Ack, mitt kära barn, jag kan ej låta er gå ensam hem den långa vägen — det är illa nog för mig, men för er, som är ung, är det omöjligt."

"Nåväl, Miss Fanny" sade jag, "då kan jag ju telefonera efter ett stadsbud."

"Hvarför det, min vän?"

"För att följa mig hem."

"Ett stadsbud?"

"Ja hvarför inte, det göra vi alltid, då vi äro rädda att gå ensamma."

"Bevars väl! Det är ju just för att befria er från ett stadsbud, som jag vill följa er själf."

"Det är fullkomligt säkert öfverallt i staden", invände Miss Boggs, en groflemmad, bleklagd ung kvinna, som satt och läste vid ett stearinljus.

"Ja, Miss Boggs, det tror jag nog, och jag tycker det är mycket förståndigt af er 'Nordflickor', att vara så der orädda och oberoende. Ni törs gå hvart som helst, men ser ni Adeline är icke uppfostrad att ta hand om sig själf, som ni göra, och jag har likasom en känsla af

ansvarighet för henne. Jag skulle vilja vara en fée-gudmor för henne; — det minsta jag kan göra är att taga hand om henne, då hon är min gäst."

Sålunda gick hon på och pratade som en gammal, liten vingbruten kanariefågel, allt under det hon med gladlynt beslutsamhet påsatte schal och hatt.

Miss Boggs tittade nyfiket på mig; hon hade hitintills ej betraktat mig såsom en liten svag blomma från Södern.

Jag måste göra mig själf det nöjet berätta, att jag skickade hem min beskyddarinna i en droska, en form af lyx, som jag under vår bekantskap funnit henne mycket värdera. Hon kunde aldrig vänja sig vid stadsgatorna, der hon alltid fladdrade omkring rädd och nervös, och likväl hade hon säkert gjort åtskilliga promenader för att få ihop sina artiklar och för att afyttra dem.

En dag då jag stod i ett rum på en tidningsbyrå, såg jag henne inträda i ett närgränsande. Hon närmade sig redaktörens pulpet på sitt milda, föga affärsmässiga vis och tycktes fråga honom om något. Han såg ej upp; hade han det gjort, skulle han säkert ha svarat annorlunda, men han hade förfärligt brådtom, och han stack endast in handen i breffacket och tog fram en manuskriptpacke, tilläggande retligt, då han slängde den på pulpeten: "Duger icke för oss!"

Detta var ju en den allra vanligaste händelse i tidningsvärlden; men stackars lilla Fanny Marchbanks Overman! Hon tog sitt manuskript — jag märkte åter huru gamla hennes händer sågo ut — och så stapplade hon ut, som om hon ej sett hvart hon gick. Jag drog mig tillbaka. Det finnes sorger, som ej ens kunna fördraga medlidandet.

Miss Fanny kom ofta och helsade på i min lilla våning, som jag hyrt tillsammans med en vän, som målade och undervisade. Hon kunde likväl aldrig betrakta vårt "etablissement" såsom normalt, och hon sväfvade alltid omkring mig med en min af moderligt ansvar; att det egentligen var jag, som beskyddade henne, tycktes ej falla henne in.

"Min lilla unge", sade hon då hon första gången slog sig ned i vårt mikroskopiska förmak, "hur kan ni ens försöka att lefva på detta 'Yankee'-sätt. Jag hoppas ni tar väl vård om henne", sade hon till Amy, i det hon mildt klappade mig. Amy såg något förvånad ut.

Hon var både ledsen och förtjust, då hon en afton fann mig klädd för att gå till en bjudning. Hon gaf då fritt lopp åt sin medfödda känsla för det decorativa och romantiska. "Ack hvad det passar er väl", utropade hon, "min far brukade alltid säga att den verkliga bildningen gjorde sig mest gällande då man var 'klädd' och att om

det fans något vulgärt hos en person, skulle det framträda då den var iförd sina bästa kläder. Kommer ni att träffa någon af herrarna från er byrå?" frågade hon liksom händelsevis, och hon såg helt misslynt ut, då jag sade henne att jag knappt trodde det.

"Och ingen af dem kommer och helsar på er", fortsatte hon, "men det skulle ni kanske ej tillåta."

"Kära Miss Fanny det har aldrig varit på tal, jag tror visst ej att någon af dem kommit på den tanken."

"Nej, — dessa Nordbor förstår jag mig verkligen ej på. Jag har aldrig hört talas om herrar, som ej kommit på tanken att visa någon uppmärksamhet åt en förtjusande ung dam, då de ha förmånen att känna henne."

Amy, som stod bakom Miss Fannys stol lyfte blick och händer mot höjden och sträckte ut de sistnämnde välsignande öfver Miss Fannys barnsliga, gamla hufvud.

Ungefär vid denna tidpunkt vände sig lyckans hjul till förmån för såväl Miss Fanny som mig.

"Aftonposten" fick anledning att sända mig utomlands, och Miss Fanny erhöll en liten fast anställning — öfverinseendet öfver correspondence-spalterna i en veckotidning. Detta arbete inbringade henne blott den helt blygsamma summan af fyra eller fem dollars i veckan, men det tog ej mycken tid, och jag visste af erfarenhet huru lycklig man känner sig då man från fullkomlig ovisshet får sig tillförsäkrad en, om än aldrig så liten, bestämd inkomst.

Jag hoppades då, att hon skulle ställa till det litet bekvämare åt sig och åtminstone skaffa sig en ny klädning. Men då jag skulle ge mig af, kom hon för att taga afsked af mig i samma luggslitna, svarta drägt, hon burit vid vårt första möte.

En mängd af mina bekanta voro den dagen vid hamnen för att säga mig farväl, och jag har sedan ofta med självförebråelse kommit ihåg, att jag ej visade Miss Fanny all den tillgifvenhet jag verkligen hyste för henne; och samvetsaggen kännas ännu bittrare då jag tänker på, att hon då var alldeles för mycket upptagen af och förtjust öfver min upphöjelse för att egna en enda tanke åt sig själf.

Hon gick omkring bland mina bekanta, uppbyggande dem med lösryckta bitar ur min historia — om mig själf och om mina förfäder och berättade med tårar i ögonen hur tappert jag drog mig fram i NewYork, långt borta från allt jag var van vid, och huru jag nu var i begrepp att ensam anträda denna resa, ehuru jag af naturen var kvinlig och blyg. — Kära miss Fanny!

Jag sysselsatte mig föga med brefskrifning under de 8 månader

jag var borta. Jag hade blott en gång bref från Miss Fanny, men hon hade ifrigt påyrkat, att jag ej skulle förslösa min dyrbara tid med skrifning och läsning af bref, och jag var derföre ej det minsta förvånad öfver hennes tystnad.

Vid min återkomst gällde min första visit Miss Fannys inackorderingsställe, dit jag begaf mig dagen efter min ankomst. Amy hade också nyligen återkommit från en 4 månaders bortovaro och hade ej kunnat gifva mig någon underrättelse om henne.

Gatan var mörk och öde; äfven huset såg dystert och öfvergifvet ut. En ny tjänarinna öppnade för mig, hon hade aldrig hört talas om Mrs. Overman, och jag greps så småningom af en obestämd känsla af ängslan.

Jag skickade efter Mrs. Martin.

Hon kom in blek och med sorgsen värdighet och stannade tyst framför mig.

"Hur är det", frågade jag.

"Hon dog här för tre månader sedan. Jag är så ledsen att ni ej var här. Det var en så vacker, stilla död. Hon var ej sjuk. Vi funno henne en morgon död i sin säng med ett bref i handen."

Till alla andra tankar och känslor, som utan bestämd form korsade sig inom mig, sällade sig nu äfven en dåraktig sorg deröfver att min lilla gumma skulle dö i ett af dessa cell-liknande rum, så främmande för henne.

"Brefvet", fortsatte Mrs. Martin efter ett ögonblicks tystnad, "har jag begrafvit med henne, men jag har tagit en afskrift deraf. Se här!"

Jag tvekade litet.

"Ni kan lugnt läsa det."

Det var mycket kort. På ett halft dussin rader erkände Anthony Stottman emottagandet af slutlikviden å en skuld af 3,000 dollars, obetalda vid uppgörandet af domaren Marchbanks efterlemnade affärer. Det var kort, men hvilken kamp och strid, hvilket högt och rörande exempel ådagalade ej detta bref. Jag såg alla dessa år framför mig i ett ögonblick. Det var kärlek lika mycket som hederskänsla, som hade uppehållit lilla Fanny Marchbanks i denna uppgift, så liten i sig själf, så jättelik för henne. Ingen fläck skulle få vidlåda det stora namn hennes fader lemnade efter sig. Uppnåendet af detta mål hade utgjort skälet för hennes tillvaro, och när detta mål ej längre föresväfvade henne slocknade det ljus, hvars låga så länge underhållits. Mrs. Martin berättade mig att Mrs. Overman två veckor före sin död synts orolig och slutat upp att skrifva, fastän hon tycktes må bra.

Ja, jag förstod; förstod så väl huru tanken på den stora upp-

giften hade upptagit henne, och huru hon ej kunde bli lugn förrän hon hade i sin hand beviset på dess uppfyllelse. Detta kom och bragte henne ro. Det var ett vackert sätt att dö.

"Hvar — hvar har ni begrafvit henne", tvingade jag mig att fråga.

"Jag såg i början ingen utväg, Miss Addington. De, som möjligen kunnat ge mig någon upplysning om hennes slägtingar voro ej i staden, och jag visste ej huru jag skulle bära mig åt; men till sist lade jag henne i den vrå, der jag sjelf skall hvila en dag. Jag tänkte alltid, att ni sedan skulle komma och säga mig hvad jag skulle göra. Hon lemnade blott efter sig 7 eller 8 dollars, men jag ställde om att allt blef anständigt. Jag vet att Mrs. Overman var en lady, och det der brefvet visade att hon var ännu mer. Jag är glad att ha fått gifva henne ett bevis på vördnad. — Gud välsigne henne!" —

Ja — Gud välsigne henne. Må hon hvila i frid i sin vrå på en främmande kyrkogård; hon har dock vid sitt hjärta kvittot på sin ålderdoms kamp mot försakelser, förödmjukelser, arbete och brist för hederns och ärlighetens skull. Kanske kommer en dag då detta kvitto ännu gäller någonting.

Litteratur.

Laura Kieler: Mænd af Ære. Skuespil i tre akter. Kristiania, J. W. Cappelans förlag, 1890.

Någon författare — jag mins ej hvilken — har kallat Georg Brandes' bok om Polen för en bragd, lika mycket som ett literärt storverk. Med en liten förändring i ordalydelsen skulle jag vilja säga detsamma om Laura Kieler's "Mænd af Ære." Den är en bragd — mera än ett literärt storverk.

Hvar och en som något följt med den nya tidens literatur i Skandinavien, vet hvilken roll G. Brandes och hans parti spelat deri. Det hjälper ej, att från flere håll de strängaste förkastelsedomar uttalats mot honom; det hjälper ej att bland leden af hans motståndare återfinnas flere af nordens mest framstående skriftställare och kritici. Talang och hänsynslöshet, dessa begge egenskaper, hvilka förenade alltid framkalla en — om också efemer — framgång, ha gifvit G.

Brandes' ord en pondus, som gör att litet hvar måste lystra till de omdömen han uttalar.

Det är nu mot detta parti, hvars yttersta venster bär det illa anskrifna namnet "Bohèmen", som L. Kieler rigtar ett angrepp i sin "Mænd af Ære", ett skarpt, oförskräckt angrepp, som tvifvelsutan berättigar tillämpningen af det ofvan nämnde omdömet om Brandes' bok. Ty det fordras alltid mod att uppträda mot ett starkt parti, men detta mod måste vara dubbelt, då angriparen för det första är kvinna, för det andra ej har nått dessa literaturens höjder, från hvilka kritikens pilar, till och med om de slungas med en Brandes djärfhet och styrka, vanmäktiga studsa tillbaka. Det är föga beundransvärdt, om än värdt erkännande, att en Ibsen eller Björnson uppträder mot bohèmen; deras vapen äro icke blott ädlare, utan äfven lika starka och bitande som den angripne fiendens, men af en författare i fru Kielers ställning, en förf. som förnämligast har att bygga på att hennes vapen äro ädlare än motståndarens, af henne är ett dylikt angrepp värdt en beundran och en tacksamhet, som *kvinnan* bör vara den första att skänka henne.

"Mænd af Ære" har väckt stort uppseende, i synnerhet i Köpenhamn. Den utgjorde i våras föremål för en hetsig polemik, man diskuterade den i salongerna, och inom kort tid var hela första upplagan deraf utsåld. Venster-partiet — "Brandensianarne" — nedgjorde den naturligtvis helt och hållet. Högern deremot höjde den till ett konstverk af rang. En särskild omständighet bidrog dessutom att öka hetsigheten i denna strid. Man skylde nämligen teaterns chef, kammarherre Fallesen för att ej ha *vågat* antaga stycket till spelning af fruktan att misshaga det literära vensterpartiets ledare, och detta gjorde naturligtvis meningsutbytet mellan pressens olika organ synnerligen hätskt. Äfven hit till Sverige kom en liten dyning af denna splittring i omdömet, en splittring som här t. o. m. blef så stark, att man i *samma* tidning ena dagen kunde få läsa en notis om fru Kielers "*underhaltiga*" drama, andra dagen få se införda tvenne bref af Ibsen och Björnson, hvilka begge, i synnerhet det förstnämda, egna "Mænd af Ære" de största loford.

"Mænd af Ære" är en genomskinlig tendensdikt, så genomskinlig, att detta måste räknas den till ett fel. Man så att säga *tar* på tendensen; den är icke, om jag så får ut-

trycka mig, diktens lif, som omedelbart och naturligt springer fram derur och först då man slutat boken, kännes i hela dess kraft. Tendensen i "Mænd af Ære" tvingas på läsaren, icke af dikten själf, utan af författaren. Men man nästan glömmer detta fel genom den värma som besjälar författarinnan och som, meddelande sig åt läsaren, gjuter lif och intresse öfver de i vissa fall något schablonmessiga gestalterna.

Innehållet i pjäsen, som för öfrigt utmärker sig för en rask handling och en liflig, på många ställen spirituell dialog, är i korthet följande:

Robert Huitfeldt, en ung, modern och uppburen diktare, har nyligen från en utrikes resa kommit hem till sin mor, generalinde Huitfeldt, i hvars hem han sammanträffar med Elisabeth Skiel, som under hans frånvaro blifvit sällskapsdam i moderns hus. Robert har för ett par år sedan träffat Elisabeth och då egnat henne sin hyllning, som den unga flickan besvarade med en glödande kärlek. Elisabeth är en idealist, som i Robert ser en samhällsförbättrare, en sanningens förkämpe o. s. v. Efter åtskilliga förvecklingar i generalindens hus samtycker hon således att följa Robert som hans hustru, d. v. s. hustru efter modern uppfattning, utan kyrkans eller lagens band, endast med bandet af ömsesidig kärlek och af en fast vilja att tillhöra hvarandra in i döden. Elisabeths illusioner ramla emellertid mycket fort; efter ett halft år är Robert trött både på henne och hennes idealistiska drömmar och filantropiska företag, hvilka blott i teorien kunna ha något intresse för hans inkarnerade egoism. I en scen hemma hos Robert, der den literära venstern samlats till fest, får Elisabeth ändtligen ögonen fullt öppna, då literatören Terslew, Huitfeldts vän och beskyddare, för öfrigt en bland de mest lefvande och bäst tecknade personerna i pjäsen, *med* Roberts medgifvande förolämpar henne genom sin råa kurtis. Hon lemnar då Robert för alltid och med krossadt hjärta. I sista akten får man vara med om uppförandet af en pjäs af Huitfeldt, "Ny jord", hvars ämne han hemtat från en vindskupa midt emot teatern, der en ung flicka, som blifvit öfvergifven af sin älskare, håller på att omkomma af svält. Denna flicka, som Robert endast på afstånd observerat, och hvars historia man berättat honom, är emellertid ingen annan än Elisabeth, och då Huitfeldt efter pjäsen, som haft stor succès, infinner sig hos ett par af sina vänner, hvilka äfven äro

Elisabeths, kommer han just lagom för att se hur hans modell i verkligheten dör. Nu blir han utom sig af förtviflan, och då han i detsamma får se Terslew, som kommer för att bringa honom sin hyllning, bryter han ut i vredesstorm mot denne. Pjäsen slutar med en skärande dissonans mellan den döendes sista ord och de literära vännernas hurrarop öfver Huitfeldts framgång.

Utan tvifvel är detta ämne skakande, och trots de romantiska sammanträffanden hvarpå det är bygdt, verkar det på det hela taget ej konstrueradt. Den förfärliga egoism, som blir följden af de sinliga njutningarnas tillfredsställande *à tout prix* framträder ingalunda för skarp; Robert Hvitfeldt är en njutningsteoriernas apostel; njutning är för honom mål, allt annat medel. Logiken är rigtig: den som har njutningen till sitt högsta lifsmål, måste så småningom bli en inkarnation af fullkomlig egoism.

Men hjälten i "Mænd af Ære" har ett fel: han *lefver* icke, hans karakter verkar konstruerad. En älskvärd egoist, och en sådan måste Huitfeldt vara, annars hade han ej vunnit Elisabeths hjärta, *visar* dock icke sin egoism så ohöljdt som H. gör det. Jag tror icke att han, så vida han är nykter, håller sådana naiva tal som H., om det "til forfærdelse svimlende i at forestille sig et menneske der dör af sult," medan han själf "hæver sit glas falerner i vejret", etc. Icke heller tror jag att han yttrar något sådant som: "Kan du begribe, jeg kan det ikke, hvordan Miss Nightingale af egen fri vilje kunde tage ned til Skutari"? Tvärtom, föreställningen om Miss Nightingales uppoffrande människokärlek lockar en person sådan som H. till ett slags utsväfning af känslosvall, tvingar tårar i hans ögon, och är han rigtigt i stämning, så skrifver han t. o. m. en dikt öfver henne. Men gäller det att offra, äfven det minsta, för den sak åt hvilken Miss Nightingale egnat sitt lif, då sticker Mefisto fram sin hästfot, då blottar sig egoisten ohöljdt och cyniskt.

Ty ingen diktare, hur nedsjunken han än må vara i själfviskhetens dy, saknar förmåga att känna och lida — i *fantasien*. Det är just denna förmåga — förmågan att emottaga och omsätta stämningar — som alstrar konstverk. Intet konstverk af betydelse har någonsin kommit till stånd, utan att dess skapare *en gång* fullt och helt genomströmmats af samma känsla som det sedan väcker hos läsaren eller

åskådaren. Robert Huitfeldt har nyligen gifvit ut en berättelse ”Drengen med Levköjerne”, som väckt, icke allenast kritikens erkännande, utan äfven publikens förtjusning, d. v. s. är ett diktverk af rang, det är således omöjligt att han, då han i moderns salong omtalar hur han kommit öfver ämnet till sin dikt, yttrar sig på det likgiltiga, hårda sätt, hvarpå han talar om den lilla frusna gossen på Nørrebro. Har han icke *känt* något i det ögonblick han köpte blommorna af gossen, så har han icke heller kunnat skrifva derom så som förf. försäkrar att han gjort.

Denna flyktiga känsla af medlidande, som är lika värdelös i etiskt afseende som den är nödvändig i estetiskt, minskar ingalunda det ohyggliga i kontrasten mellan åtskillige diktares lära och lefverne; skalden som, för ett ögonblick gripen af sin nästas nöd, skildrar den i så upprörande drag, att han lockar tårar i sina läsares ögon, men själf icke lägger två strån i kors för att lindra denna nöd, utan med god smak äter sina kapuner och dricker sin hochheimer, är lika väl ett vidunder, fastän han några minuter *känt* sant. Fru Kieler har, som så många tendensdiktare, skjutit öfver målet och dermed själf brutit udden af sitt anfallsvapen.

Samma fel, ehuru i betydligt mindre grad, vidlåder teckningen af generalinden, Roberts mor. Mödrar med denna kvinnas principer, d. v. s. mödrar som likt strutsen sticka hufvudet under busken för att undkomma faran, genom att ej se den, finnes det nog godt om, men näppeligen torde många vara så ohöljdt cyniska som hon. Några vackra, ihåliga fraser om dygd, etc., skulle bestämdt gifvit mera verklighetsintryck än generalindens bitande, skarpa repliker. En dam så comme-il-faut som generalinden, bör äfven vara comme-il-faut i sin etik.

Elisabeth, hufvudpersonen i pjäsen, är naturligtvis den, kring hvilken det lifligaste intresset samlas. Förf. har skildrat henne som en af dessa entusiastiska idealister, hvilkas blinda tro på den man de älska drifva dem fram till en afgrund, som de ej se förrän de störta ned deri. Frånsedt missteckningen i Roberts karakter, är det psykologiskt sant att den visserligen intelligenta, men ännu mera svärmiska och lidelsefulla flickan tror på honom och offrar honom sin heder, för att slutligen en dag vakna ur drömmen till en förfärande verklighet.

Men mot slutet kommer det något sväfvande i teckningen af Elisabeths karakter. Innan hon dör säger hon åt en ungdomsvän att hon ej velat förkorta sitt lif, emedan hon först ville komma "på det rene med livet", veta "om der var nogen mening i min tilværelse?" "Kom du så på det rene?" frågar vännen. "Ja", svarar Elisabeth, — "jeg vil snart have utstridt min strid." Detta ställe är dunkelt; Elisabeth säger strax derefter, att hon *nu* vet, att ett lyckligt människolif är omöjligt i "denne verden i nöd." Men hvad är det då för lifsåskådning hon kämpat sig till? Att lyckan är omöjlig? En så dyster, negativ slutsats kan dock icke ge en tillfredsställande förklaring åt en sökande människosjäl. Nej, man skymtar något annat bakom hennes ord, ett mera positivt innehåll, en friare, mera storslagen blick öfver lifvet än den som framgår ur den pessimistiska trosartikeln att lyckan är omöjlig. Men författarinnan har ej talat ut; man vet ej om den förherrskande känslan i Elisabeths själslif är smärta öfver lifvets ve eller hopp om en kommande förklaring derpå. Man vet ej om hon i rätt och full bemärkelse har kommit på "det rene med livet." Måhända ger dramats form icke tillfälle till den psykologiska utredning som här behöfts och som författarinnan åsyftat; det hade kanske derför varit bättre att icke alls vidröra Elisabeths inre utveckling. Slutscenen, då Huitfeldt igenkänner Elisabeth som sin modell och hans förtviflade ångestrop blandas med Terslivianernas hurrarop är i alla händelser mycket gripande.

Det är en händelse som ser ut som en tanke, att vid samma tid utkommit tvenne arbeten med så liknande innehåll som "Mænd af Ære" af L. Kieler och "Den bergtagna" af Ernst Ahlgren. Louise i "Den bergtagna" är en paralell till Elisabeth i "Mænd af Ære." Begges lif och död utgöra en protest mot den s. k. fria kärleken, denna känsla, som, en motsats till den sanna kärlek, hvars hufvuddrag är glömska af det egna jaget, endast går ut på att tillfredsställa jagets fordringar, och således *måste* sluta tragiskt: "Den är ej för oss", säger Louise i sin dödsstund, — "den är trollets "själf nog" — — "själf nog." Med dessa korta, gripande ord har hon karakteriserat och fördömt dessa ytliga kärleksförhållanden, som så ofta besjungits i vår moderna literatur. Trollets "själf nog" — det är det samma som öfvermättnad och död.

Det är också betecknande att dessa varmhjärtade pro-

tester mot en osund rigtning inom så väl lifvet som literaturen gjorts af kvinliga författare. I dessa förbindelser, der endast kvinnan verkligen *tror* på att den fria viljan kan ersätta äktenskapets band, är det naturligtvis *hon* som blir mest lidande vid deras upplösning. Det är således logiskt att ur kvinnornas led skola höjas de första, bittra ropen deremot.

M. R.

September 1890.

Brev til Dagny
fra Kristiania.

Sommeren er forbi. Alle mennesker er komne hjem og begyndt paa sine forskjellige gjöremaal, de fleste forfrisket efter sommeren. Fodture og især da fodture i Jotunheimen synes at have været yndlingsfornöielsen. At gaa med skræppen paa nakken foretrækker ungdommen af begge kjön for alt andet. De vasser i sne, de kravler i berg, de gjennemblödes til skindet af regnbyger, men det er altsammen deiligt. Fjeldets oplivende og styrkende indflydelse löfter over alle ubehageligheder, ja forvandler dem til glæde og moro.

Man har i de senere aar begyndt at tænke paa ubemidlede börns ophold paa landet og gjennem almueskoler og arbeidersamfundet er en hel del blevet anbragte hos familjer paa landet, der godhedsfuldt og gjæstfrit har modtaget dem. Store vexler synes dog dette at drage paa privat godgjörenhed og gjæstfrihed, og mere praktisk og efterlignelsesværdigt, turde det være, som blev foretaget af Trefaldigheds-menigheds fattigpleie i sommer. Man samlede inden menigheden en sum penge ved frivillige bidrag, leiede et stort hus nedde ved sökysten ved Fredriksværn og sendte tyve börn derned med to menighedsdiakonisser og en kokkepige. Börnene havde det deiligt og kom sig udmærket under det ferieophold som paa denne maade blev forskaffet dem. — Saa kort hösten har været har vi allerede i den korte tid havt en arbeiderkongres, et internationalt afholdsmøde og et federationsmøde. Paa begge de to sidste møder udmærkede mrs Leavitt sig som en taler af første rang, ligesom ogsaa fröken Ida Welhaven vakte opsigt ved sin veltalenhed og sit smukke fransk. Fröken Welhaven er jo ogsaa datter af digteren Welhaven, der var glimrende som taler og hendes moder var født fransk og en fremragende dame. "Chien de chasse chasse de race" stadfæster sig her. I møderne deltog og

talte ogsaa comtesse de Précorbin. Comtesen har opholdt sig et aar i Kristiania og bland andet været en stor stötte for en nylig oprettet *"sprogforening"*. Takket være hende og andre franskes velvillige medvirken var det især de franske aftener som lykkedes godt paa grund af de oplæsninger og ageren af smaa proverber som de glædede publikum med. Comtessen var sjælen i disse smaa forestillinger og vakte almindelig glæde og beundring ved sin ypperlige fremsigen og dramatiske verve. Lige efter og ligesom i modsigelse med denne sprogforening oprettedes en ny, mindre alvorlig i sin art, der brugte at slutte sine aftener med dands efter at den tungere del af sammenkomsten, samtaler og oplæsninger, var — skal vi sige overstaaet? — og den samlede i sommer sine medlemmer, herrer og damer, til landlige udflugter, formodentlig paa modersmaalet. I det hele er foreningsvæsenet begyndt at florere hos os. *Geografisk* Forening, som ogsaa blev dannet i fjor vinter har vel ikke været uden indflydelse paa at bevillingen til Nansens nordpolsexpedition gik gjennem i Stortinget. Thi i foreningens første møde fortalte Nansen om sin Grönlandsfærd og i et senere, hvortil Stortinget var indbudt og en mængde stortingsmænd var tilstede, fremlagde han planen for sin Nordpolsexpedition. Den enkle, storslagne og saa vel gjennemtænkte plan, det heltemod der fremstillede hele dette eventyr som noget ganske ligefremt, den næsten barnlige patriotisme at ville plante Norges flag først paa Nordpolen, alt dette gjorde en umaadelig virkning, og Stortinget har da ogsaa ladet sig rive med till den erkjendelse at gamle moder Norge har førpligtelser lige overfor saadanne sønner og saadanne bedrifter og at de maa vove pungen hver en modig mand vil vove livet.

M. S.

En bit statistik.

Statistiken eröfrar ständigt nya områden. Så hafva till och med de turister, som under de senaste tolf åren ströfvat omkring i de norska högfjällen vid Tyins och Gjendins stränder, råkat ut för en statistiker och hans tabeller. Af dessa tabeller, som meddelas i "Den norske Turistforenings årbog for 1889", få vi veta huru många turister som årligen besökt Tvindehaugens och Gjendebodens turisthyddor, hvilken nation de tillhört o. s. v. Möjligen kan det intressera Dagnys läsare att få veta, att i ingen nation är procenten af kvinnor så,

stor som i den svenska. Bland norrmännen är antalet män ungefär 3 ggr så stort som antalet kvinnor; hos danskarna 2 ggr, hos engelsmännen 7 ggr, hos tyskarna 10 ggr och hos "andra nationer" 9 ggr. Hos svenskarna deremot blott 1/3 gång. Jämföra vi kvinnorna inbördes så hafva hyttorna besökts af flere svenska kvinnor än af någon annan främmande nations. Norskornas antal deremot är ungefär 8 ggr så stort som svenskornas. Tills vidare antaga vi att detta senare beror derpå, att hvar och en i första hand lyssnar till den egna granens susning. Vi hoppas, att den svenske statistiker, som en gång i framtiden gör upp tabeller öfver de besökandes antal i Norrlands turisthyddor skall stadfästa detta vårt antagande.

Den brittiska och kontinentala Federationens konferens i Stockholm hösten 1890.

I nationernas liksom i enskilda personers lif inträffar stundom en händelse, hvilken liksom med ens rycker slöjan från och uppenbarar ett dittills förbisedt moraliskt förfall, och som derigenom gifver upphof åt en omfattande sedlig upprättelse. Den inslumrade rättskänslan väckes, och man ser med bäfvan sin förnedring.

Något sådant tilldrog sig i England, då parlamentsakten af 1866 (the contagious diseases acts), som påböd reglementering af prostitutionen på vissa platser, blef allmänt känd. "Är vårt lands moraliska tillstånd så djupt sjunket, att styrelsen nödgas för helsans bevarande lagstifta för osedligheten såsom för ett nödvändigt ondt i st. för att förbjuda och bestraffa densamma?" så frågades framför allt bland Englands renhjärtade kvinnor. "Kan det vara så? Nej, denna nya institution är ett missgrepp, som vilseleder rättskänslan, som frestar mannen till synd genom ett bedrägligt hopp om att undgå syndens följder, och kvinnan genom att för henne öppna ett af staten tolereradt lastbart yrke. En dylik anordning, om än så välment, måste dock sänka nationalkarakteren, och bör derför afskaffas." I denna fasta öfvertygelse skred man till verket att söka med alla lofliga medel arbeta för upphäfvandet af den nya lagen. Omkring tvänne årtionden varade striden, innan seger vanns, först delvis 1883 sedan fullständigt 1887. De anglosachsiska folken kunde blott under kortare tidskeden och då endast på enskilda platser fördraga systemet, emedan de ansågo det strida både mot mänsklig och gudomlig lag.

I Amerika och i Skottland har det aldrig varit infördt, undantagandes ett år i Chicago.

Rörelsen för afskaffande af prostitutionens reglementering spred sig emellertid från England till kontinenten, hvarest systemet allt ifrån slutet af förra seklet varit på flere ställen infördt. Ett stort förbund under namn af "*Den brittiska, kontinentala och allmänna federationen*" bildades och samlade inom sig dels som medlemmar, dels som gynnare talrika skaror af den religiöst och moraliskt vakna befolkningen i olika länder; och som deras anförare uppträdde allt flere kända personligheter. Här må blott i förbigående anföras namn sådana som den världsberömde och vördade national-ekonomen och rättslärde professor Emile de Laveleye från Belgien, engelsmännen Stuart Mill och Herbert Spencer, de framstående franska författarne Laboulaye, Pressensé och Monod, den populäre tysken Otto Funcke samt i kvinnornas led främst Mrs Butler och vid hennes sida Madame de Morsier, dotter af den äfven i Sverige kände skriftställaren E. Naville m. fl. Internationella konferenser eller större kongresser höllos af denna förening än här, än der, och hvar och en af dessa sopade bort en del af sofismerna, som gifva stöd åt systemet. En dylik renande svallvåg har slutligen också nått vårt land, då federations-konferensen samlades i Stockholm d. 10—12 September detta år.

Att gifva en någorlunda fullständig framställning af mötets förhandlingar förbjuder det trånga utrymmet. Några drag från konferensens mest anmärkningsvärda uppträden och tal är allt hvad här kan meddelas.

Till ordförande i Laveleyes ställe utsågs parlamentsledamoten profes sor Stuart. Första dagens allmänna möte öppnades af professor Schulthess, som helsade främlingarne välkomna på samma gång djupt beklagande att två bland de mest framstående personligheterna inom federationen, professor Laveleye och Mrs Butler, varit af helsoskäl hindrade att infinna sig. Härefter redogjorde professor Stuart med värme och klarhet för federationens syfte och verksamhet. Sedermera uppläste M. Minod, Schweitzare, en skrifvelse från professor Laveleye, hvari denne dels uttryckte sin ledsnad öfver att endast på detta sätt kunna deltaga i mötets förhandlingar, dels meddelade några intressanta historiska iakttagelser t. ex. en jämförelse mellan det moraliska förfallet såväl i slutet af förra som i slutet af närvarande sekel. Bidragande orsaker antogs i båda fallen vara den usla literaturen samt statens kompromiss med osedligheten. Efter uppläsandet af detta helsningsbref erhöll Mrs Leavitt ordet. Den berömda amerikanskan, som hållit mer än 1400 föredrag, och hvars tal blifvit tolkade på många språk inom olika

världsdelar fängslade genast uppmärksamheten genom sitt varma, klara och formfulländade föredrag. Hon redogjorde för sedlighetsförhållandena i Amerika, der systemet egentligen aldrig varit infördt, men der åtskilliga försök att insmugla motsvarande inrättningar genast motats af befolkningens vakna moral och religiositet. Derefter följde föredrag från Tyskland och Schweitz, båda karakteristiska för reglementeringsfrågans ställning i de respektive landen. I Tyskland var den knapt väckt att döma af professor Böhmerts behandling af sedlighetssaken i allmänhet. Annorlunda i Schweitz! I Genève ansågs omkring hälften af den vuxna befolkningen önska systemets afskaffande.

De utländska föredragen återgåfvos mästerligt på svenska af kyrkoherde Olbers, som före sin flyttning till landet flere år varit ordförande för den svenska federations-afdelningen.

På eft. m. samma dag hölls ett möte för män på vetenskapsakademiens hörsal under presidium af brukspatron Hugo Tamm, vid hvilket reglementeringssystemet anfölls från moralisk synpunkt af pastor Holck i Köpenhamn, från juridisk af advokat Bunting, redaktör af den stora engelska tidskriften Contemporary Review, och från hygienisk af professor Forel från Zürich och doktor Nevins från Liverpool. Den senare, som är president i "The national medical association" har genom af honom utförda vidlyftiga statistiska tabeller öfver de af osedlighet uppkomna sjukdomarna inom den engelska hären och flottan väsendtligt bidragit till systemets upphäfvande. Äfven vid konferensen i Stockholm utgjorde hans faktiska uppgifter ett bland de kraftigaste bevisen mot detsamma. Talarens nobla, patriarkaliska utseende bidrog att göra det intressanta föredraget än mer tilltalande.

Samtidigt hölls ett allmänt möte för kvinnor i den stora salen i Hotel Continental, hvilken var i det närmaste fullsatt af en publik, som med uppmärksamhet, stundom med entusiasm åhörde föredragen. Först uppträdde Mrs Leavitt från Boston, som under senaste sju år rest jorden rundt såsom nykterhets- och sedlighetspredikant på uppdrag af World's Woman's Christian Temperance Union, världens största nykterhetsförening för kvinnor. Hon ser ut att vara omkring 60 år. Det bleka, ovala ansigtet är fåradt af år, ansträngningar, tankar kanske mest af sorg öfver och medlidande med allt det mänskliga elände, hon bevittnat; — så tycks det åtminstone, då man skådar in i hennes djupa, allvarliga ögon. En förunderlig blick, lugn och dock varm, mild och dock allvarlig; en blick, som tager stamhåll bortom tid och rum. Eget nog tycks tiden dock ej blifvit förnärmad af detta förbiseende utan i stället förlänat denna gamla kvinna mycket af ungdomens behag. Ögat strålar stundom, som hade det skådat

blott 16 i st. f. 60 vintrar, leendet är intagande och behagligt, och själfva de gråa lockarna, som titta fram under den svarta spetsslöjan hafva något ungdomligt hos sig. Den smärta figuren, den raka hållningen, det lifliga och klara föredraget, allt inger förnimmelsen af kraft och spänstighet.

Och själfva föredraget, det var så rent och jungfruligt, som hade denna kvinna ingen kunskap om det obeskrifliga elände af synd och skam, hvars tillvaro förmått henne att uppträda mot allt, som gifver näring och stöd åt sedligt förfall. Den mest nogräknade moder skulle kunnat medföra sin unga dotter, så grannlaga behandlades den allvarliga frågan. Talet var också en apoteos af renheten "icke snöns renhet,. ty den kan trampas ned och sölas, icke blommans, ty hon varder snart till stoft, utan stjärnans, som i oförändrad glans blickar ned århundrade efter århundrade." Hon fordrade af mannen samma sedliga dygd som af kvinnan och talade om de kyska äktenskap, der sann kärlek adlar förhållandena; — om uppfostran af barnen, ej i okunnighetens renhet utan i ett vetande, afpassadt efter ålder och utveckling, innefattande sådant, hvarom barnet begär upplysning. Hon talade om den rena kvinnans inflytande på mannen såsom hans moder, syster, maka eller hans vakna drömmars ideal. Kvinlig renhet och dess inflytande på hem och samhälle var hufvudämnet för detta tal, som framfördes med otvungen ledighet förenad med en öfverlägsen andes värdighet.

Derefter uppträdde Fru Anna Myhrman, som mer öfvervägande behandlade frågan från rättslig synpunkt. I ett lifligt och flytande föredrag framhöll hon orättvisan af nuvarande förhållanden, då lidandet, straffet och vanäran för ett af man och kvinna gemensamt begånget brott drabbar endast henne, den svagare. "*Huru uppfostra det allmänna medvetandet för att likställa mannen och kvinnan inför sedlighetens kraf?*" var ämnet för hennes föredrag. Som svar på frågan erinrade talarinnan om nödvändigheten af att högre klassers kvinnor ställa större fordringar i sedligt afseende på de män, som införas i deras sällskapskrets, och åt hvilka de bortgifva sina döttrar. Må man ej i sitt intima umgänge mottaga den kände libertinen, medan man blygs att ens nämna hans olyckliga offer. Alla undantagslagar, som endast drabba kvinnan, böra upphäfvas, och lika dom fällas öfver den, hvilken säljer sin kvinliga dygd, som öfver den, hvilken tillhandlar sig varan.

Om den första och andra talarinnan främst valt till ämne sedlig renhet och opartisk rättvisa, skulle man kunna säga att den tredje, fröken Ida Welhaven, förnämligast upptog på sitt program den allt

öfvervinnande kärleken. Fröken Welhaven är dotter af den berömde norke skalden och har flere år tillhört styrelsen för Kristiania sedlighetsförening. Hon är en medelålders kvinna, men den fina, spensliga figuren, det lilla något nedböjda hufvudet samt något visst enkelt och anspråkslöst i hennes väsen gör, att hon förefaller yngre. Blygt men ej försagdt höjde hon sin stämma och uppmanade sina medsystrar att i striden mot osedligheten flitigare begagna de vapen, Försynen gifvit dem just såsom kvinnor. Hon tecknade i några få drag den verksamhet, petitioner, möten och hjälpföreningar, Norges kvinnor utöfvat för att bidraga till systemets afskaffande i hennes hemland, och hon påstod bestämdt, att det sedliga tillståndet i Kristiania snarare förbättrats än försämrats, sedan reglementeringen i Februari 1888 upphäfdes. Varmt lade hon sina åhörarinnor på hjärtat de ökade pligter, som kvinnornas mer oberoende och inflytelserika ställning i våra dagar ålägger dem i synnerhet med afseende på mindre lyckligt lottade medsystrar, för hvilka de högre klassernas bildade och förmögna kvinnor böra vara stödjande vänner. Hon beklagade att många kvinnor äfven af förnämligare samhällsställning äro vanmäktiga i striden för högre sedlighet, dels emedan de själfva sakna själens verkliga renhet, dels emedan de ej ega nog af den osjälfviska kärlek, som genom sin glöd förmår luttra mannens passion, och som vid beröringen med fallna medsystrar förmår skänka dessa kraft och håg till upprättelse. ”Då vi förmana dem”, sade hon, ”skola vi icke begagna pronomen Ni utan Vi, och aldrig tala till dem 'de haut en bas'.” Men dessa själsegenskaper: renhet och kärlek, kunna ej tagas; de äro gåfvor, som vi måste utbedja oss från ofvan. Gudsgemenskap och bön skola göra oss starka i striden och förläna seger.

Vid middagstiden andra konferensdagen inbjöd svenska federations-afdelningens ordförande brukspatron Hugo Tamm föreningens medlemmar tlll en ångbåtstur genom det vackra Skurusundet till Baggensfjärden och gaf dermed främlingarna tillfälle att bese några af Stockholms skönaste omgifningar. Då dagen skymde, samlades de flesta af federationens medlemmar till en festlig middag på Hotel Continental, vid hvilken främlingarnes skål föreslogs i hjärtliga ordalag på engelska språket af brukspatron Tamm. Han tackade dem för att de kommit till vår kalla nord för att värma och lifva vårt nit för federationens sak. Skålen besvarades dels af Mrs Leavitt, som yttrade sin tillfredsställelse deröfver, att denna skål druckits i klart vatten, emedan hon derigenom fått glädjen deltaga i densamma, dels af professor Stuart, som i samklang med stundens stämning påminte om det starka band, som förenar alla dem, hvilka arbeta för en god sak och äro redo att

något lida och offra för densamma. Den oförgätliga middagen afslutades med några hjärtliga ord, uttalade på flytande engelska af professor Rudin från Upsala.

Följande f. m. redogjordes för det sedliga tillståndet på olika orter, hvarvid kamrer O. Westerberg, sekreterare för federationens svenska afdelning, gaf en upplysande skildring af våra inhemska förhållanden och sedlighetssträfvanden.

Konferensen afslutades samma dag på aftonen, då allmänt möte hölls på Hotel Continental, hvars stora sal var nästan full af åhörare, som med lifliga applåder gåfvo sin tillfredsställelse tillkänna. Talare voro brukspatron Tamm, Mrs Leavitt, fröken Welhaven och professor Stuart. Den sistnämnde hoppades, att de upplysningar och väckelser, som konferensen gifvit, skulle taga form i åtgärder och påbud, egnade att höja och stärka samhällets och individens sedliga lif.

Edmund Gammal.

Kvinnan och trädgården.

Då författaren till dessa rader gjorde sitt val af yrke, trädgårdsyrket, blef han af vänner och bekanta på det ifrigaste afrådd derifrån. Trädgårdsskötseln vore ej lämplig för vårt klimat, hette det. Långt derifrån! Sommaren vore för kort och opålitlig, jorden för karg, konsumtion och pris å trädgårdsalster för obetydliga och arbetet för dyrt!

Det var just inga glada utsigter. När dertill mina vänner stälde sina böcker till mitt förfogande med deras i sanning häpnadsväckande förlustsiffror, borde intet tvifvel längre råda om olämpligheten af att ur trädgårdarne söka sin bergning. Jag ryggade dock ej tillbaka, ty på djupet glödde öfvertygelsen, att en trädgård, liksom hvarje annan affär, rätt skött, måste bära sig.

Rätt skött — ja, det är knuten! Jag har nu efter slutade lärokurser praktiserat några år och derunder fått tillfälle iakttaga ett och annat. Hvad har jag då funnit? Hafva mina vänner rätt i att betrakta trädgårdarne som endast ett onus. Ja, tyvärr, i nio fall af tio. Erfarenheten är sorglig och bevisas endast allt för lätt.

Utan att vilja ingå på någon undersökning af de svårig-

heter, som jord och klimatförhållanden resa i odlarens väg, vill jag här endast påpeka, att det ekonomiska resultatet af trädgårdarne i södra och mellersta Sverige är ungefär detsamma. Och likväl arbeta de under i så hög grad skilda klimatiska inflytanden. Nej, orsaken till det klena resultatet är nog en annan, och må vi se till att finna den.

Välan, du har en trädgård. Alltså måste du skaffa en trädgårdsmästare. På dylika är ingen brist, så att så till vida bjuder saken inga svårigheter. Du är intresserad för din täppa. Trädgårdsmästaren får sina order — och nya kvastar sopa alltid bäst — han utför dem till din belåtenhet. — Våren kommer. Grönsakerna spira dugtigt under bänkfönstren, och solen slösar med värme och ljus i dina växthus. Du vill se frukterna af vinterlångt arbete och skickar mäster till staden att torga. Det går bra! Förhoppningarna tyckas slå in och med dubbelt så stort lass åker han in nästa gång. — Du beräknar naturligtvis dubbla inkomster och motser med otålighet trädgårdsmästarens återkomst. Ändtligen står han i din förstuga och räcker dig en nota jämte försäljningssumman, endast några öre öfver hvad du förra gången fick för hälften så mycket produkter. — Du häpnar och mumlar sakta ett: "bättre lycka nästa gång". Men äfven då missräknar du dig, ty ännu mindre än sist blef förtjänsten. Du börjar tvifla på trädgårdsmästarens ärlighet och misstänker att han super, ty du vet ej om att tillförseln sista torgdagen var tio gånger större än den första, och du har ej lagt märke till att dagen varit en riktig April-dag, med både storm och snö och slask. När han ändtligen sålt ut och genomvåt skulle begifva sig hem, kunde han ej motstå begäret att stilla hunger och törst. Pengarna behöfva ej vara dina, men du tror det, blir mer och mer misstrogen och vägrar under de brådskande vår- och såddarbetena lemna erforderlig hjälp. Trädgårdsmästaren, som hittills gjort sitt bästa och ännu eger intresse för sin sak, gör dig starka föreställningar. Du slår döförat till — karlen får reda sig bäst han kan! Ej under då, att hågen slappas. Är väl en gång intresset i aftagande, minskas också snart arbetet — och dermed inkomsterna. Din trädgårdsekonomi råkar i ytterlig oordning. Du ser det och vill bringa reda deri igen, men du är ovis nog att antaga botemedlet ligga i att byta trädgårdsmästare. Allt värre blir det, och du låter snart — om du ej är förmögen — din trädgård råka

i lägervall, allt medan du för vänner och bekanta nedsätter alla trädgårdsmästare och är villig gå ed på, att trädgårdsodling är det sämsta af alla yrken.

Efter att sålunda fått vidkännas pekuniära uppoffringar, efter att ha betagit trädgårdsmästaren hans intresse och gjort honom i hög grad likgiltig, anser du dig på goda grunder kunna fälla denna hårda dom.

Hvem drabbar dock den egentliga skulden i sista hand. Den drabbar dig själf. Du har nog sökt visa ditt intresse, men du har, om jag så får säga, gripit in i arbetet för mycket på måfå. Under vårens brådska vägrade du lemna behöflig arbetshjälp och tvingade derigenom till sen sådd på illa beredd jord, men icke desto mindre är du, när skördetiden kommer, färdig att fordra full klingande valuta.

Alltså rent ut — det är nödiga insigter i yrket, som fattas dig. Eger du äfven intresse för saken, blir det ofta genom okunnighet missriktadt. Vill du derför verkligen föra din trädgård framåt, är första vilkoret, att du bortarbetar denna okunnighet. Skall du taga mot ett landtbruk, genomgår du allt helst en kurs eller par deri — äfven om du får både inspektor och rättare vid din sida. Ty nekas kan ej att det är godt, ja nödvändigt att hafva ett eget omdöme om saker och ting, med hvilka man har att göra.

Är då verkligen en trädgård värd att offra tid på? Du tviflar — men den är det! Vi lefva i detaljarbetets tid, och en trädgård är ett detaljeradt jordbruk. Ju mer ett folk odlar sin jord som trädgård, ju rikare och idogare blir det, se blott på vårt lilla grannland Danmark för att ej nämna Frankrike och Belgien.

Men, invänder mången, hur få tid att sätta mig in i trädgårdsodlingen och sedan när praktiskt tillämpa min kunskap, ofta borta, som jag är och upptagen af andra värf? Invändningen är berättigad, jag erkänner det gärna, och jag vill derför föreslå att du lemnar trädgårdens vård — hvilket utomlands ofta är fallet — i din hustrus eller dotters hand. De kunna mera grundligt egna sig deråt, och då det ju i trädgården hufvudsakligen alstras frukter, som omedelbart gå till ett af deras departement, ligger det ju i sakens natur, att de ej böra sakna intresse.

Jag vänder mig derför nu direkt till Eder, Sveriges unga kvinnor, med den uppmaningen att taga trädgårdarne

i Ert speciela hägn. Men I skolen ej blott för syns skull åtaga Eder detta värf, utan I skolen *utbilda* Er dertill, för att sedan verkligen direkt eller indirekt kunna leda skötseln af Er trädgård.

Våra dagar hafva bevittnat, hur kvinnan litet öfverallt upptagit konkurrensen med mannen, och hur det skett till det helas båtnad. Hvarför ej då göra det äfven på detta område, som i så hög grad synes egnadt just för kvinnan? Trädgårdsodlingen innefattar ju en mängd de finaste arbeten, som fordra en mjuk hand, ett aldrig svigtande tålamod och ett kärleksfullt sinne, och det är ju endast hvad I i så hög grad besitten. Till utförande af de tyngsta och gröfsta sysslorna, för hvilka Edra krafter ej ännu räcka till, står ju mannens hjälp till Ert förfogande.

Att I egen intresse för yrket, derpå tviflar jag ej. Tvärtom bör det, såsom nämndt är, ligga i sakens natur, att det finnes. I bören ju alltid vara måna om, att de grönsaker, som serveras vid Edert bord, äro af bästa beskaffenhet, liksom att de blommor, med hvilka I pryden Edra hem och gören dem — om än aldrig så enkla — inbjudande och leende, bära alla spår af en god och insigtsfull ans. Öfvertagen I nu trädgårdsarbetena på eget ansvar, kommer också snart frågans ekonomiska sida att ligga Er lika varmt om hjärtat. I skolen bemöda Er om att ställa driftkostnaderna billigt. I skolen bättre än männen kunno lämpa produktion efter konsumtion, en massa biprodukter, som nu förslösas, skolen I tillvarataga, och tegar, som undgått mannens öga, skolen I bruka och draga inom kulturens råmärken. Jag är förvissad om, att hela trädgårdsväsendet under Edert hägn kommer att gå ett nytt utvecklingsskede till mötes och en vigtig insats göras i hela landets ekonomiska ställning.

Dragen Er derför ej undan, utan gripen villigt verket an. Hvad I hafven att förlora på försöket är ej mycket, hvad I kunnen vinna, oberäkneligt. Kunskap i trädgårdsyrket medför alltid sin nytta. För dem, som bo på landet, behöfver den icke bevisas. Er andra åter kommer den till gagn vid inköpen på torgen och vården af hemmets lilla blomstervärld.

Att dessutom arbetet i den friska luften skulle föda helsans rosor på Edra kinder och skänka musklerna en välbehöflig stadga, är en ej ringa vinst, och att särskildt för Eder,

I unga, som ej ännu stiftat eget hem, ett arbete, hvaråt I temligen odeladt skulle kunna egna er med kropp och själ, skulle skänka nöje och mångfaldig nyttig lärdom, är en sak, man ej har rätt att betvifla. Och än en fördel och en vigtig sådan! Genom detta steg skulle en ny bana öppna sig för Edert eget lifsförvärf! Ej för alla ges det rum å eller passar kontorslokalen, och ej åt alla bereder nålen ett torftigt bröd — denna nål, som i kvafva kamrar under brännande tak för tidigt bryter sin flitiga förerskas krafter. Jämför man konsumtionen å frukt och grönsaker hos oss och hos andra folk, — folk med hvilka vi vilja vara jämngoda — visar sig en märkbar skilnad. Hos oss betraktas grönsaker nästan som en lyx, den der ej får finnas på fattigmans bord, hos andra deremot som en nödvändighetsartikel. Ju allmännare kunskapen om deras odling blefve, ju billigare och rationellare denna bedrefs, dess större blefve grönsakernas spridning och dess omistligare våra trädgårdar. Då det ju, som nämdt är, faller sig svårt, ja ofta rent af omöjligt för mannen att medhinna eller öfvervaka sin täppas vård är det alltså på Eder, I kvinnor, saken ytterst hvilar.

* * *

Med en sådan uppfattning af förhållandena följer det nästan af sig själf, att jag, sedan jag fått någorlunda fast fot, skulle sätta upprättandet af en kvinlig elevskola som ett af mina närmaste mål. Att frågan dock ännu länge skulle förblifvit hvilande, är jag alldeles öfvertygad om, för såvida ej såsom nu skett, jag styrkts i min uppfattning genom beröring med för saken varmt intresserade kvinnor.

Denna skola har jag tänkt mig sådan, att der ej blott verkliga trädgårdsmästare kunna utbildas, utan äfven nödiga insigter vinnas för en — om jag så må säga — indirekt vård af våra trädgårdar. Jag har nemligen tydligen insett, att det ej är nog, att våra goda och väl ledda läroanstalter sända ut årgång efter årgång af kunniga och villiga trädgårdsmän. De friska vindarne mojna snart ut och hågen svalnar under den ojämna kampen, medan steg för steg, tyst som en tjuf om natten, liknöjdheten stjäl sig öfver de unge männens sinnen och förlamar deras handlingskraft. Nej, våra trädgårdsmästare, vare sig manliga eller i en framtid äfven kvinliga,

måste blifva *förstådda* af sitt husbondefolk och måste finna *stöd* hos dem för så vida ett verkligt godt resultat skall nås!

Derför, unga kvinnor, bryten käckt fördomarne, egnen någon del af den tid Er uppfostran kräfver åt att inhemta kunskap i trädgårdsyrket och varen förvissade om att I, äfven om det låter vänta på sig, en gång fån glädjas öfver fosterlandets varma tack!

Rudolf Abelin.

(Se vidare annonsafdelningen.)

En kurs i Stenografi.

Till redaktionen har från styrelsen för Arendska Stenografinstitutet inkommit en anmälan om en godtköpskurs i Arends Stenografi, hvilken denna styrelse anordnat i Brunells handelsskola, Drottninggatan 48. Afgiften är tio kronor och kursen, som är afsedd att omfatta en fullständig framställning af systemet, kommer att fördelas på 20 lektioner och skall vara afslutad före jul.

För dem som skulle vara hågade att lära detta i så hög grad tidbesparande skrifsätt, men tveka om det verkligen är mödan värdt, hänvisa vi till en förträfflig artikel: Stenografin såsom undervisningsämne af Samuel Clason, hvilken finnes införd i den pedagogiska tidskriften Verdandis tredje häfte 1890.

Att stenografin för många unge män redan varit en god hjälp vid förskaffandet af deras lifsuppehälle under de första åren på embetsmannabanan, det är ju allmänt bekant. Vid riksdagen, vid kongresser, offentliga möten och föreläsningar, öfverallt får den göra tjänst, och man har säkerligen den att tacka för att man nu får så mycket mera fullständiga referat än de skelett som förr bestodos allmänheten.

Hvilken ställning har då kvinnan intagit till denna nya förvärfskälla?

Från Danmark (se notisafdelningen) kommer nu underrättelse om att en kvinna, fröken Elisabeth Grundtvig, en sondotter till biskopen och äfven här i Sverige bekant genom sin författareverksamhet, af danska riksdagen blifvit utnämd till dess Stenograf. Här, som på många andra områden, taga våra grannland försteget framför oss. Ligger felet månne i brist på vakenhet hos kvinnorna själfva, eller hafva de så få vänner till deras sträfvan efter oberoende och själfstän-

dig verksamhet, att det motstånd som ännu höres deremot icke såsom i Danmark kan besegras. Ja, det ser verkligen ut som det sista vore fallet, ty försök hafva gjorts af åtminstone som vi säkert veta två kvinnor att eröfra en del af detta område till själfförvärf.

I första kammaren sökte år 1887 Fröken Ellen Sundberg och Fröken Alma Wedin att blifva antagna såsom riksdagsstenografer, men utan framgång. År 1888 sökte fröken Sundberg ensam i andra kammaren. Bland 15 sökande var hon vid profvet färdig bland de första och lär enligt riksdagsmäns utsago hennes återgifvande varit mycket godt. Hon blef dock icke antagen, och vi hafva hört som skäl uppgifvas det något egendomliga, att hon var "det enda fruntimret". Åren 1889 och 1890 har hon inlemnat ansökningar i båda kamrarne, men har icke ens blifvit kallad att aflägga prof.

Hon har emellertid icke förgäfves arbetat på att vinna skicklighet i stenografi; hon tjänstgör nu såsom stetograf vid Brandförsäkringsbolaget Tor, har under flera år stenograferat vid helsevårdsföreningens sammankomster, vid gymnastiklärarесällskapets möten och vid de tre sista läkaremötena, förutom vid extra föreläsningstillfällen m. m

Vi få väl hoppas att riksdagens kamrar i en icke allt för långt aflägsen framtid kommer att följa den danska riksdagens exempel och invälja en kvinna bland sina referenter. Den tid borde väl vara förbi då hon på grund af sitt kön utestänges från ett för henne lämpligt arbete, deri hon förvärfvat sig jämngod skicklighet med männen.

Åt en annan nyttig sak har vårt grannland också lyckats förvärfva sympatier mera än det lyckats för saken intresserade att få här hemma. En medlem af Drägtreformföreningens styrelse skrifver nämligen till oss sålunda:

Drägtreformsaken har i Danmark tagit ett stort steg framåt, i och med den inbjudning till Aktieteckning för en "Reformdrägtsforredning", som utfärdats af Dansk Kvindesamfund, och som finnes införd på omslaget till dess organ, "Kvinden och Samfundet", Sept. 1890. Denna aktieteckning afser näml. inrättandet af "Systue for Reformunderts"; "og for Kjoler", samt "Tillvejebringelsen af sunde och bensigtsmæssige Börnedragter". Ett dylikt förslag var å bane här i Stockholm för några år sedan, och dryftades ganska lifligt på ett särskildt derför utlyst möte, men när man kom "from sonnds to things", från ord till handling, befanns icke intresset och offervilligheten för den goda saken tillräckligt stora för att bära den fram. Dertill bidrog nog äfven icke så litet att våra läkare förhölle sig så passivt till saken; drägtreformföreningens styrelse hade likväl, såväl genom dess medlemmars personliga bemödanden, som genom till hela Sveriges läkarkår

utsända cirkulär, sökt intressera herrar läkare för en sak, som man väl skulle tycka borde ligga dem om hjärtat — men det lyckades ej. Dansk Kvindesamfund har deremot haft mera tur — har måhända äfven haft mer energi och större krafter till sitt förfogande — nog af, dess inbjudning till aktieteckning, undertecknad af 25 framstående kvinnor ur skilda samhällskretsar, är åtföljd af ett uttalande om det önskvärda och behöfliga i själfva reformen, hvarunder 25 kända manliga och kvinliga läkare satt sina namn. Saken tyckes således der vara, som det heter, väl förspänd — vi önska den all lycka, med en liten suck af afund!

I sammanhang må omtalas, att vår Drägtreformförenings mönster och modeller voro utställda i Köpenhamn förliden sommar, under lära-remötet, först i Frök. Zahles ansedda skola, och sedan på ett annat ställe, och hade de väckt mycken uppmärksamhet och stort gillande. Kommer der någon "Systue" till stånd, så torde det hufvudsakligen varda våra modeller till under- och barnkläder som komma att användas. Vi ha nyligen haft nöjet mottaga 5 vackra och vällyckade fotografier, utförda i Köpenhamn efter vår skoldrägt och drägten för blifvande mödrar — hvilket ju också bevisar att de der ansågos både vackra och praktiska.

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden:

Stipendiefonderna.

Till *Donationsfonden* har Fröken Ellen Bergman öfverlemnat en summa af 1,000 kronor att utgöra grundplåt till en slägt-stipendiefond afsedd för kvinliga ättlingar af gifvarinnans föräldrar, och har hon lofvat att småningom öka denna fond genom gåfvor och testamente. Samtidigt med denna donation har Fröken Bergman till *Allmänna Stipendiefonden* öfverlemnat en gåfva af 100 kronor utgörande första inbetalningen å det belopp af 10,000 kronor, som den frikostiga gifvarinnan utlofvat att genom gåfvor och testamente tilldela nämda fond.

För 2:ne kvinliga elever vid Norrvikens trädgårdsskola har Fredrika-Bremer-Förbundet beslutat erlägga den faststälda kursafgiften med 75 kr. för hvarje elev.

Från *Föreningen för Välgörenhetens Ordnande* har till Fredrika-Bremer-Förbundet ingått en hemställan om samarbete i vissa fall

med förbundet, och har Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse beslutat att antaga det gjorda förslaget.

Fredrika-Bremer-Förbundets Drägtreformförenings styrelse består efter nu skedda val af följande ordinarie medlemmar: Fruarna K. Bohman, C. Boklund, A. Cederschiöld, J. Jolin, I. Humble, H. Palme och C. Scholander samt fröknarna H. Palmqvist och M. Silow. Suppleanter äro: Fruarna R. Arvedson, M. L. Berg och G. Linder samt fröknarna E. Bergman, A. Ekermann och E. Eurén.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. För *kvinnas anställning å apotek* har Fredrika-Bremer-Förbundet under flera år sökt verka. Den § i Kongl. Författningssamlingen, som gäller elevs antagande vid apotek, börjar nämligen med ordet "*yngling,* som", och det var sålunda fråga om öppnandet af en ny bana för kvinnan. Då det af flera skäl ej ansågs lämpligt att förbundet ingick till Kongl. Maj:t med anhållan om kvinnas tillträde till apotekareyrket, har förbundet i stället sökt intressera lärarinnor och arbetssökande unga kvinnor för saken.

Såsom en följd af detta förbundets arbete torde få anses att ansökningar i dessa dagar ingått till Kongl. Maj:t att fröken Katarina Bolin, dotter af aflidne landssekreteraren E. Bolin i Falun, fröken Hellevi Magnusson, dotter af afl. sjökaptenen J. P. Magnusson i Kalmar samt fröken Agnes Sällström, dotter af Handlanden J. E. Sällström i Kalmar, måtte, utan hinder af sitt kön, få antagas till elev å apotek samt efter framdeles aflagda farmacie studiosi- och apotekareexamina erhålla enahanda rättigheter, som, efter aflagda kunskapsprof, tillkomma manlig farmaceut.

En kvinlig uppfinnare, Fröken Mathilda Persson har uppfunnit ett nytt sätt att kondensera grädde och mjölk. Hennes afsigt är att upprätta en fabrik för "Svenska Gräddaktiebolagets — namnet på den nya affären — tillverkningar, hvilka äfven komma att innefatta köttextrakt, maltextrakt, köttsås m. m. Fröken Persson har under hösten vistats i Stockholm för att väcka intresse för sitt företag. "Svenska gräddaktiebolagets" aktiekapital är satt till ett minimum af 15,000 och till ett maximum af 100,000 kr. Aktierna äro å 100 kr.

Stockholms Arbetsstugor numera 7 till antalet, hafva med Oktober månad åter börjat sin verksamhet för vintern.

De flesta af Stockholms församlingar hafva nu sin arbetsstuga. Sammanlagdt hafva i dessa mellan 4 och 500 barn, utvalda bland de mest behöfvande af folkskolans lärjungar, varit inskrifna. Stadsfullmäktige hafva för i år beviljat Stockholms arbetsstugor ett understöd af 5,000 kr.

Lärokurs i telegrafi m. m. pågår för närvarande sedan medlet af sistlidne september vid telegrafverkets undervisningsanstalt i Stockholm. I kursen, som är afsedd endast för fruntimmer, deltaga tjugonio elever.

Lärokursen eger rum i det telegrafverket tillhöriga, strax invid Mosebacke belägna, förutvarande optiska telegrafhuset, dit verkets undervisningsanstalt i höst blifvit förflyttad, efter att tillförene haft sin lokal i centraltelegrafstationshuset vid Skeppsbron.

Fröken *Ida Donker*, 27 Östermalmsgatan, kommer att efter Jul börja en kurs för unga lärarinnor, som önska lära sig undervisa i främmande språk, efter den praktiska och säkra metod, hon under flere år användt vid undervisning i skolor utomlands och äfven här med framgång tillämpat på egna elever. All undervisning lemnas på främmande språk.

Praktisk hushållsskola. Från Göteborg skrifves: För meddelande åt uppväxande flickor af sådan undervisning, som sätter dem i stånd att, då de utträda i lifvet, fylla sin plats med hänsyn till de praktiska göromål hemmen fordra, har aktiebolaget D. Carnegie & komp., för att i sin mån verka för detta syfte, beslutit att låta uppföra en läroanstalt.

Norge. ”*Norske kvinders totalafholdsforening*” har hållit sitt första större offentliga möte i Kristiania.

Föreningen, som stiftades i Kristiania i februari 1889, är en underafdelning af Verldens kvinliga nykterhetsförening, hvars medlemmar som tecken bära ett litet hvitt band och som är utbredd inom de flesta civiliserade land, i Japan och Indien, såväl som i Sverige, Norge och Danmark. I Norge ha tillika stiftats dylika föreningar i Bergen, Trondhjem och Kristiansund.

En fackförening för tjänstflickor är bildad i Kristiania. Den räknar redan 225 medlemmar.

Föreningen skall verka för kortare och, så vidt möjligt är, fastställd arbetstid med bestämda fritider, bättre lön samt bättre rum än de, som i allmänhet bestås tjänstflickor.

Danmark. *Danmarks första kvinliga riksdagsstenograf* är fröken Elisabeth Gruntvig, en sondotter till biskopen och själf bekant som en begåfvad författarinna. Fröken G. blef nämligen för några dagar sedan utnämnd till stenografassistent vid danska riksdagen. Några bland riksdagens ledande män hade i det längsta motarbetat denna utvidgning af den kvinliga arbetsmarknaden såsom en enligt deras förmenande lika olämplig som onödig nyhet.

Fröken Ida Falbe-Hansen har i Köpenhamn disputerat för magistergraden i danskt språk och literatur. Det var första gången en kvinna derstädes höll föredrag för ett universitets auditorium.

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

DAGNY

TIDSKIFT FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN.

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

1890.

ÅTTONDE HÄFTET.

INNEHÅLL:

Pris pr årgång: **För Förbundets medlemmar** kr. 2,50.
För icke medlemmar „4,00.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk literatur.

Nordisk tidskrift, nr 4—6. — Ny svensk tidskrift, nr 4—6. — Statistisk tidskrift, nr 1, 2. — Tidskrift för kristlig tro och bildning, nr 1—4. — Läsning för folket, nr 3. — Läsning för hemmet, nr 2—5. — Förr och Nu, nr 5—10. — Pedagogisk tidskrift, nr 5—11. — Verdandi, nr 3—5. — Tidskrift för folkskoleundervisningen, nr 2, 3. — Svensk läraretidning, nr 18—48. — Slöjdundervisningsbladet, nr 4—10. — Helsovännen, nr 9—23. — Jordemodern, nr 5—12. — Sedlighetsvännen, nr 4, 5. — Nya bokhandelstidningen, nr 17—48. — Svensk bokhandelstidning, nr 17—48. — Svensk musiktidning, nr 6—18. — Idun, nr 18—48. — Daggdroppar, nr 1—14. — Finsk tidskrift, nr 1, 2, 5, 6. — Hemmet och samhället, nr 5—11. — Kvinden og samfundet, nr 4—9. — Hvad vi vil, nr 9—27. — Nylænde, nr 6—12, 20. — Tilskueren, nr 4—8. — Koti ja Yhteiskunta, nr 5—11. — Englishwoman's review, nr 5—8. — Women's suffrage journal, nr 5—8. — Woman's journal, nr 16—46. — Deutsche Hausfrauenzeitung, nr 18—48. — Neue Bahnen, nr 9—23. — Frauenberuf, nr 1—10. — Das Magazin für die Litteratur des In- und Auslandes, nr 18—48. — Die Lehrerin, nr 1—4. — La citoyenne, nr 162, 164. — Le droit des femmes, nr 372, 376, 378—382.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

Aktiebolaget Hiertas bokförlag: *E. Fries*, Märkvärdiga qvinnor, h. 6. — *H. K. Andersen*, Sagor och berättelser, h. 1.

W. Bille: *W. H. Riehl*, Drei Novellen. Mit Anmerkungen herausg. v. E. Planck. — *W. Korolenko*, Den blinde musikern. — *W. Walloth*, Faraonernas skattkammare. — *J. Spyri*, Älfvan från Intra och andra berättelser. — *A. Niemann*, Pieter Maritz.

Alb. Bonnier: *L. Tolstoy*, Kreutzer-Sonaten. — Studentföreningen Verdandis småskrifter, 20—27. — *E. Wahlén*, Guld och gröna skogar. — *L. M. Alcott*, Vid skymningsbrasan. — Lekkamraten, nr 5, 6. — *O. Adelborg*, Ängsblommor. — Askungen. — Onkel Adams Linnéa. — Snöflingan.

Carlbergs antikvariat: *R. Knötel*, Europeiska arméernas uniformer.

Prospekt

för

Trädgårdsskola för Unga Kvinnor

vid

Norrvikens Trädgårdar.

I. Denna skola, hvars ändamål är att åt unga kvinnor, som vilja egna sig åt trädgårdsskötsel, meddela såväl teoretisk som praktisk undervisning i allt hvad till trädgårdsskötsel hörer, börjar sin verksamhet nästkommande 15:de Januari.

II. Undervisningen, som fördelas på två kurser, en två-årig och en ett-årig, fortgår årligen med 14 dagars sommarlof till den 15:de December.

III. Klass 1, eller den två-åriga kursen, är afsedd för dem, som vilja göra trädgårdsskötsel till yrke;

Klass 2 eller den ett-åriga kursen, är afsedd för dem, som utan att vilja göra trädgårdsskötseln till yrke, likväl vilja förvärfva insigter deri.

IV. Undervisningen är såväl teoretisk som praktisk. Den teoretiska, grundad på föreläsningar, som hållas under tiden från 15:de Januari till omkring den 1:sta April och från omkring 1:sta Oktober till den 15:de December, afser att bibringa eleven nödiga kunskaper i hufvudkulturerna af såväl frukt-, blomster- som köksträdgården, med särskild hänsyn tagen till det ekonomiska resultatet samt nyttan och trefnaden för hemmet. Äfven genom-

gås grunderna för parkers vård och lemnas inblick i nyanläggningskonst.

V. I den praktiska undervisningen deltager eleven aktivt, så långt krafterna det medgifva, och afser den att bibringa ett rätt handlag samt förmåga att rätt ordna och bedöma ett arbete. I medeltal pågår arbetet — nödiga raster icke inberäknade — 8 timmar dagligen.

VI. Nödiga verktyg, med undantag af knifvar, tillhandahållas af Trädgården.

VII. Elev åligger det att vara sundt och praktiskt klädd, hvarvid särskild vigt fästes vid lämplig fotbeklädnad (af högskaftade och tjockbottnade stöfletter eller kängor). Äfven är önskligt att ett större vaxduksförkläde till drägtens skyddande användes.

VIII. För undervisningen erlägges ett arvode af 75 kr. pr kurs.

IX. God inackordering erhålles å platsen vid Torshags Hushållsskola eller, om enklare sådan önskas, å annat håll i trädgårdens närhet.

X. Inträdesanmälan bör före detta års utgång ställas till undertecknad och skall vara åtföljd af prest- och läkarebetyg samt målsmans medgifvande.

XI. Närmare upplysningar lemnas af Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå i Stockholm, af Doktorinnan Haglund i Norrköping samt af undertecknad.

Norrvikens Trädgårdar, *Åby* i Oktober 1890.

Rudolf Abelin.

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

Han och hon,

Några jämförelsepunkter mellan mannens och kvinnans själslif.

Jämförelse mellan man och kvinna — hvilket farligt ämne! Man vet icke hvilket man mest skall frukta: att säga gamla mögliga banaliteter eller att säga sådant som kan stöta någon af de båda mäktiga parter som det här är fråga om. Det är icke behagligt att falla i onåd hos någondera. Men med en enfaldig och uppriktig afsigt att fullkomligt opartiskt dela obehagligheterna jämt åt båda hållen, går jag till verket.

När män skrifva eller tala om kvinnans natur, så bruka de yttra sig liksom om den manliga naturen vore den egentliga ur-mänskliga och kvinnans bara en serie variationer: den förra kan betecknas som den räta normallinien, och för att karakterisera den senare behöfver man endast anteckna de ställen der hon afviker från den räta linien och förlorar sig i oregelbundna, kuriösa spirallinier. Men dessa äro också så regellösa och trassliga, att de flesta manliga intelligenser uppgifvit hoppet att kunna vetenskapligt kartlägga dem.

Men man kan också få höra kvinnor bedöma den manliga naturen, så som om den vore ingenting annat än en följd af omotiverade, i all evighet obegripliga afvikelser från den ur-mänskligt, d. v. s. kvinligt räta normallinien. Åter finnes det andra, som tänka sig de båda naturerna alldeles lika: samma krafter, samma mål, samma intressen, samma begåfning, med ett ord, som två paralella räta linier, om hvilka geometrien så skönt lär oss, att de aldrig råkas och aldrig behöfva hvarandra, och som äro en så vacker bild af den sanna själfständigheten och jämlikheten.

Men räta linier äro ändå bra tråkiga, låt oss hällre beteckna den manliga och den kvinliga själen som två halfva — icke cirklar, ty de äro för regelbundna, utan låt oss säga kometbanor. De ha sin egen väg, sin egen bana, äro båda lika berättigade, lika nödvändiga och — lika halfva.

Omöjligheten att utreda hindrar inte att definiera, och till allmänhetens bruk ha männen i alla tider satt i omlopp vissa lättfattliga definitioner på det kvinliga väsendet, t. ex. denna: ”kvinnan har ingen logik, hon är endast känsla”. Detta omdöme är i sin halfsanning och sin själftillräckliga korthet samt i sin allmänna förekomst mycket retsamt, nästan lika ret-

samt som den "kvinliga doften", hvilken damerna nu i hundra år förgäfves bedt herrarne definiera litet bestämdare. Kvinnan har ingen logik! Hvad ha då vi kvinliga skribenter gjort under detta sekel, som är fullt af vår ära, om icke bevisat, att vi ha logik! Kvinnan har alltid logik, när hon vill. Men hon vill inte i hvardagslifvet.

Kvinnan bara känsla! Hur står det tillsammans med ett allmänt rop från männens sida, som verkligen har något af allvarsklang i sig, att den moderna kvinnan är kall — en klagan, som för öfrigt ljuder samtidigt med kvinnans evigt vemodiga bedyrande, att mannen ej har en aning om sann känsla. Låt oss nu bli allvarsamma, ty detta är en allvarlig fråga. Saken är nog den, att mannens och kvinnans känslolif är af så olika art. Mannens känsla har sina tider af utbrott, då den alldeles behærskar honom, men dessemellan är han lättare än kvinnan förströdd af yttervärlden. Det kan under dessa mellantider se ut som om den röda tråden vore afbruten, men det är den icke, den har endast förlorat sig ini ett tjockt lager af praktiska eller teoretiska intressen för dagen. Då komma de korta, distraherade svaren, de likgiltiga blickarna, det affärsmässiga sättet, som kvinnan — hon må nu vara hustru, mor, syster eller vän — alltid så hjärtligt afskyr och alltid tolkar som bevis på att tillgifvenheten är död. Kvinnans känsla är icke af denna intermittenta art, den må vara ljum, kanske mången gång ljummare än mannens, men den ligger alltid så att säga öfverst i hennes varelse, och hennes tankar röra sig ständigt omkring den; för henne ligger den faran nära till hands att tumma och känna på den röda tråden, till dess den af idel tumning brister. Ty ingen känsla, hvarken vänskap eller kärlek tål vid ett ideligt mätande och vägande och undersökande, den mister på så sätt först sin doft och sedan sin verklighet. Mannen deremot förderfvar månget hjärteförhållande genom sin vårdslöshet att ej underhålla det genom små — vänligheter. På dessa sätter kvinnan ofta mera värde än på det säkra medvetandet, att mannen gärna gåfve sitt lif för henne. Det är derför som kvinnor ofta till andra mäns förvåning kasta bort sin kärlek åt vekliga, "fjantiga", omanliga män, de ha förstått den hemliga kraften i de dagliga uppmärksamheterna.

Som kvinnan alltid är van att reflektera öfver känslor, så är det helt naturligt, att hon har gjort upp åt sig en

metodik, ett ceremoniel för känslan. Hon vill ha vänskap och kärlek *i afsatser*. Ännu sedan hon hunnit långt öfver flickåren, har hon en "bästa" och kanske äfven en "näst bästa" vän. Och grader och trappsteg skall det vara äfven när en känsla håller på att ta upp sig efter en mellantid af relativ kyla. Försoningar och förklaringar äro lika dyrbara för det svaga som vedervärdiga för det starka könet. Och det der sättet som männen ha att utan vidare från köldens och ouppmärksamhetens regioner plumsa ner i ömhetens, det är någonting så stötande för det kvinliga, låt oss säga — ordningssinnet. Och det förefaller så oresonligt. Hvad det skulle ha varit mycket mer intressant att tillsammans leta ut de innersta orsakerna till missförståndet och så gradvis klättra upp till den fullständiga harmonien. Men dylika raffinerier har *han* inte tid med, han är i detta fall vida mera omedelbar, mera naturbarn; sätter *hon* upp en martyr-min, när han är varm, så — à la bonne heure, han har fått klart för sig att hon är kall, och sedan får hon sitta ensam och gråta och tänka på sin djupa kärlek.

Kvinnor ha ett sätt att använda addition, som vållar dem outsägliga kval. "Nu är det *femte* gången, som han inte tar afsked af mig", "nu är det *tredje* gången, som han inte ber mig gå med sig på teatern". En man använder aldrig sin räknekonst på dylika saker. En liten ovänlighet kan väl också såra honom, men det är som när en hvass krage skafver en på halsen: ett ögonblicks obehag, en vridning, och allt är glömdt.

Mannen har nog känsla, men han har inte minne för känslor. Det har kvinnan så mycket mer, och det måste hon ha, det är ju hon som skall uppehålla kontinuiteten både i familjen och rent af i mänskligheten. De flesta kvinnor indela sin tidräkning efter känslor, "det året var den och den så vänlig mot mig", "då och då var jag så ledsen". Men deremot har kvinnan så oändligt svårt att fullt lefva i nuet, och om det är sant att detta är tecken till öfvercivilisation, så är kvinnan mer öfverciviliserad än mannen. Han, friskare, starkare, med så mycket mer animalisk lifsglädje än hon, måste om och om igen förundra sig och förarga sig öfver svårigheten att rycka henne upp för ett ögonblick till en glad eller varm stämning. Skall hon vara glad, vill hon vara säker och garanterad, att ingenting ledsamt hvarken *har* händt eller *kommer* att hända.

Det finnes många kvinnor, som tro sig ha ett mycket godt hjärta, derför att de ständigt reflektera öfver känslor, och derför att de lida så ofantligt af sina närmastes föregifna ovänligheter, men dessa samma kvinnor göra kanske icke på hela året en handling, hvars motiv är en sann känsla för en annan. Känslan har hos dem gått öfver till att från en kraftig, till handling drifvande lifsprincip bli en sjuklig ömtålighet; den var en rörelsenerv och har blifvit en nerv, som endast oupphörligt till medvetandet öfverför förnimmelser af smärta.

Männen ha nog också sin ömtålighet, men den är mera riktad på andra förhållanden: motgångar i affärer, ambitionsmissräkningar, o. dyl.

Hvilkendera parten har, alls som alls, mer känsla? Ja, det är svårt att säga, men inte är det värdt att blindt tro på den kvinliga jargonen, som är känslofull, eller på den manliga jargonen, som lägger i dagen ett cyniskt förakt för all känsla. Vi ha nu sökt visa, att kvinnorna, ehuru de mer reflektera öfver känslan, icke derför utan vidare kunna göra anspråk på att vara den allena kännande och älskande delen af mänskligheten, och säkert är att männen, med sitt staccato—aktiga sätt att uttrycka sina känslor, ofta hysa lika stort kvantum äkta kärlek som den mest varmhjärtade kvinna.

Men — rättvisa framför allt — nu, mina herrar, kommer er tur! Ni är ändå bra klumpiga, det ha vi tyckt under alla de årtusenden, som vi haft den äran att dela jordklotet med er, och ni är klumpigare i vår tid än ni på länge varit. — Det har funnits tider, då mannen satte sin ära i att vara förfinad, inte blott till kläderna, utan också till själslifvet. Den tiden är förbi. Nu är förfining kvinlighet, omanlighet. Manligt är att tala om ränta och procent, och manligt är också att vara så lärd att ingen begriper en. Förr stodo lärda män sådana som Geijer och andra så lågt, att de kunde meddela kvinnor själfva kvintessensen i sin lärdom, nu bli de lärda herrarne nästan ledsna, om det kan bevisas att en kvinna läst deras bok, ty då ha de ju inte varit nog vetenskapliga. Men det hämnar sig, hrr författare, ty endast den som förstår kvinnan, förstår publiken. — Om kvinnans känslolif ofta urartar till en nästan pjåskig ömtålighet, så kan man säga om den nutida mannen, att hans känslolif är ouppfostradt, barbariskt, ociviliseradt, om ock hans förstånd är prydt med

aldrig så mycket matematik, mekanik och filologi. Härtill bidrar i första rummet undervisningen och uppfostran, sedan också det faktum, att mannen mindre än kvinnan står under inflytande af de två makter, som fördjupa och förfina känslan: religionen och literaturen. Slutligen bör man icke glömma, att han mer än hon måste bära prägel af denna kamp för tillvaron, som ehuru oblodig, är kanske lika grym och lika förhärdande som vikingars och riddares blodsdåd. Allt detta gör, att mannen, om han också har mycket hjärta, har svårt att fatta en så komplicerad varelse som den karaktäristiskt moderna kvinnan med hennes underliga blandning af sjuklig känslighet, uppdrifvet, förfinadt hjärnlif och glödande verksamhetslust. Och hvar fins denna typ i literaturen? Skisserad har den blifvit af Ibsen, Lie och Kjelland, men bildens konturer ha aldrig blifvit utfyllda, och särskildt ha våra romanförfattare haft alldeles för klumpiga fotografiapparater för att återge den.

Den franske historikern Michelet, kanske den ende historieskrifvare af rang, som upptagit känslan såsom en vigtig faktor i historien, har till en af sina älsklingssatser, att *tobaken* skiljer man och kvinna åt. Man ler först åt detta påstående, men ligger det dock icke en viss sanning deri? Är det icke rökrummen och kaféerna, som ha dragit mannen från familjens både hvardagsrum och sällskapsrum? Kvinnorna, som på detta sätt bli lemnade ensamma i hemmet, börja nu att utvandra de också till klubbar och samlingslokaler, och må männen akta sig att klandra dem derför!

Funnes icke den trots allt outrotliga erotiken, skulle alla sällskapliga sammankomster för båda könen gemensamt snart dö ut. Ty få äro de män, som opåverkade af erotiska skäl, finna behag i kvinligt sällskap. Det är så obehagligt att behöfva "genera sig." — Det är för resten ett underligt drag i vår tid, att på samma gång kvinnornas direkta ingripande i kulturlifvet ökats, har det indirekta inflytandet minskats, det som de förr utöfvade i det enskilda lifvet på männen. Säkert har det funnits få tider, då sällskapslifvet varit i så hög grad inrättadt efter männens smak, så litet efter kvinnans; särskildt tänka vi härvid på alla de förhållanden, som tobaken och de starka dryckerna föra med sig. Allt är anlagdt på att vidga klyftan mellan de båda könen, icke minst den realistiska literaturen, som öfverflödar af ensidiga och orätt-

visa anklagelser än af mannen mot kvinnan, än af kvinnan mot mannen, och som icke litet bidragit till miss-stämningen. Ty en miss-stämning är det å båda sidor, och orsakerna till kvinnornas ha vi nu sökt visa. Männen klaga öfver kvinnornas konkurrens på arbetsområdena. Men vår öfvertygelse är att hundratals kvinnor skulle med glädje ha stannat i familjerna, om deras manliga anförvandter mera *egnat* sig åt dem, mera bundit sitt lif vid deras. Nu måste många utan någon särskild kallelse söka sig arbete utomhus, icke alltid för uppehälle, utan ofta för att få ett *"lifsinnehåll"*. "Tout se tient", säger fransmannen — tobaken och punschen stå i nära sammanhang med den af er så hjärtligt afskydda emancipationen, det skulle ni aldrig ha trott, hrr konservative!

Herrarne påstå, att om man på gatan går bakom två konverserande damer, hör man ständigt återkomma det lilla ordet "han". Det vore sannare, om man påstod, att i damers samtal heter det jämt "han" och "hon", i herrarnes "det". Kvinnans hufvudsakliga både intresse och begåfning vänder sig kring personer. Med hvilken skicklighet kan hon icke afläsa en hel historia från ett ansigte, der "karlar och barn" endast se ögon, näsa och mun. Mannen går ofta som en blind mellan sina närmastes förtviflade eller lyckliga ansigten, hon är aldrig blind, men ibland ser hon orätt, ty hon ser för mycket. — Detta grunddrag känner man igen i kvinnans verksamhet på alla områden. "Hvar är människan?" frågar hon öfverallt. Har den kvinliga eleven fått veta något om sin lärare, som i hennes ögon nedsätter hans personlighet, genast är det slut med intresset för hans lektioner. Ynglingen deremot har lättare att hålla de båda sakerna skilda. När kvinnan intresserar sig för en viss idé, är det ofta — naturligtvis inte alltid — derför att hon hyser sympati för någon person, som representerar idén.

Denna olikhet visar sig också, om man jämför de diktverk som skrifvits af män med dem som kvinnor författat. Låt oss ta mästerverk på båda sidor, t. ex. Victor Hugo's Les misérables och George Sand's Consuelo. Man märker genast att i den manliga intelligensen afspeglar sig yttervärlden på ett mycket kraftigare, rikare och fullständigare sätt, skildringarne äro hämtade från lifvets alla möjliga områden och utförda med en detaljrikedom, som visar en oerhörd observationsförmåga, icke minst af ting. Och dessa

observationer af den döda naturen är förf. lika angelägen att få fram som allt annat. Consuelo är deremot alltigenom en kvinnas dröm om den högsta kvinnolycka, och den gör intryck derför att denna dröm är hämtad från hjärtats innersta djup, men bredvid detta hufvudinnehåll göra de rent målande skildringarna föga intryck. Man har ingenting kvar i ögat, men mycket i själen. Lifvets myllrande, bländande och fasaväckande rikedom kan troligtvis endast det manliga snillet ge en aning om, men när det gäller att tränga till personlighetens djup, då är det fråga om inte kvinnan kommer längst. När Dickens skildrar brottet, ger han oss ett öfverväldigande intryck af fasa, vi se och höra brottslingen, och håret reser sig på hufvudet. Men han kan icke följa brottets genesis i själen på samma sätt som George Eliot, han kan icke som hon lägga fingret på den mikroskopiska punkt, der sofismen har börjat sin förgiftning af samvetet. Skarp, fin psykologisk analys, det tyckes vara det kvinliga geniets rätta fält på det skönliterära området. Med de sämre kvinliga författarne — t. ex. missromanerna — är det samma förhållande som med många kvinnors lif: kärleken tar upp mycken plats, men är af en ganska vattnig beskaffenhet.

Kvinnans intresse och begåfning för det personliga visar sig också, när hon träder ut i arbetet, och blir der både hennes svaghet och hennes styrka.

Hon är yttest beroende af de personer, med hvilka hon har att göra. Hon trifs med arbetet, såvida hon trifs med personerna. Om hon till dagligt bröd då och då får ett vänligt ord, kan hon arbeta längre än krafterna räcka, men passas hon in som en ensam kugge i ett maskineri, då fryser hon ihjäl, antingen hon eller intresset. Med den sammanblandning af känslo- och förståndsverksamhet som är henne egen, lägger kvinnan mera än mannen hela sin själ i arbetet. Bevis på detta är att kvinnor på sina fristunder tala om arbetet, under det männen hälst slippa ifrån det. Säkert är det flere kvinnor än män som i arbetet göra *mer* än sin pligt, men jag tror att proportionen af dem som göra *mindre* än sin pligt är ungefär lika på båda sidor. En kvinna låter kanske inte så grofva försummelser komma sig till last, men rubbningar i det inre lifvet återverka deremot hastigare på hennes arbete, än hvad som är fallet med män. En man kan t. ex. mycket väl genomlefva en spännande kärlekshistoria,

eller gå igenom en djup sorg på samma gång han sköter sitt arbete, och man skall knappt märka någon skilnad. Återigen samma sak: känslolifvet är hos mannen ett område för sig, som han icke på samma sätt som kvinnan sammanblandar med sitt öfriga lif. — Det är nog allt detta som ligger bakom det yttrande, som man har hört angående kvinnans arbete: "hon har ingen rutin". Nej, för att ha det har hon för mycket entusiasm, men också för litet af detta maskinmässiga sätt att arbeta, som lefver kvar sen intresset är borta. Kvinnan har gränslöst svårt att bli en maskin, vare det sagdt till hennes beröm eller tadel, hvilket som hälst.

Entusiasm och offervillighet för en idé tyckes i våra tider vara vanligare hos kvinnor än hos män. På kulturens arbetsfält äro kvinnorna ännu ett ungt folk, och de arbeta med ungdomligt kraftslöseri och med ungdomliga förhoppningar. Männen hånle stundom åt nykomlingarnes ifver. För dem har arbetet för länge varit tvång för att vara något dyrbart, och står i för nära sammanhang med penningen, för att bära en så ideel prägel. Kommer så dertill att männen ha en jargon, som öfverdrifver deras "faktiskhet" och cynism och kvinnorna ofta en ideelt entusiastisk jargon, som är ganska ihålig, så har man ännu en anledning till misshällighet och missförstånd mellan könen.

Såsom arbeterska måste man önska kvinnan mindre känslighet, mindre hänsyn till personer och — mera helsa, mera animal lifskraft, ty eljest kan hon aldrig täfla med männen. Men entusiasmen måste hon behålla, ty det är med den som hon skall tillföra kulturarbetet ett nytt, välbehöfligt, uppfriskande element.

Att kvinnans *vetande* kan omfatta samma områden som mannens, torde väl numera få anses som afgjordt. Men äfven här visar sig hennes särskilda begåfning för det *personliga*. Det der Faust-begäret att veta allt, endast för att veta, är sällsyntare hos kvinnan än hos mannen. Hon kommer alltid att i vetenskapen mest älska tillämpningen. Säkert blir det sällan en kvinlig vetenskapsman, som reser världen omkring för att se efter om det står "och" eller "men" i ett gammalt mögligt manuskript, men sällan torde ock en kvinna ha den objektivitet och ihärdighet, som fordras för att göra iakttagelser under 20—30 år och sedan på dessa bygga ett system. Jag är rädd att hon sökte någon genväg till systemet. Men

i sådana yrken som innebära tillämpning på människor af de vetenskapliga sanningarna, såsom t. ex. läkarens och lärarens, der skall hon säkert bringa nytt lif. Kontakten med de människor som hon har att göra med, eggar och inspirerar henne mycket mer än mannen. Som läkare skall hon inte frestas af sin vetgirighet att önska patienten redan på obduktionsbordet, och som lärare skall hon sällan vara nöjd med en objektiv utredning af ämnet, hvilken öfver elevernas hufvud återstudsar från väggarne. Som historiker skall hon med sin blick för det personliga upptäcka motiv och faktorer, som männen gått förbi. Som regent skall hon i hög grad ha den egenskapen som den store kulturhistorikern Taine fordrar af hvarje styresman, att kunna, när han stiftar lagar, ställa för sitt inre öga de personer, för hvilka lagarne stiftas, och alla deras förhållanden.

Jag vill inte räkna upp flere sysselsättningar — det är erfarenheten som skall visa på hvilka platser kvinnan duger. Men öfverallt skall det visa sig att hon inverkar på ett annat sätt än mannen. Såvida hon nämligen icke är en afgjord medelmåtta, ty då skall man kanske i hennes verksamhet icke kunna se något spår som röjer kvinnan. Men duger hon till något, så är det derför att hon är i besittning af sitt köns hela makt, att de äkta kvinliga egenskaperna ha hos henne ej blifvit utrotade, utan tvärtom förstorade, generaliserade. De största kvinnorna ha alltid varit mer kvinnor än andra.

Det der intresset för det personliga är ett element, som sorgligt ofta fattas i kulturarbetet. Hvarför är embetsmannen så obarmhertig, läkaren så loj, läraren så pedantisk, predikanten så torr, författaren så enformig och allesammans så grådaskiga? Derför att de icke förstå det personliga lifvet, utan endast hålla sig till några s. k. sakliga grunder. Det är vackert att endast tänka på sak och icke person, säger man. Ja, i egendomsfrågor och jury-mål visserligen. Men det är också vackert att se en människa, om hvilken man känner på sig, att hon, trots all logik och all förståndsutveckling, kunde om det gällde alldeles glömma sak för person. Och just det är kännetecknet på en verklig, en kvinlig kvinna.

Och så ha våra undersökningar ledt till det resultatet, att på alla områden är ”das ewig Weibliche” det samma som ”das ewig Persönliche”.

Till sist ett tankekorn till framåtsträfvande medsystrar. Är det klokt, är det förståndigt, att jämt säga till männen: låt oss komma med i arbetet, vi äro så samvetsgranna, vi äro så dugliga — och vi äro alldeles lika er! Är det ett lockbete, det? Är det endast litet mer enformighet som vi skola tillföra världen? Nej, låt oss hällre säga: släpp oss in, så skall ni få se på något nytt! Vi äro så olika er, vi ha sätt att ta saker på, som ni icke kan drömma om. — Det vore klokare, och hvad mera är, det vore sannare.

Uffe.

Pater-noster.

Dram på vers i en akt af François Coppée.

Öfversatt af Ernst Lundqvist.

Personerna: Rose Morel. — Kyrkoherden. — Jacques Leroux. — En officer. — Zélie. — Grannhustrun. — Soldater.

Belleville i maj 1871.

Ett rum på nedre botten med en dörr och två fönster i fonden vettande utåt en liten solig trädgård full af blommande rosenbuskar. Bortom trädgården, som begränsas af en låg mur med öppen grind, ser man en förstadsgränd och några höga fabriksskorstenar. Rummets möblering är ytterst enkel, nästan landtlig. En skänk, ett rundt bord, halmstolar med och utan ryggstöd. Till venster en kamin prydd med en madonnastaty i målad gips. Till höger ett gammaldags skrifbord och ett bokskåp af valnöt fullt med oinbundna böcker. På väggarna ett stort krusifix af elfenben och två helgontaflor. Dörrar till höger och venster.

Scen 1.

Zélie. Grannhustrun.

(Vid ridåns uppgång sitter Zélie, en gammal tjänarinna, klädd i mössa som bondgummorna, på en stol, djupt nedslagen. Bredvid henne står grannhustrun, en ung kvinna af den parisiska förstadstypen, barhufvud, med en matkorg på armen).

Grannhustrun.

Det är då riktigt sant, att er abbé blef skjuten
Af de banditerna?

Zélie (*nickar jakande*).

Helt nära, strax om knuten,
Vid rue Haxo — båd' han och andra kyrkans män;
Det var i förgår — då regera' packet än.
Till en välsignelse i själfva dödsminuten
Han lyfte upp sin hand och föll till marken se'n.
Vår granne såg'et, han berätta't se'n på dagen.
Båd' jag och fröken Rose, vi sa', då han blef tagen
Som gisslan: "Hvad gör det? Han kommer snart igen!"
Han ju så älskad var af alla här i trakten.
Han var så hjärtegod och from . . . fördömda tross!
(*Man hör gevärssalvor på afstånd*).

Grannhustrun (*rycker till*).

Åh, Gud!

Zélie (*stiger upp.*)

D'ä trupperna! Gå på ni, hämna oss!
Skjut ner dem allihop! I dag ha vi ju makten.

Grannhustrun.

Nu straffar himmelen de skurkarne, Zélie!
Åh, ni kan aldrig tro, så mycket folk de döda.
Ja, senast i går kväll jag såg vid vårt mairie
En rännsten full af blod, gatstenarne va' röda,
En gräslig syn! och tänk hur mången skuldfri man . . .

Zélie.

Om någon människa är skuldfri, var det han!
Stackars abbé Morel! Han offrades i striden
och var ändå så mild och god som ingen ann'!
Jag tror att mänskorna ä' tigrar nu för tiden.
Jag är från landet, jag, och jag är dum, förstås,
Men folket i Paris ä' skurkar, kannibaler
Och ha ej mer förstånd i skallen än en gås.
Kommunen, hvad är det? Dumheter! Men gudnås,
Nu fråssar man i blod som törstiga schakaler,
Tar gisslan — ja, precis som i ett röfvarband! —
Och mördar denne man, ett stöd för alla svaga
Och som, då staden var belägrad och i brand,
Gaf bort hvarenda smul och svälte själf ibland —
Nej, man har inte rätt att mördarne beklaga.
Det är ett rättvist straff för deras grymma dåd;
Den obarmhertige förtjänar ingen nåd.

Grannhustrun.

Nåja, på sådant pack är det just ingen skada.
Abbén, han var så god. Då det var arbetsbrist,
Gaf han bort mången slant, det är då sant och visst,
Och hvar han visa' sig, så blefvo alla glada.
Nu är han skjuten — död! Hans syster, fröken Rose.
Som ju så innerligt var fästad vid sin broder,
Hon är väl alldeles förtviflad nu, förstås?

Zélie.

Ja, hon är rent förryckt — hon gråter tårefloder.
Först sa' hon ingenting, hon teg — en timme visst —
Och jag blef rädd, att hon förståndet hade mist.
Se'n bröt hon ut i skrik så skärande och gälla,
Det lät som hon Paris till ansvar ville ställa;
"Åh, det är skändligt gjordt!" så lät det hvar minut.
Och när hon så blef trött att rasa, vrida händer,
Der inne —

(pekar åt venster)

— på en stol hon somnade till slut.
Jag hörde henne nyss i drömmen skära tänder,
Och när hon vaknar, då —!

Grannhustrun.

Er oro jag förstår.

Zélie.

Jag har hos henne tjänt i många, många år —
Ja, det blir femton år, då Martinsda'n är inne.
Ett tarfligt borgarfolk va' hennes far och mor,
Men de va' döda re'n. Tolf år var hennes bror,
Och tjugu var hon själf, men hennes unga sinne
Var redan moderligt. I skolan gossen fick
De vackraste betyg, han var så snäll och kvick
Och hade godt förstånd, godt hjärta och godt minne.
I seminariet, der fick han alltid pris
Och gjorde sig bemärkt på alla sätt och vis.
Då kom der en kusin — en präktig gård han hade —
Och friade till Rose, men hon gaf honom nej,
Ty hon var fast bestämd att aldrig gifta sig;
Hon skyllde på sin bror, till friaren hon sade:
"Då Jean en gång blir prest, skall jag hans husfru bli",

Och denna föresats har hon stått fast uti.
Åt brodern, åt sin Jean, sitt hela lif hon skänkte;
Man aldrig syskon sett så ömma mot hvarann'.
Och tänk, nu är han död, en sådan ärans man!
Åh, detta brödrakrig! Det gick just som jag tänkte:
Jag mins, när han blef nämd till prest här i Belleville —
Ett fattigmans kvarter och ganska ruskigt till —
Jag blef förskräckt, då jag den nyheten fick höra,
En aning sa' mig, att det skulle illa gå,
Men fröken sa' så strängt: "Så mycket bättre då,
Der får min käre bror dess mera godt att göra!"
De orden minnes hon kanhända nu i dag.
(*Brister i gråt.*)
Åh, gud i himmelen! Ett sådant olycksslag!

Rose (*ropar inne i sitt rum till venster.*)

Zèlie!

Grannhustrun.

Hon ropar.

Zélie.

Ja, jag hör. Nu är hon vaken.
Då är det kanske bäst, att hem ni er beger,
Ty om hon börjar att beklaga sig för er
Och gråta — ni förstår — lugn är ju hufvudsaken.

Grannhustrun.

God afton då, Zélie. Ni snart mig återser. (*Går.*)

Scen 2.

Zélie. Rose (svartklädd, inträder, förkrossad af sorg och med nästan vacklande gång. Zélie skyndar emot henne och stöder henne.)

Zélie.

Är fröken bättre nu?

Rose.

Hur så? Hvad menar du?
Jaså, det var ju sant — — — ja, jag har sofvit nu
Och drömt — en gräslig dröm! En mur — en graf man gräfver —
Och fångarna ställs opp — gevären sigta — hu!
Att sofva kallas det. Åh — jag af smärta kväfves...
Jag är så törstig...

(*Hon sätter sig. Zélie bjuder henne ett glas vatten, som hon begärligt dricker.*)

Tack. Kanonen höres ej?
I drömmen hördes den. Man slåss ej mera?

Zélie.

Nej.
Rebellerne fått stryk; de morska sig förgäfves.

Rose.

Ja visst. Och efterhand blir allting lugnt igen.
Här råder ordning nu. Och hvilket väder se'n!
Så blå som nu i dag jag himlen ej sett ofta.
Vår trädgård står i blom och alla rosor dofta.
Naturen skrattar blott åt våra lidanden!
De dumma fåglarna så muntert musicera,
Och blommor sprida doft ur hvarje liten por,
Hvad rör det dem, att man har skjutit ner min bror?
(*Snyftande.*)
Min bror, min käre bror! Jag ser dig aldrig mera!
(*Till Zélie.*)
En timme visst jag sof. Har någon varit här?

Zélie.

Ja, Blanche, vår granne.

Rose.

Blanche? — Nu mins jag hvem hon är.
De äro fattiga. Min bror lät ofta bära
Matvaror till dem. Ja, de känna honom, de!

Zélie.

Och kyrkoherden.

Rose (*häftigt.*)

Nej! Jag honom ej vill se.

Zélie.

Hvad tänker fröken på? Han stod abbén så nära,
Han var hans bäste vän näst er, så vidt jag vet.
Att trösta er, det är hans pligt, hans rättighet.

Rose.

Han kommer väl igen?

Zélie.

Ja, snart.

Rose.

Jag kan ej neka
Att träffa honom då. Han älskade min Jean!
Och det är ju ett skäl, som måste mig beveka.
Men om han kommer med en gudelig harang
Om undergifvenhet — då kan jag inte tiga!
Men i ett sådant fall kan till och med en prest
Ej våga säga mig, att Herren känner bäst
Hvaraf mig görs behof, och att Han agar mest
Den, som Han älskar högst, om också underliga
Hans vägar synas oss.
(Till Zélie.) Gå! Lemna mig, Zélie!
(Zélie går.)

Scen 3.

Rose *(ensam.)*

Från detta usla lif kan jag då ej bli fri?
Jag lefver! Dagarna ska' följa på hvarandra,
Och visarn på mitt ur skall tyst och flitigt vandra
Och räkna timmarne som fordom natt och dag.
Man dör då inte strax utaf ett sådant slag?
Nej, jag är inte död och inte åldrad heller.
Ej Döden är så rask kanske, då mig det gäller.
Jag kan stå ut — hvem vet? — i tio, tjugu år
Med denna frätande och ständigt vakna smärta,
Som växer likt ett taggigt ogräs i mitt hjärta
Och sargar det så grymt med djupa, djupa sår!
Ett stackars djur, — ja det åtminstone man slagtar,
Då det har tjänat ut, men jag skall stanna kvar!
Då Jean ej finnes mer, jag intet skäl ju har
Att lefva detta lif, som nu jag blott föraktar.
Åh, om jag hade en af dessa skurkar här,
Jag ströp den uslingen! Mitt hat det skulle lindra.
De ä' besegrade, men mången flyktad är,
Att dölja rymmarne skall nog bli kärt besvär
För somliga — och Gud gör intet att det hindra!
Det vore *rättvist,* det! För mycket jag begär.
Åh, efter detta mord är jag en annan kvinna,

Allt vekt hos mig jag känt allt mer och mer försvinna.
Från folket stammar jag, dess vilda drifter brinna
Hos mig, och ingen kan mig blidka eller vinna
Med tal om himmelen, förlåtelse och hopp.
I går jag tårar gjöt, de stannat i sitt lopp,
Jag sväljer dem — *det är ett farligt gift,* må vara!
Men de ha gjort förnuft och ögon mera klara.
Om deras Gud fins till — men derpå tviflar jag —,
Så har han ingen kraft emot de ondas skara.
Är han en mäktig gud? Nej, han är blott en svag!
Du, som en skuldlös man har låtit dö och lida
Och mot de goda stält dig på de ondas sida
Och ej ens unnar mig att hämnas få en dag,
Du Gud, som jag tillbedt — så blindt och dumt för resten —
Jag tror ej mer på dig! .... Nu må han komma, presten.
(Under de sista orden har kyrkoherden, en gammal hvithårig man, inträdt i fonden. Han går öfver den lilla trädgården och tannar på rummets tröskel. Rose blir honom varse.)
Der är han!

Scen 4.

Rose. Kyrkoherden.

Kyrkoherden.

Arma barn!

Rose *(med flämtande röst.)*

Tack för att ni kom hit;
Men jag är så förbi — tål ingenting nu mera.
Mitt hjärta är i tu, ja, styckadt bit för bit.
Jag kommer till er se'n, så få vi resonera.
Ni höll ju af min bror. Jag föga artig är,
Herr kyrkoherde, men det måste ni förlåta.
Jag blir utom mig, när jag talar om *det der*...
Hvad jag behöfver bäst är att få riktigt gråta.

Kyrkoherden.

Om jag är till besvär, så går jag genast, men,
I dag jag hade blott ett enda ord att säga,
Ett ord, som likväl bör långt mer än andra väga:
Rose, trösta er! Er bror är nu i himmelen!

Rose.

Se der! Jag väntade just detta tomma ordet,
Som tanklös egoism alltjämt på tungan bär.

Jean är i himmelen! Ja visst, ja! Men han är
Också vid rue Haxo, der de begingo mordet,
Vanstäld och blodbestänkt, och stel han ligger der.
Allt detta gräsliga är *sanningar* man *känner*,
Jag ej förmår att se, hur än jag blicken spänner,
Min Jean der ofvan skyn med palmer i sin hand,
Men liket kan jag se, det är ej dikt, dess värre,
Och de, som gräfde ner hans kropp och vräkte sand
Och sten och grus derpå, begrafde deribland
Min tro på himmelen, min tillit till Vår herre.
Då kannibalerna sin mordlust släckte på
En stackara värnlös prest, min arme broder — då
Var himmelen så klar och leende och blå;
För sådan bagatell och på så klena grunder
Besvärar den sig ej att göra några under.
Se er omkring! Paris är som en slagtarbod,
Det brinner öfverallt, man mördar gamla, unga,
Och staden drunknar i petroleum och blod.
Men himlen? Den är tyst, och inga blixtar ljunga.
Fast syster till en prest, jag hatar er Försyn,
Jag trotsar Honom der han tronar ofvan skyn!
Nåväl — förbanna mig!

Kyrkoherden.

Nej, jag er blott beklagar.
Ack, edra hädelser kan jag så väl förstå —
Jag hör dem ej, och Gud förlåter dem också.
Men en det fins, som ej er vilda sorg behagar:
Er bror i himlen, han som dog martyrens död,
Han lider, då han ser sin systers själanöd.

Rose *(brister i gråt.)*

Åh, jag vill dö —! Jag kan ej låta bli att gråta —
Jag vet ej, hvad jag sagt — ni måste mig förlåta —
I paradiset är min bror — ja, ni har rätt —
Men jag skall lefva, jag; tror ni, att det blir lätt?
Att rifva i mitt sår är orätt. må så vara,
Jag vill ej fara ut på detta vilda sätt,
Men — han var mig så kär! Ni skulle veta bara —!
Långt mer än syster var jag för min stackars bror.
Då han var liten, var jag nästan som hans mor,
Och se'n, då han blef prest — hans fromhet var så stor —,

Jag honom alltid som en vördad far bemötte.
Men han var så naiv, så tankspridd, så nervös,
Och som ett litet barn jag derför honom skötte.
På en gång som en mor- och som en faderlös
Jag alltså nu är dömd att sörja och att lida,
Se'n han af mördarne blef ryckt ifrån min sida.
Det var så skönt, så ljuft, vårt lif på tu man hand
I detta lugna hem. Om kvällarna ibland
Han läste eller skref; jag satt bredvid med sömmen —
Just der jag sitter nu — jag ser det som i drömmen! —
Vi sade ingenting. Men älskar man hvarann
Som vi — ja, då behöfs det inga ord minsann.
Och som nu han och jag i allting tänkte lika,
Så hände det ibland, att både jag och han
På en och samma gång gaf fri vår tungas bann
Och just med samma ord! — Allt annat måste vika,
Så snart det gälde Jean. För hans skull nej jag gaf
Till en förträfflig man, som ändå jag höll af.
De gamla systrarna på kärlek ä' så rika,
Och deras hjärta är som — girigbukens skrin,
Fast vägen till det är långt mera lätt och gin.
Vi varit skilda knappt en dag i hela lifvet,
Och om han någon gång bort ifrån hemmet gick,
Ja, bara för en stund, för några ögonblick,
Så tänkte jag ändå på honom, det var gifvet.
Och mellan maskorna i yllestrumpan, som
Jag stickade åt Jean, jag smög så småningom
De bästa tankarna, som gömdes i mitt sinne.
Och nu är allt förbi, begrafvet — blott ett minne!
Min stackars bror, jag är ej otacksam mot dig;
Jag skall ej höra på, om någon vågar tala
Om tröst; den lycka, som du fordom skänkte mig,
Skall jag med lidanden försöka att betala.
I döden kanske snart jag följer dig — och det
Är lycka nog för mig, en bitter salighet.
Jag fråssar i min sorg, den ger åt lifvet lyftning.
Med mina tårar skall mitt lif nog rinna bort,
Jag skall, då smärtans flod mig kväfver inom kort,
Ge upp min sista suck uti en sista snyftning!

Kyrkoherden.

Ja, gråt! Ge tårarna nytt lopp! Dem älskar jag.
Tack vare deras dagg en frisk oas en dag
Skall grönska i ert lif, som nu är torrt och öde.
Omhulda ni er sorg och tala om den döde!
Men göm åtminstone det hoppet i ert bröst,
Att han er ser och vet, att ni för honom lider.
Det är nu ej som prest jag söker ge er tröst,
Det är blott vännen, som vill lätta edra strider.
Mins, att i detta rum hans ande är oss när.
Han ser er, säger jag, han hör er, han är här.
"Tack, kära syster, tack!" så hviskar nu hans stämma,
"Tack för all kärlek, som du nu bevisar mig!
Gråt! Tårar göra godt. Men hädelser mig skrämma.
Var lugn! Jag är ju här för att välsigna dig.
Jag lefver ännu i ditt hjärta och ditt sinne.
Vi träffas ju en dag. Var sansad, stark och klok!
Läs högt, som förr du gjort, ur alla böckers bok,
Och i de Herrans ord, som talas ut här inne,
Du kanske höra skall ett eko af *min* röst.
Inför mitt krucifix sök hvarje dag din tröst,
Bed innerligt och fromt, och du skall nog dig tycka
På Frälsarns läppar se *mitt* leende ibland.
Hjälp mina fattiga, och om en gång de trycka
Din hand, som skänker stöd och fröjd och lycka,
Då känner du deri en tryckning áf *min* hand.
Framåt på lifvets väg! Gud är din staf och krycka.
En sådan sorg som din är nog en börda svår,
Men din beskyddare ej sedd bredvid dig går.
Gå, kämpa, tröttna ej! Din bror är ständigt när dig.
Lägg bort att grubbla på, om dödens morgonglöd
Ej måtte färga snart din framtidshimmel röd.
Hos Gud förenas vi. Gör dig den nåden värdig!"

Rose.

Och om det vore sant, herr kyrkoherde? *Om*
Jag verkligen nu gör min bror en sådan smärta,
Då vill jag tysta ner mitt upprorslystna hjärta,
Då skall jag kanske — —
(Med hopplös nedslagenhet) — åh, om ändå döden kom!
(Man hör skjutas på afstånd.)
En salva! Hvad var det?

Kyrkoherden *(för sig.)*

Man ännu fysiljerar.

Rose.

Det der var linieeld af chassepot-gevär!
Nu kommer jag ihåg: kommunen slagen är.
Det packet — —

(Med ett utrop af triumf.)

Ah, min hämd! Man dem arkebuserar!

Kyrkoherden *(upprörd.)*

Åh, det är afskyvärdt! Hvem vet, om ej bland dem — —

Rose.

Ni lågar upp i harm och ömkan — och för hvem?
De äro mördare, blodtörstiga barbarer.
Jag tycker inte synd om tigrar, jaguarer — —
Man kan ej räkna ut, hur mycket ondt de gjort,
Hur mycket blod — — nåja, det bryr mig inte stort,
Med deras brott har jag ju ingenting att göra,
Jag tänker blott på ett: de mördat ha min bror —
Hör ni: min bror, min bror! Den synden är så stor,
Att om de alla dö, skall det mitt lugn ej störa.
Tvärtom! Den salvan ljöd som jubel i mitt öra.
Om en person behöfs på afrättsplatsen der
Att egga upp vårt folk och ladda dess gevär,
Så må de hämta mig, och jag skall nog det göra!

Kyrkoherden.

En kvinna — talar så!

Rose.

Åh, sådant pack! Så'nt skarn!
All denna förstadsdrägg, båd' kvinnor, män och barn,
För hvilkas skull min bror så mycket har försakat,
Vid hvilkas sjukbädd han så mången natt har vakat
Och dem han dagligen har räckt en hjälpsam hand,
De hörde alla till Kommunens röfvarband,
Som vältrat sig i blod och satt Paris i brand!
Och Jean höll af dem, han, den stackars fromme presten,
Besökte dem hvar dag i deras usla nästen,
Bar till dem kläder själf, och föda hvarje stund,
Och nu de skjutit ner den mannen som en hund!

Det var just *de*, jag vet — ja — eller deras bröder.
Hvad han har gjort för dem är — åh, af harm jag glöder
Vid tanken på — — se här!

(Öppnar hastigt ett skåp och tar ut en prestrock och en rund hatt.)

Jag gömmer som en skatt
En gammal nött kaftan, en sliten, urblekt hatt.
Jag sade till min bror: "Du faslig är att skåda
I dessa gamla plagg. Det är väl bäst, att jag
Dig skaffar nytt. Jag har ju pengar i min låda."
Men han mig svarade: "Jag träffat har i dag
Duvals i nästa hus. Husmodern sjuk och svag,
De ha en massa barn och lefva i elände —
Allt togs i mät i går — en jämmer utan ände —
Och då den fattige så godt som naken går,
Det passar ej en prest i ny kostym stoltsera.
Min hatt och min kaftan kan du nog reparera;
De gamla kläderna få räcka än ett år."

(Kastar hatten och prestrocken på en stol.)

Tre dagar efteråt han kastades i häkte,
Och ingen alls har gjort det minsta till försvar
För honom, som ju var för alla som en far.
Hans kära tiggare — åh, otacksamma slägte! —
Ha allesamman stält sig i Kommunens led,
Och då han mördades, de voro kanske med.
Och ni — ni klandrar mig att jag på den är vred?
Då nyss med ljuflig röst det falska hopp ni väckte
Hos mig, att Jean var här, ni ljög och det i grund.
Med dårande musik ni söfde in min smärta,
Men de der skotten nyss, de väckte upp mitt hjärta —
Med sakens rätta halt jag kommit under fund:
De mördat ha min bror! Men nu slår hämdens stund!

Kyrkoherden.

Af vördnad för den drägt jag bär jag borde lämna
Ert hus och aldrig mer mig visa här hos er,
Och icke låta så mig förolämpa mer.
Men då ni talar om, att ni er bror vill hämna,
Jag måste säga er ännu ett sista ord.
Vår frälsare, som dog på korset för sin hjord,
Den Gud, hvars offerdöd er bror hvar dag i kyrkan

Lofprisade så fromt i festlig altarskrud
Och som i vanvett nu ni vägrar ge er dyrkan,
Han är förlåtelsens, långmodighetens Gud.
I dödens ögonblick er bror helt säkert tänkte
Blott på sin frälsare, och då gevären blänkte
Så hotande, hans tro gaf honom kraft och mod,
Han lyfte upp sin hand, der han för fronten stod,
Och bödelsskaran sin välsignelse han skänkte.
Af detta bittra hat förgiftad i er själ,
Åt ett summariskt straff ni gläds och jublar bara.
Ja, hata, hämna er! Och jubla — må så vara!
Men ett jag säger er, och kom ihåg det väl:
Om er begråtne bror, den ädle Jean Morel
Nu vore domare för dem, som fusiljeras,
Och bödeln väntade ett ord af honom blott,
Han skulle ömka dem, bli vek och rörd af deras
Förtviflan — skänka nåd och glömma deras brott.
Farväl!

Rose.

Min Gud, ni gör mig vacklande! Besinna,
Min bror ett helgon var, och jag är blott en kvinna.
Ja, det är sant, för all den oförrätt han led
Förlät han bödlarna. Hvad skall jag göra?

Kyrkoherden *(i dörren.)*

Bed! *(Går.)*

Scen 5.

Rose *(ensam.)*

Ja — bedja! Jag i natt försökte, men förmådde
Ej pressa fram en bön — kom ej till slut på den —
Blott bitterhet och hat och trots i hjärtat rådde.
Att bedja! Kan jag det? Försök då om igen!

(Tar sitt radband och börjar läsa sin bön.)

"Fader vår, som är i himlen, helgadt varde ditt namn, tillkomme ditt rike, ske din vilja — —

De orden —! Kan jag då ej rätt från orätt skilja?
Hur *kan* jag säga nu: "o, Fader, ske din vilja?"

"Gif oss i dag vårt dagliga bröd, och förlåt oss våra skulder så som ock vi förlåte dem oss — — —"

Förlåta? Hvem? Kanske min broders bödlar? Nej!

Det har jag inte sagt! Det menade jag ej!
Jag ljög — hvar kula ljög så fräckt — en lögn i sender —
Du falska radband — bort! Du bränner mina händer.
(*Kastar radbandet på bordet. Paus.*)
Min bror förlåt. Men jag —! Nej, jag det ej förmår!
O, Gud! Kan sorgen då ej ens mitt lif förkorta?
Och bönen? Ännu en förhoppning, som är borta!
Jag kan ej bedja, jag, som var så from i går,
Jag kan ej läsa mer till slut mitt Fader vår.

(*En barhufvad man i oordnad drägt med de federerades jacka, prydd med fyra silfvergaloner, kommer hastigt in i fonden genom trädgårdsgrinden, tittar ut på gatan till höger och venster, liksom för att öfvertyga sig om, att ingen sett honom gå in der, skyndar öfver den lilla trädgården och stannar på rummets tröskel.*)

Scen 6.

Rose. Jacques Leroux.

Jacques Leroux (*med flämtande röst.*)

En fristad!

Rose (*med ett utrop af öfverraskning och förskräckelse.*)

Ah!

Jacques Leroux.

Låt mig bli kvar! Jag er besvär!
Jag sprang ifrån dem nyss; er hotar ingen fara,
Ty ingen såg, då jag smög in i porten der.
Säg, vill ni gömma mig?

Rose (*för sig.*)

En federerad! Här
Hos mig!

Jacques Leroux.

Ja, jag är en utaf de öfvervunnes skara.
Man jagar mig som ett af skogens vilda djur,
De äro efter mig som hundar, hela skocken,
Om de få se mig, blir jag strax förrådd af rocken,
Då blir jag utan nåd nedskjuten mot en mur.
Er trädgård fick jag se och byggningen der inne,
Hit sprang jag. Inte sant? Jag här en fristad får?
Men jag är rädd, att ni misstänker i ert sinne,

Att kanske jag tog del i bragderna i går?
Nej, jag var inte med, det kan jag er bedyra!
Låt mig få gömma mig hos er i någon vrå,
Blott för en enda dag! I morgon skall jag gå.
Jag är en ringa man, hör ej till dem, som styra.
Om ni mig visar bort, min död ni vållar då.
Se här — jag böjer knä för er som för Guds moder —
Ni håller af er man, er far, er make, broder,
Jag ber er, skänk mig här en trygg och säker hamn,
Jag ber er i er mans, er fars, er broders namn!

Rose.

Min bror! Stig upp och hör hvad jag på det vill svara:
En bror? Jag hade en, nu har jag ingen mer,
Och säger jag hans namn, skall detta allt förklara:
Det var abbé Morel, som mördades af er.

Jacques Leroux.

Jag är förlorad! *(vill skynda ut.)*

Rose *(spärrar vägen för honom.)*

Tror du än jag vill dig dölja?
Ja, fly du, om du vill, men jag — jag skall dig följa,
Och mina rop om hjälp ska' samla folk i hast,
Jag pekar ut dig, jag skall ej ifrån dig vika,
Och halfdöd, med din knif i bröstet skall jag skrika:
"Han är en mördare, en skurk! Tag honom fast!"

Jacques Leroux.

Nej — ingen mördare! Jag slogs på barrikaden
Liksom kamraterna — man slogs i hela staden.
Till dessa grymma brott jag dock ej skyldig är.
Nåd! Nåd! Barmhertighet!

Rose.

Det är förspildt besvär,
Om än du gråter blod. Du vill, att jag skall skona
Dig, en af mördarne? Jag har dig fast, jag svär,
Att inför domaren ditt brott du skall försona.
Hur än du ber om nåd, förfärad och förskrämd,
Du undgår ej din dom, ty den är nu bestämd.
Så se då! Allting här uppeggar mig till hämd!

(Tar prestrocken och visar honom den.)

Se blott på denna rock, som bars utaf den döde,
Då han på alla sätt förbättrade ert öde,
Ni usla tiggare, som mördat denne man!
Jag skulle skona dig? Du skämtar!

Jacques Leroux *(rätar upp sig.)*

Nå, välan!
Så lemna ut mig då åt edra myndigheter!
Som hjälte vill jag dö. Jag tigger ej om nåd.
Ni haft en sällsynt tur! Ty Jacques Leroux jag heter,
Och jag är medlem af Kommunens stora råd.

Rose.

Ni!

Jacques Leroux.

Jag har dock ingen del i dessa hemska dåd.
Svartrockarna och jag ha aldrig varit vänner,
Men till att skjuta dem alls ingen lust jag känner.
Jag stridt mot trupperna. Seså, nu vet ni det.
Men hädanefter jag den rätta halten vet
Af de gudaktigas, de frommas kristlighet.
Hjärtlösa kvinna! Hör ett ord: de, som i kyrkan
Åt korsfäst Gudason skenheligt ge sin dyrkan,
De veta icke hvad "förlåta" innebär,
Att ange värnlös man för dem en småsak är!

Rose *(för sig.)*

Det är ju prestens ord!

Scen 7.

Rose. Jacques. Zélie.

Zélie *(hastigt från fonden.)*

Ett tjog, om inte flera,
Soldater stå på går'n och vilja visitera.
(Får se Jacques Leroux och uppger ett rop.)
Ah!

Rose.

Lemna oss, Zélie!
(Zélie går till venster.)

Rose *(för sig.)*

Ja, presten hade rätt.
Jean skulle gifvit nåd. Det säger mig mitt hjärta.

Jacques Leroux.

Jag måste dö. Friskt mod! För *mig* är det ju lätt.
Hustru och barn, farväl! Er vållar jag nu smärta.

(Rose tar prestrocken och hatten på stolen och räcker dem med ena handen till Jacques Leroux, medan hon med den andra pekar åt höger.)

Rose

Gå in i detta rum, tag på er denna rock!

Jacques Leroux *(häpen.)*

Skall jag —?

Rose *(med en befallande åtbörd.)*

Ja, skynda!

(Jacques Leroux tar kläderna och skyndar ut till höger.)

Scen 8.

Rose *(ensam.)*

Jean, du vill det, och jag lyder!
Säg, gör jag rätt, när så ditt tysta råd jag tyder?
Af dina bödlar är han kanske en, och dock
Din presterliga drägt hans bödels lemmar höljer,
Då, räddad genom dig, ifrån ditt hus han flyr.
Säg, har jag handlat rätt, du älskade martyr?

Scen 9.

Rose. En officer (åtföljd af några soldater, inträder hastigt i fonden.)

Officeren *(ung, mycket upphetsad, stannar på tröskeln.)*

Ursäkta oss, min fru. En kommunard sig döljer
I trakten — deras chef, en bof af värsta slag.
Det är af högsta vigt för mig att honom finna.
Han gömmes kanske här hos er? Nå, svara, kvinna!
Här blir visitation, i fall — —

Rose.

Ert vilsetag
Förvånar mig, men hvad kan icke ske i dag?
Ni tycks ej känna till, hvems hus ni här beträder.

(Officeren ser sig omkring, får se krucifixet, madonnabilden, helgontaflorna och tar ett steg tillbaka något förlägen.)

Om jag kan hjälpa er på spåren, det mig gläder.
Tro mig, jag hyser ej den minsta sympati
För kommunarderna och skall er tacksam bli
Om ni dem fängslar snart. Jag kan för dem ej ömma.

(Jacques Leroux visar sig i högra dörren, klädd i kaftan och presthatt, varseblir soldaterna och stannar som förstenad. Rose visar officeren på honom.)

Ni är i prestens hus. Min broders drägt ni ser.

Officeren *(lyfter på mössan, då han får se prestdrägten.)*

Förlåt oss, herr abbé.
(Till Rose.) Jag er om ursäkt ber.
(Till soldaterna.)
Framåt! *(Går med soldaterna.)*

Scen 10.

Rose. Jacques Leroux.

Jacques Leroux *(räcker Rose händerna och säger halfhögt och upprörd.)*

Jag tackar er, och aldrig skall jag glömma — —

Rose.

Gå genast! Skynda! I den drägt, som nu ni bär,
Ni tryggt och obemärkt passerar alla poster.

(Under Roses befallande åtbörd drar Jacques Leroux sig långsamt mot fonden och försvinner.)

Scen 11.

Sose *(ensam, tar radbandet, som hon kastat på bordet.)*

Din stackars syster och arftagerska jag är;
Nu, Jean, jag sluta kan mitt halfva Pater-Noster!

(Faller på knä och fortsätter sin afbrutna bön.)

"Förlåt oss våra skulder såsom ock vi förlåte dem oss skyldige äro. Inled oss icke i frestelse, utan fräls oss ifrån ondo. Amen!"

En tidsenlig reform och dess begynnande frukter.

Sträfvandena för att bereda kvinnan tillfälle till deltagande i det kommunala lifvet ha burit tidigare frukter än man kunde vänta.

Sedan Föreningen för gift kvinnas eganderätt på sitt program stält frågan om kvinnas valbarhet till kommunala nämder, såsom skolråd, fattigvårdsstyrelse, helsovårdsnämd o. s. v., gafs vid 1887 års majriksdag uppslaget af hr F. T. Borg. Ett af honom väckt förslag om skrifvelse till k. m:t med begäran om utarbetande af förslag till lagändring i syfte att bereda kvinna plats i skolråd och fattigvårdsstyrelse blef af riksdagens begge kamrar bifallet. Skrifvelsen ledde till att k. m:t inhemtade yttranden rörande den ifrågasatta lagändringen från vederbörande myndigheter.

Man började emellertid befara, att det skulle stanna härvid. För att gifva stöd åt det väckta förslaget anordnade Föreningen för gift kvinnas eganderätt hösten 1888 ett stort möte, som enhälligt uttalade sig för en snar lösning af frågan. Man gjorde äfven försök vid de stora derpå följande kyrkostämmorna i hufvudstaden att trots gällande lagstiftnings icke uttryckliga medgifvande föreslå kvinnors inväljande i skolråd.

Man sörjde sålunda på olika sätt för, att frågan icke fick falla i glömska.

Och k. m:t beslöt verkligen på föredragning af ecklesiastik-ministern hr G. Wennerberg att till 1889 års riksdag framlägga proposition i ämnet. Ett synnerligen misslyckadt försök af lagutskottet att afdagataga detta regeringsförslag studsade tillbaka mot en hos begge kamrarne mognad opinion om reformens nytta och tidsenlighet. Förslaget antogs och blef sålunda lag.

Liksom sjelfva lagändringens genomförande gick hastigare än man trodde sig kunna hoppas, ha ock praktiska resultat af densamma jämförelsevis snabbt framträdt. I hufvudstaden har man icke varit sen att begagna sig af tillfället att åt skolråden förvärfva kvinliga krafter.

Redan samma år invalde som bekant *Östermalms* församling den framstående skollärarinnan fröken *Lilly Engström*

i sitt skolråd, der hon nu ett år med heder fyllt en plats, till hvilken hon i år enhälligt omvaldes.

Vid de nu hållna novemberstämmorna har de kvinliga skolrådsledamöternas antal i Stockholm ökats med icke mindre än tre, nemligen fröken *Evelina Fahnehjelm*, föreståndarinna för Wallinska flickskolan, i Nicolai församling, fröken *Emelie Zander*, f. d. föreståndarinna för den välkända flickpensionen vid Hjulsta i Jakobs och Johannes församlingar samt fröken *Mina Forsell*, f. d. föreståndarinna för högre läroverk för flickor i Örebro, i Adolf Fredriks församling.

Dessa val hafva måhända större betydelse än man måhända till en början är böjd att tro. De visa, att insigten om, att den bildade kvinnan har rätt att egna sina krafter och sin speciella duglighet och erfarenhet åt det kommunala lifvet, trängt ned äfven bland de väljandes breda lager. De visa, att reformen ingalunda var blott en fråga om ett par formella redaktionsförändringar, några ord skrifna på papperet, utan att tiden var mogen för densamma och att man inser den verkliga fördel, det allmänna af densamma kan draga.

* *

En hyllning.

Lärjungens bästa framför hvarje egen trefnad, framför hvarje egen fördel, se der den stora, enkla grundsats, som ledt Fröken *Karin Åhlin* under hennes fyratiotreåriga verksamhet i den svenska flickskolans tjänst. Det har hos henne i en sällspordt hög grad funnits denna sannt kvinliga förmåga att af kärlek till andra kunna offra det egna jaget. Hon har ej blott noggrant fyllt sin pligt, utan hon har fyllt den i kärlek. Det har i hennes förhållande till hennes lärjungar funnits något af en moders ömhet och omvårdnad, ej en bortklemande, men en i kärlek tuktande och uppfostrande.

Dotter till majoren T. P. Åhlin och dess maka, född Norberg, den femte i ordningen och den äldsta flickan af femton syskon fick Karin Åhlin tidigt pröfva lifvets allvar. Hon började redan vid sjutton års ålder läsa med sina yngre systrar och några af deras jämnåriga. Det var i början en helt anspråkslös liten skola ute på Kungsholmen. Afståndet i ålder mellan lärarinnor och lärjungar var ej särdeles stort. Men föreståndarinnan ingaf redan då respekt och

förtroende. Lärjungeantalet växte, och redan i början af 1860-talet var den s. k. Åhlinska Skolan en af de mest ansedda i hufvudstaden. Den var då flyttad från Kungsholmen till Rosenbad, derifrån den år 1887 flyttade till sin nuvarande lokal på Malmskilnadsgatan. Sitt stora anseende har skolan bibehållit, det växande modet till trots, men så har också under alla dessa år rodret hållits af samma styrande hand, som bibehållit sig lika kraftig, lika ungdomsfrisk.

Karin Åhlin har aldrig för skolan uppburit statsunderstöd, hon har aldrig haft vare sig rektor eller direktion för att stödja sig i sitt arbete, endast sin syster, fröken Mina Åhlin, hvilken allt ifrån skolans början varit för henne en trogen medhjälparinna. I vårt land är en dylik *stor* flickskola grundlagd, utvecklad och styrd uteslutande af kvinnor ingen vanlig företeelse. Visserligen har denna skola ej gått i spetsen för *alla* reformerna inom kvinnobildningen, men få flickskolor hafva skötts med en så stor offervillighet, och det högst anmärkningsvärdt stora antal af lärjungar, hvilka der fått sin första bildning och sedan på olika sätt gjort sig bemärkta i det offentliga lifvet, visar att goda anlag der ej hafva kväfts utan tvärtom skärpts.

Ett lif af träget, oafbrutet arbete för att öka eget kunskapsförråd, för att meddela dessa kunskaper åt andra och för att vårda, stödja och glädja fader, syskon och syskons barn, ett lif utan förströelser, omväxling, yttre äggelser och med många pröfningar, ett sådant lif, som Karin Åhlins, synes mången hårdt och enformigt, men finnes det stål i karaktären, friskhet i lynnet, kärlek i hjärtat och först och sist hemtas styrkan till arbetet ofvanifrån, då är ett sådant lif i sanning ett lyckligt lif. Hvad som sås i kärlek, det skördas ock i välsignelse.

Årsklass efter årsklass af unga flickor hafva lemnat Åhlinska skolan för att gå lifvets okända öden till mötes. För alla dem som tagit skolans arbete på allvar och som efter några års förlopp reflektera öfver sin skoltid, har såsom ett kärt minne mer och mer framträdt Karin Åhlins personlighet. Hon är ej en af dessa människor, som man ofta råkar på lifvets allfartsväg. Hos flere än en har också den önskan uppstått, att en gång få tillfälle att gifva ett uttryck åt känslor af beundran och tacksamhet, hos flere än en har den åsigt funnits, att detta långa, redbara arbete borde om något få ett allmänt erkännande. Just själfva arbetets flärdlöshet fordrade detta.

När det således för några veckor sedan blef bekant, att fröken Karin Åhlin den 25 november detta år skulle fylla sextio år, togo mångas tankar samma riktning. Lärjungar och f. d. lärjungar, många

af deras föräldrar, lärare och lärarinnor, slägt och vänner beredde sig att fira denna dag, så godt tid och omständigheter det medgåfvo.

Redan kl. 1/2 8 på morgonen den 25 nov. var Åhlinska skolans lokal festligt upplyst, och högtidsklädda lärare och lärarinnor voro der samlade för att, innan dagens skolarbete började, lyckönska föreståndarinnan på hennes högtidsdag och öfverlemna en hedersgåfva. En af skolans äldste lärare, direktor *P. Kerfstedt*, tolkade vältaligt och hjärtligt hvad hvar och en af de närvarande kände inför skolans föreståndarinna — beundran för ett stilla och troget arbete, tacksamhet för hvad hennes exempel alltid varit och är för hvarje skolans lärare och lärarinna.

Kl. 1/2 9 samlades lärjungarne i den stora festsalen. Bore med sin snöyra hade visserligen omintetgjort alla planer att smycka densamma med blommor och grönt, men der fanns något bättre än rosor. Många hundrade barnaögon, som tindrade af glädje och vänlighet. Enkelt och allvarligt förrättade hofpredikanten Bring morgonbönen, och sedan uppstämde klara barnaröster en sång till Karin Åhlins ära. Derefter framträdde en af skolans förre lärare, Riksantikvarien Hildebrand, och meddelade inför den samlade skolan, att Kongl. M:t tilldelat skolans föreståndarinna guldmedaljen "Illis quorum meruere labores", för hennes trogna och förtjänstfulla arbete. Han riktade sedan några maningens ord till barnen: Medaljen gafs för ett troget arbete i fäderneslandets tjänst, derför var den af guld, derför bars den i blågult band. Arbete var en lösen för en och hvar, i hvad kall det vara må. Ingen skulle arbeta för en yttre belöning, men hvar och en skulle så sköta sitt värf, att han kunde vara deraf förtjänt. Derefter fortgick skolans arbete i två timmar, och sedan gafs det lof. Säkerligen ansågo skolbarnen, att detta var ett både lämpligt och värdigt sätt att fira denna högtidsdag.

De nuvarande lärjungarne fingo lemna plats för gångna års, hvilka talrikt infunno sig vid 12-tiden i den stora festsalen. En af de äldre lärjungarne, Fru Sophie Forssner född Moll, öfverlemnade till den vördade och älskade lärararinnan, en lyckönskningsadress med namnteckningar och visitkort af omkring 450 förre lärjungar, hvilka alla hade förenat sig om att skänka en större penningegåfva till lifränta åt fröken Karin Åhlin.

I alla de samlade f. d. lärjungarnes namn framförde fru Forssner en innerlig välönskan för framtiden på samma gång som hon tackade för de gångna dagarna, för de glada minnena från den lyckliga skoltiden, för kunskapen, som gafs så, att den väckte tankens reda och eldade hjärtat för det ädla och goda, för det plikttrogna allvar, som

kräfdes af en och hvar och hvilket kraf stundom kunde kännas väl strängt, då barnasinnet längtade ut till frihet och lek, men som åren och lifvet lärt att skatta högt. "Vi tacke för detta allvar", så slutade talarinnan, "för denna maning i ord och exempel att fly synden och fara efter det som ofvan är och detta är det bästa någon skola *kan* gifva, och derföre att *vår* skola, *vår* älskade lärarinna sökt gifva *barnen* detta, derföre tacka i dag *kvinnorna*, tacka af fulla varma hjärtan".

Mångens öga tårades och djupt kändes sanningen af dessa ord. Fröken Karin Åhlin har aldrig talat offentligt. Hon kunde det ej häller nu, men hennes tacksamma, strålande blick och vänliga leende sade mer än många ord, huru vältaliga de än varit. Hon var ej nu den "stränga tant Karin", som för den slarfviga och lata mången gång synts så bister, hon var den hulda moder, som med samma ömhet, samma kärlek omfattat alla sina skolbarn, de må nu ha silfver i håret eller ännu oblekta ungdomsrosor på kinderna.

Den knappa tiden hade ej medgifvit hvarken sångkörer eller långa festtal vid denna hyllning, men de känslor af tacksamhet och tillgifvenhet, af återseende och vänskap, som besjälade de närvarande, skall göra denna högtidsstund till ett kärt minne för hvar och en, som förstår hvad ett *minne* är, minnen från barndomen, minnen från ungdomen.

Under hela dagens lopp uppvaktades fröken Karin Åhlin med blommor, bref och telegram från när och fjärran. Från H. Maj:t Drottningen fick hon mottaga, jämte lyckönskningar, en vacker blomsterkorg. Hela dagen var i sanning en enda storartad hyllning.

Från Fredrika-Bremer-Förbundets Bokgranskningskomité.

Den af Fredrika-Bremer-Förbundet tillsatta komitén för granskning af barn- och ungdomsböcker har äfven under året 1890 fortsatt sin verksamhet. Komitén har trott, att Dagnys läsare, då det gäller att välja i den rika bokmarknaden, möjligen kunna hafva någon vägledning af detta arbetes resultat, hvarföre det här nedan meddelas.

Hvarför? och Huru? Nyckel till naturvetenskaperna af *D:r Thore Kahlmeter*. Pris häft. 7 kr., inb. 9,50. Detta arbete, som är delvis öfversättning, delvis bearbetning af ett utländskt original, besvarar icke mindre än 1315 frågor inom naturvetenskapernas område, framför allt fysikens; 289 illustr. bidraga till att förtydliga de gifna svaren.

Såsom exempel på de frågor, som behandlas, vilja vi nämna: Huru beräknar man kraften hos ett segelfartyg? Huru skall man gå tillväga för att bestämma höjdskilnaden mellan två ställen? Huru bestämmes det borgerliga året? Äro planeterna bebodda? Hvilken betydelse för kroppen har svettningen? Hvarför spricker ett tjockt glas lättare sönder vid upphettning än ett tunt? Fryser alltid vattnet till is vid 0°? Hvad är en fonograf? Hvad veta vi om blixten? Hvad förstås med en glödlampa, en båglampa? Är det möjligt att förutse den kommande väderleken? När faller daggen ymnigast? Hvarför blir degen sur, om den får jäsa för länge? Hvarför bli silfverskedar svarta i beröring med lutfisk och ägg? Huru är blodet sammansatt? — Redan af dessa exempel synes, att det ifrågavarande arbetet behandlar ämnen, hvari insigter allt mer och mer kräfvas af såväl den bildade kvinnan, som den bildade mannen. Då boken i allmänhet utreder frågorna på ett enkelt och lättfattligt sätt, och då utgifvaren är en i dessa ämnen fullt kompetent person, bör den kunna bli till stor nytta och nöje för den del af vår ungdom, som eger någon kunskap i fysik.

I det mörkaste Afrika. H. Stanley's berättelse om sin senaste färd genom Afrika för att uppsöka Emin Pascha är en värdefull tillökning i vår, på goda och roande resebeskrifningar, tämligen fattiga ungdomslitteratur. Ehuru ej särskildt afsedd för ungdom, lämpar den sig dock, likasom samme författares föregående arbeten, lika väl för unga, som för gamla. Det friska mod, hvarmed Stanley går alla faror till mötes, den kraft hvarmed han besegrar alla svårigheter samt slutligen det lifliga och raska sätt, hvarpå han skildrar sina äfventyr, måste ovilkorligen anslå hvarje ungdomsfriskt sinne — ungdomen drömmer ju gärna om att utföra stora och berömliga gärningar och tilltalas derföre lifligt af allt, som kan ge näring åt dessa drömmar. Stanley's reseberättelse är ej blott roande, utan äfven lärorik; hans målande naturskildringar — vi vilja blott erinra om hans beskrifning på den stora urskogen vid Aruwimi med dess myriader af insekter och de egendomliga dvärg-folk, som bebo den — gifva en lefvande bild af de hittills okända trakter han genomvandrat; de vinkar han ger sina läsare om den stora betydelse dessa länder en gång kunna komma att få, gifva ett intresse för deras framtid och utveckling, som ej snart förgår. — Många olika omdömen hafva blifvit fälda om detta arbete. Man har påstått, att författarens skildringar af land och folk ej äro fullt pålitliga, att man ännu mindre kan sätta tro till hans framställning af Emin Pascha m. m. Huruvida dessa förebråelser äro befogade eller ej, är en fråga, som vi naturligtvis ej kunna inlåta oss på; tills vidare lemna vi den alldeles åsido och taga till godo med hvad vi få veta af Stanley. En bättre och sundare läsning än en reseskildring, grundad på verkligheten, kunna vi ej bjuda ungdomen, hvarföre vi varmt rekommendera Stanley's arbete åt alla dem, som till julen vilja glädja sina barn (ej under 16 år) med en god bok. Tyvärr måste priset ställa sig temligen högt: 18 kr.

H. Drummond's Central-Afrika är kanske den yppersta resebeskrifning, som blifvit öfversatt på vårt språk. Författaren framlägger

här sina minnen från en resa i det stora afrikanska sjödistriktet. På ett lifigt och fängslande sätt sammanfattar han sina iakttagelser af naturföreteelserna på skilda orter, af folket, af djur- och växtlifvet, till en totalbild af hela området, som i reda och klarhet söker sin like. Med synnerlig kärlek och intresse observerar författaren karaktäristiska företeelser inom den lägre djurvärlden. Så egnar han ett särskildt kapitel åt insekternas egendomliga förmåga att undandraga sig en för dem farlig uppmärksamhet genom att antaga en förvillande likhet med de föremål, på hvilka de uppehålla sig; ett annat kapitel åt de hvita myrorna och deras lefnadsvanor. — I sitt senaste arbete gör Stanley med en något hetsig ton Professor Dummond den förebråelsen, att hans skildring af de Central-Afrikanska skogarna ej kan tillämpas på större områden, att hans resebeskrifning ej ger en trogen bild af Central-Afrika; Stanley har en helt annan erfarenhet af hvad en skog vill säga... Men Professor Drummond säger uttryckligen, att hans skildringar äro hemtade från sjöområdet på Nyassa-Tanganika platåen, detta är ju också Central-Afrika, om också blott en del deraf. Stanley har hemtat sin erfarenhet af en skogsregion från en annan del af Central-Afrika, från de stora floddalarna, där växtligheten antar helt andra dimensioner än på höjderna. — Att Professor Drummond's beskrifning af skogarna på högre belägna trakter är fullt riktig, kunna vi sluta deraf, att den berömde resanden och naturforskaren D:r G. Schweinfurth's framställning af de Central-Afrikanska skogarna ganska nära öfverensstämmer med hans; Professor Drummond's namn är dessutom en borgen för tillförlitligheten af hans utsagor. Professor Drummond's arbete är af stort intresse och högeligen lärorikt, därtill mycket lättläst. Passar särdeles väl för ungdom från 16 år. Pris 1,75.

Från nordpolen till eqvatorn af *A. E. Brehm.* Denne utmärkte författare, hvars pålitlighet och vetenskapliga noggranhet äro höjda öfver allt tvifvel, har i detta arbete sammanfört några sällsynt åskådliga och tilltalande natur- och folklifsskildringar från några af jordens intressantaste trakter. Brehms skarpa iakttagelseförmåga och mångsidiga bildning, i förening med hans klara, lättfattliga skrifsätt, förläna detta hans sista arbete en ovanlig fulländning och göra det till ett af de mest lärorika och underhållande arbeten, som vår moderna literatur har att uppvisa inom geografiens område. Det torde också mer än de allra flesta resebeskrifningar kunna hos den mognare ungdomen väcka intresse för grundlig geografisk läsning. Priset är 8 kronor.

Upp- och nedvända världen af *Jules Verne.* Denna gång är det litet kunskap i den matematiska geografien, som den produktive författaren vill meddela sina läsare. Det inflytande jordaxelns lutning har på årstidernas omvexling m. m. och de förändringar, som skulle inträffa, om jordens axel i en hast komme att intaga en lodrät ställning, behandlas vidlyftigt och på samma gång lättfattligt och klart. Man kan ej annat än beundra författarens outtömliga förmåga att uppfinna situationer, der de vetenskapliga uppgifterna på ett, som det tycks, alldeles osökt sätt, komma fram som en nödvändig förutsättning

för händelsernas vidare utveckling. Ty såväl i detta, som i samme författares föregående arbeten, slingrar sig, så att säga, en lika original som fantasirik och underhållande berättelse kring de abstrakta lärdomarna. De flesta af Jules Verne's arbeten äro kända och värderade af vår ungdom och många af dem, såsom: Kapten Grants uppuppsökande, Den hemlighetsfulla ön, Zarens Kurir m. fl. kunna räknas till det bästa vår ungdomsliteratur har att bjuda på. "Upp- och nedvända världen" torde dock ej kunna mäta sig med de ofvan uppräknade arbetena; den är, likasom "Resan till månen", till hvilken den utgör en slags pendant, något för torr och handlingens gång är för långsam; den saknar med ett ord den friskhet, som utmärker de bästa af Jules Verne's föregående arbeten. Detta oaktadt är den en god och underhållande bok, som lämnar mången nyttig lärdom i behåll, hvarföre vi till det bästa rekommendera den till ungdomens vänner. Priset är 1,75.

Pieter Maritz, boersonen från Transvaal af *Aug. Niemann.* Pris häftad 4,25, bunden 5 kr. Bland de böcker för barn och ungdom, som på de senaste åren utkommit, intager detta arbete en framstående plats. Det innehåller en skildring från Syd-Afrika, från engelsmännens krig med Zulukaffrerna. Berättelsen är liflig och spännande; hjälten, den unge boersonen, råkar ut för mångahanda äfventyr, hvilka alla, tack vare lyckliga omständigheter och hans egen fyndighet, få en god utgång. Och under det man följer hjälten genom allehanda växlande öden, har man fått lära sig många intressanta och nyttiga saker, som på ett helt naturligt sätt framgått ur berättelsen. Man har lärt känna boerna, både de stillaboende och de s. k. trekkboarna, zulukaffrerna och deras lefnadsvanor, man har varit med om jagter, besökt en strutsgård, kastat en blick ner i Kimberley's diamantgrufva och dessutom fått reda på en del vigtiga politiska händelser. Detta arbete visar, att man ej, som många af de författare, som skrifva för ungdom, såsom Aimard, Kingston m. fl. tyckas föreställa sig, behöfver tillgripa de mest vidunderliga och hemska skildringar för att väcka ungdomens intresse för berättelser af detta slag, och ej heller på ett torrt och abstrakt sätt docera för att meddela den goda lärdomar. Kanske skulle man kunna anmärka, att personerna äro väl kallt hållna, något mera utpräglade karaktärer skulle gjort arbetet ännu mera tilltalande. Vi hoppas, att rätt många skola köpa denna bok till julgåfva åt sina barn. Den torde bäst passa för åldern 14—17.

Nytt bibliotek för berättelser, kultur och reseskildringar i original och öfversättning, utgifvet af *B. Wadström.* I. **Från natur- och folklif.** Berättelser och kulturskildringar af *O. Funcke, E. L—D., N. Fries* m. fl. Åter en ny samling, enligt anmälan närmast afsedd för familjens äldre medlemmar, men hvilken utan fara äfven kan sättas i ungdomens händer. Det nu utkomna första häftet innehåller fem mindre berättelser, af hvilka ett par äro skäligen obetydliga, men de tre större deremot både omvexlande och underhållande. Främst sätta vi den första, en resebild af Otto Funcke, hvilken, jämte sin allvarliga prägel, kryddas af en frisk och egendomlig humor, som verkar synner-

ligen upplifvande. En mera utförlig skildring af en svensk lärarinnas erfarenhet om lifvet hos en förnäm familj på landet i Ryssland är ock af stort intresse. — Om de följande häftena i denna samling komma att likna det första, så kan genom en hänvisning till densamma ett tillfredsställande svar lemnas på den så ofta hörda frågan från familjekretsen: hvad skola vi läsa högt om aftnarne? Priset 1 krona är äfven ganska billigt.

Från hafven och hamnarne af *John Grogg (Georg v. Schéele)*. Pris 2,50. För några år sedan lästes i en af hufvudstadens dagliga tidningar en serie målande, lifliga resebref från en sjöfarande som tecknade sig med namnet John Grogg. Dessa äro nu samlade och titeln lofvar ju godt för unga äfventyrsälskande sinnen. Hvad första afdelningen beträffar "Reseminnen", kan man ju ock tryggt säga, att löftet hålles, att de "minnen" som der bjudas äro goda. Der förekomma skildringar från många olika länder, såsom från Australien och Sundaöarna, hvilka äro rika på historiska och etnografiska upplysningar, framför allt på naturvetenskapliga iakttagelser.

Den andra afdelningen, sexton korta "spridda bilder", kan deremot icke obetingadt gillas. Olikheten eller snarare ojämnheten mellan bokens båda afdelningar förklaras i viss mån genom företalet. Där får man en i få linier uppdragen bild af författaren, den unge skeppsbefälhafvaren, som fann sin förtidiga död i vågorna. Hans efterlemnade skrifter utgåfvos sedan i oförändradt skick, en pietet, som dock är att beklaga. Kunde vid en möjligen blifvande ny upplaga, den senare delen strängt sofras, det råa, vidriga och vidskepliga bortrensas, och det öfvervägande goda, roliga och karaktäristiska bibehållas, samt därtill en omsorgsfullare korrekturläsning iakttagas, så blefve utan tvifvel arbetet i sin helhet en vinst för vår ungdomslitteratur.

Jorden rundt på 80 dagar. Pris 2,50. Detta Jules Vernes allmänt kända arbete föreligger här i en af den likaledes kände bearbetaren Franz Hoffmann för ungdom afsedd upplaga. Att all originalitet i stilen på detta sätt går förlorad är ju självklart. Det är ett icke ringa fattigdomsbevis för vår inhemska barn- och ungdomslitteratur, att dylika böcker i så stort antal årligen öfverflyttas till vårt språk. Man kunde åtminstone ega rätt att sätta som ett önskemål, att vi kunde låta oss nöja med antingen öfversättning *eller* bearbetning från ett främmande språk, icke som nu, att till svenska öfverflyttas en på tyska från fransyska omarbetad bok. Den svenska upplagan är i öfrigt prydlig och vårdad och de märkvärdiga äfventyren alltid lika skiftande.

Nordiskt forntidslif af *A. U. Bååth*. Pris 3,25. I detta nya arbete af en med våra fornsagor förtrogen författare lemnas oss en intressant och detaljerad skildring af de gamla isländarnes hela lif, deras hus och hem, män och kvinnor, äktenskap och barnauppfostran, trälarne, det offentliga lifvet och rättskipningen, skalderna och skaldekonsten. Boken är icke gjord för ungdom, än mindre för barn, men den är sådan, att en för forntidtidslifvet intresserad ungdom, ja ända ned till tolfåringen kan finna både nöje och båtnad af dess läsning.

Vi ville kalla boken ett starkt och godt extrakt på de gamla isländska sagorna och varmt rekommendera den, såsom ett motgift mot tidsandans slapphet och torrhet, ty sådan läsning väcker dådlust. Den år vida helsosammare än en god del af nutidens spännande skildringar, noveller och äfventyr.

Knekt och bonde. Romantisk skildring från Klubbekrigets tider af *Rafaël Hertzberg*. Pris 2,50. Berättelsen är verkligen en "romantisk" skildring, såsom den själf gifver sig ut att vara, men eger tillika en så god historisk bakgrund, att den tryggt kan rekommenderas. Med förläggaren instämma vi i att boken är en tids- och sedeskildring och att den för läsaren in i såväl stormännens hemlif sem böndernas stugor. Den skall helt visst intressera ungdom och äfven gifva den en ganska god behållning. Rekommenderas åt ungdom 16—18 år.

Vackra Nivernesiskan. En historia om en gammal båt och dess besättning af *Alphonse Daudet*. Öfversättning af Ernst Lundquist. Pris 1 kr. Denna lilla berättelse är skrifven med Daudets vanliga talang och fina iakttagelseförmåga och är rörande i all sin enkelhet. Den skall helt visst läsas med nöje af ungdom från 16 år. Öfversättningen är väl gjord, och boken kan på det varmaste rekommenderas.

Bara Flickor af *Sarah Tytler*, öfversättning af Mathilde Langlet. Pris 2,50. Vi få här göra bekantskap med fyra unga flickor, hvilka komna ut i verlden för att kämpa för sitt uppehälle och en oberoende ställning. Man följer med stort intresse de lifliga skildringarna från de kvinliga "colleges" från universitetet och från sjuksköterskornas lif vid det stora sjukhuset i London. Taflan är målad med mycken sanning och i motsats till hvad ofta sker, ej endast i rosenrödt, utan man får verkligen göra bekantskap med de svårigheter, som möta en ung kvinna, då hon skall kämpa sig fram i verlden, svårigheter, som dock i berättelsen öfvervinnas genom karaktärsfasthet och friskt mod. Unga flickor omkring 15—16 år skola med mycket nöje och intresse följa de fyra systrarne Millars öden.

Vid skymningsbrasan. Berättelse af *Louisa M. Alcott*. Pris 2 kr. Alcott har en gång för alla blifvit en af vår kvinliga ungdoms favoritförfattarinnor, och detta är ingalunda att förundra sig öfver. Hennes stil är i hög grad fängslande, och innehållet är roande, friskt och fritt från all sentimentalitet. Hos oss har likväl ett stort misstag blifvit begånget med Alcotts böcker, i det man ansett dem lämpliga för *barn* af snart sagdt hvilken ålder som helst, då i själfva verket en god del af dem äro skrifna för *ungdom*. Men äfven om vi betrakta dem som ungdomsböcker är innehållet i en del af dem sådant, att vi ej obetingadt vilja hänföra dem till hvad vi ega bäst af ungdomslitteratur. De i år i svensk öfversättning utkomna berättelserna, äro skrifna med förf:s vanliga talang. Två utaf dem "Kärlek och fosterlandspligt" och "Fiender" hafva hemtat sina ämnen ur det sista amerikanska kriget och lemna oss gripande och förträffliga skildringar

från såväl hemmen som sjukhusen. Mrs Potgers tekanna är en liten fint skrifven kärlekshistoria, der hjälten är en gammal korpulent herre och hjältinnan en kvinna som är ung, trots sina 40 år. I "En timme" få vi göra bekantskap med de svarta på en egendom i Sydstaterna och "En ny Cendrillon" framlefver sitt lif på en landtgård i Nya England. Alla dessa historier äro goda. Mot den första af berättelserna "Ruterkung och Hjärterdam" vilja vi inlägga en reservation. I denna och liknande berättelser har förf. enligt vår mening sin svaga punkt. Hon tyckes anse, att hvad vi kalla "kurtis" mellan skolpojkar och skolflickor är den naturligaste sak i verlden, och att det rent af hör till det normala under en viss period af de ungas lif. Vi höra ingalunda till dem, som mena, att man bör undanhålla för ungdom hvarje bok, som berör det erotiska området — tvärtom önska vi, att de unga i litteraturen må göra bekantskap med det, som goda författare skrifvit om sann och verklig kärlek. Men skolpojkskurtis är något annat: kan man ibland skratta åt den — som något normalt eller alldeles ofarligt bör den väl ej betraktas. Nu är "Ruterkung och Hjärterdam" en mycket rolig historia, så att den utan tvifvel skall läsas med stort intresse och kanske anses för bokens allra roligaste historia, men icke desto mindre önska vi, att den ej funnits der. Bob "äger bland annat till sin 17-åriga syster Dolly, berättelsens hjältinna, satt hon nog är en bra flicka, men att hon tycker om kurtis", och Dolly svarar helt lugnt "att det är ett familjelyte". Bob har redan egnat fem unga damer sin hyllning. Dolly ångrar sig visserligen, då hon på allvar gifvit bort sitt hjärta åt en ung tyst gymnastiklärare. Hon är mycket söt och intagande, då hon gör sin syndabekännelse och derigenom eröfrar ej blott gymnastiklärarens utan ock författarinnans och läsarinnors varma sympati. Men att hon vid sina 17 år lekt väl mycket med elden, det torde väl hvarje tänkande moder erkänna, äfvensom att läsningen af dylika berättelser icke alltid torde bidraga till en sund utveckling hos de unga.

Läsning för unga flickor. Vid eldbrasan, *berättelser af förf. till "John Halifax".* Pris 2 kr. Författarinnan till John Halifax har en ädel och upphöjd verldsåskådning, och hennes sätt att berätta är poetiskt och fängslande. Hvem har ej i sin ungdom beundrat John Halifax, gentleman? Men oss synes, att åtminstone de berättelser, som äro samlade i "Vid eldbrasan", äro John Halifax betydligt underlägsna. Flera af dem äro sentimentala och pjunkiga. Hos ungdomen bör man söka ingjuta mod och kraft, ej endast resignation. Sjukligt drömmeri blir sällan moder till stora och ädla handlingar. I den första berättelsen, "Philip Armytage", lära vi känna en ung blind flicka, som uppfostras af en sträng fader. Hon lär slutligen känna en ung man, Philip Armytage, som för henne tyder lifvets gåta; hon blir botad för sin blindhet, blir gift med Philip och allt synes godt och väl. Men en tid efter bröllopet råka de unga ut för ett åskväder, blixten beröfvar ånyo den unga makan hennes syn, och efter en kort tid dör hon.

"Miss Lettys iakttagelser" är den svagaste berättelsen. Iakttagelserna äro alltför fragmentariska för att kunna intressera ungdom.

Miss Letty själf beklagar sig mycket öfver sin ensamhet och sina olyckor. Finge man om dessa senare veta något mera, skulle man kanske sympatisera med henne — nu får man blott veta, att hon är ”en 40-årig gammal flicka.”

I ”Lord Erlistoun” känna vi bäst igen John Halifax’ förf. Såväl ”Lord Erlistoun” som hjältarna i ”En kallvattenkur” hafva varit tämligen ytliga unga män, men blifva genom kärleken till ädla, upphöjda kvinnor förändrade till karaktär och sinnelag. Hjältinnorna äro i båda berättelserna äldre och vida mer utvecklade än de unga männen. Historierna sluta icke med giftermål — åtminstone icke mellan hjältarna och hjältinnorna. Något ondt får man i dessa berättelser icke göra bekantskap med, om vi icke dit räkna en mycket dålig svenska. Öfversättningen är ojämn, och om vi särskildt fästa oss vid ”Miss Lettys iakttagelser”, så synes den oss vara gjord af en skolflicka. Dels förekomma verkliga öfversättningsfel och dels ett ordagrant återgifvande af den engelska texten, utan aktgifvande på huruvida ordföljden eller konstruktionen blir svensk. Vi anföra några få exempel: ”Jag borde verkligen hafva hunnit *vant* mig” (sid. 48) — — — lika med de känslor, på hvilka måste bero menniskosjälars lycka (sid. 52). ”Jag hade många inre syner af den högaristokratiska familjen (sid. 87).

I utvecklingstid. *En berättelse om flickor af Tea.* Pris 1: 75. Boken är icke någon nyhet för julen, men vi tro, att den icke är nog känd och beaktad i Sverige — den har nämligen kommit till oss från Finland och är skrifven af Toini Topelius, skaldens dotter.

Förf. uppmanar i företalet ”sina flickor”, att älska, tro och hoppas och att arbeta med modiga hjärtan — och samma uppmaning gifver hon hela boken igenom, men icke på ett tråkigt och pedantiskt sätt, utan friskt och gladt. Vi få göra bekantskap med lärjungarna i en flickskolas högsta klass och höra, huru dessa bland sig upptaga och söka tillämpa de nya idéer, som röra sig i tiden: en flicka skall lära sig att arbeta, hon skall kläda sig på ett förnuftigt sätt, hon skall älska friska och sunda nöjen, såsom skridskoåkning, sommarvandringar o. d. Innan vi veta ordet af hafva den modiga Hanna, bokens hjältinna, och den varmhjärlade Bella blifvit våra goda vänner. Vi hafva varit med dem i sorg och glädje, i med- och motgång — ty boken är full af ”händelser”. Visst kunna vi ibland tycka, att de unga gå litet brådstörtadt till väga — men det är så ungdomens sed. Boken är i sin helhet så god, att vi på det varmaste rekommendera den åt unga flickor på 14—16 år.

Älfvan från Intra och andra berättelser af *Johanna Spyri.* Pris 2: 50 (bunden). När man läser Johanna Spyris barnböcker glömmer man snart bort att granska. Innan man vet ordet af, är man uppe bland bergen, man andas fjälluft, och man plockar alprosor, och till sällskap har man friska, glada barn — hvad kan man bättre begära? Johanna Spyri har redan genom ”Heidi” förvärfvat sig goda vänner bland de svenska barnen, och vi äro förvissade om, att vänskapen ej skall minskas, sedan de gjort bekantskap med de berättelser, som i år bjudas dem i svensk öfversättning. Främst sätta vi berät-

telsen "I Hinterwald"; den är i besittning af så mycken friskhet och poetisk fägring, att den måste tilltala hvarje barnasinne. En sträng granskare skulle kunna förevita J. Spyri, att hon är allt för optimistisk, det går alltid väl för hennes små hjältar och hjältinnor. Därpå kunna vi svara dels, att det vanligen går dem väl, först sedan de pröfvat på motgångar och mycket arbete, och dels, att barnanaturen själf är så lyckligt optimistisk, att den ej på allvar kan tro på den svarta pessimismen. Hvad vi hos Johanna Spyri särskildt skatta högt, är det sätt, hvarpå hon låter det religiösa elementet träda barnen till mötes. Intet är här uppstyltadt eller omotiveradt, utan enkelt och sannt. Öfvers. är i allmänhet god; vi hafva dock förvånat oss öfver, att det tyska ordet "Frau" alltid återgifvits med "fru", då det i många fall borde heta kvinna eller hustru. Likaså har "Die Alpen" öfversatts med "Alperna" äfven då ordet betyder betesmarker. Boken lämpar sig särdeles väl för 12—14-åringar.

Ur folksagans rosengårdar af *Rich. Bergström,* hvaraf 3:dje samlingen nu utkommit, är ett af de mest framstående arbetena inom den nyare barnlitteraturen, icke minst genom de fina och konstnärliga illustrationerna af Jenny Nyström. Sagorna äro valda ur snart sagdt hela Europas sagolitteratur och till sitt innehåll i allmänhet goda — några riktigt fina — samt väl berättade.

Just därför, att denna bok i många afseenden är så bra, beklaga vi, att deri förekomma störande ord och uttryck. Dermed mena vi dels sådana som, tagna ur det simpla (vulgära) hvardagsspråket, illa passa ihop med bokens i öfrigt vårdade skriftspråk. En annan sak hade varit, om sagorna berättats på bondspråk, folksagans rätta tungomål, eller åtminstone på talspråk. Men här är skriftspråket så väl vårdadt, att icke ens sammandragna verbformer, såsom bli, ska, ta, ha, förekomma. För att förtydliga vår mening vilja vi anföra ur 3:dje samlingen: "Då grodan såg en sådan otacksamhet, *drog hon till* med en önskan; ..... men kattan ..... flög upp i eken och rakt *i syna* på björnen; ..... och häradsdomaren fick *gno* som de andra ..... — Dels mena vi ord och uttryck, som försvåra uppfattningen, emedan de icke äro använda enligt vanligt språkbruk. Exempelvis kunna nämnas: Mac Daniel, som icke *tyckte illa vara om* efterdömet (= icke tyckte illa om exemplet)...., släppte han *en myra i örat* på den yngsta brodern, då hon sade .... (= satte myror i hufvudet på....), ... där gömde han *sina andra sorts bär;* ..... emedan både mästare och gesäller *lågo i* sitt arbete. Vi kunde också påpeka ett annat vilseledande uttryck ..... därvid gaf han (= mästaren) Mac Daniel en spark, så att *hans* (= mästarens) stackars dräng (= Mac Daniel) trillade på näsan; — men detta uttryck torde kunna förklaras genom sitt engelska ursprung.

Till dessa anmärkningar skulle vi vilja lägga ett par andra. Hvarför denna egendomliga interpunktion, som barnet icke återfinner i någon annan bok? Och hvarför icke åtminstone göra ett närmande till det stafningssätt, som efter utgifvandet af sista uppl. af Sv. Akademiens ordlista införts i nästan alla allmänt använda barnböcker?

Hvarför genom envist fasthållande vid det gamla öka svårigheterna, der man kunde minska dem? — Priset är 3 kr.

Otto von Feilitzen, **Spridda drag ur svenska folklifvet.** 6 häften till pris af 25—50 öre. Enkla och naturliga skildringar, som hafva en alltigenom god och sund tendens och skilja sig ifrån nutidens realism genom att ej uteslutande framhålla skuggsidorna i lifvet. Man ser, att författaren är hemmastadd på landsbygden och känner väl till landtlifvets mödor och svårigheter, faror och frestelser. Att tendensen någon gång väl bjärt framträder, förlåter man gerna, då den är så god, och målet är att varna för de olyckliga följderna af lättja, dryckenskap och håg för spel. — Särskildt lämplig för sockenbibliotek.

Ur historien och sagoverlden. Vid brasan af *Augusta W.* Pris 2 kr. Boken innehåller dels lifliga och underhållande berättelser på vers och prosa ur svenska historien, dels skildringar ur lifvet och sagoverlden. Den är lämplig för barn från 12—14 år, som här få en lefvande bild af och belysande drag ur de historiska händelser, som de själfva läsa om i skolan. Förf. har särskildt vinnlagt sig om att bevara den historiska troheten.

De andra berättelserna skola helt visst äfven läsas med nöje, ty den enkla naturliga stilen, fullkomligt fri från affektation och pjoller, är just egnad att slå an på de unga.

Wilhelm Tell af *M. Barack.* Pris 1: 50. Denna skildring af Tells lif och samtida är liflig och underhållande och skall helt visst intressera ungdomen. Författaren tecknar Tells och hans vänners karaktärer så lefvande, att man känner det varmaste intresse för frihetshjältarna, och de unga skola helt visst känna sitt hjärta klappa varmt för dem. Ty värr måste vi tillägga, att språket ofta är tungt och osvenskt, och att öfversättningen lemnar åtskilligt öfrigt att önska. Så heter det t. ex. sid. 13 om Tell, att han är "den djärfve, såsom en målet aldrig felande, vidt omkring bekante alpjägaren Wilhelm Tell." Å sid. 16 omtalas, att Tell sänkte *rodret* kraftigt i vågorna. Å sid. 52 omtalas, att väldiga *isberg* i vester begränsa Urisjön. — Det anförda må vara nog. Vi vilja dock ej härmed säga, att öfversättningen är *så* dålig, att den bör afskräcka föräldrar från att gifva boken som julgåfva åt 14—16-åringar.

Af **Lekkamraten**, en julbok för barn med bidrag af *J. C. v. Hofsten, Laura Fitinghoff, Math. Langlet, Lea, Ave* m. fl. hafva femte och sjätte boken utkommit; pris 1 kr. boken. De nyutkomna häftena äro i allmänhet af samma beskaffenhet som de föregående. De föräldrar, som skänka sina barn de nya lekkamraterna, kunna vara förvissade om, att de små af dessa icke lära någonting ondt. Tvärtom, de få till lifs många både goda och förträffliga sanningar, klädda i en ganska tilltalande form. Men "Lekkamraterna" äro i vårt tycke alltför obetydliga — vi frukta att 14 dagar efter jul hafva de små glömt de nya bekantskaperna för att återvända till Robinson eller Rödhättan. Af de 34 berättelserna äro en del både fina och roliga — det vilja vi ingalunda förneka. Så är t. ex. "Ebbe vill ut i värl-

den" af Anna Wahlenberg en riktigt rolig historia, som nog kommer att läsas om mer än en gång. Förf. tyckes visserligen i början hafva glömt, att hon skrifver för barn, då hon talar om olika "kategorier" och att Ebbe var i en obehaglig "situation", men alltefter som hon följer Ebbe ut i verlden, talar hon hans språk och tänker hans tankar. Att kunna tala och tänka som barn, då man skall tala till barn, är nog en god sak, men vi tro icke, att därtill med nödvändighet hör, att liksom fru Fitinghoff låta en liten gosse kalla Karl den tolfte "en urstyf prisse" och sig själf "jubeldum". Att ur skolpojkars och skolflickors samtalsspråk utrota alla slangord och kraftuttryck, som de anse sig behöfva för att gifva tillbörlig kraft och färg åt sitt tal, det tilltro vi hvarken föräldrar eller andra uppfostrare, men att gifva detta språk en viss auktoritet genom att använda det i skrift, anse vi onödigt.

Lea har skrifvit ett par berättelser i djurskyddsvänlig mening; i en af dem, "Gubben Mörk", har hon gått så långt, att hon t. o. m. låter S:te Per, som vaktar himmelrikets port, öppna för gamle Mörk, derföre att han skyddat och älskat de värnlösa och bortglömda djuren. Ämnet till de flesta berättelserna äro hemtade ur barnaverlden. Dock finnas äfven några sagor. Albrekt Segerstedt har lemnat en svensk folksaga, och Ave en med titeln "I jättevåld". Denna sista förefaller oss väl tendentiös för att vara en äkta saga. Ej heller tro vi, att sagornas prinsessor bruka sätta värde på "att ha sitt porträtt i landets alla tidningar" och att ega tio skrifvare, som uppteckna allt hvad de säga och göra. Illustrationerna äro, i förhållande till det billiga priset, förvånansvärdt många och goda. Visserligen synas en del af djuren härstamma från en lärobok i zoologi, men så har Jenny Nyström i gengäld gifvit oss lifslefvande barn.

Nya svenska barnbiblioteket, tredje samlingen af *C. J. v. Hofsten;* pris 1 kr. "En julhelg på landet" är den längsta och roligaste berättelsen och gifver de små en inblick i det friska och glada lifvet i en prestgård på landet under julhelgen. Fröken Hofsten berättar i allmänhet enkelt och naturligt, och barnen känna sig hemmastadda i den verld, dit hon inbjuder dem. Ibland synes hon dock glömma bort, att satirens udd är ett vapen, föga lämpligt att nyttja bland barn. I berättelsen "Pullorna" har förf. passat på att vara satirisk, så snart något lämpligt tillfälle yppar sig. — Lille Gunnar skall mata kycklingar. Dessa voro nu så försigkomna, att de tycktes vilja disputera med den, som vågade tro, att de för kort tid sedan rymts inom de trånga skrankorna af ett äggskal. På detta förhållande ville Gunnar ej ens häntyda, då han därmed kunde riskera att mista pullornas vänskap. För sin egen del var han nog säker på huru saken förhöll sig. "Han skulle nog ej af någon tuppkyckling låta sig öfvertyga om, att den händelsen var en synvilla eller en löjlig tradition." Tror nu någon menniska att en liten gosse resonnerar på detta sätt, då han skall mata kycklingar! Så få vi också veta, att det är en egenhet med tuppkycklingar, att de äro mycket säkra på sin sak och att de äro öfvertygade om, "att det egentligen är tuppkycklingarna, som styra verlden." Nu är det visserligen sant, att barn helt enkelt halka öfver

hvad de ej förstå, men de vänja sig på detta sätt att läsa ytligt och tanklöst. "Pullorna" upptaga endast 6 sidor, och då de öfriga berättelserna äro enkla oah barnsliga, kunna vi ej annat än uttala vår öfvertygelse om, att boken skall med nöje läsas af den publik, som den är skrifven för. Fröken Adelborgs illustrationer höja bokens värde.

I Nordanqväll. Sagor och berättelser af *Morbror Gustaf*. Pris 1: 50. Boken innehåller 32 små teckningar på vers och prosa ur fantasiens och, såsom det förefaller oss, äfven ur verklighetens verld. De utmärka sig genom en icke vanlig grad af humor och hjärtevärme — men de flesta hafva olyckligtvis det felet, att de passa bättre för de stora än för de små. Förf. tyckes bland annat antaga, att barn äro bekanta med författare sådana som Blanche, Ridderstad och v. Braun, och att de mycket väl hafva reda på, att det funnits en tid "då både gammal och ung trallade Konjanders roliga kupletter." Skulle emellertid någon af de stora under julen vilja underhålla sig med boken, så äro vi öfvertygade om, att han skall känna sig värmd och tilltalad af sådana berättelser som "Lonas älskling", "Lekkamraterna", "Olle Hurtig" m. fl.

Gräs och ogräs, plockade och hopsamlade i barnens trädgårdstäppa af *"Tante Cissy"*. Pris 1 krona. Tante Cissy visar, att hon är en verklig barnavän. Hon har ingalunda gjort en ytlig bekantskap med de små; hon vet hvad som kan fängsla deras uppmärksamhet, och hvad som kan inverka på deras tankar och handlingar. Hon berättar enkelt och naturligt, men vi tro, att hon gjort ett misstag, då hon i "En julsaga" låter gamla Karin tala en sorts bondspråk. För små barn torde det rent af vara svårt att läsa. Topelius har yttrat sig om boken på ett särdeles sympatiskt sätt: Han säger: "Jag har med nöje läst "Gräs och ogräs". Den vittnar om en märkbar mognad i framställningen för barn. Främst ställer jag "Min första guvernant", med dess anslående smådrag ur verkligheten — — —. Alla berättelser fylla väl sin plats och jag anser, att den lilla boken väl lämpar sig för flickor mellan 8 och 13 år. Det är en erfaren äldre vän, som antecknar sina hågkomster af olika skaplynnen. Stilen är enkel, lättläst och fri från tröttande detaljer. Den är värd all framgång."

De små landtbrukarne eller redligt arbete får alltid sin lön af *L. D.* Öfvers. från Tyskan af J. Granlund, Pris 2,00. Som äfven af titeln framgår är denna en barnbok, men så gammalmodig, att den förefaller att vara skrifven 1828, till hvilken tid handlingen förlägges, utan att dock någon tids- eller egentlig lokalfärg deri kan spåras. Att döma af de små petiga illustrationerna torde det tyska originalet hafva utkommit för 30 à 40 år sedan, och några nutida upplysningar som t. ex. att en resa till Amerika nu göres på åtta dagar, äro antagligen tillkomna vid öfversättningen. Hvarför en sådan företagits och hvarför boken, som man till sin förvåning ser bära tryckort och årtal: Stockholm 1890, nu hos oss utgifvits är en icke oberättigad fråga. Icke desto mindre måste man erkänna, att tendensen i denna berättelse om de unga arrendatorerna, hvilka fått en arrendegård på så goda vilkor, är genomgående god.

Olof Sommar, **Nya svenska barnboken.** Med illustrationer. Pris 0,50. Berättelserna förefalla i allmänhet obetydliga, och då det icke är någon brist på bättre barnlitteratur, torde den icke vara att rekommendera.

Guld och gröna skogar af *Eva Wahlén.* Med 39 teckningar. Pris 1: 50. Detta är en samling nätta berättelser, lämpliga för barn från 10—12 år. Stilen är ledig. Innehållet är godt, om det också ej utmärker sig för någon större originalitet.

Robinson Crusoe af *G. A. Gräbner,* öfversatt af *Julius Humble,* har utkommit i en ny upplaga. Pris 3: 50. Att rekommendera är här alldeles öfverflödigt. Vi nämna blott att boken åter är tillgänglig i bokhandeln, så att de föräldrar, som ännu icke införlifvat Robinson med sina barns boksamling, nu må kunna göra det.

Barnkammarens bok N:o 2, illustrerad af *Jenny Nyström.* Pris kr. 2: 75. Således andra samlingen af den för några år sedan utkomna boken med barnrim, som beredt så många små glädje och så mången mor tillfredsställelsen, att icke af brist på bättre nödgas begåfva sina små barn med dessa medelmåttiga utländska bildböcker, hvarmed våra förläggare förr nästan öfversvämmade julmarknaden. Vi behöfva endast säga, att denna del synes oss lika förträfflig som den föregående. Barnkammarens bok har endast det felet att vara för dyr för att kunna ägas af stora skaror af fattiga små, hvilka också behöfde se något vackert, roligt och fosterländskt.

Ängsblommor af *Ottilia Adelborg.* Pris 2: 75. En samling barnrim och historier med goda illustrationer, en bok för de små af samma slag som närmast föregående. Rimmen i denna samling torde dock vara mindre kända än de i förutnämnda arbete.

Illustrationerna äro vackra och originela och till sin karaktär fosterländska — hvad som icke minst ger en barnbok värde.

Sagan om Askungen, ritad af *Ottilia Adelborg,* utmärker sig genom särdeles roliga och väl utförda teckningar. Sagan är enkelt och väl berättad. Vi äro förvissade om, att barn skola finna mycket nöje såväl af teckningarna som texten. Pris 2: 25.

En mer eller mindre utländsk prägel hafva nedanstående illustrerade barnböcker med text af Mathilda Langlet. Illustraiionerna äro fina och vackra hvad utförandet angår och öfverträffa deri mycket de bildböcker, som för icke länge sedan voro de vanliga.

Hvad texten angår, kan göras en hufvudanmärkning, som gäller icke blott dessa, utan mängden af dylika böcker: den är gjord på beställning till redan befintliga illustrationer af utländskt ursprung. Biten skall vara så och så lång, antingen man talat ut eller ej; ja, äfven då man icke har något att säga. Undra sedan på att icke alltsammans är bra! Det måste ju ena gången bli ganska uttänjdt, en annan gång alltför knapphändigt, en tredje gång går det alldeles icke ihop med verkligheten eller bilden. ”Åt barnen måtte det väl duga”, tänker en, en annan tänker: ”det är detsamma, bara affären blir god”.

Men vi, som vilja ha våra barn så sundt utvecklade som möjligt, vi tänka: "endast det bästa är godt nog åt dem", och derför välja och kritisera vi.

Ur djurens lif, pris 1.25, skall säkert bereda glädje åt småbarn, som tycka om djur. Den versifierade texten roar dem nog; i ett par fall — i versen om "Lejonet och Papegojan" — är den dock säkerligen obegriplig. Bäst hade också varit, om de sluppit historien om vildgalten, som de sett i skogen här hemma och sedan äta upp.

Kommen barnen små, hit att se och höra på! pris 2:00, är kanske den bästa af alla fem. Verserna flyta lätt, äro enkla och barnsliga och förstås nog till det mesta af 6—7-åringar. Illustrationerna äro också enkla och ganska bra. Men här se vi just bekräftadt, hvad som ofvan sagts om svårigheten att sätta ihop en svensk text till utländska illustrationer. Så tvingas man till våld på verkligheten; barnen gå ut att bryta kvistar af mispel och järnek till julen, de binda långa blomsterkransar redan i maj och, om en liten mörkhårig pys med två stora svarta prickar till ögon står det: "liten blåögd pilt, guldhårig"...

Det var en gång, pris 1.25, innehåller sju gamla välkända sagor i öfversättning. Skada blott, att sagans breda, naiva språk fått gifva vika för ett mera sammanträngdt och nutidsmässigt, förmodligen för utrymmets skull. En annan sak! Hvad har den moraliska snärten här att göra? Lilla Rödhättan varnas till sist för "obekanta lekkamrater", som ofta nog visa sig vara "roflystna vargar." Men folksagan åtminstone borde väl gå fri från sådana "ulfvar i fårakläder."

Barndomens glada dar. Pris 2:00. Ett par af illustrationerna allt för granna, texten äfven här versifierad, stundom för svårfattlig. Bäst passande för 6—7-åringar.

Sommarglädje! Barnaglädje! Pris 2:00. Titeln är visst ironiskt gifven, så tänkte vi då vi sågo de kolorerade planscherna, ty de vittna visst icke om verklig barnaglädje; den trifves icke tillsammans med sådan elegans i toalettväg. Boken hade utan dessa planscher varit vida bättre. Om dessa tagits bort, hade då också den om Schweitz och icke om Sverige påminnande historien, om hur barnen gå att plocka alprosor, också försvunnit. Det mesta af texten passar icke för barn under 8 år.

Bilder ur barnaverlden af *Emily Harding*, 7:de boken, med verser af L. Pris 1.00. Vi kunna icke instämma i det berömmande omdömet om illustrationernas finhet och elegans, som finnes anfördt på omslaget. Men det gäller ju icke häller denna, utan en föregående del. I denna bok äro de ofta suddiga och otydliga. Illustrationerna tyckas ernade för småbarn, 5—7-åringar, men den versifierade texten är icke alltid begriplig för dem.

Europeiska armeernas uniformer af *Richard Knötel.* 18 blad i vackert färgtryck, framställande de flesta europeiska uniformer, äfven

flottornas. En vacker och lämplig gåfva för gossar, hvilkas speciella intresse för militär-väsendet man önskar väcka.

Internationela idrotter. Pris 1.50. 7 färglagda blad som framställa idrotter och lekar, mest jagter, från olika delar af världen, såsom: noshörningsjagt, från Afrika; vildhäst fångas med kastrem, från Amerika; kälkbacksåkning, från Canada; tjurfäktning, från Spanien; karneval, från Italien, etc. etc. En del bilder gifva en rätt god framställning af saken i fråga och kunna tjäna att för barn, som hunnit nog långt i geografien, stärka och klargöra intrycken från läroboken eller lärarens framställning. Andra bilder äro tämligen intetsägande. 10—12 år.

Noaks ark, pris 1.50, en samling djurbilder, mest däggdjur och fåglar, stora tydliga och ganska väl träffade, en god och lämplig bildbok för 5—8-åringar.

De små konstnärernas album, pris 2.50, är en samling ganska fina teckningar — djur, blommor landskap — ärnade till färgläggning för barn. En del taflor äro redan färglagda för att tjäna som mönster. Detta arbete vore nog en kärkommen gåfva för barn från 10 år, som ha anlag för teckning.

Utom de redan ofvan omtalade utländska bilderböckerna hafva vi fått oss tillsända **Stanley i Afrika,** pris 1.75, som ju kan påräkna äfven svenska barns intresse. Skada blott, att en god del af såväl menniskorna som djuren äro så illa tecknade, och att färgläggningen i allmänhet är dålig.

Hvad våra svenska barn skola med **Barnums stora förevisning,** pris 1.75, att göra, det kunna vi omöjligt begripa. Nog kan man visa barn något nöjsammare och bättre än alla de vidunderligheter, som i denna förevisning äro samlade. Vi nämna exempelvis "en kvinna utan ben" äfvensom "en jätte utan ben".

Till sist omnämna vi några publikationer, som bära det gemensamma namnet: "**Barnens bibliotek.**" De hafva en grann utstyrsel; två af dem uppträda t. o. m. i form af en gosse och en flicka och äro mycket billiga: 1 kr., 75 öre och 60 öre. Illustrationerna och den versifierade texten nå ej ens till medelmåttan, men kunna nog roa barn. De hafva den stora förtjänsten att vara billiga. I samma hem bör man dock ej skaffa sig alla fyra böckerna, ty samma bilder och samma text förekomma i mer än en af dem.

Barnen hafva i år fått sin egen jultidning, **Snöflingan,** fint och konstnärligt utstyrd. Texten är enkel och god samt alltigenom barnslig. Författarinnorna hafva bjudit på några små särdeles fina bitar i bunden form. Vi fästa särskildt uppmärksamheten på *Sigrid Leijonhufvuds* "Nu ska vi bada" och *Lotten Dahlgrens* "Bärplockerskan". Mot Liljefors' teckningar torde den anmärkningen kunna göras, att, huru artistiskt utförda de än äro, de ej äro fullt njutbara för barn.

Björlin G., **Gustaf II Adolf.** Läsning för ung och gammal med illustr., pris inbunden 6.75.

En ny bok af den samvetsgranne forskaren och i vida kretsar läste och skattade författaren.

Arbetet är uppstäldt efter samma plan, som förf:s tidigare arbeten, Carl XII och Carl X Gustaf, och skall, vi äro derom öfvertygade, vinna samma popularitet som dessa sina föregångare.

Det gedigna innehållet paras med en vårdad utstyrsel i typografiskt hänseende. Då härtill kommer, att boken är rikt illustrerad, torde den uppfylla de fordringar, som böra ställas på en god ungdomsbok.

Vi beklaga, att den långt framskridna tiden för arbetets utlemnande i bokhandeln (det erhölls samtidigt med denna förtecknings läggande under pressen) ej medgifver en detaljerad granskning och en, på sådan grundad, utförligare anmälan, då en sådan förvisso endast skulle bekräfta, hvad vi här ofvan antydt.

Det resultat af granskningskomiténs arbete, som här ofvan meddelats, omfattar icke de böcker, som tillsändts komitén efter den 4 dec. Detta beror naturligtvis därpå, att utgifvandet af Dagnys decemberhäfte icke längre kunnat uppehållas. Arbetet har naturligtvis utförts af flere personer och under brådska, då dagligen nya böcker inkommit, hvarför likformighet, såväl i afseende på form som innehåll torde lemna åtskilligt öfrigt att önska. Granskningsarbetet fortsättes likväl och resultatet blifver tillgängligt å listor, som tillhandahållas allmänheten å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå.

Fredrika-Bremer-Förbundets meddelanden.

Efter i förbundets styrelse förrättadt val utgöres *styrelsen för förvaltningen af förbundets yrkes- och studiestipendiefonder* af följande medlemmar:

Ordinarie: fru Anna Wallenberg, född von Sydow, generaldirektör Albert Anderson (nyvald), fröken Mathilda Silow, revisionssekreteraren H. Rohtlieb, professor P. G. Rosén.

Suppleanter: professor H. Gyldén och fröken C. Montelius.

Revisorer: expeditionschefen E. von der Lancken, fröken Ingeborg Elfving och riksdagsmannen, grosshandlaren Olof Melin, Göteborg; revisorssuppleant: riksdagsmannen, d:r G. Elowson, Karlstad.

Whitlockska stipendiet har äfven i år tilldelats filosofie kandidaten fröken Wilhelmina Ohlsson från Malmö.

För understödjande af kvinliga trädgårdselever hafva tvenne medlemmar af Fredrika-Bremer-Förbundet utlofvat 1 stipendium å 200 kr. och 1 d:o å 100 kr.

Fredrika-Bremer-Förbundets samkväm, det första under innevararande höst, hölls den 7 Nov. i hôtel Continentals stora festvåning.

Dervid höll amanuensen *E. Folcker* ett sakrikt föredrag om "Japansk dekorationskonst", hvilket illustrerades af ett stort antal utstälda japanska konst- och konstindustriella föremål, dels i original från Japan, dels kopior. I öfrigt voro utstälda åtskiiliga intressanta afbildningar af svensk konstindustri från äldre och nyare tid.

Vacker sång utfördes under aftonens lopp af fru Holmboe-Schenström, fröken Sidner och en musikälskare.

Samkvämet afslutades med aftonmåltid i stora salen, hvarefter flertalet af de närvarande, omkring 200 personer, i lokalens salonger ännu ett par timmar egnade sig åt ett gladt och innehållsrikt sällskapslif.

Hvarjehanda i kvinnofrågan.

Sverige. *Kvinnor i skolråd.* Af de ordinarie höststämmor, som förrättats med hufvudstadens församlingar, ha inom fyra af dessa kvinnor blifvit insatta i skolråden. Östermalms församling har omvalt fröken Lilly Engström. Storkyrkoförsamlingen har utsett till ledamot af sitt skolråd fröken Evelina Fahnehjelm, Jakob och Johannes fröken Emilie Zander samt Adolf Fredrik fröken Mina Forsell. De tre sistnämnda församlingarna ha genom dessa val för första gången insatt kvinnor i sina skolråd.

Vid i Falkenberg företaget val af ledamöter i kyrko- och skolråd invaldes, på förslag af redaktör N. Larsson, till ledamot i skolrådet fröken Henrika Hellman.

Kvinnor i fattigvårdsstyrelse. Två kvinnor, fröknarna N. Staël v. Holstein och M. Hult i Halmstad, hafva blifvit af stadsfullmäktige invalde till suppleanter i fattigvårdsstyrelsen.

I Stockholm har pressen allmänt intresserat sig för kvinnas inväljande i fattigvårdsstyrelsen, men ifrågavarande val äro der ännu ej gjorda.

Kvinnans anställande å apotek anser farmaceutiska institutets styrelse ej böra möta något hinder.

Enligt Kongl. Telegrafverkets matrikel, utgifven jan. 1890. voro i Telegrafverket då anstälda 459 kvinnor och 252 män.

Finland. *Finsk kvinnoförening* har denna höst anordnat elementarkurser för kvinliga arbetare. Tilloppet till dessa kurser har varit öfverraskande stort; till finska och svenska kurserna ha tillsammans anmält sig 300 deltagarinnor.

Nyländska afdelningens kvinliga studenter ha i höst påbörjat en liknande kurs, hvilken äfven är talrikt besökt.

Samskolorna i Helsingfors äro lifligt besökta.

Läroverket för gossar och flickor har 284 elever, hvaraf 127 gossar och 157 flickor. Lyceum för gossar och flickor har 182 elever, 86 gossar och 96 flickor. I nya svenska samskolan studera 65 gossar och 70 flickor och i finska samskolan 110 gossar och 70 flickor.

Vid läseårets början har dessutom ett stort antal inträdessökande måst afvisas på grund af bristande utrymme i lokalerna.

England. *En kvinlig trädgårdsmästare* har fått sig anförtrodd ordnandet af de offentliga planteringarne i London, berättar Daily News. Hon har genomgått åtskilliga trädgårdsskolor i såväl England som utlandet.

Tyskland. I Berlin har öpnats en byrå för vägledning och råd till resande fruntimmer. Det meddelas underrättelser angående lämplig bostad, pensioner, hoteller, inackorderingshem och bodar, samt uppgifter om välgörenhetsinrättningar, uppfostringsanstalter, stadens sevärdheter, m. m.

En kvinnostad. I staden Merzig i Preussen, har nyligen officielt konstaterats att mer än hälften af alla dervarande affärer står under ledning af kvinnor.

Stadens största fabrik står under ledning af en enka och skötes af henne personligen. Alla grosshandelsaffärer, värdshus m. m. skötas af kvinnor och skötas till på köpet på ett utmärkt sätt.

Österrike. I Wien har ett stort möte, på inbjudan af komitén för befrämjande af kvinnans politiska rösträtt nyligen egt rum. En petition i detta syfte antogs af mötet och har sedermera inlemnats till riksdagen.

Australien. I *Nya Zeelands representanthus* hade af ledamoten sir John Hall framlagts en motion om politiska rösträttens utsträckande till kvinnor. Motionen antogs i förra veckan af huset med 37 röster mot 11.

Osäkert är emellertid, om regeringen kommer att upphöja representanthusets förslag till lag.

Norrköping 1890, M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.

Årgången 1890.

Innehåll:

I

II

III

IV

V

VI

VII

VIII

Almedahls Fabriks Försäljnings-Magasin

(ETABLERADT 1852)

Stockholm, Brunkebergstorg,

tillhandahåller efter samma redbara principer, som allt hittills tillvunnit sig erkännande o. förtroende, fullständig sortering af

Hellinnevaror, Bomullsvaror, Broderier,

(starka, välsydda) m. m. som till

finare och enklare UTSTYRSLAR hörer

för Hushåll, Restaurationer, Sjukhus, Badhus, Ångbåtar

till bestämda *verkligt* billiga priser.

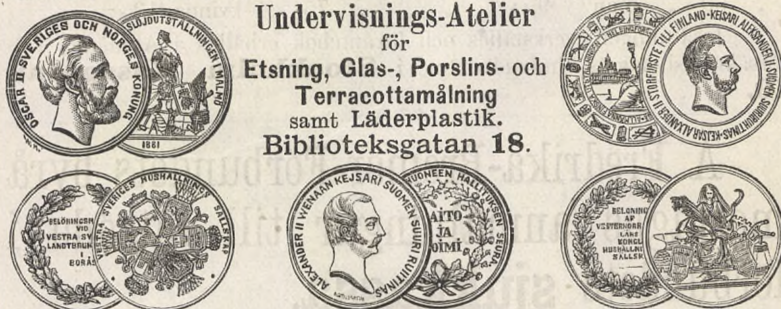
Giftfritt! Bolstervar, Täcktyger, Filtar, Rullgardinstyger, Flaneller.

Extra goda och billiga **Irländska Lärfts- och Batistnäsdukar.**

Profver sändas på begäran gratis.

EMMA NORDBERG & AUGUSTA PETERSONS

Undervisnings-Atelier

för

Etsning, Glas-, Porslins- och Terracottamålning

samt Läderplastik.

Biblioteksgatan 18.

Amanda Nysander,

Blomsteratelier

för fina, konstgjorda blommor.

Nybrogatan 16.

Carolina Söderlund,

Guldsmed.

36 Regeringsgatan 36, Stockholm.

Ett kurant varulager af guld och silfver. Reparationer verkställas billigt.

Å Dam-underkläder

och all slags linnesömnad

emottagas beställningar, hvilka utföras billigt och väl å egen syatelier. — Profver å modeller och tyger förevisas, mått-tagning och profning ombestyres i hemmet af föreståndarskan för syateliern.

K. M. Lundbergs Bosättningmagasin

7 Storkyrkobrinken 7.

Fahlcrantz & C:o: *C. Holmberg,* Carl XV som enskild man, konung och konstnär, h. 1—3. — *R. Bergström,* Ur folksagans rosengårdar, 3:dje saml. — Barnkammarens bok, N:o 2, illustr. af *J. Nyström.*

H. Geber: *A. Agrell,* Under tallar och pinier. — *A. Leffler,* Poetisk läsebok för folkskolor, folkhögskolor, arbetareinstitut och menige man. — *A. Daudet,* Vackra Nivernesiskan. — *S. Tytler,* Bara flickor. — *G. A. Gräbner,* Robinson Crusœ, bearb. af *J. Humble,* 2:dra uppl.

C. W. K. Gleerup: *N. J. Berlins* lärobok i naturläran, 12:te uppl., bearb. af *S. L. Törnqvist.*

P. A. Huldbergs bokförlagsaktiebolag: *A. Chiniquy,* Presten, kvinnan och bikten. — *Turdus Merula,* Sällsamma historier.

Z. Hæggström: *Anne-Ch. Leffler,* Ur lifvet, 5:te saml.

V. Härnqvist: *Hübbe-Schleider,* Jesus — En Buddhist?

A. Johnson: *John Bunyans* uppenbarelser, en framställning af det kommande lifvet. — *K. Plœtz,* Conjugaison française. Öfvers. och bearb. af *O. Wigert.* — *M. Langlet,* Sommarglädje! Barnaglädje! — Kommen barnen små, hit att se och höra på! — Barndomens glada dar. — ”Det var en gång.” — Ur djurens lif.

O. Jeurling: *K. Dalström,* Illustrerad naturhistorisk läsebok för skolor och sjelfstudium, I.

Looström & Komp: Skrifter utgifna af Teosofiska samfundets svenska afdelning, nr 1—16.

P. A. Norstedt & Söner: *George Eliot,* Qvarnen vid Floss, II.

F. W. Skoglund: *A. Lundquist,* Seger.

A. E. Westerberg: *L. D.,* De små landtbrukarne eller redligt arbete får alltid sin lön.

G. W. Wilhelmsson: *Elna Tenow,* Om kvinnans underordnade ställning.

A. Cammermeyer: *Nordahl Rolfsen,* Svein Uræd.

J. W. Cappelen: *L. Kieler,* Mænd af ære.

Anmälan.

Dagny, *som äfven under förlidet år utgått i en för våra förhållanden stor upplaga, skall fortfarande verka för* **Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: "en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuelt såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende".** *Hon skall äfven följa den nyare literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, öfversigter m. m.*

Sedan fru Amanda Kerfstedt i följd af bristande tid sett sig nödsakad att med detta år afgå från sin befattning såsom tidskriftens redaktris, har bestyret med **Dagnys** *utgifvande öfvertagits af en af Fredrika-Bremer-Förbundet utsedd* **Redaktions-komité,** *till hvilken, under förbundets adress, alla meddelanden rörande tidskriften böra ställas. Fru S. L—d Adlersparre kommer fortfarande att deltaga i komiténs arbete.*

Dagny *utkommer med åtta häften på två tryckark.*

Priset för hel årgång blir fortfarande:

För medlemmar af förbundet . . kr. 2,50.
För icke medlemmar . . . . . . „ 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 5 Malmtorgsgatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå till ett pris af 60 öre för enkelhäfte.
